

Szent István Egyetem

A hazai takarékszövetkezetek gazdálkodásának jellemzői és működési kockázatait befolyásoló vagyon elleni bűncselekmények vizsgálata

Doktori (PhD) értekezés

Készítette:
Sidlovicsné Tóth Ildikó Dóra

**Gödöllő
2018**

A doktori iskola
megnevezése: Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága: gazdálkodás- és szervezéstudományok

vezetője: Prof. Dr. Lehota József DSc
egyetemi tanár, MTA doktora
Szent István Egyetem,
Gazdaság- és Társadalomtudományi kar
Üzleti Tudományok Intézete

témavezető: Dr. habil. Széles Zsuzsanna PhD
egyetemi docens
Budapesti Metropolitan Egyetem

társ-témavezető: Prof. Dr. Gál István László
Tanszékvezető, egyetemi tanár
PTE Állam- és Jogtudományi Kar

Az iskolavezető jóváhagyása

A témavezető jóváhagyása

A társ-témavezető
jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés.....	7
1.1.	Téma aktualitása.....	7
1.2.	Kutatási kérdések.....	8
1.3.	Célkitűzések.....	9
2.	Szakirodalmi áttekintés	11
2.1.	Szövetkezeti bankok Európában.....	11
2.2.	Szövetkezeti Hitelintézetek fejlődéstörténete Magyarországon.....	20
2.2.1.	Újabb korszak a takarékszövetkezetek életében	27
2.2.2.	A takarékszövetkezetek működési feltételeinek liberalizálása 1971-től.....	28
2.2.3.	Áttérés a kétszintű bankrendszerre.....	31
2.2.4.	Az 1993. évi takarékszövetkezeti integráció története Magyarországon.....	35
2.2.5.	A Szövetkezeti Hitelintézetek összehangolt szabályozása.....	38
2.3.	A magyar takarékszövetkezetek jelenlegi működéséről.....	39
2.3.1.	A hatályos szövetkezeti szabályozás.....	41
2.3.2.	A 2013. évi CXXXV. törvény célja, a szabályozás sürgőssége.....	50
2.3.3.	Stratégiai értékek a takarékszövetkezeteknél	54
2.4.	Hitelezési folyamat a takarékszövetkezeteknél	58
2.5.	Banki kockázatok	69
2.5.1.	Működési kockázat.....	73
2.5.2.	Kockázatkezelés új eszközei	77
2.5.3.	A compliance funkció	79
2.6.	Az etika és a jog szerepe a takarékszövetkezetek működésében.....	80
2.6.1.	Etikai kódex.....	81
2.6.2.	A bűnözés és a büntetés közgazdasági elmélete	82
2.6.3.	„Racionális” bűnözés	83
2.7.	Az irodalmi feldolgozás összegzése	87
3.	Anyag és módszer	89
3.1.	Anyag.....	89
3.2.	Módszertan	91
4.	Eredmények.....	97
4.1.	A magatartási normák betartása és betartatása	97
4.1.1.	A takarékszövetkezetek Etikai Kódexe.....	98
4.1.2.	Magyar Nemzeti Bank szerepe a magatartási kódex tekintetében.....	100
4.2.	Takarékszövetkezetek a számok tükrében.....	102
4.2.1.	Eszközarányos eredménymutató vizsgálata.....	110

4.3.	A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett bűncselekmények.....	113
4.4.	Vélemények mélyén (fókuszcsoportos- és mélyinterjúk)	130
4.5.	A kutatási hipotézisek vizsgálata	137
4.6.	Új és újszerű tudományos eredmények.....	137
5.	Következtetések, javaslatok.....	141
6.	Összefoglalás	143
7.	Summary	145
M1.	– Irodalomjegyzék.....	147
M2.	– Ábrák jegyzéke.....	154
M3.	– Táblázatok jegyzéke	155
M4.	– Interjúvázlat az egyéni mélyinterjúkhoz.....	156
M5.	– Interjúvázlat A fókuszcsoportos interjúhoz.....	157
M6.	- Interjúvázlat Az egyéni mélyinterjúhoz Adott takarékszövetkezet elnök ügyvetetőjével .	159
M7.	– Az 1993. évi Integrációs Szerződés.....	160
M8.	– Etikai alapfogalmak, üzleti etika	162
M9.	- Köszönetnyilvánítás	165

Rövidítések jegyzéke

ÁBF - Állami Bankfelügyelet

ÁFÉSZ - Általános Fogyasztási, Értékesítő és beszerző Szövetkezet

Btk. – Büntető Törvénykönyv

ENSZ BT – Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanács

HBA – Hitelszövetkezetek Első Hazai Intézményvédelmi Alap

Hpt – A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény

ICA - International Co-operative Alliance (Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége)

KGST – Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa

MESZÖV – Megyei Szövetkezetek

MNB – Magyar Nemzeti Bank

OKH - Országos Központi Hitelszövetkezet

OTIVA - Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap

OTP – Országos Takarékpénztár

OTSZ - Országos Takarékszövetkezeti Szövetség

PM – Pénzügy Minisztérium

Ptk – Polgári Törvénykönyv

REPIVA – Regionális Pénzintézetek Intézményvédelmi Alap

SZÖVOSZ – Szövetkezetek Országos Szövetsége

TAKIVA - Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap

TÉSZ - Takarékszövetkezetek Országos Érdekvédelmi Szövetsége

TÉSZ - Takarékszövetkezetek Országos Érdekvédelmi Szövetségét

SZMSZ - Szervezeti és Működési Szabályzat

SZHISZ - Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete

BIS - Bank for International Settlements (Nemzetközi Fizetések Bankja)

BCBS – Basel Committee on Banking Supervision (Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság)

BAR - Bankközi Adós-és Hitelinformációs Rendszer

SZH – Szövetkezeti Hitelintézet

1. BEVEZETÉS

1.1. Téma aktualitása

A 19. század második felében lényeges változások zajlottak le az európai gazdaság fejlődéstörténetét tekintve. Az ipari forradalom, a szabadversenyes kapitalizmus a korábbi piaci szereplőknek kiegyensúlyozott piaci pozíciójukat és azzal összefüggésben a megfelelő társadalmi státuszt, illetve a védelmet nyújtó korporatív kötelekeket felbontotta. Így a piac szereplői, különösen a kis- és középtőkével rendelkezők kénytelenek voltak egymással szervesen társulni, szövetkezni. A szövetkezet, egyrészt mint *homo economicus*¹, másrészt mint *homo*² *socialis*³ jelent meg az európai társasvállalkozások között. Az elmúlt másfél évszázadban a szövetkezetek főbb gazdasági szektorokban – sajátos természetére és komplex célkitűzésére visszavezethetően – az európai és Európán túli gazdaságok és társadalmak meghatározó területein alapvető jogintézménnyé vált. Így a pénzügyi bankszektort, e körben a hitelszövetkezeteket, bankszövetkezeti rendszereket, a takarékszövetkezeteket is. A takarékszövetkezeti szektor mindig is közel állt hozzám. Már kisgyermek koromtól szemléltem működésüket. Édesanyám 1972-től 47 éven keresztül dolgozott takarékszövetkezetben és 1983-tól elsőszámú vezetőként tevékenykedett. Így évről évre résztvevője voltam a küldöttgyűlési beszámolóknak, később én magam is küldött lettem, majd később ott kezdtem el dolgozni területi igazgató és értékesítési vezetőként. Az első szakdolgozatom 2001-ben „*Boldva és Vidéke Takarékszövetkezet gazdálkodásának átfogó elemzése*” címmel készítettem. 2002-ben „*Takarékszövetkezeti Integráció szerepe a Borsod megyei takarékszövetkezetek életében*” címmel írtam szakdolgozatom, újra a takarékszövetkezetek álltak a vizsgálat középpontjában. Mivel vidéken születtem és azóta is itt élek, mindig is fontosnak tartottam a takarékszövetkezetek működését és jelentőségüket a vidéki lakosság életében. Országos szinten a legnagyobb fiókhálózattal rendelkeznek, közel 1500 településen vannak jelen pénzügyi szolgáltatóként. 2013-ban visszatértem a takarékszövetkezetek elemzéséhez és a kutatási témám a „*Boldva és Vidéke Takarékszövetkezet külső és belső környezetének elemzése*” volt. Több sokaság középértékének összehasonlításához a varianciaanalízis módszerét használtam és vizsgáltam a hipotézisek teljesülését. A betét és hitelállománynál azt határoztam meg, hogy a vizsgált időszakban volt-e olyan kirendeltség, ahol jelentősen eltért a betét és hitel állomány nagysága a többihez képest.

A „vidék bankja” azaz a szövetkezeti hitelintézeti szektor felkeltette az érdeklődésem.

Jelen kutatásom során a takarékszövetkezetekkel kapcsolatos büntetőeljárásokat vizsgálom, esettanulmány formájában. A kutatás a rendszerváltozástól a napjainkig zajlott esetekre terjed ki. A disszertációban olyan Bírósági Határozatokban közzétett jogeseteket elemzek, melyekben valamely takarékszövetkezet sértettként jelent meg.

A pénzügyi szektor sérelmére vagyon elleni bűncselekmények lehetnek erőszakos vagyon elleni bűncselekmények, melyek közül tipikus egyben a legsúlyosabb a Büntető Törvénykönyv (továbbiakban: Btk.) 365. §-ban meghatározott rablás bűntette. Vagyon elleni bűncselekményként előfordult a sikkasztás (Btk. 372. §), a csalás (Btk. 373. §) és a hűtlen kezelés bűntette (Btk. 376. §) is.

Ezek a bűncselekmények a takarékszövetkezetek szemszögéből működési kockázatnak minősülnek. A működési kockázat olyan veszteségek kockázata, amelyek a banki folyamatok, emberek és rendszerek nem megfelelő, avagy meghibásodott működése, illetve egyedi külső események által előidézett veszteség következtében lép fel. Vagyis ebbe a kategóriába tartoznak

¹ „*homo economicus*”: gazdasági érdekből cselekvő, a haszon elve által vezetett (Bakos, 1989, p. 343.)

² „*homo*”: ember (<https://meszotar.hu/keres-homo>)

³ „*socialis*”: Szociális, közösségi, közületi, népjóléti, társadalmi (<https://meszotar.hu/keres-socialis>)

mindazok a kockázatok, amelyek a banküzem zavartalan működését akadályozzák, ennek következtében okozzák a veszteséget a banknak. Amikor a működési kockázatot azonosítjuk, azokat az eseményeket tipizáljuk, amelyek a veszteséget okozhatják a bank számára. Az elemzéshez a Magyarországon 2011 - 2015-ig működő takarékszövetkezetek mérlegfőösszegét és eredményét használom fel. A tényezők közötti kapcsolatokat vizsgálom. Illetve a rendelkezésemre álló 2003 – 2016-ig terjedő adatokat is elemzem.

A megfelelő szabályozás alapvető – bár nem kizárólagos – feltétele a kockázat hatékony kezelésének. A szabályozás ugyanis befolyásolja az érintett szereplő mozgásterét, saját belső célfüggvényének érvényesítési lehetőségeit. A bank profitorientált intézmény, amely érdekelttség és a megbízható, prudens működés között a szabályozás kell, hogy megteremtse a fenntartható egyensúlyt. Ha a szabályozás nem tartalmazza azokat az ösztönzőket, amelyek a megbízható működést magas szinten támogatnák, számolnunk kell annak tovagyrúzó negatív hatásaival, a keletkező veszteségek társadalmi költségével. Lényeges tehát, annak vizsgálata, hogy jelenlegi formájában a szabályozás és annak alkalmazását segítő dokumentumok (irányelvek, útmutatók, kézikönyvek stb.) mennyiben járulnak hozzá a hatékony kockázatkezeléshez.

A téma aktualitását tekintve 2013 óta folyamatosan zajlik a takarékszövetkezeti szektor átalakítása. A 2013.évi CXXXV törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról (továbbiakban: Integrációs törvény) úgy rendelkezik, hogy azért „szükséges a takarékszövetkezeti szektor átalakítása, mivel a szektor tőkeellátottsága alacsony, szervezettsége és szolgáltatási szintje nem megfelelő és féltő, hogy jelenlegi formájában nem lesz hosszú távon működőképes.” A szövetkezeti hitelintézeti integráció átalakítására azért van szükség, mert az együttműködés eddigi formái nem voltak kellően erősek, és mert a szektor önmagától, önerőből megújulni nem volt képes.

Az elmúlt húsz évben a takarékszövetkezetek, hitelszövetkezetek száma közel a felére csökkent, a tagok száma több mint egymillióról közel százezerre esett vissza, és a szektor piaci részesedése öt százalékra zsugorodott. Emellett sok olyan esetre derült fény, amikor a rendszer hiányosságai miatt egyes takarékszövetkezetek milliárdos visszaéléseket követtek el, azaz felelőtlenül bántak a betétesek, saját tagjaik és a közös alapok pénzével.

A kutatás során szerzett tapasztalatokkal szeretném a takarékszövetkezetek munkáját segíteni, a prevencióhoz⁴ megfelelő szabályozási kereteket megfogalmazni.

1.2. Kutatási kérdések

Miért gyengültek meg a takarékszövetkezetek? Melyek a gyengeségek jelei?

A gyengülő pozíciók egyik fő oka éppen az integráció hiányosságaiban, a szövetkezeti hitelintézeti rendszer széttagoaltságban és szabályozottságban keresendő. A szövetkezeti hitelintézetek az eddigi rendszerben nem bírták tartani a versenyt a nagyobb tőkeellátottsággal, hitelezési potenciállal, az ország bármely pontján egységes és korszerű szolgáltatásokat kínáló és hatékonyabban működő kereskedelmi bankokkal.

Fontos kérdés a 2013 évek előtti és utáni változások hatásai. A kellő szabályozás megteremti-e a takarékszövetkezetek prudens működés feltételeit.

⁴ „prevenció”: megelőzés, megelőző intézkedés (Bakos, 1989, p. 680)

1.3. Célkitűzések

A következő célkitűzéseimet fogalmaztam meg:

- Nemzetközi és hazai szakirodalom alapján a szövetkezeti szektor gazdaság és társadalom fejlődéstörténetének bemutatása a szövetkezeti szabályozás vizsgálatával;
- A takarékszövetkezeti szektor szerepének és pozíciójának bemutatása a hazai pénzügyi intézményrendszerben;
- A hazai takarékszövetkezetek szabályozása, szervezeti felépítése, irányító – döntéshozó szervei, szabályzatainak empirikus⁵ vizsgálata, különös tekintettel a működési kockázatokra;
- A banki működési kockázatokat érintő, Csalásmegelőzési és Kezelési-, Hitelkockázat kezelési-, Ügyfél- és partnerminősítési-, Szervezeti és Működési-, Pénzkezelési szabályzat, Kockázati Stratégia, Számviteli Politika, Alapszabály, Magatartási kódex elemzése;
- A Magyarországon működő takarékszövetkezetek Eszközarányos nyereség (Return on Assets, ROA) mutatójának, mint összehasonlítandó jellemzők közötti összefüggés vizsgálta adott időszakban (2011-2015) Kruskal-Wallis teszttel;
- A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett erőszakos vagyron elleni bűncselekmények és vagyron elleni bűncselekmények vizsgálata és ezek alapján a konklúziók levonása, esettanulmány formájában. Olyan Bírósági Határozatokban közzétett jogesetek elemzése, melyekben valamely takarékszövetkezet sértettként jelent meg. A kutatásom a rendszerváltozástól a napjainkig zajlott esetekre terjed ki;
- Az ügyfelek, dolgozók, vezetők véleménye a takarékszövetkezetekről, integrációról, bűncselekményekről kvalitatív kutatási módszerek alkalmazásával.

Hipotézisem megfogalmazása:

- H₁: A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablásokból származó veszteség kisebb, tehát a működési kockázat e típusának való kitettség is alacsonyabb, mint az egyéb vagyron elleni bűncselekményekből származó veszteség.
- H₂: A takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatot rejt. Az ügyfelek és takarékszövetkezeti dolgozók kapcsolata túl bizalmas, szoros. Amely versenyelőny a többi pénzintézzel szemben, de egyben nagy kockázat is.
- H₃: A Magyarországon működő takarékszövetkezetek eszközarányos nyereség mutatóinak 2011-2015 év közötti vizsgálata alapján a 2013-as Integráció pozitív gazdasági hatása kimutathatók.
- H₄: A jelenlegi takarékszövetkezeti szektor működése egységesebb, mint a 2013. év előtt, amikor nem voltak egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális szabályzatok, ill. nem kívánt meg az irányító szervezet egységes működést a közreműködő tagszervezetektől.

---

⁵ „empirikus”: tapasztalati (Bakos, 1987, p. 220)

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. Szövetkezeti bankok Európában

„Egyetlen útja van a társadalom megjobbításának és főképpen a nemzet, gazdasági felemelkedésének; ha a kereszténység elveire építjük a szabad szövetkezeti társaságokat.”

(Friedrich Wilhelm Raiffeisen, é.n.)

Kevés olyan része van a társadalomnak, amely létrejötte óta annyi vitát váltott volna ki, mint a szövetkezet. Maga a szövetkezés eszméje is gyakran kerül a viták sűrűjébe. A szövetkezés, mint gazdálkodási forma, több mint száz éves előnyre tett szert a többi gazdasági formációkhoz képest. Gondoljunk csak bele, hogy néhány évtizeddel ezelőtt Magyarországon is milyen népszerűségnek örvendtek a szövetkezetek. Voltak iskolai szövetkezetek, lakásszövetkezetek, termelőség-szövetkezetek, ÁFÉSZ-ek (általános fogyasztási, értékesítő és beszerző szövetkezet) és még sorolhatnánk. Sajnos ezek megszűnése, felszámolása mára lezajlott és sok esetben valamilyen modernebb gazdálkodási formában folytatták tovább működésüket. Minden változik, a gazdálkodási formáknak is alkalmazkodniuk kell a környezeti változásokhoz, így a társadalmi, gazdasági, jogi és politikai környezetbe.

A gazdasági környezetbe működő szervezetekhez, vállalkozásokhoz hasonlóan a bankok, takarékszövetkezetek működésére is hatnak különböző külső- és belső környezeti tényezők. Megjegyzendő, hogy a szövetkezeti tulajdoni formát a kisbetétesek biztonságosabbnak tartják, mert a közgyűlésen minden tagnak csak egy szavazati joga van, függetlenül az általa birtokolt részjegyek mennyiségétől, értékétől. Ily módon nehezebb önös célokra fordítani a forrásokat, mint ahogy az a részvénytársaságok esetében időnként előfordul. (Huszi, 2001)

A 19. század közepe óta az európai és hazai közösségek fejlesztésére önkéntes alapon alulról létrehozott szövetkezeti hitelintézetek kritikus szerepet töltenek be a vidéki lakosság és vállalkozások pénzügyi szolgáltatásokkal való ellátásában. Ezek a szövetkezetek tevékenységükkel nemcsak a pénzügyi esélyegyenlőség megteremtéséhez és a vidék felzárkóztatásához járulnak hozzá, hanem egyedülálló tulajdonosi és vállalatirányítási struktúrájukon keresztül stabil, kiszámítható és fenntartható banki üzletviteli rendszert kínálnak, ami kiállta a 2008-ban kezdődő gazdasági válság próbáját.

A szövetkezetek fogalmát némiképp eltérő módon határozzák meg az európai országok jogalkotói, a szövetkezés más-más sajátosságait tartva fontosnak kiemelni. Ausztriában a szövetkezetek olyan szerveződések, amelyek taglétszáma nem korlátozott. A tagság önkéntes. Tevékenységük elsősorban tagjaik foglalkoztatásának ösztönzésére, illetve a tagok gazdasági érdekeinek védelmére irányul. Az Európai Unió 27 tagországa közül húszban jelentős piaci tényezőt jelentenek a szövetkezeti bankok. Az unió egészében 2007. évi adatok alapján 30 szövetkezeti bank (csoport) működött, amelyhez 4100 tag (bank) szövetkezet tartozott, 63 000 fiókban 750 000 alkalmazotti létszám, 160 millió ügyfélkör, amelynek a harmada tag, azaz tulajdonos tartozott. (Kiss, 2009)

Néhány országban így Franciaországban, Spanyolországban, Belgiumban, Portugáliában, Írországban, Svédországban, de az Unió intézményeinek körében is a szociális gazdaság szereplőinek minősítik a szövetkezeteket. Ennek magyarázata a szövetkezeti forma sajátosságaiban rejlik. A szövetkezeteknek tagjaik irányában ugyanis vegyes motiváltság (indíték szerinti) célkitűzéseik vannak, mivel nem kizárólag csak gazdasági előnyöket, hanem társadalmi

előmenetelt is biztosítanak tagjaik számára. A szövetkezetek az európai gazdaságokban, társadalmakban tradicionálisan Janus-arcú társas vállalkozásoknak minősültek, azokat ma is akként kezelik. (Fekete, 2009)

Belgiumban a társaságot alkotó tagok létszáma és befizetése változó.

Dániában a szövetkezetek többféle társasági formában működhetnek, semmilyen állami ellenőrzés nem érvényesül. A szövetkezet jellegét az alapszabályban kell meghatározni.

Finnországban a szövetkezeti társaságok jogi személyek és gazdasági társaságok. Céljuk, hogy szövetkezeti szolgáltatások felhasználásával fejlesszék azokat a gazdasági tevékenységeket, amelyekben tagjaik részt vesznek, és elősegítsék a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítését.

Franciaországban a szövetkezetek fix vagy változó tőkével alapított polgári jogi vagy kereskedelmi társaságok, amelyeknek tagja lehet minden olyan természetes vagy jogi személy, aki rendelkezik jogképességgel, így szerződést köthet, illetve kötelezettségeket vállalhat.

Németországban a szövetkezet fogalma célja alapján kerül meghatározásra, nevezetesen, hogy a tagok közös tevékenységével segítse elő a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítését vagy tegye hatékonyabbá a tagok tevékenységét. A szövetkezeteket a szövetkezeti törvény alapján is be lehet jegyezni, de az általános társasági törvény alapján is bejegyezhetők, ha a szövetkezeti sajátosságok az alapszabályban kerülnek feltüntetésre.

Németországban a szövetkezet fogalma célja alapján kerül meghatározásra, nevezetesen, hogy a tagok közös tevékenységével segítse elő a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítését vagy tegye hatékonyabbá a tagok tevékenységét. A szövetkezeteket a szövetkezeti törvény alapján is be lehet jegyezni, de az általános társasági törvény alapján is bejegyezhetők, ha a szövetkezeti sajátosságok az alapszabályban kerülnek feltüntetésre.

Görögországban a szövetkezet a személyek olyan önkéntes szövetkezése, aminek célja gazdasági, szociális és kulturális fejlesztés kölcsönösen méltányos szabályok, együttműködés alapján.

Hollandiában a szövetkezet saját belső szabályok alapján, közös igények kielégítése érdekében tevékenykedő egyesület vagy szövetkezeti unió (coöperatieve vereniging).

A portugál szövetkezetek a tőkére és tagságra vonatkozó önálló szabályok alapján szerveződő közösségek, amelyek a tagok együttműködésén és egymás kölcsönös segítségével keresztül, a szövetkezeti elvekkel összhangban, nem nyereségérdekelt tevékenység keretében igyekeznek kielégíteni tagjaik gazdasági, szociális és kulturális igényeit. Ugyan jogi személyek, de se nem társaságok, se nem egyesületek, különleges jogi személyek változó tőkével, a tagok választásának megfelelően korlátolt vagy korlátlan felelősséggel.

A spanyol szabályok szerint a szövetkezetek közös szociális és gazdasági érdekeiket érvényesíteni szándékozó személyek által változó tőkével alapított, demokratikusan irányított szerveződések.

A svéd szövetkezetnek gondoskodnia kell a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítéséről, ezt kell szolgálnia annak a gazdasági tevékenységnek, amelyben a tagok is részt vesznek. A svéd jog nem tesz különbséget a polgári és a kereskedelmi jog között; a szövetkezet gazdasági, szociális és kulturális szerveződésnek is tekinthető.

A lengyel megközelítés szerint a szövetkezet korlátlan számú személy önkéntes egyesülete, változó személyi összetétellel és részjegytőkével. A szövetkezet a tagok nevében közös tevékenységet végez.

Amíg Nyugat-Európában a szövetkezeti hitelintézetek üzleti modelljüknek megfelelő jelentőségre tettek szert 20-40 százalékos piaci részesedéseket elérve, addig Magyarországon ennek töredékét, 5-10 százalékot sikerült magukévá tenniük. Ezért Finnország, Németország és Olaszország szövetkezeti banki modelljeinek vizsgálata és bemutatása hivatkozási alapként és tanulságként szolgálhat a hazai stratégiai kérdések megvitatása során. (www.eacb.coop, 2018)

Bár a nemzeti szabályok egységesítése szupranacionális⁶ szinten jelentkező jogalkotási feladat, azonban ez valójában a magyar jogalkotásra ró terheket. Például az európai szövetkezetekre annak az országnak a joga irányadó, amelyben székhelye van, ezért a különböző országokban működő szövetkezeti hitelintézetekből egyesüléssel létrejövő, magyarországi székhelyet választó európai szövetkezet számára a jogalkotás legkülönbözőbb területein (pl. adójog) a másik (harmadik, negyedik) állam jogszabályaival is harmonizáló feltételeket kell teremteni, hiszen a jogviszonosság ezekre részleteiben nem terjed ki, a rendelet által nem szabályozott jogterületeken az adott nemzeti jog hatályos. Emellett a fejlett szövetkezeti hálózatok főbb szabályozási elveinek megismerése segítheti a hazai szövetkezeti, ezen belül a szövetkezeti hitelintézeti szabályozás nemzetközi jogban való elhelyezését is. Az európai szövetkezeti jogi szabályozás igen változatos, több területen nemzeti sajátosságokat mutat, ami sokszor jogtörténeti, jogfejlődési okokból fakad. A legszembetűnőbb különbség talán abban mutatkozik meg, hogy az európai államok eltérő rangú jogszabályokkal formálják a szövetkezetek alapításának, működésének feltételeit, a hierarchikus besorolásban az alacsonyabb rangú jogszabályoktól egészen az alkotmányi (Alaptörvényi) szintű szabályozásig terjed.

A pénzügyi rendszermodellek kialakulásának első magyarázatát Alexander Gerschenkron amerikai gazdaságtörténész adta. Nézete szerint összefüggés áll fenn a gazdasági elmaradottságból fakadó tőkehiány és a bankfinanszírozás súlya között. Amíg a korábban iparosodó és fejlettebb Angliában a gazdaság finanszírozása saját vállalkozói forrásból, illetve a tőkepiacról történt (piacorientált rendszer), addig a tőkehiányos kontinentális országokban az új iparágak megjelenésével az egyre tőkeigényesebb ipari (és infrastrukturális) fejlesztések hosszú távú finanszírozója a befektetési és kiskereskedelmi banki profilt ötvöző univerzális bank lett. A francia minta után *credit mobilier* típusúnak is nevezett, részvénytársasági formában működő univerzális bankok nemcsak az iparvállalatokat finanszírozták, hanem részvények birtoklásán keresztül részt vettek a vállalatirányításban is (Gerschenkron, 1984). A nagy németországi pénzintézetek körül még a 2000-es évek elején is egy kereszt-tulajdonlási háló segítette a befektetések megtérülését (Wójcik, 2003).

A gerschenkron-i modell új alapokra helyezését Daniel Verdier (2002) végezte el, amelyben a helyi-regionális beágyazottságú szövetkezeti pénzintézetek kulcsszereplők. Ellentétben Gerschenkronnal, aki a hitelkeresletre, tehát az eszközoldalra koncentrált, addig az új elmélet a forrásoldalt vizsgálja, és a betétpiac intézményi szegmentáltságát emeli ki. Az alternatív betétgyűjtő intézmények, így a helyi takarékpénztárak és szövetkezeti bankok sűrű hálózata miatt a nagybankok a betétpiacról kiszorulva saját tőkéjükre és a vállalatfinanszírozásból megszerzett profitjukra támaszkodhatnak. A hosszú lejáratú hitelezés kockázataiból fakadóan ezeknek a bankoknak szükségük van a végső hitelező funkcióját ellátó jegybankra. Az univerzális bankrendszer kialakulásának tehát három feltétele van: a szegmentált, nem tisztán profitorientált helyi (szövetkezeti) bankhálózatok megléte, a központi jegybank intézményesültsége, illetve az államszervezet relatív decentralizáltsága, amely a helyi-regionális önkormányzatoknak és a hozzájuk kötődő helyi pénzintézeteknek is nagyobb mozgásteret biztosít. Az univerzális bankrendszer tehát az államszervezet közepes decentralizáltságánál, illetve a betétpiac közepes mértékű szegmentáltságánál jön létre. Verdier szerint a kvázi-decentralizált pénzügyi rendszerekben (Németország, Svájc, Ausztria- Magyarország) a szövetkezeti bankok meghatározó szerepet játszanak, s éppen ezért a perifériák jobb hitelellátottságát szolgálják. Ezek a rendszerek egyúttal kevésbé liberalizáltak, s így nemzetközi szerepük is kisebb. Az erősen decentralizált pénzügyi rendszerekben (USA) sokáig a központi bank hiánya akadályozta az univerzális bankrendszer kiépülését. Ezzel a piac a kontinentális modellnél is erősebb szegmentáltsága fennmaradt, amelyet a későbbi szabályozások csak tovább konzerváltak (Gál, 2010).

⁶ „szupranacionális”: nemzetek fölötti (Bakos, 1989, p.829)

Szövetkezeti banki modellek Németországban, Olaszországban és Finnországban

Az európai országok közül a választásom a német-, olasz-, finn szövetkezeti rendszer vizsgálatára esett, ahol szintén tradíció a szövetkezetek működése, mint Magyarországon.

A német bankrendszer felépítése és működése sajátosnak nevezhető több aspektusában is. Erős társadalmi beágyazottsággal bír, jelentős szerepet kapnak a közösségi tulajdonban álló intézmények, mindez azonban helyi szinten, rendkívül diverzifikált struktúrát képezve jelenik meg, amelyben nem dominál központi irányítás. Az adott régióra szabott helyi stratégia némileg antikvitásnak tűnhet, de a válságban kifejezett ellenálló képességet biztosított az egész német bankszektor számára, míg a nemzetközi jelenléttel bíró nagy bankok közül a Commerzbanknak jelentős állami segítségre szorult. Ennek a relatív stabilitásnak alacsonyabb versenyképesség és alacsonyabb jövedelmezőség az ára, ami gazdasági fellendülés idején hátrányosnak bizonyulhat. (Bokor et al., 2015)

A német bankrendszer 2012-ben 1686 intézményből állt, noha a szám félrevezető lehet a kölcsönös garanciarendszer, közös back-office szolgáltatók és a nagyfokú bankrendszeren belüli függőség miatt. Az intézmények száma 1993 óta 55 százalékkal csökkent a méretgazdaságossági megfontolásokat szem előtt tartó konszolidáció következményeképpen.

Az első pillérbe sorolhatjuk a magántulajdonú kereskedelmi bankokat, melyek a bankrendszer teljes eszközállományának több mint harmadával (39 százalék) rendelkeztek 2012-ben. E kategóriába tartozik a három nagy bankcsoport – melyek lakossági, vállalati és befektetési banki tevékenységet egyaránt folytatnak –, a közepes és kisméretű bankok, illetve a külföldi tulajdonú bankok leánybankjai.

A második pillért az állami tulajdonú bankok alkotják, melybe a német takarékbankhálózat (Sparkassen) és a kapcsolódó (szövetségi állami) bankközpontjaik (Landesbanken, továbbiakban: LB) tartoznak (421 db Sparkasse, 9 db Landesbank). Együttesen a bankrendszer teljes eszközállományának 28 százalékát kezelték 2012-ben.

A bankrendszer harmadik pillére a szövetkezeti bankokból áll. Az eszközállomány 12 százalékát kezelik, az intézmények száma azonban kiugróan magas: az összes pénzügyi szervezet közel kétharmada ilyen formában folytatja tevékenységét.

A szövetkezeti bankok első működő modellje a mai Németország területén alakult ki az 1850-60-as években. Ezt követően ez a német modell terjedt el Európa nagy részén. Kelet-Közép-Európában, így Magyarországon is a német modell vált uralkodóvá, alig néhány évvel a német alapítást követően.

Az 1871-es, majd 1889-es takarékszövetkezeti törvények alapozták meg a német szövetkezeti bankok működését, amit a regionális és szövetségi szerveződésű központi bankok és szakmai szervezeteinek, szövetségeinek (Verbund) létrehozása kísért. A német szövetkezeti bankoknak számos regionális központi bankja (ernyőbankja) jött létre, amelyek közül mára két intézmény maradt fenn. A nagyobb, a frankfurti székhelyű DZ Bank AG (Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank) több mint 30 regionális ernyőbank összeolvadásával jött létre az elmúlt 130 év alatt. A gyökerek a darmstadt-i Landwirtschaftliche Genossenschaftsbank AG 1883-as, illetve a berlini 1895-ös alapításáig nyúlnak vissza. A kisebb ernyőbank a düsseldorfi székhelyű WGZ Bank (Westdeutsche Genossenschafts-Zentralbank), ami a Rajna-vidék és Vesztfália 214 szövetkezeti pénzügyintézetének központi bankja. A WGZ Bank három regionális intézmény egyesüléséből jött létre 1970-ben. A háromszintű rendszerből 1985-re megszűnt a regionális ernyőbanki szint: az 1975-ös törvény rendelkezései alapján a Deutsche Genossenschaftsbank (DG-Bank) állami intézményből szövetkezeti ernyőbankká alakult, majd 2001-ben a GZ Bankkal való összeolvadással létrejött a német szövetkezeti bankrendszer ernyőbankja. A DZ Bank ma az 5. legnagyobb kereskedelmi bank Németországban.

A német bankok átlagosan alacsonyabb jövedelmezőség mellett működnek, mint európai versenytársaik. Az általánosan elfogadott vélemény szerint a német piac erősen „túlbankolt”, ami éles versenyhelyzetet, alacsony marginokat és alacsony profitstabilitást eredményez. Ezt a helyzetet rontja a jelentős állami, tartományi, közösségi tulajdonban levő bankszektor aránya, amelynek fő prioritása nem a profitmaximalizálás, hanem a helyi, lokális gazdasági érdekek figyelembevétele.

A válság előtt a német bankok számottevő része az alacsony hazai finanszírozási költségelony exportálásával igyekezett bővülést felmutatni (a magas megtakarítási ráták miatt a hitel/betét arány 100 százalék alatt állt). A bankok tőkeáttételüket növelve, a magasabb hozamszint elérése érdekében külföldi befektetéseket eszközöltek. A válság ideje alatt azonban mind az LB-k, mind a kereskedelmi bankok jelentős veszteségeket szenvedtek el befektetési portfóliójuk értékvesztése miatt. Az ebből levont tanulság változást hozott a stratégiában: előtérbe került a hazai piacra fókuszálás igénye. A válság másik hozadéka a kereskedési eredmények nagyon jelentős csökkenése, azaz a saját számlás kockázatvállalás háttérbe szorulása volt, leginkább a szigorodó szabályozás és a tudatos, konzervatív kockázatkezelés következményeképpen.

A német bankszektor legjelentősebb bevételi forrását a kamatbevételek képezik, ugyanakkor a kamatmarginok az 1990-es évek közepén tapasztalható 2 százalékos körülről 1 százalékra morzsolódtak az elmúlt időszak alacsony kamatkörnyezetének és a már említett élesedő hazai versenynek betudhatóan. A nem kamatjellegű bevételek részaránya az összbevételen belül mindössze 20 százalék körül alakul, mely más országok esetén sokkal szignifikánsabb. A bevételi források diverzifikálása tehát fontos kihívásként jelenik meg a német bankszektor számára.

A német bankszektor alacsony jövedelmezősége az alacsony kockázati súlyú eszközök alacsonyabb hozamából is következik, ami önmagában még nem nevezhető kedvezőtlen tényezőnek, sokkal inkább egy megfelelően árazott kockázati profilnak.

A 2007-es évektől kezdődő a Központi Bankok Európai Rendszere keretében új felügyeleti rendszerként létrejött az egységes bankfelügyeleti rendszer (Single Supervisory Mechanism). Az új felügyeleti rendszer alapján 2014. november 4. napjától az Európai Központi Bank hatáskörébe tartozik azon eurózónán belüli hitelintézetek hatósági felügyelete, amelyek mérlegfőösszege a 30 milliárd eurót meghaladja, vagy amely hitelintézet egy tagállam gazdasági teljesítményének több mint 20 százalékát teszi ki (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht).

A német takarékpénztári és takarékszövetkezeti rendszer több száz éves, sikeresnek nevezhető múltja és a rendszerek relatív zökkenőmentes túlélése – a folyamatosan változó környezet ellenére – rávilágít a struktúrák evolúciós erősségeire. Kiemelhető ezek közül a lokális, helyi működés, amely lehetővé teszi a helyi gazdasági környezet magas szintű ismeretét és a vele való organikus együttműködést. A tulajdonosi háttér egyedisége a rövidtávú profitorientáció elkerülését segíti, a helyes szabályozói környezet pedig a túlzott kockázatvállalás lehetőségét csökkenti. A rendszeren belüli egységek nem versenytársai egymásnak, így a nagyobb méretgazdaságosság mellett rentábilis tevékenységeket közösen irányított, tulajdonolt szervezetekben végezhetik. A stabilitás alapját a heterogenitása adja, a döntések helyi szinten születnek, az egyes egységek esetleges rossz döntése nem befolyásolja érdemben az egész rendszert. A szektorban folyamatosan zajlik ugyanakkor a konszolidáció, ami belső versenyhelyzetet teremtve alkalmazkodásra kényszeríti a szereplőket. Mindezekből fakadóan, bár szerepük és súlyuk változhat az egyes gazdasági ciklusok függvényében, a német pénzügyi szektorban a takarékszövetkezetek és a takarékpénztárak a jövőben is jelentős szerepet tölthetnek be, amennyiben a fenti, előnyösnek mondható, konzervatív működést megtartva képesek lesznek megfelelni a külső, technológiai, demográfiai kihívásoknak.

Az olasz szövetkezeti banki mozgalom német hatásra az 1860-as években indult útjára. Luigi Luzzatti, egyetemi tanár, későbbi olasz miniszterelnök volt a mozgalom élharcosa, Franz Hermann Schulze-Delitzsch modelljének olaszországi meghonosítója és továbbfejlesztője. 1860-as években a Banca Popolare di Milano-t részben saját megtakarításaiból alapította. Luzzatti szervezeti jogi formájaként már eleve a korlátolt felelősségű társaságot vezette be, így a banche popolari-k (BP) már kezdetől fogva korlátolt felelősségű intézmények voltak. Ennek egyik motivációja az volt, hogy a relatíve elmaradottabb olasz viszonyok között Luzzatti elkerülhetetlennek tartotta a tőkeerős polgárok (magánbankárok, nemesség, ingatlantulajdonosok, vállalkozók) németországinál aktívabb bevonását a szövetkezeti mozgalomba, akik korlátolt felelősségű formában voltak érdekeltek, s visszariadtak volna a szövetkezet-felszámolás utáni korlátlan felelősségtől. A kialakult olasz szövetkezeti bankmodell egy olyan hibrid formát eredményezett, amely megtartotta ugyan a német modell legfontosabb elemeit (a maximalizált résztulajdon-hányadot, az „egy tag-egy szavazat” elvét), de több területen átalakította azt. Így a kereskedelmi banki forma több jegyét is átvette (a nem tagok számára is nyújtott hitelezést, valamint közepes futamidejű hiteleket nyújtott, de megtartotta a tagok rendelkezési jogát az alaptőke felett). További eltérés, hogy Olaszországban nem alakult ki a némethez hasonló központi ernyőbanki szervezet. A BP-k a tizenkilencedik században piaci részesedésüket konzervatív kockázatvállalási politikát folytatva tovább növelték: az 1870-es 2,3 százalékról 1911-re 11,6 százalékra, miközben az intézeteik száma 50-ról 900-ra nőtt.

Az olasz társadalom, gazdaság és a bankszektor egészét jellemző észak-déli területi megosztottság (egyfajta duális jelleg) jegyei a szövetkezeti bankok esetében is megmutatkoztak. A megkésettén induló dél-olaszországi szövetkezeti mozgalom következtében a dél-olaszországi BP-k 1880-ban az összes BP 19 százalékát képviselték, amely szám 1880-as évek végére 50 százalékra nőtt. Ezt követően részarányuk 1908-ra ismét lecsökkent 18 százalékra, amit részben intézményi konszolidációra, azonban inkább intézményi hanyatlásra vezethető vissza (A'Hearn, 2000). A *mezzogiorno* vizsgálatának fontosságát több érv is indokolja: a BP-k kockázatvállalási politikájára, valamint társadalmi beágyazottságára vonatkozó implikációi. A'Hearn (2000) szerint ugyanis részben a szövetkezeti pénzügyintézeteknek köszönhető a kevésbé fejlett Dél-Olaszország gazdasági felzárkóztatása. A 19. század második felében ugyanis a régió fő termékeinek, a gabonafélék árait levette a nemzetközi piacra betörő, dinamikusan fejlődő amerikai export. Az akkoriban megjelenő szövetkezeti hitelintézetek ennek következtében intenzív finanszírozásba kezdtek, hogy a mezőgazdaságot átállítsák olyan különleges termékek előállítására, amikre növekvő igény mutatkozott Európában, mint például az oliva, a citrusfélék, szőlő- és bor. A délolaszországi szövetkezeti hitelintézetek ezt követő hanyatlását A'Hearn (2000: 11) az Olaszország és Franciaország között 1887-ben kezdődő vámháborúra vezeti vissza, kiemelve ezzel a szövetkezetek korlátozott területi és szektorális kockázati kitettségét.

Ellentétben a BP-k Volksbank-jellegével, az első Raiffeisen-típusú vidéki hitelszövetkezetet 1883-ban Padova mellett alapították. A Banche di Credito Cooperativo-k (BCC), akárcsak a német takarékszövetkezetek, kezdetben nem voltak korlátolt felelősségű társaságok, ezért ügyfélkörük is korlátozott volt a BP-khez képest. Ezzel egyidejűleg, a korai BCC intézmények nem engedélyezték az éves eredmény visszajuttatását a tagok számára. Ehelyett minden többlet egy „intergenerációs” alapba folyt be. Ez az alap egy adott térség hitelszövetkezeti bankjának pénzügyi nehézsége esetén bankmentésre is felhasználható volt (CEPS, 2010:57).

A finn szövetkezeti banki szektor már fejlődésének kezdeti szakaszában a felülről vezérelt szövetkezeti bankmodell egyfajta prototípusaként szolgált. A szövetkezeti mozgalom filantróp vagyonos polgárok aktív közreműködésével indult virágzásnak, közülük is kiemelkedett *Hannes Gebhard*, a helsinki Egyetem professzora, aki 1899-ben létrehozta a Pervello Társaságot a szövetkezeti mozgalom támogatására. 1902-ben létrejött az OKO, a finn szövetkezetek első központi bankja; majd létrejött a csőd-kockázatok és a betétbiztosítás önkéntes alapon működő

szervezeteként a finn szövetkezeti bankok Garanciaalapja is. Az OKO megalapítását követően alakultak csak meg az első hitelszövetkezetek, s az OKO az állam által folyósított olcsó agrárhitelekkel látta el ezeket a szövetkezeteket, s egyfajta felügyeleti szervként örködött a Raiffeisen-i elvek betartatásán.

Az önálló finn állam megalakulását követően 1920-as évektől nagyobb lendületet vett a hitelszövetkezetek alapítása. Ekkortól datálódik a mozgalom második szakasza, amelyet az országos lefedettségű hálózat kialakítása jellemezett. A szövetkezeti hitelintézetek száma 1920 és 1930 között 602-ről 1416-ra nőtt, a tagi létszám 31 ezerről 144 ezer főre. Fontos szervezeti és szabályozási változások jellemezték ezt az időszakot: megjelentek a nem tagi betétek is (amennyiben a hitelszövetkezetek úgy döntöttek, hogy nem-tagoktól is elfogadtak betéteket). Az újonnan bevezetett termékek sorában megjelent a csekkszámle is. 1928-ban létrehozták a Hitelszövetkezetek központi szakmai szervezetét, az OKL-t, ami átvette a központi banktól a jelentősebb felügyeleti funkciókat, statisztikai adatkezelést és a tanácsadási tevékenységet. A két világháború közötti időszakban azonban a finn szövetkezeti bankrendszer fokozatosan távolodott el a raiffeisen-i elvektől. A tagok sorában megjelentek vállalatok, és a gazdasági válság tovább erősítette a fúziós folyamatokat. Megjelentek a versenytársak is, vidéki területeken különösen a takarékbankok jelentették a legnagyobb konkurenciát. Ennek kapcsán 1945-re a szövetkezeti szektor 10%-os részesedésével szemben 30%-al részesedtek a takarékbankok, s 45%-al a kereskedelmi bankok (és a maradékon a jelzáloghitelbankok és a jegybank osztozott).

A finn szövetkezeti szektor 1945-1985 közé eső harmadik fejlődési szakaszának első évtizedét erős állami beavatkozás és szerepvállalás jellemezte. Az állami támogatással feltőkésített szövetkezetek részt vettek a Szovjetunió által bekebelezett területekről menekülő telepések egzisztenciateremtésében, így a finn szövetkezeti banki szektor dinamikus növekedésnek indult. Az 1945 és 1950 közötti időszakban a szovjetek által megszállt területekről az anyaországba áttelepülő finnek számára hiteleket nyújtottak földvásárlási valamint vállalkozói céllal. Mivel az így repatriálók a teljes népesség jelentős részét, 12 százalékát (450 000 főt) tették ki, a szövetkezetek jelentős növekedést könyvelhettek el (Kalmi, 2010). Az állami feltőkésítés és az új szerep által is generált növekedés tükröződött a számokban: a szektor piaci részesedése alig néhány év alatt 25%-ra növekedett.

Az ötvenes és nyolcvanas évek közötti időszakban relatíve magas fokú szabályozottság mellett működő finn bankszektor egésze kevés válsággal küzdött. Egy probléma azonban megjelent a szövetkezeti szektorban, amely a finn fémiparban és gépiparban tevékenykedő KKV-ket képviselő szerv, a Mekes hiteleihez köthető. Az OKO a Finn Központi Bank prudencialitási utasításait megszegve, túlzott mértékben nyújtott hiteleket a Mekes számára, amely hiteleinek nagy része nem teljesített.

A szövetkezeti szektor negyedik korszaka (1985-2010) a skandináv országok bankrendszereit sújtó válságperiódussal kezdődött. Az 1980-as években a magas külföldi adósság a magas részvény és ingatlanpiaci árakkal jellemezhető túlfűtött gazdaság bankpiaci szabályozás hiányosságait kihasználva nemcsak a buborék kipukkadásához, de súlyos bankválsághoz vezetett. Mindezt a meghatározó exportpiacnak számító szovjet piacok összeomlása kísérte. Ugyan a válság a leginkább az ingatlanhitelezésben és a tőkepiacokon aktívabb kereskedelmi és takarékbanki szektort érintette a legsúlyosabban (egyenesen a központi takarékbank államosításához vezetett), a hitelszövetkezeti szektor is megsínylette a válságot. Bár a szektor egésze nem szorult jelentősebb állami támogatásra, a néhány nagy takarékszövetkezet mentőcsomagra szorult (Helsinki Szövetkezeti Bank).

A bankválság azonban új lehetőséget kínált a szövetkezeti bankszektor újraszervezéséhez és a vetélytársak meggyengülésével táguló piaci rések kitöltéséhez. A szövetkezeti bankszektor 1993-ra 34%-ra növelte részesedését. Ugyanakkor, a tőkekövetelmények növekedése további fúziókat

eredményezett, aminek következtében a szövetkezeti pénzügyintézetek száma 300 körülire csökkent. A szövetkezeti szektor konszolidációját és erősödő szabályozását a központi bankok és felügyeleti szervek megerősítése követte.

A centralizálódó és erősödő hálózati integráció 2007-ben egy új ernyőbank, az OP-Pohjola Bank megalapításában csúcsosodott ki. Az OP-Pohjola Bank és az OP Pohjola bankcsoport a Nordea Bankkal (amely kereskedelmi bank) együtt a finn bankszektor háromnegyedét lefedi. A 229 szövetkezeti bank többsége az OP bankcsoport tagja lett, de 42 szövetkezet önálló, laza integrációban a csoporton kívül működik tovább. Az OP-Pohjola Bank tőzsdén jegyzett vállalat, amelynek meghatározó tulajdonosa az OP bankcsoport, aminek keretén belül működik Finnország legnagyobb kiskereskedelmi bankja és legnagyobb biztosítótársasága is.

A vizsgált európai szövetkezeti bankok jogszabályi háttere

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (International Co-operative Alliance, ICA) által megfogalmazott hét elvet tükrözik többé-kevésbé a vizsgált országok jogi hátterei, valamint a szövetkezetek és hálózataik de facto működése. Fontosnak tartom az alapelveket előre venni, hiszen ez tartja életben a struktúrákat.

A hét alapelv és a szövetkezeti bankokra vonatkozó törvényben lefektetett szabályok között eltérések találhatóak a vizsgált országokban. Röviden összefoglalva, a következő jelenségekkel találkoztam a kutatás során a rochedale-i alapelveket illetően. Először, a tagok által végzett demokratikus kontroll az egy tag-egy szavazat elv alapján komoly fenyegetettség alatt áll azon szövetkezeti bankok esetében, amelyeket leginkább küzdenek a tőkehiánnyal.

Az olasz, német és finn rendszerekben a tagbankokra vonatkozó megfelelő hálózati motivációs és felügyeleti rendszer képes megelőzni a tőkehiányos állapotot, és elegendő tag toborzását eredményezi. A vázolt törvényi háttér, és hálózati ismérvek tárgyalása alapján valószínűsíthető, hogy az együttműködő, szolidáris és a felelőtlen kockázatvállalást büntető hálózati struktúra feleslegessé teszi az egy tag-egy szavazat érv elleni kritikákat. Fontos hangsúlyozni, hogy a befektetőktől származó lehetséges tőkeinjekción kívül semmilyen egyéb érvet nem találtam a szakirodalomban az egy tag-egy szavazat elv ellen. (Battilani, 2012)

A hálózati kooperáció, a hatodik alapelv, viszont korlátozhatja a szövetkezetiesség negyedik alapelvét, amely autonómiáról és függetlenségről beszél. A törvényi háttér ugyan biztosítaná a szövetkezeti bankok függetlenségét, ám a gazdasági hatások a tagszövetkezeteket megfelelő mérethozadék elérése felé hajtja. Az olasz banche popolari ezt a mérethozadékot egyesülések és organikus növekedés útján éri el, míg a többi szövetkezet Olaszországban, Németországban és Finnországban a hálózatosodás felé mozdult el. A finn szabályok kötelező felügyeleti jogosítványokat biztosítanak a központi intézmény számára, amely az egyes tagbankok autonómiáját ugyancsak korlátozza (szinte bankfiók-kategóriába taszítja), a vonatkozó felügyeleti jogosítványokat egy de facto struktúra utólagos jogi formába döntéseként ítéli meg a szakirodalom (Kalmi, 2010). Hasonlóan, az olasz Federcasse is rendelkezik felügyeleti jogosítványokkal az összes BCC felett. A mérethozadék eléréséhez tehát két út van: a szervezet méretének növelése, amire a helyi szövetkezetek kevésbé képesek; és a hálózatosodás és szolidaritás, ami az egyes szövetkezetek vagyontát védi, de amihez az autonómiából fel kell adni.

Az autonómia feladását azonban nem szabad drasztikus jelenségként felfogni. A döntéshozatal nagy része megmarad helyi szinten, hiszen a szövetkezeti bankok nagy előnyük a helyi körülményekhez kapcsolódó adaptációs képességük. A kooperációval megfelelő mértékben lehet a méretgazdaságossági szempontokat kiaknázni. Az egyes szövetkezeti bankok munkavállalói

számára sem jelent visszalépést az önállóság korlátozása, ha számukra megfelelő karrier lehetőségeket nyitnak meg az integrációs törekvések.

Ehhez kapcsolódik az ötödik alapelv, amely az oktatás, tréningek és információ nyújtásának fontosságát emeli ki. Egyszerűen lehetetlen, hogy minden egyes tagszövetkezet rendelkezzen olyan szakembergárdával, amely hozzáértéssel és tapasztalattal tud a bank működésének minden területén megfelelő döntéseket hozni. Habár az olasz szövetkezetek törvényi háttere konkrétan előírja a megfelelő szakirányú felsőfokú végzettséget a szövetkezeti vezetésben, a folyamatos továbbképzés elengedhetetlen. A központi intézmény tréningekkel, oktatással és továbbképzésekkel juttatja el a szükséges szaktudást a helyi szövetkezetekhez, valamint fenntart egy tanácsadói gárdát, amely problémás helyzetekben a megfelelő irányba képes terelni a bankok operatív működését. Ennek megfelelően, kivétel nélkül mindegyik ország központi szövetkezeti intézménye rendelkezik tanácsadócsapattal.

A takarékszövetkezeteknél a tagság és a vezetőség közötti távolság megnő. A tagok részvétele a munkavégzésben csökken, az érzelmi töltet és a személyes kapcsolatok szerepét fokozatosan a professzionális, absztrakt orientációs eszközök (szabályzatok, szerződések, pénzügyi motivációs struktúrák) veszik át, melyek a vállalatirányítás szükséges elemei növekvő szervezetek életében. A szövetkezeti bankok üzletágai és termékei egyre komplexebbé, specializáltabbá válása mellett a vállalatirányítás bürokratikusá (a szó semleges értelmében) válik. A kialakuló professzionális menedzsment már kevésbé igényli a tagok aktív közreműködését. A szövetkezeti pénzügyintézetek legnagyobb kihívásai között vállalatirányítási kérdések szerepelnek, azaz a tagság, az alkalmazottak, a menedzsment és a többi érintett egymáshoz és a döntéshozatalhoz való viszonya.

Brazda és Schediwy (2001) szerint a sikeres működés feltétele, hogy az intézmény továbbra is valamilyen csoportszolidaritási elv mentén működjön (etnikai, osztály- vagy vallási alapon, a szerzők szerint), egy társadalmi „jó” célt kövessen, valamint a tagok által végzett döntéshozatal demokratikus elvek alapján történjen. A menedzsment feladata, hogy megakadályozza a tagi lojalitás erodálódását, amely egyébként sokszor nem maradna fenn generációkon keresztül. Ezt erősíthetik a piacon versenyképes termékek megteremtésével és a tagok pénzügyi aktivitásának növelésével. A siker gyakran (és ez nemcsak a német „alapító atyák” esetében volt ez így) egy-egy autoriter, karizmatikus vezető személyéhez köthető, és jelentős mértékben függ a tagok létszámától is. Nagyobb létszám – különösen igaz ez a külső forrás bevonás drágulása esetén válságok időszakában – nagyobb tőkebázis és magasabb hozamokat eredményezhet.

A fenntarthatóság kérdésében Fonteyne (2007) inkább a professzionális menedzsment szerepét hangsúlyozza, kiemelve az üzleti hatékonyságra való koncentrációt, a konszolidációt és a hálózatosodás szükségességét. Ezek nélkül ugyanis a kereskedelmi bankokkal vívott versenyben a szövetkezeteknek kevés esélyük marad teljesíteni. A szövetkezeti pénzügyintézetek sorsát, és a szövetkezeti pénzügyi rendszer kialakulását nagymértékben befolyásolták konkrét helyi gazdasági folyamatok, az adott társadalom pénzügyi szektorral szembeni beállítódása, valamint a takarékszövetkezeti pénzügyintézetek belső felépítése és eseményei.

2.2. Szövetkezeti Hitelintézetek fejlődéstörténete Magyarországon

*„A múlt tisztelete az a vallás, amely az új nemzedék kötelemé.
Ne veszítsünk el semmit a múltból, mert csakis a múlttal alkothatjuk a jövőt...”*

(Anatole France é.n.)

A szövetkezés a gazdaságtörténet első demokratikus gazdasági módja, az egy tag – egy szavazat elvének érvényesítése következtében. A szövetkezés a probléma megoldást az önszegély által kívánja megvalósítani. Ebben több mint száz éves előnyre tett szert a többi gazdasági formációhoz képest.

Közgazdászok, jogászok világszerte (az adott korszak társadalmi és gazdasági követelményeit figyelembe véve) megfogalmazhatták a szövetkezet fogalmát, s az egymástól akár erősen különböző berendezkedésű államok jogrendjébe is beiktathatták működési szabályaikat. E meghatározások kezdettől fogva figyelembe vették a szövetkezetek működésének kettős jellegét, a gazdasági és társadalmi. Kitűnt, hogy a szövetkezetek gazdasági és társadalmi feladataikat ellátni csak akkor tudják, ha szervesen illeszkednek az adott korszak gazdasági, társadalmi rendszerébe, jellegük elvesztése nélkül azonban nem tagadhatják meg társadalompolitikai céljaikat. Ugyanakkor gazdasági tevékenységüknek is eredményesnek kell lennie, gazdálkodásuk csődje társadalompolitikai tevékenységük kudarcát is maga után vonja. (Lukács, 1994)

A szövetkezésben érvényesül a hármas szolidaritási szint, amelyek a következők:

- az első a tagok közötti,
- a második a szövetkezetek közötti,
- a harmadik pedig a szövetkezetek közötti nemzetközi szolidaritás.

Ez nemcsak az együvé tartásban, nemcsak a vállalt érdekközösségben, hanem konkrét kötelezettségvállalásban is megnyilvánul.

A szövetkezés adta az első komoly védelmet a javak fogyasztásában, felhasználásában, azok számára, akik a szövetkezés nélkül a legvédtelenebbek voltak.

A szövetkezeti mozgalom történetének több mint száz éve alatt sokan sokféleképpen fogalmazták meg a szövetkezetek fogalmát. Néhány múltbéli meghatározása a szövetkezet fogalmának.

K. Liefman szerint: „A szövetkezetek egyesülések, amelyek tagjaik háztartásának, vagy gazdaságának előmozdítását, illetőleg kiegészítését célozzák, közös gazdaságon keresztül.” (Bíró et al., 1995, p. 7)

Ihrig Károly egyetemi professzor azon kevesek egyike volt, akik életüket egy speciális terület, a szövetkezeti mozgalom közgazdasági jellemvonásai és szervezeti kultúrája tudományos vizsgálatának szentelte. Ihrig 1937-ben a következő képen definiálta a szövetkezetet. Szerinte szövetkezet alatt: „Olyan társulatot értünk, melyben több gazdaság valamely gazdálkodási mozzanatot közös üzemben végez, vagy végeztet el úgy azonban, hogy a gazdaságokat egyébként független különállásukban meghagyja.” (Bíró et al., 1995, p. 7)

Erdei Ferenc, aki kiemelkedő teoretikusa, aktív szervezője és irányítója volt a szövetkezeti mozgalomnak, a következőképpen definiálta a szövetkezetet: „A szövetkezet háztartások vagy egyéni családi gazdaságok olyan közös vállalata, amely tagjainak a munkájára, vagy a tagok háztartási szükségletére, illetőleg a gazdaságokban folyó termelésre épül, s a közös üzemben a tagok gazdasági tevékenységének kollektív kereskedelmi, vagy termelési szervezetét valósítja meg azon az alapon, hogy a szövetkezet vállalat eredményében munkájuk, tulajdonrészük, illetőleg a közös üzem igénybevétele arányában részesednek.” (Bíró et al., 1995, p. 8)

A fenti megfogalmazások alapján Bíró – Gyenis – Juhász szerzők által 1995-ben írt Szövetkezeti ismeretek tankönyvben a következőképpen foglalták össze a szövetkezet fogalmát: „a szövetkezet olyan demokratikusan irányított, autonóm gazdasági (vállalati) és társadalmi (mozgalmi) szervezet, elsősorban természetes személyek személyi- és vagyoni társulása, amely nem kizárólag tőkeértékesülésre és profit maximalizálására, hanem a szövetkezeti tagság sokoldalú gazdasági és nem gazdasági szükségleteinek a kielégítésére, érdekeinek a szolgálatára hivatott, és keretében a tulajdonosi funkciók gyakorlása viszonylagosan azonos érdekű, nyitott embercsoportok (közösségek) önkéntes, esélyegyenlőségen alapuló együttműködése (közreműködése) alapján valósul meg.” (Bíró et al., 1995, p. 8)

A szövetkezet, mint gazdasági forma alakulását, működését a magyar jogrend a szövetkezetekről szóló az 1971. évi III. törvény szabályozta.

Az 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről 3.§-a a következőképpen fogalmazta meg a szövetkezet fogalmát: „A szövetkezet a szövetkezés szabadsága és az önszegély elvének megfelelően létrehozott közösség, amely a tagok személyes közreműködésével és vagyoni hozzájárulásaival, demokratikus önkormányzat keretében a tagok érdekeit szolgáló vállalkozási és más tevékenységet folytat. A szövetkezet jogi személy.”

„A szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy.” (2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 3:325. §)

A szövetkezeti alapelvek kifejezik azokat a szövet kezei sajátosságokat, értékeket, amelyek rögzítik a szövetkezetek létrehozásának és működésének rendező elveit, alapvető szabályait. Ezek a rendező elvek a társadalmi – gazdasági fejlődés különböző időszakában, a körülményekhez igazodóan ugyan változnak, lényegüket tekintve azonban szövetkezeti maradnak. Kifejezik a szövetkezés célját, legfontosabb ismérveit, normatíváit, kapcsolati rendszerét.

A nemzetközi hitelszövetkezetek eltérő fejlődési irányt mutattak tevékenységi körhöz, pontosabban a hitelezési célhoz kapcsolódóan. A két eltérő út az amerikai és az európai kontinensen figyelhető meg. Észak-Amerikában a tagok áruvásárlási hitelgényeinek kielégítésére, fogyasztási (consumer) hitel- és takarékszövetkezetek, míg Európában a mezőgazdasági és ipari kistermelők termelési tevékenységének hitelgényeinek finanszírozására termelői (producer) hitel- és takarékszövetkezetek jöttek létre. (Laczó, 1993)

Az Egyesült Államokban büszkék arra, hogy Franklin Benjamin 1752 – ben Philadelphiában megszervezte az első kölcsönös biztosító társaságot. Ez azt jelentette, hogy egy csoport ember saját tőkéjének befektetésével, saját szervezés mellett szövetkezetet hozott létre, azért hogy kielégítse saját szükségleteit. Ez nem más, mint a kölcsönös segítség önkéntes megvalósítása. (Lukács, 1994)

A hitelszövetkezetek történetét kutatók egyöntetűen a XIX. század közepét jelölik meg megjelenésük időpontjaként. Bár az első szövetkezeti hitelintézet megalakulásának helyét illetően több elmélet is ismert, tény, hogy legnagyobb hatásúak ezek közül a Németországban kibontakozó *Schulze-Delitzsch* és *Raiffeisen*-féle kezdeményezések, mivel ezek nem elszigetelt, egyedi, hanem mozgalomként értékelhető szerveződések voltak.

Franz Hermann Schulze (1808-1883) német polgári közgazdász, Delitzsch kisváros polgármestere a kisiparosok nyersanyagbeszerző szövetkezeteit a nagybani alapanyag-vásárlás előnyeinek kihasználása érdekében alapította (1849). Hamar felismerte, hogy a kisiparosok versenyképessége tovább növelhető, ha a nyersanyagból előállított termék értékesítéséig a befizetett üzletrészekből fedezet mellett előleget folyósítanak számukra, amire magas osztalékot fizettek. Az első ilyen előleg-egyesületet 1850-ben szervezte meg, 1858-ban az egyesületek – hitelszövetkezetek – száma 30 fölé emelkedett.

A Schulze-Delitzsch féle szövetkezetek – amelyek a városi kisiparosokat tömörítették – létrejöttével párhuzamosan Friedrich Wilhelm Raiffeisen a német falvak lakosságának szövetkezését kezdte megszervezni. Az agráriumban uralkodó válság-állapotot látva egyesületet (1847) és segélyegyletet (Flammersfeld, 1849) alapított, amelyek jótékonyági céllal, az uzsora kiküszöbölésére biztosítottak mezőgazdasági alapanyagokat a gazdáknak. Raiffeisen az első önszegély elvén alapuló hitelszövetkezetet 1862-ben Annhausenben alapította. Ez a szervezet elsősorban olyan kis falusi közösségekre épült, amelyek tagjai egymás bizalmát élvezték, azaz a személyegyesítő jelleg volt domináns. Raiffeisen is megszervezte szövetkezetei szövetségét (1877) felismerve az együttműködés előnyeit. (Fekete, 2009)

A „derék úttörők”, azaz 28 takács által 1844-ben alapított szövetkezet működési szabályairól leszűrt alapelvek a következők voltak (Réti, 2010):

1. nyitott tagság bárki részére;
2. demokratikus igazgatás, egy tag – egy szavazat;
3. visszatérítés a vásárlás arányában;
4. korlátozott tőkekamat;
5. politikai és vallási semlegesség elve;
6. kézpénzre eladás;
7. gondoskodás a tagok, tisztségviselők, alkalmazottak, valamint a nagy nyilvánosság képzéséről és tájékoztatásáról;
8. nem tagoknak árusítás tilalmáról szóló elv;
9. önkéntes szövetkezés alapelve;
10. piaci áron történő árusítás elve.

A felsorolt és meghatározott tíz elvből az első hét ún. „felvett elv”, míg az utolsó három elv pedig ún. „fel nem vett elv”.

Ezek az elvek fogalmazódtak meg 174 évvel ezelőtt és még ma is a fogyasztási szövetkezet központi irodája fogadótermének egyik falát díszíti „The Rochdale Principes” írásos szövege.

Olaszországban a XIX. század végén a Raiffeisen-féle szervezetekhez hasonló takarékpénztárak alakultak ki, ezek a vidéki embereket és a kézműveseket tömörítették. Bár az 1920-as években már több mint 3500 hitelszövetkezet működött, a fasiszta diktatúra „eredményeképpen” a második világháború végére számuk 800-ra csökkent. Az olasz takarékpénztárak kialakulásával közel egyidőben (1896) – szintén Raiffeisen elveit alapul véve – jött létre az első holland szövetkezeti bank, majd két évvel később a szövetkezeti hitelintézetek két központi intézményeként került megalapításra a holland Raiffeisen Bank és a Gazdaságok Hitelbankja. (Ezek egyesüléséből 1972-ben jött létre a Hollandia második legnagyobb bankja a Rabobank.)

A szövetkezés adta az első komoly védelmet a javak fogyasztásában, felhasználásában, azok számára, akik a szövetkezés nélkül a legvédtelenebbek voltak.

Mind a polgár, mind a termelő ember, ha egyedül van, olyannyira kitett és sérülékeny, mint a magányos fa a viharban. Ahhoz, hogy helyt tudjon állni, hogy versenyképes legyen, ahhoz, hogy védelmet szerezzen a bekövetkező bajok ellen, szövetkezni kell. Mint minden élő szervezetet, a szövetkezetet is számtalan veszély fenyegeti. (Fekete, 2009)

Bernát (1902) szerint: „Ez időben a szövetkezés, csekély vagyonú, alacsony állású embereknek egyesülete oly célból, hogy vagyoni helyzetükön saját erejükkel segítsenek.” Innen indult el a gondolat, és 1844-ben létrejött az első szövetkezet, ahol saját dolgaikat a csekély vagyonú emberek maguk vették a kezükbe. Arra szövetkezetek, hogy leszorítják a kereskedőket, molnárokat és tőkepénzeseket és tapasztalat, tőke nélkül lesz belőlük kereskedő és iparos. Az a szövetkezet, amely az első évben nehezen és kínkeservesen tudott összegyűjteni egy zsák zablisztre való tőkét, az a szövetkezet a századfordulóra már malmokkal, raktárakkal, boltokkal rendelkezett. Az alapítók „alacsony állású” emberek voltak, pénz és befolyás, sőt műveltség

nélkül. Az akadályokon az igazi angol szívósság, a hit és a sorsukon való javítás őszinte vágya segítette át őket.

Az első európai szövetkezetet 28 alapító hozta létre, amelyet Becsületes Úttörők Társasága név alatt jegyezték be. Céljaik között szerepelt tagjaik társadalmi és gazdasági helyzetét javítani, alaptőkét szerezni, ebből élelmiszerek, szövetek eladására boltot nyitni, valamint céljuk volt továbbá az is, hogy házakat építsenek és vásároljanak, iparcikkeket gyártsanak, földbirtokot vásároljanak és megműveljék, ezáltal munkalehetőséget teremtsenek.

Megoldást keresve az 1840-es évek közepén Európában pusztító éhség okozta társadalmi és gazdasági problémákra, a fejlődés útját sokan az önsegélyezésen alapuló összefogásban keresték. Ez a gondolat hívta életre a szövetkezeteket.

A takarékos- és hitelszövetkezeti mozgalom Németországból indult el. A takarékszövetkezetek megteremtője Hermann Schulze-Delitzsch volt, aki az első kölcsönös hiteltársaságot 1850-ben alapította. Célja az volt, hogy megoldja a városi kisiparosok és kiskereskedők hitelgondjait. (Fekete, 2009, p. 31)

A vidéki (hitel) szövetkezetek atyja pedig Friedrich Wilhelm Raiffeisen, aki az uzsorások által nemcsak anyagilag, hanem erkölcsileg is elnyomott vidéki lakosságot a szövetkezés útján kívánta felemelni. 1849-ben Flammersfeldben alapította meg az első hitelszövetkezetet.

Tulajdonképpen e két ember hozta létre a napjainkban is eredményesen működő szövetkezeti bankokat. A Schulze-Delitzsch takarékszövetkezeteket ma ún. népi bankoknak (Volksbanken) hívják, a Raiffeisen (hitel) szövetkezetek pedig a Raiffeisen pénztárak. (Lukács, 1994)

A szövetkezés eszméje igen hamar eljutott Magyarországra. Hazánkban az első szövetkezetek a hitelszövetkezetek voltak, amelyet akkoriban hitelegyletnek neveztek. A mozgalom fejlődése folyamatos volt, és a hitelszövetkezetek száma egyre nőtt.

Az önsegélyezés gondolata már az erdélyi céhekről fennmaradt írásos anyagokban is fellelhető. Intézményesült formája volt például a „czehláda”, ami a céhmesterek befizetéseiből gyarapodott, a segítségével összegyűjtött tőkéből a munka-képtelenné vált tagokat és hozzátartozóikat támogatták, fedezték a temetkezési költségeket. Nemcsak anyagi támogatást, kölcsönöket nyújtottak, hanem felváltva személyesen is gondoskodtak a céhtagokról és hozzátartozóikról.

Az 1830-as évek végéig Magyarországon a modern gazdaság pénzügyi intézményei bankok, takarékpénztárak még nem fejlődtek ki, ez azonban korántsem jelentette azt, hogy a pénzügyi szféra csupán kiszolgálója s nem dinamizálója lett volna a gazdasági életnek. (Kaposi, 2002)

Az erdélyi magyar hitelszövetkezetek kialakulásával közel egy időben jött létre a győri hitelszövetkezet (1864) és a szintén szövetkezeti jegyeket hordozó Első Magyar Általános Tisztviselő Egylet (1865). A magyarországi hitelszövetkezeti mozgalom jellemzően Schultze-Delitzsch elveit követte, azonban Csengery Antal már a Kiegyezés idején sürgette egy olyan Raiffeisen típusú hitelszövetkezeti rendszer kialakítását, ahol az egy-egy faluban, községben működő szövetkezeteket egy „Központi Népbank” fogja össze. Azonban a központosítás gazdasági igénye csak a mezőgazdasági szövetkezetek kibontakozásával – évtizedekkel a szövetkezeti hitelintézetek létrejöttét követően – fogalmazódott meg.

A Hitel Széchenyi István meghatározó műve, a magyar gazdasági szakirodalom egyik első képviselője. 1830. január 28.-án jelent meg. A fennmaradt adóslevelek alapján arra következtethetünk, hogy elsősorban lokális alapon szervezett, térben és társadalmilag is meglehetősen zárt hitelrendszerek léteztek a 18-19. századi Magyarországon. (Draskóczi et.al, 2002)

A Hitel megírásának előzménye, hogy Széchenyi 10 000 forint hitelt akart felvenni birtokai fejlesztésére, amelyet az osztrák bank, fedezet hiányában elutasított.

Ezt követően Pest megyében indult meg a hitelszövetkezeti mozgalom sikerre vitele.

A takarékszövetkezeti mozgalom hazánkban már a 18. században elindult és elsősorban a lakossági megtakarítások felszívására vállalkoztak. Az első takarékpénztár megalakulása Fáy András nevéhez fűződik, aki a reformkor kiemelkedő személyisége volt. Fáy András nemcsak tudós volt, hanem közgazdász, irodalmár és politikus is. Céljai megvalósításában a kisemberek megsegítésére törekedett, de a szövetkezeti módszer még ismeretlen volt számára. Így nem a kisemberek, hanem a módosabbjai jegyezték a részjegyeiket.

Magyarországon 1840-ben alakult meg a Pesti Hazai Első Takarékpénztár. A pénzügyintézetek között különleges helyet foglaltak el a takarékszövetkezetek elődjének számító takarékpénztárak. Ezek eredetileg szociálpolitikai intézményként alakultak, elsősorban a takarékoság előmozdítására. (Gyenis, 1994)

A takarékoság, mint társadalmi eszme alig néhány száz éves, elterjedése egybeesik a polgárság keletkezésével. Az eredetileg „emberbaráti” alapon alakult egyesületek és közösségek a szegényebb emberek részére – a vagyonosok kizárásával – olyan intézményt létesítettek, ahol megtakarított pénzüket veszély nélkül, gyümölcsözően elhelyezhették.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztárak részvényesei között ott voltak az ország legkiválóbbjai, mint például: Széchenyi István, Deák Ferenc, Kossuth Lajos. (Itt már csorbult a szövetkezeti eszme, miszerint a vagyonosok kizárásával alakul szövetkezet)

Gróf Károlyi Sándor politikus, a magyar szövetkezetek atyja, kórházalapító, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. Az ő nevéhez fűződik a 2003-ban Takarékbank Igazgatósága által létrehozott díj, azzal a céllal, hogy a legfontosabb ügyfélcsoportja - egyben meghatározó tulajdonosai - a takarékszövetkezeti integráció legjobb menedzserei teljesítményét elismerje. A gróf Károlyi Sándor emléklappal az alapító jellemzően olyan életművet kíván díjazni, amelyek eredményei túlmutatnak a takarékszövetkezeti integráció határain és tágabb körben is emelik a szektor tekintélyét.

A gróf Károlyi Sándor emlékgyűrűvel való kitüntetés elsősorban az adott évben a takarékszövetkezeti integráció keretein belül kifejtett, az integráció egészét érintő kiemelkedő teljesítmény elismeréseként szolgál.

Felismerte, hogy a szükséges és elfogadható kamatlábú mezőgazdasági hitel biztosítása és az arra hivatott szövetkezetek megteremtése elválaszthatatlan egymástól. A két világháború közötti időszakban a hitelszövetkezetek döntő szerepet játszottak a szintén általa alapított, más típusú, termelői, fogyasztói és értékesítési szövetkezeti központok megszervezésében és azok fejlődésében.

Gróf Károlyi Sándor munkájának, valamint az akkori mezőgazdasági miniszternek köszönhetően 1888. évben az országgyűlés napirendjén már szerepelt a szövetkezetek témája, majd az 1896-os agrárprogram tartalmazta a szövetkezetek támogatását, a szövetkezeti eszme fejlesztését is. Ezt követően emelkedett törvényerőre 1898-ban az Országos Központi Hitelszövetkezetről (továbbiakban: OKH) szóló törvénytervezet. A hitelszövetkezetek alacsonyabb hitelkamatot alkalmaztak az egyéb hitelintézetekkel szemben, s ezáltal jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a falvakból kiszorult a hiteluzsora és országosan mérséklődtek a hitelkamatok. (<http://www.magyardakarek.hu/tortenetunk>, 2016) Az OKH alapításához az állam jelentős tőkével és kedvezmények biztosításával járult hozzá. Feladata a hitelszövetkezetek működésének szervezése, felügyelete, valamint általuk a vidéki mezőgazdasági és kisiparos tevékenységgel összefüggő hitel igények kielégítése volt. Az Országos Központi Hitelszövetkezet a XX. század elejétől dinamikusan fejlődő szövetkezeti mozgalom legjelentősebb intézményévé vált. (Moizs, 2015) Jelentős szerepet játszott az 1920. évi földreform végrehajtásában, a mezőgazdasági termények értékesítésében, a szövetkezeti ideológia elterjesztésében.

A katolikus magyarság körében a keresztény szövetkezetek működtek. Ezek 1917-ben beolvadtak a Hangya Szövetkezetbe.

1916-ban felállították a Pénzügyintézeti Központot, amely a pénzügyintézeti részvénytársaságok és a szövetkezetek autonómiájának megsértése nélkül igyekezett azok ügyvitelét az állami akarat érvényesítése érdekében befolyásolni és ellenőrzési szerepkört is betöltött.

1924. május 24-én megalakult a Magyar Nemzeti Bank (továbbiakban: MNB).

A hitelszövetkezetek a fogyasztási hitelegyleteket leszámítva a vállalkozók (kisvállalkozók) szövetkezetei. Ihrig Károly a vállalkozók szövetkezeteit két nagy csoportba sorolta: kínálati és keresleti szövetkezetek elnevezéssel. Mindkettő közös jellemzője, hogy a tagok termelői (vállalkozói) érdekeit kívánja elősegíteni, de ezt különböző módon és eszközökkel teszik.

A kínálati szövetkezetek, az ún. áruehelyező- szövetkezetek, a termelt áru, termény kedvezőbb feltételekkel- nagyobb volumenben, magasabb áron- való elhelyezésével kívánták növelni a nyereséget.

A keresleti szövetkezetek (Ihrig, 1937):

- hitelszövetkezetek: kedvező kölcsön biztosításán keresztül a termelési költség csökkentésével, azonos piaci ár mellett nagyobb nyereséget biztosítva
- beszerző szövetkezetek: felhasznált anyagok, eszközök
- géphasználó szövetkezetek: termelőeszközök
- földbérlet szövetkezetek: mezőgazdaságilag használt föld előnyös megszerzésével érték el a termelési költség-csökkentést és ez által a nagyobb nyereséget.

A hitelszövetkezet közé sorolhatók tágabb értelemben és horizontálisan a szövetkezeti földhitelintézetek és a fogyasztási hitelegyletek, vertikálisan pedig a szövetkezeti bankok és központi pénztárak.

A második világháború kedvezőtlen időszakot jelentett a hazai szövetkezeti mozgalomban, így a hitelszövetkezetek szabályozásában is. A II. világháború idején, már 1499 hitelszövetkezet volt az országban, melyek tagsága 800.000 főre volt tehető. Ezt követően ezek a szövetkezetek fokozatosan beépültek a Magyar Nemzeti Bank és az Országos Takarékpénztárba (továbbiakban: OTP) szervezetébe, amelyet 1949-ben alapítottak (Országos Takarékpénztár Nemzeti Vállalat néven). A második világháború után közel száz hitelszövetkezet végezte tevékenységét.

1947-től az állami beavatkozás hátrányosan érintette a hitelszövetkezetek működését. Az erős és egyre erősebb állami irányítás és felügyelet túllépte azt a keretet, amelyben a szövetkezeti demokrácia és az állami felügyelet egészséges együttélése megvalósult. (Csák, 2000) A hitelszövetkezeti rendszer 1952-ben szűnt meg hazánkban, amikor megindultak az országban az államosítási folyamatok. Megszüntetésükkel a falusi lakosság hitelezése terén problémák mutatkoztak, s felmerült az igény a probléma megoldására. Ennek érdekében a Minisztertanács határozata alapján a községekben takarékszövetkezeteket lehetett szervezni. (Szente, 2007)

A hitelszövetkezetek 1952. évi megszüntetésekor a személyi hitel-, és betétügyleteket az OTP vette át, míg a vállalati rövid lejáratú kölcsön-, és betétállományt az MNB, a közép és hosszúlejáratú állományt a Mezőgazdasági Szövetkezeti Bank kompetenciájába került. (109/1952 (XII.31.) MT. rendelet)

Az ötvenes évek elején az akkori vezetés gazdasági elképzeléseibe nem illettek bele az önszabályzás, a demokratikus működés jellemezte szövetkezetek, így rövid időre működésük szünetelt.

Az 50-es évek elejére kialakult és a hitelszövetkezetek felszámolását eredményező folyamat hamarosan bebizonyította azt, hogy az OTP az átvett természetes személyekkel kapcsolatos és ez idáig a hitelszövetkezetek által, helyben végzett tevékenységet gördülékenyen ellátni nem képes. Infrastruktúrájából adódóan a vidéki településekre pénzügyi szolgáltatását nem tudja eljuttatni, hiszen csak a nagyobb településeken rendelkezik fiókokkal. Ezt a problémát már jogalkotási szinten is érzékelték 1956-ban, amikor felmerült a falusi takarékszövetkezetek megalakulásának szükségessége a földműves szövetkezeti mozgalom kiszélesítése keretében.

A takarékszövetkezetek megalakulásával kapcsolatos szervező munkára és anyagi segítség biztosítására a Szövetkezetek Országos Szövetsége (továbbiakban: SZÖVOSZ) Igazgatóságát kérték fel, azzal, hogy a működési feltételeket a Pénzügyminisztériummal (továbbiakban: PM) rendeletileg állapítsák meg. PM a szövetkezetek felett pénzügyi ellenőrzést kell, hogy gyakoroljon tekintettel arra, hogy az állam az elhelyezett betétekért szavatol.

A vidéki pénzügyintézetek 1956 után alakulhattak újra, ekkor már takarékszövetkezet néven, korlátozott jogosítványokkal. Nem sokkal a kétszintű bankrendszer megszületése előtt kaptak lehetőséget arra, hogy a kisebb településeken, falvakon kívüli területeken is fiókot nyithassanak, betéteket gyűjthessenek és hitelezhessenek.

A Minisztertanács felkérésére a Pénzügyminisztérium által alkotott 1956. évi rendelet alapján lehetővé tették a takarékszövetkezetek szervezését a községekben, a földműves-szövetkezetek járási központjai tagjaként és ellenőrzése alatt. Megalakításukra helyi kezdeményezés alapján került sor, a falusi lakosság, elsősorban a parasztság igénylésére, a kölcsönös segítség elve alapján, a legkisebb taglétszámot 25 főben meghatározva. Tagként olyan nagykorú személyt lehetett felvenni, aki a takarékszövetkezet működési területén lakik, vagy állandó munkahelye van. (Lukács, 1994)

A takarékszövetkezet megalakítását követően csak akkor kezdhetette el tevékenységét, egy vagy több község területére kiterjedően, ha a pénzügyminiszter által kiadott „Engedély okirat” birtokában volt. Működési területén takarékbetét lefoglalása, saját alapjaiból, az összegyűjtött megtakarításokból és egyéb rendelkezésre bocsátott eszközökből tagjai részére, kölcsön folyósítása, mezőgazdasági lakosság részére állami pénzeszközökből nyújtott kölcsönakciók és egyéb pénzügyi feladatok megbízás alapján történő bonyolítása képezte feladatát. Betétet bárkitől elfogadhatott, kölcsönt azonban csak tagjainak nyújthatott, amelynek forrása a befizetett részjegy (névértéke minimálisan 100 Ft) és a tartalékalap teljes összege, valamint a betétállomány 50%-a lehetett.

Az állam az elhelyezett betétekért fennálló szavatosságát szigorú garanciális szabályok beiktatásával biztosította:

- Igazgatóság tagjainak felelőssége: A kölcsön engedélyezése a takarékszövetkezet igazgatóságának hatáskörébe tartozott, azzal hogy a szabályzattól eltérő kölcsönnyújtás esetén az igazgatóság tagjai a kölcsön visszafizetéséért készfizető kezesként feleltek. Az igazgatóság tagjai az alapszabályok, továbbá a takarékbetétek kezeléséért, a kölcsönök engedélyezésére és folyósítására vonatkozó szabályok, valamint az ügyviteli szabályzat betartásáért anyagilag és büntetőjogilag voltak felelősek
- „Engedély okirat” visszavonása: Az alapszabály és egyéb szabályzatok előírásainak ismételt és súlyos megsértése esetén a pénzügyminiszter illetőleg a Pénzügyminisztérium Takarékpénztári Főigazgatóság visszavonhatta és ezáltal a takarékszövetkezet tevékenységét tovább nem folytathatta
- Ellenőrzés: A takarékszövetkezetek rendszeres ellenőrzését a Földműves-szövetkezet Járási Központja végezte, amelynek a tagja volt. A Pénzügyminisztérium illetőleg a Pénzügyminisztérium Takarékpénztári Főigazgatósága megbízása alapján az OTP ellenőrizte a pénzügyi számviteli szabályok betartását, a működés jogszerűségét. Jogszabályi indoklás szerint az ellenőrzés a takarékbetétesek érdekében szükséges, amely természetesen nem vitatható érv, valójában mégis az állami felelősségvállalás determinálja.

A takarékszövetkezetek alapítás lehetőségének biztosításával és a jogszabályi feltételeinek meghatározásával vált lehetővé hogy Magyarországon takarékszövetkezetek megjelenhessenek. A jogszabályi előírásokra való gyors reagálás eredményeképpen 1956. október 11-én Dunaföldváron alakult meg az első takarékszövetkezet, amely 1957. január 1. napjával kezdte meg működését. Az első hazai takarékszövetkezet megalakulását követően számos takarékszövetkezet alakult az ország különböző pontjain és vált kezdetben a mezőgazdasági lakosság, majd a vidéki társadalom és gazdaság pénzügyi szolgáltatójává, annak ellenére, hogy kezdetektől az 1980-as évekig szigorú korlátok és diszkriminatív rendeletek hatálya alatt kellett feladatait ellátni. Mindezek ellenére bebizonyította létjogosultságát, illetőleg azt, hogy a magyar pénzügyi rendszer nélkülözhetetlen eleme.

Az előbbieken hivatkozott központ-kényszer, mint a megalakítás egyik feltétele, illetőleg a tagsági viszonyhoz kapcsolódó másik lényeges feltétel 1959-től kiegészült a működési terület lakosságának számarányához igazodó szigorításokkal.

Takarékszövetkezet létrehozásához minimálisan 25 tag nyilatkozata volt szükséges. Később a taglétszám minimumát a település lélekszámához is kötötték. További megszorítás volt, hogy a tagoknak legalább 51%-a „dolgozó paraszt” kellett, hogy legyen.

Ezen szigorítások miatt általában csak egy község területére kiterjedően alakították meg a takarékszövetkezeteket, majd a taglétszám bővülését követően módosították működési körzetüket, kiterjesztve más településekre is. (Semjén - Majoros, 1973)

A takarékszövetkezetek feletti felügyeletet a Földműves-szövetkezetek Járási Központja és az Országos Takarékpénztár látta el. Egészen a 80-as évekig nem lehetett takarékszövetkezetet nyitni azokon a településeken ahol OTP fiók működött.

A takarékszövetkezeteknek már ekkor törekvései közé tartozott, hogy minél teljesebb pénzügyi szolgáltatást nyújtsanak elsősorban a falusi lakosságnak. Tevékenységüket az a törekvés is jellemezte, hogy minél inkább a vidék bankjává váljanak. A korábbi területi elhatárolódás az OTP miatt, a kialakult struktúra és a régi beidegződések miatt közülük csak nagyon kevés működött városokban.

Az OTP takarékszövetkezetek irányába kezdetektől jelentős jogosítványokkal rendelkezett, amely alapvetően ellenőrzési, felügyeleti, pénzkezelési területen jelentkezett. Közvetlenül a két pénzügyi szolgáltatást nyújtó intézmény viszonyban azonban kölcsönhatásról egyáltalán nem beszélhetünk, a takarékszövetkezetek az OTP-nek alárendelten működtek a községekben. A takarékszövetkezeti tagság és szövetkezeti jellegéből adódóan ez az intézkedés értelmezhetetlen, mivel egy olyan szervezet gyakorol felügyeleti és pénzügyi jogosítványokat a takarékszövetkezetek felett, amely a pénzpiac aktív résztvevője. Vagyis ugyanazon a területen működő szervezetekről van szó, de a versenyhelyzetet kiküszöbölve az OTP-t preferálják a jogszabályi előírások.

A 23/1959 (X.15.) számú PM rendelet 2.§. (2) bekezdése alapján takarékszövetkezet olyan községben alakulhat, ahol az Országos Takarékpénztárnak nincs fiókja. A helyi parasztság igényeire figyelemmel azonban nagy lélekszámú községben, kivéve a járási székhelyeket indokolt esetben engedélyezhető takarékszövetkezet ott is, ahol OTP fiók van.

A takarékszövetkezetek ügyviteli szabályzata meghatározta azt a pénztári állományt, amelyet meghaladó pénzkészletet az OTP-nél vezetett csekk számlára, a takarékszövetkezeti közös alap pénzeszközöket e célra az OTP-nél nyitott számlára kellett befizetni és hitelt csak az OTP-től vehetett igénybe.

2.2.1. Újabb korszak a takarékszövetkezetek életében

A megváltozott körülmények, gazdasági szabályozók rendszere a takarékszövetkezetek tekintetében a kezdeti időszakban közvetlenül nem éreztették hatásukat, működésüket 1971-ig a falusi takarékszövetkezetekről kiadott 1959-es PM rendelet határozta meg. Az új gazdasági mechanizmus első három évében napvilágot látott szövetkezetpolitikai elveknek nem sikerült kiküszöbölni a takarékszövetkezeti fejlődés gátló tényezőket. Elvi szinten erre irányuló kezdeményezések születtek, a jogalkotási szinten konkrét elképzelések nem jelentek meg. A takarékszövetkezetek a szövetkezeti rendszerben nem foglaltak el központi helyet, jogi szabályozásuk is háttérbe került más preferált szövetkezeti formákkal szemben.

A kezdeti időszak (1968-1970) normaanyaga a takarékszövetkezetek működésének különböző területeit érintve fejtette ki liberalizációt. Azonban nem jelentett teljes áttörést, a takarékszövetkezetek működési feltételein lazított a gazdasági követelményeknek megfelelően. A szövetkezeti jelleget érintően meghatározta a szövetkezeti szövetségek hármas szintjét. Az

első a tagok közötti szolidaritási szint, a második a szövetkezetek közötti, a harmadik pedig a szövetkezetek közötti nemzetközi szolidaritás. Ez nemcsak az együvé tartozásban, nemcsak a vállalt érdekközösségben, hanem konkrét kötelezettségvállalásban is megnyilvánul. Az új szabályozás érintette az érdekképviseltek kérdését is, illetve az alapszabály korszerűsítését, mely tartalmazta a központi kényszer megszüntetését, a testületi szervek hatáskörének fejlesztését, kisebbségi jog érvényesítését, illetve a tulajdonos ellenőrzést. A pénzügyi működést érintően szabályozta a hitelezést, ezen belül a kötelező tartalékrátát, pénzügyi kereteket, forrásokat. Átcsoportosította a kölcsönalapokat, kölcsönkereteket.

2.2.2. A takarékszövetkezetek működési feltételeinek liberalizálása 1971-től

A fogyasztási és hitelszövetkezetek XIX. századi kialakulását követően a mezőgazdasági szövetkezetek széles körű elterjedése a XX. század első évtizedeire tehető. A szövetkezetek eme gyakori típusai mellett a legkülönbözőbb céllal jöttek létre, ilyenek voltak többek között a földbérlet- (Románia), iskola- (Olaszország), vagy a közmű-fenntartási (Svájc) szövetkezetek is. A szövetkezetek világszerte gyorsan szaporodtak: a XX. század elejére legnagyobb számban, Oroszországban voltak jelen, Oroszországot Czettler Jenő kutatásai alapján Németország, Ausztria, India, Franciaország, Japán, Egyesült Államok, Svájc, Olaszország és Nagy-Britannia követte. (Czettler – Ihrig, 1926)

A takarékszövetkezetek hiteligenyei körében megnövekvő számban jelentkeztek a lakásépítési, fogyasztási célú kölcsönök igénylése és folyósítása. Ezt a kialakult állapotot rögzítette az 1971-ben megalkotott PM rendelet, amely a takarékszövetkezetek célját és feladatait a népgazdaság érdekeivel összhangban álló gazdálkodás folytatásában a tagok életviszonyainak javításában a szocialista gondolkodásmód fejlesztésében, valamint a takarékos életmódra való nevelésben határozta meg. Az így kialakult hitelezési gyakorlat megteremtette a takarékszövetkezetek rendszertani besorolásának alapját azzal, hogy a szocialista viszonyok között meghatározott termelő szövetkezeti típus mellett a másik jelentős típusba a fogyasztási típusú szövetkezetek pénzgazdálkodási ágazatába sorolták.

Az Országgyűlés elfogadta a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvényt. Ezzel a Szövetkezetekről szóló 1947. évi XI. törvény hatályba helyezését követően 24 év után helyre állt a törvényi folyamatosság a szövetkezetek egységes szabályozása terén. Ezen időszakban a társadalomban jelentős, nagy horderejű változások következtek be. Mindez a szövetkezetek életében is megmutatkozott. A szövetkezetek jogi szabályozásának struktúrája, mechanizmusa nem változott. A mezőgazdasági termelőszövetkezeteket ágazati törvény, az ipari-, a fogyasztási-, az értékesítő-, beszerző-, a takarékos-, és a lakásszövetkezeteket törvényerejű rendelet külön-külön szabályozta. (Fekete, 2009)

A szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény bevezető rendelkezésekre, VIII. fejezetre és a záró rendelkezésekre tagolódik, ezekben 117 § rendelkezik.

A törvény az adott társadalmi és gazdasági viszonyok között a következőképpen definiálta a szövetkezet fogalmát:

”A szövetkezet az állampolgárok által önkéntesen létrehozott, a tagok személyes és vagyoni közreműködésével vállalati gazdálkodást és társadalmi tevékenységet folytató közösség, amely a szocialista szövetkezeti tulajdon és a demokratikus önkormányzat alapján jogi személyként működik.” (1971. évi III. törvény 1.§)

Az 1971. évi III. törvény mellett az egyes szövetkezeti ágazatokra vonatkozóan specifikus jogi normák adtak részletbe menő szabályozási iránymutatást (Fekete, 2009):

- 1967. évi III. törvény a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről;
- 1971. évi 32. számú törvényerejű rendelet az ipari szövetkezetekről;

- 1971. évi 35. számú törvényerejű rendelet a fogyasztási, beszerző és értékesítő szövetkezetekről;
(amely a későbbiek során kiegészült az)
- 1977. évi 12. számú törvényerejű rendelet a lakásszövetkezetekről;
- 1978. évi 22 számú törvényerejű rendelet a takarékszövetkezetekről.

A takarékszövetkezetek száma az 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről hatálybalépésétől kezdődően csökkenő tendenciát mutatott, amit az ebben az időszakban végbement, kölcsönösen előnyös egyesülések, beolvadások magyaráznak, az egyéb mutatószámok növekedése azonban töretlen volt.

A 1978. évi 22 számú törvényerejű rendelet a takarékszövetkezetekről hatálybalépését követően, betétet a takarékszövetkezet még mindig csak magánszemélyek körében gyűjthetett, kölcsönt kizárólag tagjai számára nyújthatott, e korlátozásokat az 1982. évi 32. törvényerejű rendelet oldotta fel.

1971-től új pénzügyi szolgáltatásokkal bővíthetett a takarékszövetkezetek tevékenységi köre (Csák, 2000):

- A MERKUR Vállalat által értékesített személygépjárművek előjegyzési rendszerében, a magánszemélyek által befizetett vételár elfogadását és egyéb feladatok bonyolítását tette lehetővé;
- IKKA utalványok beváltása, ez egy intézmény volt, ami eljuttatta a külföldi rokon által befizetett árut, persze megfelelő díjazás ellenében és keretek között. A rokon befizetett műszaki cikkekre, lemezjátszóra, TV-re, de akár autóra is, amelyre nem kellett várni
- IBUSZ forintutalványok beváltása;
- Állami tulajdonú külterületi földek értékesítésében való közreműködés és az értékesítéshez kapcsolódó kölcsönnyújtás lehetőségének biztosítása;
- Új kölcsönfajták, konstrukció korszerűsítés magánkisiparosok, magán kiskereskedők részére folyósítható kölcsön;
- Mezőgazdasági termelési kölcsön futamidejének, kihelyezhető pénzösszeg nagyságának és céljának bővítése;
- Általános takarékszövetkezeti szolgáltatások körének bővítése;
- Lottó nyeremények kifizetése;
- Államkötvények beváltása;
- Gépkocsi-nyeremény takarékbetétek átvétele, visszafizetése;
- Békekölcsön visszafizetése.

A fent említett szolgáltatási kör bővülése közvetlenül és közvetve is hatással voltak a szövetkezeti jelleg erősítésére, a tagsági érdekek erőteljesebb érvényre juttatása során. A korszerűsítés és bővítés során a takarékszövetkezetek számottevő bevételre nem tettek szert, viszont a szolgáltatások körében történő nyújtásával a tagsági irányban jelentősen megkönnyítették ezek igénybevételét. A takarékszövetkezeti intézmény népszerűsítését jelentették ezek az intézkedések, mivel ezeket a szolgáltatásokat a tagsági viszonyal nem rendelkező személyek is igénybe vehették, helyben tudták intézni pénzügyeiket. Egyre többen fordultak a takarékszövetkezetekhez, megismerték működésüket, személyes kapcsolatokat alakítottak ki a falu lakóival, melynek jelentős szerepe volt a takarékszövetkezetek forrás gyűjtésében, a tagsági kör bővítésében.

A 29/1971.(VII.23.) P.M. rendelet 1.§ (2) bekezdés a területi korlátozás feloldását fogalmazza meg a jogszabály címének alátámasztására: „Takarékszövetkezet alakítása elsősorban ott indokolt, ahol a lakosság pénzügyi szolgáltatások iránti igényei nem kielégítettek, illetve ahol ilyen irányú igényeinek jobb kielégítése érdekében ez szükséges, a lakosság takarékszövetkezet

létesítését kezdeményezi, és e célra hajlandó saját pénzeszközeit is rendelkezésre bocsátani.” Ezáltal megszűnt a földrajzi megkülönböztetés. Ennek azonban „ára” volt, a saját pénzeszközök rendelkezésre bocsátása megfogalmazásban, mely szerint szigorították a takarékszövetkezetek alakításának, valamint a kirendeltségek nyitásának feltételeit.

A takarékszövetkezetek irányába jelentkező állami tevékenység, hatósági jogkörök, jelentős változásokon mentek keresztül, megteremtve az új gazdasági mechanizmus szellemében azt a koncepciót, hogy a gazdálkodó szervezetek mellérendelt pozíciót foglaljanak el, egymásnak partnerei és ne felügyeleti, irányító szervei legyenek. Az állami tevékenység két fő területén az ágazati irányítást a pénzügyminiszter feladatává tette a 29/1971. (VII.23.) PM számú rendelet 14.§-ában, az állami törvényességi felügyelet pedig a szövetkezet székhelye szerint illetékes járási hivatal, illetőleg a városi tanács végrehajtó bizottságának illetékes szakigazgatási szervének feladataként határozta meg.

A takarékszövetkezetek és az OTP közötti viszony is módosult. Az OTP kezelte a takarékszövetkezetek számláit, nyújthatott hitelt a takarékszövetkezeteknek és feldolgozta – a pénzügyminiszter által meghatározottak szerint – az ágazati statisztikai adatokat a takarékszövetkezeti adatszolgáltatási kötelezettség körében.

Alapvető változások következtek be a jövedelemszabályozás területén is. 1971-ig a takarékszövetkezeteknél az állam részéről jövedelemszabályozásról nem beszélhetünk, a nyereség felhasználásáról a szövetkezetek saját hatáskörükben döntöttek. A 10/1971. (III.13.) PM rendelet teremtette meg a jövedelemszabályozást az alábbi elvek figyelembevételével:

- szövetkezeti szövetség fenntartásához való hozzájárulás (megyéenként változó SZÖVOSZ-nak, MESZÖV-nek fizetendő díj);
- fenntartás után fennmaradó nyereség után adófizetési kötelezettség,
- ezek után fennmaradó nyereség szövetkezeti döntés keretében felhasználható az alábbi célokra:
  - tagsági érdekeltség (részjegyek utáni részesedés, választott vezetők díjazása)
  - alkalmazotti érdekeltség
  - vállalati érdekeltség (tartálékalap, fejlesztési célok).

A szövetkezetek számára előreírt tartalékképzési kötelezettség nem jelentette azt, hogy a tartalékalap növelésére fordítandó összeg teljes egészében a szövetkezeteknél maradt.

A takarékszövetkezetekre vonatkozó magasabb szintű jogszabály megszületésére 1978-ig kellett várni (1978. évi 22. sz. törvényerejű rendelet a takarékszövetkezetekről), amely megállapította az 1971. évi III. törvény keretei között a takarékszövetkezetekre vonatkozó speciális, sajátos szabályokat.

A törvényerejű rendelet célja, hogy a takarékszövetkezetek működésének és gazdálkodásának előmozdítása érdekében a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény keretei között megállapítsa a takarékszövetkezetek alakulására, szervezetére, működésére, gazdálkodására, érdekképviseletére, továbbá a tagok jogaira és kötelezettségeire vonatkozó sajátos szabályokat.

A takarékszövetkezet célja az, hogy a szövetkezeti mozgalom és a lakosság pénzügyi műveleteit ellátó pénzügyi rendszer keretében a lakosság pénzbeli megtakarításait saját, önálló szervezete útján is összegyűjtse, és a tagok hitelszükségletét a kölcsönös segítség elve alapján közvetlenül kielégítse.

- 1) A takarékszövetkezet feladata, hogy alaptevékenységként
  - a) működési területén takarékbetétet gyűjtsön, hatékonyan közreműködjék a tagjai és a lakosság takarékos életmódra nevelésében;
  - b) saját alapjaiból és az összegyűjtött takarékbetétekből tagjai részére kölcsönöket nyújtson.

- 2) A takarékszövetkezet a pénzügyminiszter engedélyével
- a) az állami pénzügyi szervekkel kötött megállapodás alapján egyéb pénzügyi jellegű feladatokat is elláthat;
  - b) az alaptevékenységét kiegészítő egyéb szolgáltatásokat is nyújthat.

A 22/1978. (XI. 29.) törvényerejű rendelet értelmében betétet a takarékszövetkezet még mindig csak magánszemélyek körében gyűjthetett, kölcsönt kizárólag tagjai számára nyújthatott, e korlátozásokat az 1982. évi 32. törvényerejű rendelet oldotta fel.

1983-ig a takarékszövetkezetek alaptevékenységük körébe csak a tagjaiknak adhattak kölcsönt. Az 1982. évi 32. törvényerejű rendelet 7.§ szerint a takarékszövetkezetek a tagoknak nyújtott kölcsönön túl a nála bankszámlával rendelkezőknek is a tevékenység előmozdítására nyújtottak kölcsönt.

2.2.3. Áttérés a kétszintű bankrendszerre

Magyarországon 1987-ig egyszintű bankrendszer, a Magyar Nemzeti Bank, mint központi bank „monopóliumával” működött. A Magyar Nemzeti Bank közvetlen kapcsolatban állt a gazdálkodó szervezetekkel, vezette számláikat, hitelezte őket, a gazdálkodó bankjának tekintették. Ezen túl az állam és a bankok bankjaként uralta a pénzügyi szektort.

1987. január 1-jétől működik Magyarországon a kétszintű bankrendszer, megteremtve az erős központi bank koncepcióját, megszabadítva a nem jegybanki pénzügyi tevékenységtől, átadva ezt a funkciót a pénzügyi szektor képviselőinek (bankok, takarékszövetkezetek). A kétszintű bankrendszer struktúrájában tehát a Magyar Nemzeti Banknak a gazdálkodó banki szerepe szűnt meg. Megmaradt a Jegybank továbbra is az állam bankjának (mint költségvetés fő finanszírozója), és a bankok bankjának (vezeti számláikat, részt vesz a finanszírozásban).

A jegybank a gazdálkodó szervezetekkel tehát nem áll közvetlen kapcsolatban, kereskedelmi banki tevékenysége erőteljesen korlátozott. A gazdálkodó szervezetek irányába a hitelezési tevékenységet a pénzügyi szervezetek végzik, az általuk folyósított és folyósítható hitelkonstrukció figyelembevételével. Ezzel összefüggésben kerülhetett sor a szabad bankválasztás bevezetésére, azaz mind a magánszemélyek, mind jogi személyek dönthetnek abban a kérdésben, hogy melyik pénzügyi szervezettől igénylik a hitelt attól függően, hogy milyen hitelkonstrukcióra van szükségük, illetőleg a pénzügyi szervezetek milyen ügyfelek részére nyújthatnak kölcsönt.

A takarékszövetkezetek fő tevékenysége körében a kölcsön nyújtás problematikus az 1980-as években fellelhető szabályozás tekintetében, amikor a megfogalmazott tagsági kényszer érvényesült a kölcsönnyújtási tevékenység korlátjaként. A takarékszövetkezet tagja más takarékszövetkezetnél nem létesíthetett tagsági viszonyt. Ez elve kizárta annak lehetőségét, hogy a választási szabadsága fennállhasson a hiteligénylőnek. Természetesen a korlátok tovább göngyölíthetők, ha figyelembe vesszük a tagsági viszony létesítéséhez szükséges feltételeket (munkahely, lakóhely). Mindamelllett, hogy a tagsági viszonyhoz kötött hitelezési tevékenység, illetőleg a tagsági kört preferáló szempontok figyelemre méltóak, a takarékszövetkezeti tagsági viszony számának minimálisra csökkentése azonban indokolatlan volt.

A kétszintű bankrendszer megvalósítását jelentő intézményi reformhoz kapcsolódóan a jogi szabályozás reformjára került sor az 1990-es évek elején. A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényt 1991 októberében fogadta el az Országgyűlés és 1991 decemberében lépett hatályba. A jegybanktörvényt az elfogadása óta az Országgyűlés több ízben módosította. Az MNB függetlenségét garantálja, hogy elnökét hatéves időtartamra az országgyűlési képviselői

csoporttal rendelkező pártok véleményének meghallgatása után a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki, illetőleg menti fel. (Fogarás,1997)

Az 1987 és 1995 közötti kilenc év a bankrendszer szempontjából két szakaszra bontható. A makrogazdasági - gazdaságpolitikai periódusok és a magyar bankrendszer fejlődésében tapasztalható szakaszok bizonyos mértékig eltérő periodicitását a bankrendszer működésének egyéb külső - törvényi, intézményrendszerbeli - feltételeiben bekövetkező nagyfokú változások magyarázzák. A gazdasági átalakulásból eredő folyamatok és az alapvető gazdasági törvények hatásai 1991 végére - 1992 elejére változtatták meg alapvetően a bankrendszer működési feltételeit.

Az 1987-től 1991-ig tartó időszak - különösen az 1990-1991-es évek - a gazdaság gyökeres átalakulási folyamatának a kezdete volt. Ennek a piacgazdasági átalakulásnak a bankrendszer reformja az egyik legfontosabb láncszeme, előkészítője és ösztönzője volt.

Ennek az időszaknak a kezdetét a gazdaságban még az erőforráskorlátok, nem pedig a keresleti korlátok jellemezték. Az időszak végére számos tényező következményeként ez az állapot megszűnt. A magyar gazdaság 1991 végére "keresletkorlátos" gazdasággá vált. A piacok fokozatosan eladók piacából vevők piacává alakultak át. Ennek fontos tényezője volt az import erőteljes liberalizálása. A gazdasági visszaesés következményei nem kerültek el a bankrendszert sem. A bankrendszert érintő hatások azonban csak késleltetve érvényesültek. A GDP reálértékének csökkenése, a volt KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) országokkal folytatott kereskedelem összeomlása, az átalakulási folyamat bizonytalanságai és nehézségei között különösen a közép- és nagyvállalatok pénzügyi helyzete romlott. Szinte az egész időszak jellemzője, hogy az infláció fékmentes, és az ország fizetőképességének megőrzése érdekében a jegybank által követett monetáris politika szigorú volt.

A magyar gazdaság - különösen ezen belül a pénz- és tőkepiac - átalakításának a bankrendszer reformja egyik első lépése, előfutára volt. Ez több irányban is befolyásolta a bankrendszer működését. Alapvető törvények hiányoztak a piacgazdaság működéséhez, egy részük született csak meg ebben az időszakban. 1988-ban fogadta el például a Parlament a gazdasági társaságokról szóló törvényt, valamint a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló törvényt. 1987-90-ben még a bankrendszerhez képest kevésbé épültek ki a pénzügyi intézményrendszer egyéb elemei, így például a tőkepiac. 1990-ben született meg az értékpapír- és tőzsdetörvény, valamint ebben az évben kezdte meg újra működését az értékpapírtőzsde, amelynek működése volumenében még 1991-ben sem volt jelentős, de működését és szerepét tekintve lényegében megfelelt a modern piacgazdaságok tőzsdéinek. A pénzügyi rendszerből hiányoztak olyan üzletágak, amelyek részét képezik egy fejlett pénzügyi rendszernek. Hiányoztak a befektetési és fejlesztési bankok, befektetési alapok. 1989-90 során jöttek csak létre és kezdtek el működni zömében a magyarországi könyvvizsgáló cégek.

A bankrendszer hatékony működéséhez számos olyan háttérintézmény hiányzott ebben az időszakban, amelyek fejlett piacgazdaságokban léteznek. Ilyenek például egy modern girorendszer, betétbiztosítási rendszer, jelzálog-intézmények, hitelinformációs és adónyilvántartás, garanciavállaló intézmények, a kockázati tőkefinanszírozást végző társaságok.

A szövetkezetekről szóló 1991. évi I. törvény megfelel a szövetkezetek várakozásának. Alkalmazása révén a szövetkezeti mozgalom megfelelt a szövetkezetekre jellemző szolidaritási, önszegélyezési, kölcsöntámogatási törekvéseknek. Megszűnhetett az a káros politikai bizonytalanság, amely az előző években a szövetkezeteket és vezetőiket sújtotta. Ez a törvény pontot tesz annak az időszaknak a végére, amikor a tagság döntési körében tartozó kérdésekbe külső szervek beleszólhattak. A szövetkezeti törvény által meghatározott elvek alkalmazásához vezető utat külön törvény az 1992. II. számú törvény a szövetkezetekről rendezi.

1. táblázat A szövetkezetek számának változása Magyarországon 1991-ről 1993-ra

Szövetkezettípus megnevezése	Szövetkezetek száma (db)			Tagok száma (1000 fő)		
	1991	1993	Változás (%) <i>Bázis=1991</i>	1991	1993	Változás (%) <i>Bázis=1991</i>
ÁFÉSZ	284	280	98,59	833	997	119,69
Ipari	1 441	1 031	71,55	63	81	128,57
Mezőgazdasági	1 260	1 360	107,94	583	630	108,06
Takarék	256	256	100,00	1 900	1 900	100,00
Lakás	1 232	1 170	94,97	342	281	82,16
Összesen:	4 473	4 097	91,59	3 721	3 889	104,51

Forrás: Szövetkezeti Kutató Intézet adatai alapján saját szerkesztés

A táblázat adataiból megállapítható, hogy a szövetkezetek száma összességében 8,41%-kal fogyott, de a taglétszám 4,51%-kal növekedett. A 1990-es években folyó privatizációs folyamatok nagy változásokat hoztak a szövetkezetek életében. Még napjainkban is folynak a mezőgazdasági szövetkezetek és ÁFÉSZ-ek átalakulásai. A takaré- és lakásszövetkezetek viszont áthidalták a 1990-es évek nehézségeit.

A takarékszövetkezetek, mint pénzügyi tevékenységet folytató szövetkezetek, számottevő sajátosságot mutatnak mind a más tevékenységet végző szövetkezetekhez, mind a pénzügyi tevékenységekhez viszonyítva. A szövetkezeti törvény a takarékszövetkezetek működésének lényegében, formáit, az önkormányzatuk szervezeti és működési kereteit, a tagok jogait, kötelességeit, és a felelősségét, szervezeti változásait valamint a szövetkezeti érdekképviselet sajátos kérdéseit határozta meg. Amennyiben sem a szövetkezeti törvény, sem a takarékszövetkezet önkormányzati szabályzata (alapszabályzat) nem rendez valamely vagyoni és személyi viszonyt, akkor a polgári törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni. Ilyenkor a polgári törvénykönyv és a szövetkezeti törvény háttérjogszabályként érvényesül. A takarékszövetkezetek pénzügyi tevékenységét a pénzügyi tevékenységről és a pénzügyi tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény határozza meg. A takarékszövetkezetek működését, tevékenységi körét a törvényi előírásokon felül szigorú bankfelügyeleti előírások is szabályozzák, a megtakarítások ösztönzése, a betétesek bizalmának növelése, a takarékszövetkezetek működőképességének, megbízhatóságának, az elhelyezett betétek biztonságának fokozása érdekében erre tekintettel az állam szigorú irányítást és ellenőrzést gyakorol, egyrészt a jegybank (MNB) másrészt Állami Bankfelügyelet (ÁBF) útján. Az ÁBF egyidejűleg ellátja a pénzügyi tevékenységek versenyfelügyeletét is.

A többi szövetkezeti formához képest az is takarékszövetkezeti sajátosság, hogy nemcsak jogszabályok, hanem jegybanki és bankfelügyeleti rendelkezésekben adott kötelező előírásokkal is befolyásolható működésük. Az irányítás hatékony ellátása, és a szabálytalanságok, valamint a szükséghelyzet kialakulásának megelőzése érdekében mind az MNB, mind az ÁBF rendszeres ellenőrzést végezhetett akár helyszínen is. Szabálytalanságok és előírások be nem tartása esetén intézkedéseket tehetek, büntető kamatot illetve bírságot szabhattak ki. Az is sajátos, hogy a takarékszövetkezetekre nem vonatkoztak csődeljárás szabályai. Felszámolásra is csak rendkívül indokolt esetben fizetési képtelenség esetén, valamint a betéteseket fenyegető vész helyzetben kerülhetett sor. Hosszú évtizedeken keresztül a takarékszövetkezeteket nem tekintették a bankrendszer egyenrangú tagjának. (Szép,1992)

A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatályba lépésekor (1992. január 20.) az összesen 5 %-os piaci részesedéssel rendelkező 260 takarékszövetkezet 1752 fiókban nyújtott egyre szélesebb körű szolgáltatásokat, tagjainak száma elérte az 1.780.000 főt. (Lukács, 1994) Bár a takarékszövetkezetek által kezelt betét- és hitelállományok intenzíven növekedtek, a piacgazdaság által teremtett új feltételek és a társadalomban a régi erkölcsi normák helyén támadt új hatásait a formálódó fiatal kereskedelmi bankrendszer és a kibővült ügyfélkörrel működő takarékszövetkezetek nem tudták maradéktalanul kezelni. A politikailag is erősített gazdasági liberalizmus olyan terhet rótt a bankszektorra, amelyre nem lehetett felkészülve (például az általános tőkehiányt orvosolni hivatott államilag kamattámogatott hitelek folyósításához új gazdasági környezetben, átalakulóban lévő ágazatokban, múlt és gyakorlat nélküli kisvállalkozások hitelképességét kellett megítélni egyszerűsített pénzügyi tervekből), ami egyenesen vezetett az 1992-1993. évi bank- és adókonszolidáció szükségességéhez. A takarékszövetkezetek is levonták a konszolidáció⁷ tanulságait. Nyilvánvalóvá vált, hogy önállóan egyre kevésbé képesek a versenyhelyzetnek megfelelni, és a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően szükséges a feladatok egy részének központosítása. Felismerték, hogy a közös termékfejlesztés, az egységes arculat kialakítása, az informatikai beruházások, a tőkeallokáció, a nemzetközi és hazai elszámolási és pénzforgalmi feladatok bonyolítása, az intézményvédelem, az érdekérvényesítés olyan tevékenységek, amelyek összefogással kisebb költségek mellett és hatékonyabban valósíthatók meg.

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége 1992. évi Kongresszusa a szövetkezeti megfogalmazásához három kategóriát különböztetett meg: az alapvető gondolatokat, az alapvető etikai értékeket és az alapelveket. (Csák, 2000)

Az alapvető gondolatok közül az egyenlőség (demokrácia és méltányosság), az önkéntes és kölcsönös önségítés, a gazdasági és szociális emancipáció a legfontosabbak.

Az alapvető etikai értékek a tisztesség, a gondoskodás, a pluralizmus, amely demokratikus megközelítést jelent, és a konstruktivitás, amely a szövetkezeti módszerbe vetett hitből táplálkozik.

A szövetkezetek az önségély, egyenlőség, egyéni felelősség, demokrácia, igazságosság, és szolidaritás értékein alapulnak. Az alapítók hagyománya szerint, a szövetkezeti tagok hisznek a becsületesség, nyíltság, társadalmi felelősség és a másokért való törődés etikai értékeiben.

A szövetkezeti szellemiségét a rochdale-i alapelvek nyomán a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (International Co-operative Alliance, továbbiakban ICA) hét alapelvben fogalmazta meg. Az ICA által 1995-ben újrafogalmazott szövetkezeti alapelvek, amelyek ma érvényben vannak, többé-kevésbé tükröződnek a törvényi hátterekben és belső szabályzatok formájában. (Gál, 2016, p. 93)

Ezek a következők:

1. Önkéntes és nyílt tagság
Mindenki számára, aki képes a szövetkezet szolgáltatásainak igénybevételére;
2. A tagok által végzett demokratikus kontroll
Az „egy tag-egy szavazat”-elv alapján;
3. A tagok gazdasági szerepvállalása

⁷ „konszolidáció”: megerősítés, megszilárdítás (Bakos, 1989, p. 453)

A tagok hozzájárulása a közös tőkéhez. Ez alapján korlátozott mértékben kaphatnak díjazást. A tagok egyúttal a többletből keletkezett feloszthatatlan tartalékokat a szövetkezeti céljára fordítják;

4. Autonómia és függetlenség
Mivel a kontroll a tagok kezében nyugszik, megállapodások külső felekkel, beleértve a kormányt is, nem sérthetik a szövetkezet demokratikus felépítését és függetlenségét;
5. Oktatás, tréningek és információ nyújtása
A tagok, a munkavállalók és ügyvezetők számára valamint, a közélet informálása a kooperáció működéséről és előnyeiről;
6. Kooperáció a kooperatívok között
Helyi, nemzeti és nemzetközi szinten;
7. A közösség szem előtt tartása
A közösségek fenntartható fejlesztése a tagok döntései alapján.

A hitelszövetkezet egy olyan speciális pénzügyi intézmény, amely elsősorban a tagjai számára nyújt különféle pénzügyi szolgáltatásokat, a szövetkezeti alapelvek, valamint a pénzügyi szabályok betartásával. (Birchall, 1997)

2.2.4. Az 1993. évi takarékszövetkezeti integráció története Magyarországon

A szövetkezetelmélet művelőinek általánosan elfogadott nézete, a szövetkezeti integráció kategóriájának a gazdasági, társadalmi integráció és vegyes szerinti megkülönböztetése. Az integráció alapfogalmából kiindulva a csoportosítás különbségét az teremti meg, hogy milyen érdek motiválja az integrálódást.

A gazdasági és társadalmi integrációk a szövetkezeti mozgalomban határozottan elkülönültek. (Bak, 1979)

Az integráció általános értelemben beilleszkedést, részek összekapcsolását, egyesülését jelenti. (Várnai, 1993-2004, p. 890) Az integrációtól megkülönböztethetőek az integrációs kapcsolatok, amelyek elkülönült szervezet nélküli, állandó együttműködés egyéb formáiban öltenek testet, ahol az állandó együttműködés lényeges és tartós változásokat idéznek elő a részt vevő szervezetek működésében.

„Gazdasági integráció: ...gazdasági szervezet egyesülési folyamata, egységes rendszerbe tömörülés a nagyobb gazdasági egység előnyeinek kihasználása érdekében.” (Várnai, 1993-2004, p. 514)

A takarékszövetkezetek az ötvenes évek második felében alakulhattak újjá, korlátozott jogosítványokkal. Tevékenységi és területi szempontból korlátozott működésük liberalizálására nem sokkal a kétszintű bankrendszer létrejötte előtt került sor. Akkor kaptak lehetőséget arra, hogy a kisebb településeken kívül a városokban is fiókokat nyithassanak, és a betétgyűjtés mellett hitelezhessenek is.

A jogi értelemben és az üzletpolitikát tekintve is teljesen különálló takarékszövetkezetek az 1980-as évek végére jutottak arra az elhatározásra, hogy érdekeik hatékonyabb érvényesítéséhez szorosabban együttműködnek. Versenyképességük fokozása és tevékenységi körük bővítése érdekében 1989-ben megalapították saját bankjukat, a Magyar Takarékszövetkezeti Bank Rt.-t (továbbiakban: Takarékbank).

Szakmai fejlődésük, valamint piaci helyzetük stabilizálása és országos érdekeik képviselésének összehangolása céljából 1990-ben létrehozták országos érdekképviselői szervezetüket, az Országos Takarékszövetkezeti Szövetséget (továbbiakban: OTSZ).

A kilencvenes évek gazdasági környezete a takarékszövetkezeteket is üzleti kapcsolataik szorosabbra fűzésére készítette, 1993-ban létrehozták a Takarékszövetkezeti Integrációt. Ennek alapján felállították a stabilitást és a válsághelyzet megelőzését szolgáló biztonsági alapjukat, az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alapot (továbbiakban: OTIVA).

Az integráció megteremtette a csoportszintű együttműködés és az összehangolt fejlődés – ezáltal a vidéki lakosság, vállalkozók és intézmények teljes körű kiszolgálásának – lehetőségét.

Az összefogás jelentős eredménye a 256-ból 246 takarékszövetkezet által aláírt integrációs szerződés (Integrációs szerződés) megszületése volt 1993. október 13-án. Fenti célokon túlmenően megállapodtak az egy-egy takarékszövetkezet által lefedett működési terület sérthetlenségében is. Az 1991-ben létrehozott biztonsági alap (OTBA) feladatait az Integrációs szerződés aláírását követően az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (OTIVA) látta el, amely a konszolidációs tőke, majd a takarékszövetkezetek által rendelkezésre bocsátott összegből szabályozott feltételek mellett támogatást nyújtott a tagok részére. Az integrációt az adott feltételek mellett nem vállaló takarékszövetkezetek létrehozták 1993-ban a saját érdekvédelmi szövetségüket a Takarékszövetkezetek Országos Érdekvédelmi Szövetségét (továbbiakban: TЭСZ) és intézményvédelmi alapjukat a Takarékszövetkezetek Országos Intézményvédelmi Alapot (továbbiakban: TAKIVA).

A TЭСZ csoportba tömörült takarékszövetkezetek egyrészt önállóságukat féltve, másrészt gazdaságilag jó tőkefelelési mutatóval rendelkező és egy részük, mint aktív betételhelyező a bankközi piacon féltette a szabad forrásoknak a Takarékbanknál történő elhelyezése során az eddigi hozamai biztosítását, távol maradt az integrációs szerződés aláírásától. Valamint a Hpt.-ben rögzített biztonsági követelményeknek önállóan is meg tudtak felelni. Ezen téren egyes takarékszövetkezetek túlzott optimizmussal hátrították el az integrációs szerződés aláírását, a későbbiek során azonban néhányan mégis csatlakoztak hozzá.

A TЭСZ csoport tagjai (14) állami háttér nélkül kölcsönösen előnyös üzleti kapcsolatokon alapuló pénzügyi, üzleti együttműködést határoztak el annak érdekében, hogy növeljék versenyképességüket, piaci részesedésüket, erősítsék működésük stabilitását és a biztonságos működés követelményének megteremtését.

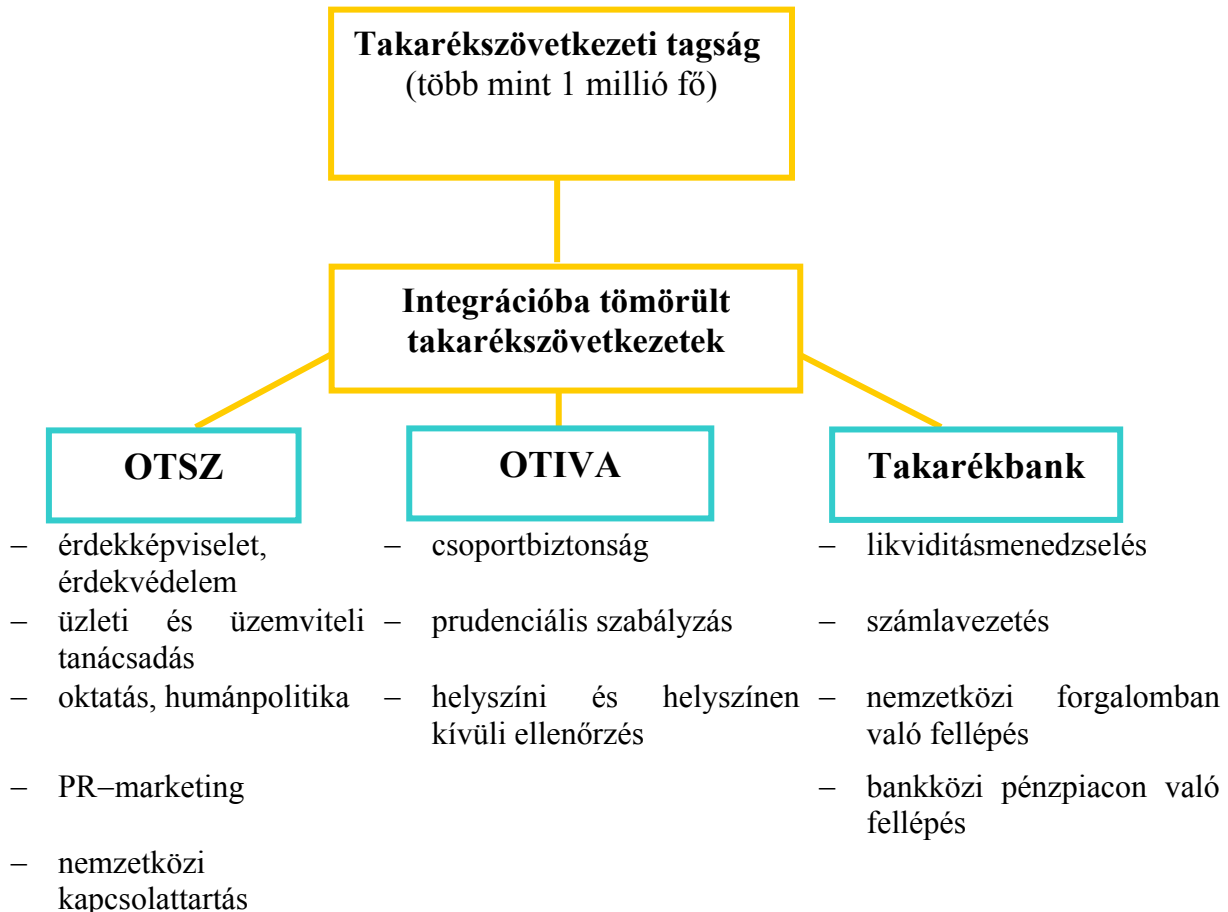
A TЭСZ csoportok annak ellenére mutatott gyors fejlődést, hogy semmilyen állami támogatást nem kapott, nem részesedett a támogatott számítástechnikai és egyéb fejlesztésekben. A TЭСZ csoport tagjai, valamint az integritásukat megőrző takarékszövetkezetek esetében az állami jelenlét hiánya miatt, ugyanakkor állami ellenőrzés sem valósult meg, mint az OTIVA-n keresztül az integrált takarékszövetkezetek esetében. (Lukács, 1994)

Az integritásukat megőrző takarékszövetkezetek teljesen önállóan léptek fel a takarékszövetkezeti szektorban, ők voltak a fennmaradó két takarékszövetkezet a Ceglédbérceli és Vidéke Takarékszövetkezet és a HBW Express Takarékszövetkezet, az utóbbi 1996-ban kezdte el a működését.

Felismerték azt, hogy a magyar magántőke a bankok privatizációja révén, illetve a külföldi bankok megerősödésével teljesen kiszorul a pénzügyi szektorból, és az így átalakult bankszféra a feltörekvő, de tőkeszegény vállalkozások pénzforgalommal vagy finanszírozással kapcsolatos igényeit nem kezeli a kellő rugalmassággal. Az induló HBW Express Takarékszövetkezet stratégiája ezért az így keletkezett piaci résre alapozott.

A Takarékszövetkezetnek sikerült áttörnie a szövetkezeti forma és a hagyományos banki szolgáltatási struktúra korlátait és bankként működhetett tovább. A neve MagNet Bank lett és ma már egyre több bankfiókkal, ATM-mel rendelkezik nagyrészt a fővárosban. A MagNet Magyar Közösségi Bank néven működik 2013. március 1-jétől 100%-ban magyar tulajdonú bankká vált.

A közös szervezetek létrehozása és közös célok kitűzése ellenére azonban a folyamatosan változó külső hatásokra eltérően reagáltak a szövetkezetek, ami főleg az eltérő adottságoknak és a menedzsment eltérő színvonalának tudható be. A szövetkezeti szektor piacvesztése, a 2008-ban kirobbanó gazdasági válság okozta nehézségek, az integrációban rejlő ésszerű hatékonyság (és így versenyképesség) növelési lehetőségek arra ösztönözték a szövetkezeti hitelintézeteket, hogy helyezték új alapokra együttműködésüket. Ezek a kísérletek azonban rendre elhaltak, ami elsősorban az önállóság várható csökkenésének és az egyéni ellenérdekeknek tudható be.

1. ábra A Takarékszövetkezeti Integráció felépítése és főbb feladatai 1993-ban

Forrás: Saját szerkesztés 1993 évi Integrációs Szerződés alapján

Az 1. ábrán megfigyelhető a Takarékszövetkezeti Integráció felépítése és az intézményrendszer szerveinek, az OTSZ–nek, az OTIVA–nak és a Takarékbanknak a feladatai.

Az OTSZ tagjainak kell tekinteni azokat a takarékszövetkezeteket, amelyek az Integrációs Szerződés alapján, az OTSZ és az OTIVA tagjai, továbbá, azokat a takarékszövetkezeteket, amelyek szerződés szabályai szerint csatlakoznak az integrációhoz.

A OTSZ rendes tagjai egyben tagjai az OTIVA–nak is.

A szövetkezeti hitelintézetek az 1993 évi Integrációs Szerződés hatályba lépésekor a hitelintézeti szektor 31.111 milliárd forint mérlegfőösszegéből 1.753 milliárd Ft (5,6%) eszközállománnyal részesedtek, a betétek 10,2 százalékát (1.498 milliárd Ft) kezelték, a hitelek közül 4,2 százalékot (696 milliárd Ft) nyújtottak. A szelekció és polarizálódás, illetve bankká alakulás eredményeképpen az Integrációs Szerződés hatályba lépéséig a szövetkezeti hitelintézetek száma 124-re olvadt.

A nagyobb integrációs szervezet, az OTSZ az Integrációs törvény kidolgozásának időszakában rendelkezett már a szektor megújítását szolgáló, munkabizottságok konszenzusán alapuló és általánosan elfogadható új integrációs szerződéstervezettel, amely a közös érdekérvényesítés (mint klasszikus érdekképviseleti feladat) megvalósítását és közös üzleti célok (kockázati és üzleti együttműködés kereteinek) meghatározását szolgálta volna az önkéntesség, bizalom és felelősség, az összefogás és a belső konfliktuskezelés elveire építkezve. A szövetkezeti elsődlegességét kinyilatkoztatva biztosította a működési forma szabad megválasztását. A tervezet lényeges eleme volt, hogy a célok között elsősorban nem a gazdasági érdekek, hanem társadalmi, közösségi elemek domináltak: megszilárdítani a társadalmi beágyazódottságot, egységesíteni a tagfelvételi feltételeket, aktív szerepet vállalni a helyi közösségek életében és támogatni a társadalmilag hasznos, kiemelt célokat. E célok elérése érdekében közös termékeket és marketinget, egységes árazást, továbbá szolgáltatási és hálózati stratégiát, egymás ügyfeleinek kölcsönös kiszolgálását, közös tervezést és controllingot, egységes kockázati elveket, gyakorlatot és oktatást, mindehhez azonos informatikai rendszert és adatbázist kívántak kialakítani. Nagyjából ugyanebben az időszakban fogadta el stratégiai céljait a TÉSZ csoport is, melynek egyéb elemei (az érdekvédelem, a tagok önálló gazdasági fejlődésének támogatása és az együttműködési lehetőségek bővítése) mellett két fontosabb területre is koncentrált. Egyrészt a tagok szervezeti integrációs lehetőségeinek kutatása és támogatása, másrészt a TÉSZ tagok között olyan üzleti integráció kiépítése, mely a szabályozás egységesítésén, a szakterületek közötti intézményesített információáramlásán, egységes termékfejlesztésen és terméktámogatáson, a háttér szolgáltatások koordinációján és közös piacelemzésen alapul. Eközben a REPIVA intézményvédelmi köréhez tartozó, közös tulajdonosi háttérhez köthető tagintézetek a bankcsoporttá alakuláson dolgoztak. Az Integrációs törvény megszületése azonban felülírta és ellehetetlenítette a szektor szereplői által kidolgozott előremutató kezdeményezéseket.

Az Integrációs Szerződés további rendelkezései megtalálható az M7. számú mellékletben.

2.2.5. A Szövetkezeti Hitelintézetek összehangolt szabályozása

A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény valamint 2006. évi X. szövetkezeti törvény a szövetkezeti hitelintézetek, vagyis a takarékszövetkezetek és a hitelszövetkezetek korszerű, átfogó szabályozásában előnyös szimbiózist alakított ki. A takarékszövetkezetek sorsáról hosszú vita folyt, melynek lényege a „hogyan tovább?” körül bontakozott ki. Változtak a megszűnés, fiókositás másfajta európai fejlődési út, együttműködés szabályai.

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény a szövetkezeti formában működő pénzügyi intézményekre kiterjedően szabályozta a szövetkezetekre vonatkozó rendelkezéseket. A szövetkezeti formában működő hitelintézetek, mint szövetkezetek számára ez azt jelentette, hogy megszűnt az a kettősség, amit az 1992. évi I. szövetkezeti törvény, illetve a 2000. évi szövetkezeti törvény jelentett. A 2006. évi X. törvény kizárólag a szövetkezetekre vonatkozó közös általános szabályokat foglalta magába, ezért továbbra is megmaradt a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások speciális tevékenységét szabályozó Hpt. alkalmazásának kötelezettsége. Ebből kifolyólag kizárólag a pénzügyi szektorra vonatkozó speciális szabályokkal egyetemben lehet megítélni a szövetkezeti törvénynek a szövetkezeti formában működő hitelintézetekre gyakorolt hatását.

A szövetkezeti törvény átfogóan újra szabályozta a szövetkezetekre vonatkozó rendelkezéseket oly módon, hogy általános szabályokat tartalmazott, ágazatonkénti speciális rendelkezéseket viszont nem. Ez azt jelentette, hogy a takarékszövetkezetekre, hitelszövetkezetekre és a szövetkezeti formában működő pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó szabályozásokat továbbra is alapjogszabályként a Hpt., illetve más kiegészítő jogszabályok szabályozták.

A szövetkezeti törvény általános szövetkezeti fogalmi meghatározása mellett, a Hpt. speciális, szakmai fogalmakat is alkalmazott, amelyek alapján pontosan definiálható, hogy milyen típusú, szervezeti formában működő pénzügyi intézményről is van szó.

A szövetkezeti formában működő hitelintézetek törvényességi felügyeletét a szövetkezet székhelye szerint illetékes cégbíróság látja el, a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezései szerint. A törvényességi felügyeletet, a szövetkezeti formában működő hitelintézetek esetében a szakmai hatósági felügyelet eléggé széles körre terjed ki. A működési sajátosságokra, a felügyelet jellegére és az abból eredő felelősségre figyelemmel a pénzügyi intézmények, így a szövetkezeti formában működő hitelintézetek szakmai felügyeletét a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelet a hitelintézeti törvény, illetve a PSZÁF-ról szóló 2007. évi CXXXV. törvény szerint, illetve a hatáskörébe tartozó kérdéskörben pedig a Nemzeti Bankról 2001. évi LVIII. törvény alapján az MNB, valamint más szakhatóság látta el. Egészen 2013. október 1-ig, amikor a PSZÁF feladatait, jogkörét az MNB vette át.

Az új szövetkezeti törvény nem fogalmazott meg a szövetkezet alapításával kapcsolatban az általános rendelkezéseken felül részletes szabályokat. A Hpt. a szövetkezeti hitelintézetek működési sajátosságai az általuk végzett tevékenység jellege miatt viszont részletes előírásokat is tartalmazott a pénzügyi intézmény, így a szövetkezeti formában működő személyi és tárgyi feltételeivel kapcsolatban, különös tekintettel arra, hogy a szövetkezeti hitelintézet alapításához, illetve működése megkezdéséhez a PSZÁF engedélye szükséges. Az általános szövetkezeti szabályozás rendelkezéséhez hasonlóan, a szövetkezeti formában működő hitelintézetek szervezetének, működésének és gazdálkodásának az adott szövetkezet alapszabálya az alapokmánya. Az alapszabály kötelező és feltételes tartalmi elemei tekintetében a szövetkezeti törvény rendelkezéseit módosítva vagy azok helyett a Hpt. szabályait is figyelembe kell venni. (Fekete, 2009)

2.3. A magyar takarékszövetkezetek jelenlegi működéséről

„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn.”

(Széchenyi István, é.n.)

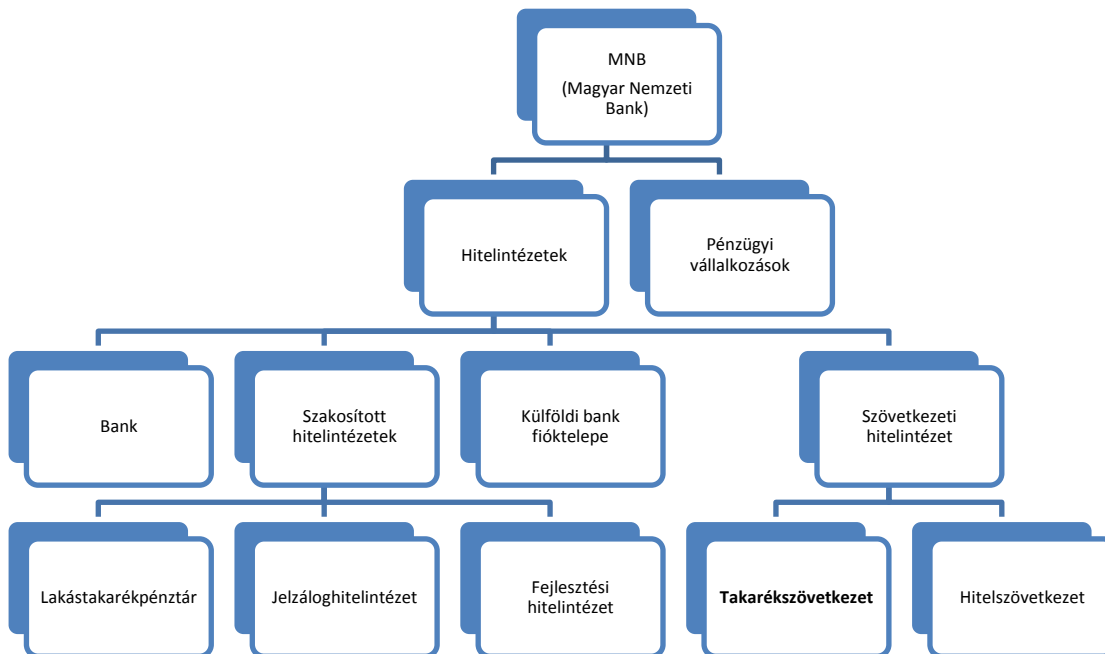
A szövetkezetek jogi szabályozása változatos képet mutat országszerte: van ahol teljes a szabályozás hiánya, más területeken pedig az állami akarat jelenik meg törvényi keretek között. Hazánkban az első szövetkezet megalakulása (1844) után 1875-ben szabályozták a szövetkezetek működését. A rendszerváltást megelőző szövetkezeti szabályozás magán viselte a mezőgazdasági típusú szövetkezés jegyeit. (Domé, 1991)

Takarékszövetkezetek helye a bankrendszerben

A bankok nem alkotnak elszigetelt egységet a nemzetgazdaságon belül, hanem részei annak. A bankrendszer magát a bankok összességét és azok egymáshoz való viszonyát, kapcsolódását jelenti. A bankrendszer vagyona pedig nem más, mint a bankok által produkált mérlegfőösszeg. Magyarországon 1987 óta a bankrendszer kétszintű, ami azt jelenti, hogy a központi bank (jegybank) mellett, alárendelt pozícióban (így kereskedelmi, üzleti és hitelbankok, valamint hitelintézetek) is jelen vannak. Ezek a bankrendszer alsó szintjén álló bankok állnak közvetlen kapcsolatban a gazdálkodó alanyokkal, azaz kezelik a vállalatok és háztartások számláit. A jegybankot a bankok bankjának is szokás nevezni. Ezt a funkciót hazánkban a Nemzeti Bank tölti be. (Szente, 2007) Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Az MNB

elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, ellenálló képességének növelését, a gazdasági növekedéshez való fenntartható hozzájárulásának biztosítását és a rendelkezésére álló eszközökkel a Kormány gazdaságpolitikáját. (2013. évi CXXXIX. törvény)

A bankrendszer szerkezetével kapcsolatban további fontos tényező a takarékszövetkezeti szektor súlya, mert több fejlett országban jelentős a súlya ennek a hitelintézeti formának, másrészt kiemelt szerepet tölt be a szegmens a vidéki régiók pénzügyi közvetítésében.

2. ábra A magyar bankrendszer felépítése

Forrás: Saját szerkesztés Baranyi A. (Szerk.) (2016): Banki ismeretek alapján és a 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 8-9.§ alapján

Vállalkozások és magánszemélyek részére pénzügyi szolgáltatást döntően pénzügyi intézmények végezhetnek, amelyek két csoportra oszthatók:

- hitelintézetekre és
- pénzügyi vállalkozásokra.

A Hpt. meghatározza, hogy mi minősül pénzügyi intézménynek, ezen a rendszeren belül pedig hol helyezkednek el szövetkezeti hitelintézetek. Ez alapján pénzügyi intézmény a hitelintézet és a pénzügyi vállalkozás. Pénzügyi szolgáltatást kizárólag pénzügyi intézet végezhet. Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely a törvényben meghatározott pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt.

Bank és szakosított hitelintézet részvénytársaságként vagy fióktelepként, szövetkezeti hitelintézet pedig szövetkezetként, valamint részvénytársaságként, a pénzügyi vállalkozás részvénytársaságként, szövetkezetként, alapítványként vagy fióktelepként működhet.

A szövetkezeti hitelintézet esetében a legkisebb induló tőke összege legalább háromszázmillió forint. Az induló tőkét kizárólag pénzbeli hozzájárulással lehet teljesíteni. A szövetkezetek működésének megkezdéséhez a Magyar Nemzeti Bank tevékenységi engedélye is szükséges. A tevékenységi engedély megadási iránti kérelemhez csatolni kell az Integrációs Szervezethez benyújtott, csatlakozásról szóló nyilatkozatot.

A szövetkezeti hitelintézet széles körben folytathat pénzügyi szolgáltatási tevékenységet. Szemben a takarékszövetkezetekkel a hitelszövetkezetek tevékenységüket kizárólag saját tagjai körében végezheti.

2.3.1. A hatályos szövetkezeti szabályozás

Az átfogó szabályozás a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény, valamint a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. CXXXV. törvény tartalmazza, valamint a 2016. évi LV. törvény egyes törvényeknek a szövetkezeti hitelintézetek integrációjával összefüggő módosításáról.

A változás eredményeképpen a korábban a Szövetkezeti törvényben megtestesülő átfogó szabályozás a Polgári Törvénykönyvbe került, a szövetkezetekre, mint hitelintézetekre vonatkozó általános szabályok a Hitelintézeti törvényben, a szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó speciális szabályozás pedig az Integrációs törvényben testesül meg. (Zsohár, 2012)

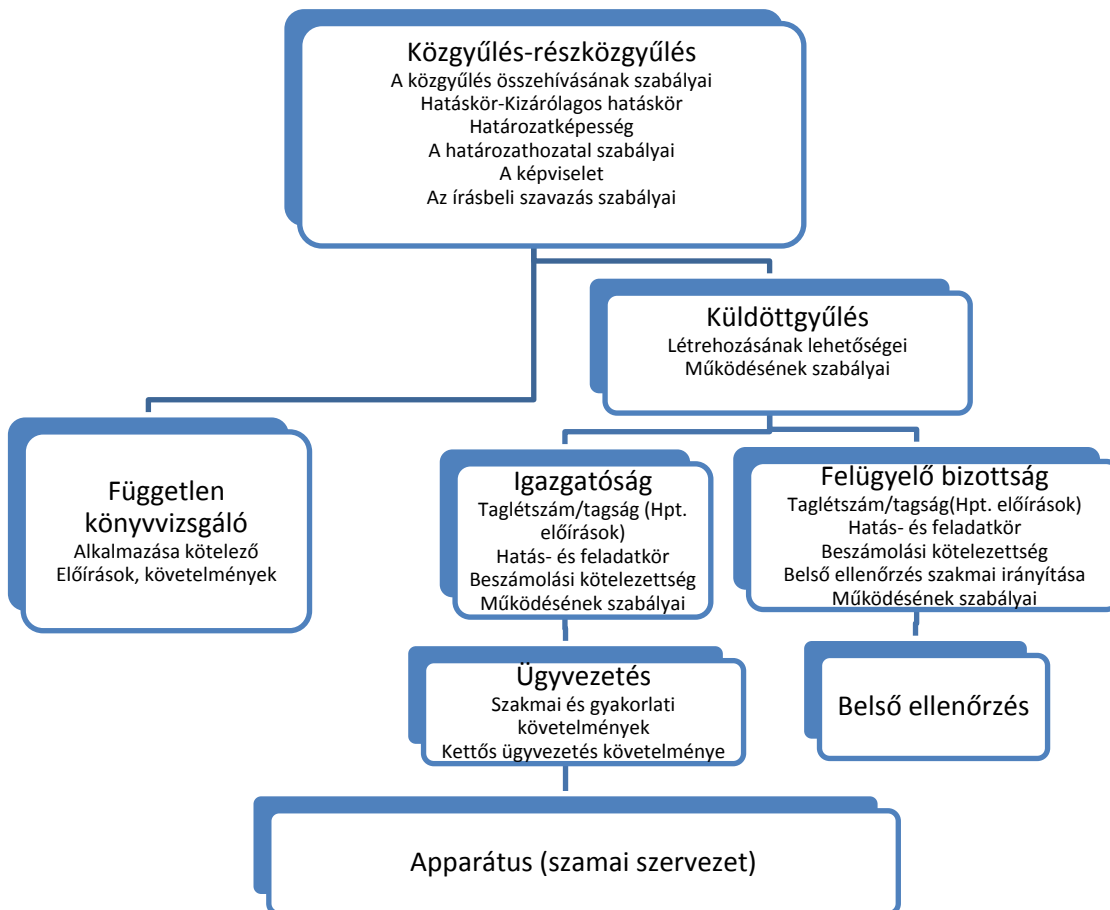
A szövetkezetek működése

A szövetkezetek továbbra is bármely tevékenység folytatását előírhatják az alapszabályukban. Bizonyos tevékenységeket a hatóság engedélyhez köthet, ebben az esetben a szövetkezet köteles beszerezni az illetékes hatóság engedélyét, csak akkor kezdheti meg a tevékenység folytatását, ha az engedélyt megszerezte.

A társaságokhoz hasonlóan a szövetkezetek is nyilvántartásba vétellel jönnek létre, amelyet a cégbíróságok vezetnek. Csak közjegyzői iratba foglalt vagy ügyvéd, jogtanácsos által ellenjegyzett alapszabályt lehet bejegyeztetni, mégpedig az iratok ellenjegyzésétől számított harminc napon belül. Ha az alapítás hatósági engedélyhez kötött, akkor annak kézhezvételétől számított tizenöt napon belül kell benyújtani az alapszabályt. A társasági szabályokra visszautaló rendelkezés az is, hogy a nyilvántartási kérelem benyújtásától bejegyzésig a szövetkezetek előtársaságként működnek.

A szövetkezet létesítő okirata az alapszabály, melynek elfogadásához legalább hét személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges. Az elfogadott alapszabályt minden alapító tagnak alá kell írnia. A Ptk. előírja az alapszabály kötelező tartalmi elemeit, melyek megegyeznek a jogi személyek létesítő okiratára vonatkozó általános szabályokban előírt elemekkel.

Az alapszabályt közjegyzői okiratba, ügyvéd vagy valamelyik alapító jogtanácsosa által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni. Ezt a szabályt kell alkalmazni az alapszabály módosítása vagy a jegyzőkönyvbe foglalt alapszabály-módosítás esetén is azzal, hogy azt a tag jogtanácsosa vagy a szövetkezet jogtanácsosa is ellenjegyezheti.

3. ábra A szövetkezeti hitelintézetek szervezeti felépítése és működési szabályai

Forrás: Takarékszövetkezetek Akadémia, A szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó sajátos jogszabályi előírások előadás, Dr. Petrovai György, 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről XLI. Fejezet valamint XLII. Fejezet alapján saját szerkesztés

Közgyűlés, részközgyűlés

A Szövetkezeti Hitelintézet legfőbb önkormányzati szerve a tagok összességéből álló közgyűlés. A közgyűlést a tagok számára és a működési terület kiterjedésére tekintettel a Szövetkezeti Hitelintézet részközgyűlések formában tartja meg. A részközgyűlési körzetek kialakítása a Szövetkezeti Hitelintézeti kirendeltségeinek vonzaskörzetéhez és ez által az adott, az előbbieket szerint meghatározott vonzaskörzetben lakó tagok lakóhelyéhez igazodik a taglétszám és a Szövetkezeti Hitelintézet kirendeltségeinek működési területét érintő települési hálózat figyelembevételével. Egy részközgyűlési körzet tagjai azok a Szövetkezeti Hitelintézeti tagok, akik valamelyik kirendeltség vonzaskörzetéhez tartozó településen lakhellyel, székhellyel rendelkeznek.

A szövetkezet tagjainak döntéshozó szerve a tagok összességéből álló közgyűlés. A közgyűlést évente legalább egyszer össze kell hívni, ez vonatkozik a részközgyűlésre és a küldöttgyűlésre is, az alapszabály ennél ritkább ülésezést előíró rendelkezése semmis.

A közgyűlés / részközgyűlések hatáskörébe tartozik különösen:

- az alapszabályban küldöttgyűlés intézményének létesítése és az alapszabály küldöttgyűlés hatáskörét megállapító részének meghatározása és ennek módosítása

- alapszabály módosítása a közgyűlés (részközgyűlések) kizárólagos hatáskörébe tartozó döntések esetén
- küldöttek megválasztása, visszahívása azzal, hogy az adott részközgyűlési körzetben csak az adott részközgyűlési körzethez tartozó küldöttek megválasztása és visszahívása tekintetében kell dönteni
- döntés mindazon ügyekben, amelyeket a jogszabály vagy jelen alapszabály a közgyűlés/részközgyűlés kizárólagos hatáskörébe utal.

Az ügyvezetés a közgyűlést, küldöttgyűlést a napirend közlésével hívja össze, évente egyszer kötelező összehívni. A meghívóban olyan részletességgel kell megjelölni a napirendi pontokat, hogy azok tárgyalására a tagok fel tudjanak készülni. A közgyűlést a Szövetkezeti Hitelintézet körzetenkénti székhelyein kell megtartani. A közgyűlést/részközgyűléseket – ha törvény másként nem rendelkezik – az igazgatóság hívja össze. Az igazgatóság a közgyűlés / a részközgyűlések összehívásáról szóló, a napirendi pontokat is tartalmazó meghívót – minden napirendre vonatkozóan az előterjesztéssel és a kapcsolódó anyagokkal, amennyiben vannak ilyenek – köteles valamennyi tagnak legalább a közgyűlés / a részközgyűlések napját megelőző 15 nappal megküldeni, valamint az összehívásról hirdetményt közzétenni. A különböző helyre és időpontra is összehívható részközgyűléseket azonos napirenddel kell megtartani; a közgyűlés döntéseit a részközgyűléseken leadott szavazatok összesítésével az igazgatóság állapítja meg.

Minden tag jogosult részt venni a közgyűlés munkájában, ez nem csupán fizikai jelenléte jelenti, hanem azt is, hogy a tag indítványokat tehet, kifejtheti véleményét, felszólalhat. A szavazati jogok megoszlása jól tükrözi a szövetkezet személyegyesítő jellegét, mivel a vagyoni hozzájárulás mértékétől függetlenül minden tagnak egy szavazata van.

A szavazati arányokra vonatkozó rendelkezések nem változtak: legtöbbször egyszerű többség szükséges, de egyesülés, szétválás, gazdasági társasággá alakulás, jogutód nélküli megszűnés elhatározása esetén az összes tag kétharmada, alapszabály módosításához a közgyűlésen jelenlévő tagok kétharmada és legalább az összes tag felének szavazata szükséges. A közgyűlés / részközgyűlés által meghozott határozatokról a Szövetkezeti Hitelintézet valamennyi tagját levélben tájékoztatni kell.

Ha a közgyűlés / részközgyűlés határozatképtelen, a megismételt közgyűlés / részközgyűlés az eredeti napirenden szereplő ügyekben a megjelent tagok számára tekintet nélkül határozatképes, ha azt az eredeti időpontot legalább három és legfeljebb tizenöt nappal követő időpontra hívják össze. A megismételt közgyűlés az eredeti napirendre felvett kérdésekben hozhat határozatot.

A jegyzőkönyvet a levezető elnök, a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvet hitelesítő két Szövetkezeti Hitelintézeti tag írja alá. A levezető elnök személyére az igazgatóság elnöke, a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyv-hitelesítők személyére a levezető elnök tesz javaslatot.

A levezető elnök, a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyv-hitelesítők érintett személyek megválasztásához a jelenlévő tagok egyszerű támogató többsége szükséges.

A közgyűlés / részközgyűlés jegyzőkönyvébe bármely tag betekinthez és saját költségére kérheti az igazgatóságtól a jegyzőkönyv kivonatának vagy másolatának a kiadását. (Szervezeti és Működési Szabályzat, 2014)

Küldöttgyűlés

A Szövetkezeti Hitelintézetnél – a közgyűlés/részközgyűlés által választott küldöttek közreműködésével – küldöttgyűlés működik.

A küldötteket a természetes személy tagok, illetve a jogi személy tagok törvényes képviselői köréből 5 éves meghatározott időtartamra (ciklus), az egyes, az adott küldött delegálását meghatározó külön részközgyűlések nyílt szavazással választják meg önállóan azzal, hogy valamennyi küldött megbízási időtartamának igazodnia kell a többi küldött megbízási időtartamához ide nem értve azt az esetet, mikor a ciklus tartamán belül a jelen alapszabály

rendelkezései szerint új küldöttet kell választani. A ciklus időtartamán belül választott új küldött megbízási időtartama is a ciklushoz igazodik.

A küldöttgyűlés küldötteit részközgyűlésenként kell megválasztani. A részközgyűlés 8 tag után választ egy küldöttet.

A küldöttgyűlés hatásköre, feladatai:

- az alapszabály módosítása, kivéve a közgyűlés / részközgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozó döntéseket;
- az igazgatóság elnökének és tagjainak, valamint a felügyelőbizottság elnökének és tagjainak megválasztása, visszahívása, díjazásának megállapítása;
- döntés a Szövetkezeti Hitelintézet egyesüléséről, szétválásáról, gazdasági társasággá történő átalakulásáról, valamint jogutód nélküli megszűnéséről, mely döntések meghozatalához a Felügyelet engedélye szükséges;
- könyvvizsgáló megválasztása, visszahívása, díjazásának megállapítása;
- a szövetkezeti vagyon egy részének közösségi alappá történő minősítése, valamint döntés a közösségi alap felhasználásának főbb elveiről;
- a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadása, döntés az adózott eredmény felhasználásáról;
- döntés a Szövetkezeti Hitelintézet tagja, Ptk. 3:21.§ (1) bekezdés szerinti vezető tisztségviselője, felügyelőbizottsági tagja, könyvvizsgálója elleni kártérítési per megindításáról;
- döntés szövetkezeti szövetségbe történő belépésről, illetőleg az abból történő kilépésről,
- az igazgatóság és a felügyelőbizottság éves beszámolójának elfogadása;
- a Szövetkezeti Hitelintézet éves üzletpolitikai célkitűzéseinek meghatározása (beleértve annak a módosítását is);
- döntés a részjegy utáni részesedés (osztalék) mértékéről;
- döntés a tag kizárása iránti kereset indításáról;
- döntés a Szövetkezeti Hitelintézet kötvénykibocsátásáról, jegyzett tőkéjének leszállításáról, illetve felemeléséről;
- döntés a tagnak tagsági jogviszonyához kötődő bármilyen jogcímen történő kifizetésről vagy visszafizetésről;
- döntés mindazon kérdésekben, melyek eldöntését törvény vagy a Szövetkezeti Hitelintézet alapszabálya a küldöttgyűlés hatáskörébe utal;
- a részjegyek névértékének megváltoztatása.

A küldöttgyűlést szükség szerint, de évente legalább egy alkalommal össze kell hívni, amely az igazgatóság feladata.

A küldöttgyűlés a küldöttek legalább kétharmadának jelenléte esetén határozatképes. A küldöttgyűlésen minden küldöttnak egy szavazata van. A küldött joga, hogy a küldöttgyűlésen napirendre vett ügyekkel összefüggésben indítványt tegyen és az ügyekről szavazzon. A küldött a Szövetkezeti Hitelintézet testületeitől és vezető tisztségviselőitől felvilágosítást kérhet. A küldöttgyűlés köteles érdemben megtárgyalni a felügyelőbizottság javaslatait, indítványait és azok tárgyában legkésőbb a soron következő küldöttgyűlésen határozni, illetve állást foglalni.

Igazgatóság

A Szövetkezeti Hitelintézet operatív irányítását a 3-7 tagból álló igazgatóság látja el, az Igazgatóság tagja csak a Szövetkezeti Hitelintézetben tag természetes személy lehet.

Ha az igazgatóság létszáma bármely oknál fogva a választási ciklus alatt csökken a pótlás mindaddig nem kötelező, amíg az igazgatóság létszáma a Polgári Törvénykönyvben meghatározott legkisebb létszám alá nem csökken.

Amennyiben valamely tag megbízatása a választási ciklus közben szűnik meg, úgy a helyébe megválasztott új tag megbízatásának lejárata a többi korábban megválasztott tag megbízatásának lejártához igazodik.

Az igazgatóság elnökét és tagjait a küldöttgyűlés titkos szavazással 5 évre választja azzal, hogy a szövetségi hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú törvények módosításáról szóló 2013. CXXXV. törvény 15.§ (12) bekezdésével összhangban az igazgatóság elnökének a megválasztásához 2014. január 1-től a Takarékbank Zrt. igazgatóságának előzetes hozzájárulása szükséges, valamint az MNB engedélye.

Az igazgatóság jogait és feladatait testületként gyakorolja.

Az igazgatóság hatáskörébe tartozik a döntés mindazokban az ügyekben, amelyeket jogszabály vagy az alapszabály nem utal a közgyűlés vagy a felügyelőbizottság hatáskörébe.

Az igazgatóság a jogszabályok és az alapszabály keretei között, a küldöttgyűlés határozatainak megfelelően irányítja a Szövetségi Hitelintézet tevékenységét. Kialakítja, irányítja és felügyeli a Szövetségi Hitelintézet munkaszervezetét, gyakorolja az ügyvezetők feletti, továbbá az önkormányzati szabályzatok által hatáskörébe utalt munkáltatói jogokat.

Az igazgatóság tagjai felelősek azért, hogy a Szövetségi Hitelintézet az engedélyezett tevékenységeket a Hpt., továbbá a prudens működésre vonatkozó jogszabályok előírásainak megfelelően végezze.

Az igazgatóság az alapszabály kivételével megalkotja a Szövetségi Hitelintézet azon szabályzatait, amelynek elkészítését jogszabály vagy a Szervezeti és Működési Szabályzat (továbbiakban: az „SZMSZ”) a hatáskörébe utal.

Az igazgatóság köteles a tevékenységéről, a Szövetségi Hitelintézet vagyoni helyzetéről, üzletpolitikájáról az alapszabályban meghatározott gyakorisággal, de legalább évente egyszer a közgyűlés (küldöttgyűlés) és legalább három havonta a felügyelőbizottság részére jelentést készíteni.

Az igazgatóság feladat- és hatásköre:

a) közgyűlés / részközgyűlés / küldöttgyűlés és más testületi szervek működésével kapcsolatos feladatai:

- előkészíti és összehívja a közgyűlést / részközgyűléseket / küldöttgyűlést, megállapítja annak napirendjét;
- elkészíti a napirendhez kapcsolódó beszámolókat, előterjesztéseket, határozati javaslatokat, kivéve azokat, amelyek a felügyelőbizottság hatáskörébe tartoznak;
- évente beszámol a küldöttgyűlésnek, illetve 3 havonta a felügyelőbizottságnak a Szövetségi Hitelintézet vagyoni, pénzügyi helyzetéről, üzletpolitikájáról, jövedelmi helyzetéről és saját tevékenységéről;
- a küldöttgyűlés elé terjeszti jóváhagyás végett a Szövetségi Hitelintézet számviteli törvény szerinti beszámolójára és az adózott eredmény felhasználására vonatkozó javaslatát;
- megküldi a Takarékbank Zrt. részére a Takarékbank Zrt. előzetes jóváhagyásának megadásához szükséges, könyvvizsgálói jelentéssel ellátott mérlegét, eredmény kimutatását és az adózott eredmény felhasználására vonatkozó javaslatát;
- a küldöttgyűlés elé terjeszti jóváhagyás végett a Szövetségi Hitelintézet éves tervét és üzletpolitikai célkitűzéseit;
- gondoskodik a közgyűlés/részközgyűlés/küldöttgyűlés határozatainak előkészítéséről, végrehajtásáról, ellenőrzi a végrehajtást és beszámol erről a küldöttgyűlésnek;

- biztosítja az egyéb testületi szervek működéséhez szükséges tárgyi, technikai és személyi feltételeket;
  - gondoskodik arról, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet testületi szervei a jogszabályokban, alapszabályban és más belső szabályzatokban foglalt rendelkezéseknek megfelelően működjenek.
- b) a Szövetkezeti Hitelintézet tagjaival kapcsolatos feladatai:
- dönt a tagfelvételi kérelmekről, és a tagsági viszony megszűnéséről;
  - segíti a tagokat önkormányzati jogaik gyakorlásában;
  - dönt a tagok részére nyújtandó juttatásokról;
  - biztosítja a tagsági jogok és kötelezettségek érvényesülését;
  - dönt a volt tag részére járó részesedés, továbbá a részjegy összege kifizetésének időpontjáról;
  - dönt a tagokat érintő minden olyan kérdésben, amely nem tartozik a közgyűlés/részközgyűlés/küldöttgyűlés vagy más testületi szerv hatáskörébe.
- c) a Szövetkezeti Hitelintézet munkaszervezetének kialakításával, valamint a tisztségviselőkkel és alkalmazottakkal kapcsolatos feladatai:
- kialakítja a Szövetkezeti Hitelintézet munkaszervezetét;
  - kinevezi a Szövetkezeti Hitelintézet ügyvezetőit, az ügyvezetőkkel kapcsolatban gyakorolja a munkáltatói jogokat;
  - gondoskodik a tisztségviselők és az alkalmazottak oktatásáról, szakmai továbbképzéséről;
  - biztosítja az alkalmazottak részvételét munkafeltételeik kialakításában;
  - tájékoztatja az alkalmazottakat a Szövetkezeti Hitelintézet gazdasági tevékenységéről és a soron következő feladatokról;
  - gondoskodik a munkavédelmi szabályok betartásáról;
  - felelős a javadalmazási politika végrehajtásáért.
- d) a Szövetkezeti Hitelintézet belső szabályzatainak elkészítésével kapcsolatos feladatai:
- elkészíti és a küldöttgyűlés elé terjeszti jóváhagyás végett az alapszabályt és annak módosítását,
  - megállapítja a Szövetkezeti Hitelintézet egyéb önkormányzati és szakmai belső szabályzatait. Valamint a Takarékbank Zrt. által meghatározott kötelezően alkalmazandó szabályzatokat a kockázatkezelés részletes szabályairól (ide értve a hitelengedélyezés, kockázati monitoring, betételhelyezés, készpénzgazdálkodás és befektetési politika, a minősítés és az értékvesztés szabályait valamint a jogszabályokon és egyéb kötelező szabályokon felüli addicionális⁸ egyedi tőkekövetelményekre vonatkozó szabályokat) a követendő üzletpolitikáról, a közös marketing folytatásáról, és az egységes informatikai rendszer kialakításáról, továbbá gondoskodik ezek szükség szerinti módosításáról;
  - jóváhagyja a Szövetkezeti Hitelintézet SZMSZ-ét.
- e) a Szövetkezeti Hitelintézet működésével és gazdálkodásával és kockázatvállalásával kapcsolatos feladatai:
- dönt a kirendeltségek létesítéséről és megszüntetéséről;
  - biztosítja a hatékony gazdálkodást és a Szövetkezeti Hitelintézet működésének rendjét;
  - gondoskodik arról, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet a jogszabályokban, az alapszabályban és más belső szabályzatokban foglalt rendelkezések szerint működjön, ellenőrzi ezek betartását,
  - dönt a belső hitelek engedélyezéséről;

⁸ „addicionális”: Kiegészítő, pótló (<https://meszotar.hu/keres-addicion%C3%A1lis>)

- a felügyelőbizottsággal egyetértésben kialakítja a Szövetkezeti Hitelintézet belső ellenőrzési rendszerét, felállítja az azért felelős szervezeti egységet;
- gondoskodik a felügyelőbizottság, a belső ellenőrzés és a külső ellenőrző szervek által végzett vizsgálatokból eredő intézkedések megtételéről, a vizsgálatok eredményéről tájékoztatja a küldöttgyűlést;
- időszakonként értékeli a Szövetkezeti Hitelintézet gazdálkodását, a költségek alakulását, a likviditási helyzetét, az egyes üzletágak jövedelmezőségét és a következő időszakra megteszi a szükséges intézkedéseket,
- gondoskodik a Szövetkezeti Hitelintézet vagyonának védelméről és gyarapításáról.

f) a Szövetkezeti Hitelintézet képviselével kapcsolatos feladatai:

- ellátja a Szövetkezeti Hitelintézet képviselét harmadik személyekkel szemben, továbbá bíróságok és más hatóságok előtt.

g) egyéb feladatai:

- dönt minden olyan kérdésben, amit a jogszabályok, az alapszabály és más belső szabályzatok nem utalnak a közgyűlés/részközgyűlés/küldöttgyűlés vagy más testületi szerv vagy személy hatáskörébe.

Felügyelőbizottság

A 3-5 tagból álló felügyelőbizottság a Szövetkezeti Hitelintézet általános ellenőrző szerve. A felügyelőbizottság ellátja a tagok tulajdonosi és önkormányzati érdekeinek képviselését és ennek érdekében a Szövetkezeti Hitelintézet egész tevékenységére kiterjedő folyamatos ellenőrzést végez.

A felügyelőbizottság ellenőrzési tevékenységét a Szövetkezeti Hitelintézet igazgatóságától és munkaszervezetétől függetlenül kizárólag a küldöttgyűlésnek alárendelve végzi, mely tevékenységről évente legalább egyszer beszámol a küldöttgyűlésnek.

A felügyelőbizottság tagjai felelősek azért, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet az engedélyezett tevékenységeket a Hpt., továbbá a prudens működésre vonatkozó jogszabályok, valamint az 575/2013/EU rendelet előírásainak megfelelően végezze.

A felügyelőbizottság tagja az a nagykorú személy lehet, akinek cselekvőképességét a tevékenysége ellátásához szükséges körben nem korlátozták. Nem lehet a felügyelőbizottság tagja, akivel szemben a Ptk. rendelkezései szerint vezető tisztségviselőkre vonatkozó kizáró ok áll fenn, továbbá aki vagy akinek a hozzátartozója a Szövetkezeti vezető tisztségviselője.

A felügyelőbizottsági tagsági jogviszony az elfogadással jön létre. A felügyelőbizottság köteles a tagok döntéshozó szerve elé kerülő előterjesztéseket megvizsgálni, és ezekkel kapcsolatos álláspontját a közgyűlés/küldöttgyűlés ülésén ismertetni.

A felügyelőbizottság

- a tevékenységéről legalább évente egyszer beszámol a küldöttgyűlésnek;
- a Szövetkezeti Hitelintézet irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe betekinhet, a vezető tisztségviselőktől és a Szövetkezeti Hitelintézet munkavállalóitól felvilágosítást kérhet, Szövetkezeti Hitelintézet fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és követelés/kötelezettségállományát, valamint szerződéseit megvizsgálhatja és szakértővel megvizsgáltathatja;
- a Szövetkezeti Hitelintézet szerveinek működésével és a gazdálkodással kapcsolatos bármely ügyet megvizsgálhat;
- figyelmeztetheti az igazgatóságot, hogy a jogszabályoknak, az alapszabálynak vagy más szabályzatnak megfelelően járjon el,

- indítványozhatja az igazgatóság egészének vagy egyes tagjainak a visszahívását, felelősségre vonását, továbbá a közgyűlés/küldöttgyűlés összehívását;
- összehívhatja a közgyűlést/küldöttgyűlést, ha az igazgatóság nem tesz eleget erre vonatkozó köteletségének;
- az igazgatóság jogszabályba ütköző vagy a Szövetkezeti Hitelintézet érdekeit súlyosan sértő működése esetén haladéktalanul összehívja a közgyűlést/küldöttgyűlést;
- a számviteli törvény szerinti beszámoló alapján véleményt nyilvánít a küldöttgyűlés részére a Szövetkezeti Hitelintézet gazdálkodásáról, ennek hiányában a számviteli törvény szerinti beszámoló tárgyában érvényes határozat nem hozható;
- javaslatot tesz a küldöttgyűlésnek a vezető tisztségviselők díjazásának megállapítására;
- visszaélés megalapozott gyanúja esetén büntető feljelentést tesz a Szövetkezeti Hitelintézet vezető tisztségviselője ellen;
- gondoskodik arról, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet rendelkezzen átfogó és az eredményes működésre alkalmas ellenőrzési rendszerrel;
- javaslatot tesz a küldöttgyűlés számára a megválasztandó könyvvizsgáló személyére és díjazására;
- elvégzi a Szövetkezeti Hitelintézet éves és közbenső pénzügyi jelentéseinek ellenőrzését;
- vizsgálja a tagnak a jogsértő határozat elleni panaszát, ha lehetséges a jogsértés orvoslásához szükséges intézkedéseket megteszi;
- elfogadja, végrehajtja és felülvizsgálja a javadalmazási politika elveit;
- irányítja a belső ellenőrzési szervezetet, melynek keretében
  - elfogadja a belső ellenőrzési szervezeti egység éves ellenőrzési tervét;
  - legalább félévente megtárgyalja a belső ellenőrzés által készített jelentéseket, és ellenőrzi a szükséges intézkedések végrehajtását;
  - szükség esetén külső szakértő felkérésével segíti elő a belső ellenőrzés munkáját;
  - javaslatot tesz a belső ellenőrzési szervezeti egység létszámának változtatására;
  - a belső ellenőri vizsgálatok megállapításai alapján ajánlásokat és javaslatokat dolgoz ki;
  - előzetes egyetértése szükséges a belső ellenőr munkaviszonyának létesítésével, megszüntetésével kapcsolatos döntések meghozatalához, valamint a belső ellenőr díjazásának megállapításához.

A felügyelőbizottság elnöke a bizottsági ülést követően a Felügyeletnek megküldi azokat a jegyzőkönyveket, előterjesztéseket és jelentéseket, amelyek a felügyelőbizottság által tárgyalt olyan napirendi pontra vonatkoznak, amelynek tárgya a Szövetkezeti Hitelintézet belső szabályzatainak súlyos megsértése vagy az irányításban, vezetésben észlelt súlyos szabálytalanság.

A felügyelőbizottság akkor határozatképes, ha legalább a tagok kétharmada jelen van. A felügyelőbizottság határozatait a jelenlévők szó többségével, nyílt szavazással hozza meg. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A felügyelőbizottság ügyrendjét maga állapítja meg.

Független könyvvizsgáló

A Szövetkezeti Hitelintézetnél könyvvizsgáló működik, akit a küldöttgyűlés a felügyelőbizottság előterjesztése alapján legfeljebb 5 évi időtartamra választ. A könyvvizsgáló megbízásának időtartama nem lehet rövidebb, mint megválasztásától a következő beszámolót elfogadó küldöttgyűlési ülésig terjedő időszak.

A könyvvizsgáló feladata, hogy a könyvvizsgálatot szabályszerűen elvégezze, és ennek alapján független könyvvizsgálói jelentésben foglaljon állást arról, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet

beszámolója megfelel-e a jogszabályoknak, és megbízható, valós képet ad-e a Szövetkezeti Hitelintézet vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről, működésének gazdasági eredményeiről.

A Szövetkezeti Hitelintézet könyvvizsgálója a könyvvizsgálói nyilvántartásban szereplő egyéni könyvvizsgáló vagy könyvvizsgáló szervezet lehet. Ha szervezet látja el a könyvvizsgálói feladatokat, ki kell jelölnie azt a személyt, aki a könyvvizsgálatot személyében végzi.

A könyvvizsgáló nem nyújthat a szövetkezet részére olyan szolgáltatást, és nem alakíthat ki olyan együttműködést az igazgatósággal, amely könyvvizsgálói feladatának független és tárgyilagos ellátását veszélyezteti.

A könyvvizsgáló köteles a Szövetkezeti Hitelintézet magántitkát, valamint a tudomására jutott üzleti titkot és banktitkot időbeli korlátozás nélkül megőrizni.

A könyvvizsgálót a küldöttgyűlésnek a Szövetkezeti Hitelintézet beszámolóját tárgyaló ülésére meg kell hívni. A könyvvizsgáló ezen az ülésen köteles részt venni, de távolmaradása az ülés megtartását nem akadályozza. A küldöttgyűlés a beszámolóról a könyvvizsgáló véleményének meghallgatása nélkül nem hozhat döntést.

A könyvvizsgáló az igazgatóság, valamint a felügyelőbizottság ülésén tanácskozási joggal részt vehet, a felügyelőbizottság felhívása esetén a könyvvizsgáló a felügyelőbizottság ülésén köteles részt venni. A felügyelőbizottság köteles napirendre tűzni a könyvvizsgáló által megtárgyalásra javasolt ügyeket.

A könyvvizsgáló haladéktalanul bejelenti a Felügyeletnek, ha

- fennáll a veszélye annak, hogy a Szövetkezeti Hitelintézet nem tud eleget tenni a pénzügyi, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységből származó kötelezettségeinek, nem tud megfelelni a Hpt. és a felhatalmazása alapján kiadott jogszabályok, valamint a tevékenységére vonatkozó egyéb jogszabályok, valamint a devizajogszabályok előírásainak;
- a Szövetkezeti Hitelintézet nem tud eleget tenni fizetési kötelezettségeinek;
- bekövetkezett a Szövetkezeti Hitelintézet alapítási vagy tevékenységi engedélye visszavonása.

Belső ellenőrzés

A Szövetkezeti Hitelintézet legalább egy belső ellenőrt foglalkoztat. A Szövetkezeti Hitelintézet írásban megállapodhat arról, hogy a belső ellenőr más pénzügyi intézménnyel közös foglalkoztatása ellen nem emel kifogást. Ugyanazon személy legfeljebb 3 szövetkezeti hitelintézetnél, pénzügyi vállalkozásnál, illetve pénzforgalmi intézménynél foglalkoztatható belső ellenőrként.

A belső ellenőr hatáskörét, feladatait, a belső ellenőrrel szemben támasztott szakmai követelményt külön szabályzat tartalmazza.

Ügyvezetés

Az ügyvezetők a Hpt. 6. § (1) bekezdés 122. b) pont szerint vezető állású személynek minősülnek, ezért ügyvezetőnek csak olyan személy nevezhető ki, akivel szemben a Hpt. 137. § (4)-(6) szerinti kizáró okok illetve összeférhetlenségi körülmények nem állnak fenn, aki megfelel a Hpt. 155. § szerinti követelményeknek, illetve aki megfelel az 2013. évi CXXXV törvény (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú törvények módosításáról) 11. § (1) c) pontjában meghatározott szabályzatban foglaltaknak.

Az ügyvezetők a Szövetkezeti Hitelintézettel munkaviszonyban állnak, felettük a munkáltatói jogokat az igazgatóság gyakorolja.

Az ügyvezetők az igazgatósági ülések között a Szövetkezeti Hitelintézet működését és gazdálkodását a jogszabályok, az alapszabály és más belső szabályzatok rendelkezéseinek, valamint a közgyűlés/a részközgyűlések/küldöttgyűlés és az igazgatóság határozatainak megfelelően személyes felelősséggel irányítják. Az ügyvezetők döntenek minden olyan kérdésben, ami nem tartozik valamelyik testületi szerv vagy az igazgatóság elnökének a hatáskörébe. Az ügyvezetők tevékenységükről rendszeresen beszámolnak az igazgatóságnak.

A Szövetkezeti Hitelintézetnél a 2013. évi CXXXV törvény (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú törvények módosításáról) 1. § (1) bekezdés z) pontja és a Hpt. 6. § (1) bekezdés 122. b) pontja szerint vezető állású személynek minősül az igazgatóság elnöke, a felügyelőbizottság elnöke és az ügyvezető. A vezető állású személy mindenkor a beosztásával járó fokozott szakmai követelményeknek megfelelően, elvárható gondossággal és szakértelemmel, a Szövetkezeti Hitelintézet és az ügyfelek érdekeinek figyelembevételével, a jogszabályok szerint jár el.

2.3.2. A 2013. évi CXXXV. törvény célja, a szabályozás sürgőssége

Az megállapítható, hogy a szövetkezeti hitelintézetek szabályozásának megreformálásának már itt volt az ideje. Ezt sürgetővé tette az is, hogy 2014. március 15-én hatályba lépett a Ptk., majd 2014. július 1-én pedig az új Hpt. törvény. A kormányzati munkálatok már 2012 decemberében megkezdődtek a takarékszövetkezetek átalakítására vonatkozóan, főként annak érdekében, hogy egy tőkeerős és biztonságosan működő szektor jöjjön létre.

A korábbi integrációval kapcsolatos kezdeményezések részleges kudarcra miatt 2013-ban a jogalkotó a szektor egységesítése és így versenyképességének növelése érdekében szigorúbb, kötelező intézményvédelmi tagságot, közös kockázatvállalást írt elő annak érdekében, hogy így erősítse a szektor pénzügyi stabilitását és a hatékony működését. (Bodnár et.al., 2015)

A takarékszövetkezet az egyetlen olyan pénzügyi intézmény hazánkban, ami 100 százalékos hazai tulajdonban van. Tagjai magyar állampolgárok. Ugyan pénzügyi részesedésük öt-hat százalék körül mozog, ami messze elmarad az uniós átlagtól, korántsem optimális, de a takarékszövetkezetek fontossága ennél azért jóval nagyobb.

A törvény megszületése, hatályba lépéséhez vezető út:

- 2012. november 14.: A Magyar Fejlesztési Bank Zártkörűen Működő Részvénytársaság (MFB) megvásárolta a Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank a Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.-ben meglévő 38,64%-ot képviselő tulajdonrészét;
- 2012. december 6.: A szövetkezeti pénzügyi szolgáltatásokkal összefüggő tevékenységek ellátására a Kormány 1554/2012. (XII. 5.) Kormányhatározatával kormánybiztost (Vojnits Tamás) nevezett ki;
- 2013. június 22.: A kormánybiztos 2013. június 24.-re konzultációra invitálta a vidéki szövetkezeti hitelintézeti vezetőket;
- 2013. június 24.: A kormánybiztos a parlamenti konzultáción előadta a szövetkezeti hitelintézetekkel kapcsolatos álláspontját, elképzeléseit, azonban ezekben nem említette meg a törvényjavaslatot, és az abban szereplő jogosítványokat;
- 2013. június 24 délutánja. : A kormány elfogadta a kormánybiztos előterjesztését;

- 2013. június 25.: 11651. sorszámú megjelent egy törvényjavaslat „A szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági vonatkozású jogszabályok módosításáról” címmel;
- 2013. június 26.: Az OTSZ elnöke a miniszterelnökhöz címzett levelében kifogásolta a törvényjavaslat formai és tartalmi hibáit. Az elnökúr leírja, hogy véleményük szerint a törvényjavaslat sérti Magyarország Alaptörvényében szereplő magántulajdon védelmét, a vállalkozás szabadságát és tisztességes verseny feltételeit. „A törvényjavaslat beterjesztésére lényegében titokban, minden érdemi előzetes egyeztetés nélkül került sor. Ez a tény ellentétes azokkal a tárgyalásokkal, amelyek a Takarékbank kisebbségi részesedésének megvásárlása során a Takarékszövetkezeti Integráció és a Magyar Fejlesztési Bank képviselői között zajlottak, de azokkal a gondolatokkal sem állnak teljes egészében összhangban, amelyeket korábban Miniszterelnök Úr a takarékszövetkezetekkel kapcsolatos elképzelései tekintetében velük megosztott.” – nyilatkozta Demjén Sándor az OTSZ elnöke (Fekete, 2013);
- 2013. június 27.: Az Országgyűlés 214 igen és 42 nem szavazattal elfogadta a 11651. számú törvényjavaslatot;
- 2013. június 28.: Az OTSZ levelében arra kérte a köztársasági elnököt, hogy küldje vissza a törvényt az Országgyűlésnek megfontolásra, kérésük arra irányult, hogy az Alaptörvény 9. cikk (3) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján kezdeményezze a törvény előzetes normakontrollját az Alkotmánybíróságnál;
- 2013. július 1.: Az Országgyűlés elnöke aláírás és kihirdetés végett megküldte a köztársasági elnöknek az elfogadott törvényjavaslatot;
- 2013. július 2.: A köztársasági elnökúr levelet írt az Országgyűlés elnökének, melyben kifejtette álláspontját a törvényjavaslatokkal kapcsolatban. Arra kérte az Országgyűlést, hogy ismételten fontolják meg a törvényjavaslatba foglaltakat, és vegyék figyelembe azt, hogy a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről szóló 2006/48/EK irányelvben foglaltak maradéktalanul érvényesülnek-e. Leírta, hogy a törvénnyel nem ért egyet;
- 2013. július 4.: Az OTSZ módosító javaslatokat küldött az Országgyűlés, az országgyűlési képviselők részére, amelyeket azonban nem tárgyaltak meg;
- 2013. július 5.: Az Országgyűlés a törvényt 250 igen és 60 nem szavazattal, tartózkodás nélkül elfogadta. Szintén ezen a napon az OTSZ sajtótájékoztatót tartott, ahol kijelentették, hogy minden jogorvoslati eszközzel élni fognak. Majd újra arra kérték a köztársasági elnököt, hogy a törvény aláírása előtt kezdeményezzen előzetes normakontrollt az Alkotmánybíróság előtt;
- 2013. július 9.: Az Országgyűlés elnöke megküldte aláírásra a törvényt a köztársasági elnöknek;
- 2013. július 11.: A köztársasági elnök aláírta a törvényt;
- 2013. július 12.: A Magyar Közlönyben kihirdették a 2013. évi CXXXV. törvényt a hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági vonatkozású jogszabályok módosításáról címmel;

- 2013. július 13.: Hatályba lépett az Integrációs törvény, ezzel megszűnt az 1993. október 13-án létrehozott Takarékszövetkezeti Integrációs Szerződés, és ezzel akkor létrehozott integráció.
(www.szovetkezetikutato.hu/letoltes/2014/egy_torveny_margojara.doc)

Az Integrációs törvény az Indokolásában külön kitér arra, hogy miért volt a szabályozás ilyen sürgető és indokolt.

- „A Magyarországon jelenleg működő takarékszövetkezeti rendszer, illetve hálózat nem nyújt kellő védelmet betéteseinek, ill. tulajdonosainak,
- a takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatnak teszi ki a befektetőket, partnereket.”
- „A jelenlegi takarékszövetkezeti működésben nincsenek egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális stb. szabályzatok, ill. nem kíván meg egységes működést a közreműködő tagszervezetektől.

A törvény a preambulumban úgy rendelkezik, hogy azért „szükséges a takarékszövetkezeti szektor átalakítása, mivel a szektor tőkeellátottsága alacsony, szervezettsége és szolgáltatási szintje nem megfelelő és félő, hogy jelenlegi formájában nem lesz hosszú távon működőképes.” (2013. évi CXXXV tv.)

A törvény rögzíti, hogy az állam fontos tulajdonosi pozíciót szerez a szektorban, de azt a rendszer átalakítására, professzionalizálására és átszervezésére használja. Az így feljavított és megerősített szektorban pozícióit megfelelő időn belül értékesíteni kívánja, ha az általa elindított pozitív folyamatokat visszafordíthatatlannak látja.

A törvény rendelkezései

A törvény egy erősen központosított, a takarékszövetkezetek, valamint a korábbi integrációban bankként résztvevő intézmények részére kötelező tagsági viszonyt előíró, egymás felé keresztgaranciákat biztosító, üzletileg összehangolt és közös szinergiákra építő integráció irányába mutató együttműködést vár el az integráció tagjaitól. (Bodnár, 2015) A törvény egy egységes informatikai rendszer létrehozását írja elő, amelyet 2016. július 1-ig kellett volna kiépíteni, de még nem történt meg.

Az Alkotmánybíróság szerint a szövetkezeti hitelintézeti szektor eddigi integrációját a törvény felerősíti, kiterjeszti és elmélyíti, mindezt kógens⁹, közjogi előírásokkal éri el. A szektor integrációjának a törvény alapján három központi, egymással azonban szorosan összefüggő elemét lehet elkülöníteni:

- a) a jogalkotó egyrészt egy új, kötelező intézményvédelmi szervezet ernyője alá integrálja a szövetkezeti hitelintézeteket,
- b) a Takarékbankot az integráció központi bankjává teszi, és
- c) a teljes szövetkezeti hitelintézeti szektort magában foglaló pénzügyi kockázatközösséget hoz létre.

A törvény értelmében létrejövő takarékszövetkezeti integráció két központi szerve a központi banki funkciókat korábban is ellátó Takarékbank, valamint az újonnan létrejövő Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (továbbiakban: Integrációs Szervezet vagy SZHISZ).

A tagok – az MFB kivételével – évente tagdíjat fizetnek az Integrációs Szervezetnek. A tagdíj éves mértéke a tag kockázattal súlyozott kitétségének 0,1%-a. A tagdíj megfizetésének rendjét az Integrációs Szervezet igazgatósága szabályzatban határozza meg azzal, hogy az éves tagdíjat a

⁹ „kógens”: jog feltétlenül alkalmazandó (Bakos, 1989, p. 433)

szövetkezeti hitelintézetnek négy egyenlő részletben, negyedévente kell megfizetnie. (www.szhisz.hu/tagok/a-tagsagra-vonatkozó-szabályok, 2016)

A Szervezet vagyónát képezi ezeken kívül az MFB által rendelkezésre bocsátott egymilliárd forint, valamint a megszűnő önkéntes intézményvédelmi alapok vagyona.

A törvény hatálybalépését követő 90. napon megszűnt az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (OTIVA), a Regionális Pénzüzetek Intézményvédelmi Alapja (REPIVA), a Hitelszövetkezetek Első Hazai Intézményvédelmi Alap (HBA) és a Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (TAKIVA), jogutódjuk az Integrációs Szervezet lett.

Az Integrációs Szervezet közgyűlése a tagok összességéből áll, évente legalább egy alkalommal ülészik, üléseit az igazgatóság hívja össze, a közgyűlés hatáskörét az alapszabály határozza meg.

Összefoglalva az Integrációs Szervezet feladata a szövetkezeti hitelintézeti együttműködés megújítása, az integráció működésének szabályozása és irányítása, valamint az intézményvédelmi feladatok ellátása. Ennek megfelelően közös, egységes szabályzatokat dolgoz ki és fogad el a szektor egészére vonatkozóan, vizsgálja az egyes szövetkezeti hitelintézetek működését, gazdálkodását, és amennyiben valamelyik hitelintézet válsághelyzetbe kerül, stabilizálja működését. (www.szhisz.hu/szhisz/az-integracios-szervezet-feladatai, 2017)

A szövetkezeti hitelintézetek erős integrációja mind azonnali, mind hosszabb távon előnyökkel járhat – vélik a jegybanki szakemberek. Az új integrációt például a prudenciális felügyelet szoros kockázatközösségként ismeri el, ezért a korábbiaknál alacsonyabb tőketartási igény jelentkezik. Hosszabb távon pedig kialakulhat egy egységes informatikai rendszerrel, termékpalettával, kockázat- és likviditáskezeléssel rendelkező, lényegesen költséghatékonyabb szervezet, amely fel tudja venni a versenyt a kereskedelmi bankokkal. A szektor pénzügyi közvetítésben betöltött szerepének érzékelhető növekedésében jelentős segítséget jelenthet, hogy az állam tervezett tőkeemelése tovább javíthatja a hitelezési képességet – teszi hozzá az MNB jelentése.

(magyartakarek.blog.hu/2013/11/12/jon_a_fordulat_a_kkv-szektor_hitelezeseben, 2017)

A Takarékbank Zrt. széles körű jogosítványait az Integrációs törvény 15. § részletesen felsorolja. A Központi Bank szabályzatokat bocsát ki, mintaszabályzatokat fogad el, utasításokat ad, ajánlásokat bocsát ki és ellenőrzést végez. A szövetkezeti hitelintézetekre kötelező szabályzatot fogad el, a kockázatkezelés részletes szabályairól, a követendő üzletpolitikáról, a közös marketing folytatásáról és az egységes informatikai rendszer kialakításáról.

Ellenőrzi a szövetkezeti hitelintézet tevékenységét, a jogszabályoknak, utasításoknak megfelelő működés érdekében utasítást adhat, ennek az utasításnak a szövetkezeti hitelintézet köteles eleget tenni. A törvény szankciót ír elő, ha a szövetkezet nem követi az utasítást, vagy nem a jogszabályoknak megfelelően működik. A Takarékbank Zrt. igazgatósága dönthet a szövetkezeti hitelintézet vezető tisztségviselői megbízatásának felfüggesztéséről, illetve a felfüggesztés megszüntetéséről, valamint kezdeményezheti a szövetkezeti hitelintézet integrációs tagságának felfüggesztését, vagy az Integrációs Szervezetből történő kizárását (csak indokolt esetben).

Ellenőrzi a szövetkezeti hitelintézetek éves beszámolóját, előzetesen jóváhagyja a költségvetésüket.

A takarékszövetkezetek szabadságát korlátozó szabály, hogy a Takarékbank Zrt. szövetkezeti hitelintézeti részvényesei kötelesek bankszámlájukat és értékpapírszámlájukat kizárólag a Takarékbank Zrt.-nél vezetni.

A szövetkezeti hitelintézetek számviteli törvény szerinti beszámolójuk elfogadásához, továbbá a vezető tisztségviselőinek kinevezéséhez a Takarékbank Zrt. előzetes hozzájárulása szükséges.

Fontos korlátozó szabály a takarékszövetkezetekre nézve, hogy a Takarékbank Zrt. kizárólagos hatáskörrel jogosult előzetesen jóváhagyni az egyes hitelintézeteknek és az Integrációs Szervezetnek más gazdálkodó szervezetben, jogi személyben történő tulajdonszerzését vagy a

szerzett tulajdon értékesítését, ha az értékesíteni vagy megszerezni kívánt tulajdon értéke, illetve vételára meghaladja az integráció konszolidált alapon számított szavatoló tőkéje 0,1%-át.

A szövetkezeti hitelintézetnek kötelezettsége, hogy a közgyűlésről előzetesen értesítse a Takarékbank Zrt.-t, ehhez csatolni kell a meghívót és annak mellékleteit. Utólagos tájékoztatási kötelezettségként azt írja elő a törvény, hogy a közgyűlésről készült jegyzőkönyvet, az igazgatóság ügyrendjét, a felügyelőbizottság ügyrendjét meg kell küldeni a Takarékbanknak.

Az integráció, az egységesítés jegyében a Központi Bank egyeztetett üzletpolitikát és eljárási rendet alakít ki a szövetkezeti hitelintézetek számára, azzal a céllal, hogy csak a területi illetve üzleti lehetőségek által indokolt eltérések jelenjenek meg a hitelintézetek üzletági feltételeiben.

Az Integrációs törvény III. Fejezete tartalmazza a szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó szabályokat. A 17/A. § rendezi a törvény Polgári Törvénykönyvvel, illetve a Hitelintézeti törvénnyel való viszonyát. A tőkekövetelmények fontos szabálya, hogy a szövetkezeti hitelintézet szavatoló tőkéje nem süllyedhet az Integrációs Szervezet által megállapított szint alá. Ha ez a tőke az elvárt alá csökken, a Szervezet előírhatja a szövetkezeti hitelintézet nem banküzemi célú eszközeinek eladását, és hogy hogyan rendezze a tőkeszerkezetét. Továbbá megtilthatja a tulajdonosok, és a szövetkezeti hitelintézet közötti ügyletek, a betétek és más visszafizetendő források kifizetését, a kötelezettségek vállalását, meghatározhatja a hitelintézet által kiköthető kamat legnagyobb mértékét. A Szervezet joga, hogy kötelezheti az igazgatóságot a közgyűlés összehívására, valamint bizonyos döntések meghozatalának szükségességére hívhatja fel az igazgatóság és a közgyűlés figyelmét. A szövetkezeti hitelintézet tulajdonosainak szavazati jogát legfeljebb egy évre felfüggesztheti, ha úgy véli, hogy a tulajdonos veszélyezteti a biztonságos, megbízható működést.

A szövetkezeti hitelintézet a Takarékbank által meghatározott mintaszabálynak megfelelően hitelszövetkezet, takarékszövetkezet és részvénytársaság formájában működhet. A szövetkezeti formában működő hitelintézet legalább kétszáz taggal működhet. A törvény részletesen tartalmazza a tagnyilvántartásra, a változások bejegyzésére vonatkozó szabályokat.

2.3.3. Stratégiai értékek a takarékszövetkezeteknél

Az Integráció büszke a történelme során megszerzett értékekre. Igyekszik ezek mélyítésére, az ebből adódó lehetőségek kiaknázására és a felelősség vállalására. Az egyes tagintézmények értékeit igyekszik egyetemleges szintre emelni és a legjobb gyakorlatot, szerepköröket elterjeszteni a teljes intézményrendszerben.

A következő máig megtartott stratégiai értékeket emelném ki:

- **Hagyomány**
A szövetkezeti pénzügyintézetek magyarországi története közel 170 éves és az integrációs intézményrendszer múltja is több mint 130 évre nyúlik vissza.
- **Magyar tulajdon**
Az Integráció tagjainak tulajdonosai, részjegyesei teljesen magyar, míg a tőzsdére bevezetett bankcsoport többségi részesedése szintén hazai, magyar tulajdonban vannak.
- **Vidék bankja**
Szövetkezeti tagjai révén erős az Integráció helyi ismertsége, a vidéki pénzpiacokon az aktivitása jelentős. Több településen egyedül az Integráció képviselteti magát fiókkal.
- **Helyi ügyfélismeret, helyi döntéshozatal**
Az Integráció régiós szereplői az ügyfelekhez közel, helyben végeznek pénzügyi szolgáltatásokat, így alaposabban, a helyi viszonyoknak jobban megfelelően képesek az igények kielégítésére. Az integrációs hitelintézetek helyben hozzák meg azokat a lakosságot és vállalkozásokat érintő döntéseket, amelyek a közvetlen környezetüket alkotják.

- Személyes kiszolgálás
Az Integrációs helyi kiszolgálást igénylő ügyfelek számára maximálisan törekszenek a fiók- és partnerhálózaton keresztül a közeli személyes és személyre szabott szolgáltatás nyújtására.
- Szakértő munkatársak
Jól felkészült, a végzett pénzügyi feladathoz megfelelően képzett és a friss ismeretanyagot is elsajátítani képes szakemberek alkalmazásával biztosítja az Integráció a pénzügyi szolgáltatások folyamatosan magas színvonalát.
- Rugalmasság, gyorsaság
A regionális szereplők könnyebben képesek az egyedi és üzletileg életképes megtakarítási és finanszírozási igények optimális kielégítésére. Helyi döntési hatáskörben az ilyen megoldások átfutási ideje rövid.
- Kistelepülési ismertség
Magyarországon a kistelepüléseken az egyik legismertebb hitelintézet a helyi takarékszövetkezet, mint az Integráció tagintézménye. Ez részben az országban legszélesebb fiókhálózat eredménye, valamint a takarékszövetkezetekbe befektető részjegy-tulajdonosok nagy száma és a nagyon széles bázison alapul.
- Széles hálózat
Olyan településeken is korszerű, fizikai jelenléttel támogatott pénzügyi szolgáltatást nyújt az Integráció, ahol más pénzügyi szolgáltatók nem jelennek meg. Az Integráció tagjai által üzemeltetett fiókhálózat messze a legszélesebb az országban (valamennyi járásban jelen van).
- Széles ügyfélkör
Az egymillió fő fölötti lakossági ügyfélkör és a százezer fölötti vállalati ügyfél lefedi a magyar társadalom és gazdaság legszélesebb palettáját regionális és jövedelmi szempontból.
- Lojális ügyfélkör
Az Integráció lakossági és vállalati ügyfeleinek biztosítja a teljes életpályán átívelő kiszolgálást. Ennek eredményeként a lakossági ügyfélkör átlagosan több mint tíz éve a szövetkezeti hitelintézeteknél bankol és a vállalati ügyfelek is tartósan elkötelezettek.
- Megbecsültség
A szervezet etikus üzleti magatartásával környezetében, szűkebb közösségeiben elismerten működik.
- Család bankja
A takarékszövetkezetek ügyfélkörében jellemző a családi közös bankszámlavezetés, valamint a bankolási szokások családon belüli hagyományozása. A „család bankja” a részjegyes szövetkezeti hitelintézetek esetében egyben a szövetkezeti részjegy családi tulajdonlását is jelenti. Az FHB Kereskedelmi Bank üzletpolitikájában pedig fontos célkitűzés a városi családok teljes körű kiszolgálása, amelyet marketing tevékenységében is kifejezésre juttat.
- Stabilitás, befektetők kiemelt védelme
Az Integráció szereplői az összeolvadások során méret hatékony regionális pénzügyi szereplőkké válnak. A tulajdonosok és a megtakarítók védelmét a betétbiztosításon, a felügyeleti és makroprudenciális megfelelésen túl a Szövetkezeti Integráció garanciaközössége, az SZHISZ felügyelete és a likviditásmenedzsment kontrollja is biztosítja.
- Egyetemleges felelősségvállalás
A Garanciaközösségben részt vevők kölcsönösen és egyetemlegesen felelnek egymás kötelezettségeiért. Az erre létrehozott Garanciaalapot az egyetemlegesség alapján érvényesített követelések kiegyenlítésére lehet fordítani.
- Jelentős méret

A Szövetkezeti Integráció, tagjainak összesített mérlegfőösszege alapján a magyar bankrendszer második legnagyobb csoportját képezi. A rendszerkockázati méret egyben felelősség is. A mérhető hatékonyságot az Integráció szereplői maximális szinergia mellett tudják a legjobban kihasználni.

- **Magas likviditás**
A széles ügyfélbázison gyűjtött források garantálják a magas Integrációs likviditási szintet. A tartósan az intézményeknél kezelt betéti megtakarítások mellett a részben szintén elsődleges forrásba fektető befektetési alapok jegyei és az állampapírok is egyre népszerűbbek.
- **Modern városi szemlélet**
A takarékszövetkezetek városi jelenléte és az FHB megyei jogú városokra épülő fiókhálózata alapot ad a versenyre a kereskedelmi bankok városokra épülő kiszolgálási modelljével.
- **Mezőgazdasági kompetencia**
Az Integráció piacvezető az agrárgazdálkodók teljes körű pénzügyi kiszolgálásában. Külön agrárgazdasági kompetencia-központtal áll ügyfelei rendelkezésére.
- **Ingtatlanpiaci kompetencia**
Az Integráció tartja fenn az egyik legnagyobb, Integráción kívüli szereplőket is kiszolgáló jelzálogbankot. Az intézmények aktívan részt vesznek a kormányzati kedvezményes otthoneremtési programokban és jelentős célzott megtakarítást közvetítenek partner lakástakarékpénztárba.
A kisebb projekteket a takarékszövetkezetek, míg a nagyobbakat a Takarékbank és az FHB finanszírozza. A létrehozott kompetencia-központ publikálja az FHB lakáspiaci indexet.

A Szövetkezeti Integráció tagjai

A Szövetkezeti Integráció a szövetkezeti hitelintézetekből, a Takarékbankból, az FHB Jelzálogbankból, az FHB Kereskedelmi Bankból és a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezetéből áll. Az Integráció szereplői egymást kiegészítve, a kölcsönös szinergiákat kihasználva szolgáltatnak, de a nagybanki működéstől eltérően a helyi, régiós sajátosságokra is figyelemmel tudnak lenni.

4. ábra A Szövetkezeti Integráció tagjai

Forrás: Saját szerkesztés A Szövetkezeti Hitelintézetek integráció 5 éves stratégiája 2017-2021, Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt., Budapest, 2017. p. 14. alapján

* Az FHB névváltoztatást jelentett be, a továbbiakban az ábrán feltüntetett néven folytatja a működését. (https://index.hu/gazdasag/bankesbiztositas/2018/04/10/fhb_nevvoltoztatasi/, 2018)

A SZHISZ és a Takarékbank jelenleg ellátja az Integráció szabályozási, ellenőrzési és közvetlen felügyeleti funkcióit. Az Integráció üzleti tevékenységet végző tagjai, kiegészülve több, pénzügyi területen működő leányvállalattal alkotják együttesen azt a csoportot, amely az összevont felügyelet alá tartozik, ezáltal a prudenciális követelményeknek csoport szinten kell megfelelniük, amit az MNB, mint felügyeleti szerv, ellenőriz.

5. ábra A Szövetkezeti Integráció összevont alapú felügyeleti köre

Forrás: Saját szerkesztés A Szövetkezeti Hitelintézetek integráció 5 éves stratégiája 2017-2021, Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt., Budapest, 2017. p. 15. alapján

Az Integráción belül a Takarékbank befektetései közül természetéből adódóan nem mindegyik tartozik az összevont alapú felügyelet hatálya alá, de az Integráció életében fontos, stratégiai szerepet töltenek be. A Takarékbank és közvetlen vagy közvetett befektetései alkotják együttesen a Takarékszövetkezeti Csoportot.

A 2017 végére kialakuló regionális takarékszövetkezetek a következők lesznek:

1. 3A Takarékszövetkezet
2. B3 Takarékszövetkezet
3. Centrál Takarékszövetkezet
4. Fókusz Takarékszövetkezet
5. Békés Takarékszövetkezet
6. Tiszántúli Takarékszövetkezet
7. Hungária Takarékszövetkezet
8. Korona Takarékszövetkezet
9. M7 Takarékszövetkezet
10. Pátria Takarékszövetkezet
11. Nyugat Takarékszövetkezet
12. Dél Takarékszövetkezet

Rajtuk kívül további három részvénytársaság formájában működő szövetkezeti hitelintézet tartozik a szektorhoz:

1. Kinizsi Bank Zrt.
2. Mohácsi Takarékszövetkezet Zrt.
3. Pannon Takarékszövetkezet Zrt.

6. ábra A fuzionáló szövetkezeti hitelintézetek területi eloszlása

Forrás: A Szövetkezeti Hitelintézetek integráció 5 éves stratégiája 2017-2021, Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt., Budapest, 2017. p. 20. alapján

2.4. Hitelezési folyamat a takarékszövetkezeteknél

Az üzleti életben alig van olyan terület, ahol a döntéseknek ne lenne pénzügyi vonatkozásuk. A piacok kiválasztása, a szállítókkal-, vevőkkel kötött szerződések, döntések a termékekről, vagy a vezetők munkaszerződéséről, döntés a számlavezető és finanszírozó pénzügyintézetéről, mind rendelkezik valamilyen pénzügyi hatással. A pénzügyi kérdések átszövik az üzleti működés egészét. A vállalati pénzügyi döntések nyújtanak segítséget azoknak az összefüggéseknek a megértéséhez, hogy hogyan kell az üzleti szervezetekben pénzügyi forrásokat gyűjteni és felhasználni. A pénz folyamatosan áramlik az üzleti szervezetekben működésük során. Jöhet pénz a tulajdonosoktól, a hitelezőktől, az államtól, vevőtől, folyhat tovább új beruházásokba, fejlesztésekbe, a termelés költségeinek fedezésére, csak, hogy pár példát említsek. A vállalkozások állandó figyelmet fordítanak arra, hogy a megfelelő összeg megfelelő időben és helyben rendelkezésre álljon számukra. A pénzügyi döntések gazdasági döntések egy speciális területét alkotják.

A vállalkozás finanszírozási döntéseinek meghozatalakor az egyik legfontosabb szempont az, hogy mekkora az egyes finanszírozási források költsége. A pénzügy abból indul ki, hogy bárki, aki pénzügyi befektetést hajt végre, hozamra számít, amely kamat vagy egyéb pénzügyi bevétel formájában (osztalékhozam, árfolyamnyereség) jelenik meg, ellenkező esetben elmaradt haszonnal kénytelen szembesülni. Nincsenek ingyen források a vállalkozás számára, csak legfeljebb az „ár” burkoltan van jelen. Minél kockázatosabb befektetést hajt végre valaki, annál magasabb hozamvárásokat támaszt. A vállalkozás szempontjából a pénz ára, költsége az a hozam, amelyet a pénz tulajdonosai elvárnak tőle (Brealey –Myers, 2005).

A vállalati pénzügyek kapcsán az alábbi kérdések merülnek fel:

1. **Milyen eszközökbe fektessen be a vállalat?** A mérleg bal oldalán lévő eszközöket érintő kérdés. Milyen eszközökbe és milyen arányban fektessen be, a választási lehetőség sok szempontból nyitva áll.
2. **Hogyan tud a vállalat pénzügyi forrást szerezni a beruházási kiadásokhoz?** Ez a kérdés a mérleg jobb oldalát érinti. A forrásszerzés egyszerű technikai vonatkozásai mellett olyan kérdések eldöntését kell meghatározni, hogy milyen arány legyen a rövid és a hosszú lejáratú források között, a tulajdonosi és a hitelezői források között.
3. **Hogyan lehet rövid távon a vállalati pénz be – és kifizetéseket menedzselni?** Ez a működő tőke menedzselését jelenti, ami érinti a mérleg bal és jobb oldalát. A pénz kifizetése és a pénz beszedése többnyire elkülönül, időbeli üteme eltér a számvitel által követett teljesítményáramlástól, ez pedig likviditási kockázatot jelent. A rövid távú forgótőke-menedzsment kezeli ezeket a pénzügyi kérdéseket. (Pálinkó - Szabó, 2008)

2. táblázat A vállalati pénzügyi döntéseknek alapvető területei és időbeli síkjai

	Befektetési döntések	Finanszírozási döntések
Hosszú távú döntések	Tartósan lekötött eszközök	Hosszú lejáratú hitel Tulajdonosi tőke
Rövid távú döntések	Rövid távra lekötött eszközök	Rövid távú kötelezettségek

Forrás: Pálinkó -Szabó, 2008, p. 15.

A vállalati pénzügyi döntések két alapterülete a befektetési és a finanszírozási döntések. A pénzügyi döntések központi kérdése az, hogy a vállalat milyen eszközstruktúrát alakítson ki. Ha a vállalat új beruházást határoz el, akkor döntést kell hozni arra vonatkozóan is, milyen pénzügyi forrásból finanszírozza azt. A finanszírozási döntések a működés folyamatos finanszírozását és egyedi, egyszeri pénzügyi döntések meghozatalát jelentik. A finanszírozási döntések ezen kívül arra is választ keresnek, milyen finanszírozási forrásösszetétel kedvező a vállalat számára. A két alapvető finanszírozási forrás a tulajdonosi tőke és a hitelezői források. A befektetési és finanszírozási döntéseket elsősorban stratégiai kérdéseknek tekintjük, amelyek a vállalat működését hosszú távon határozzák meg. A döntések meghozatala során a döntéshozók a vállalat számviteli információs rendszerére támaszkodnak, abból nyerik a döntések előkészítése során a legfontosabb információkat és mérik későbbiekben a meghozott döntések eredményességét. A finanszírozási döntések a vállalat forrásait, azaz pénzügyi- és tőkeszerkezetét alakító döntések, melyek során a pénzügyi vezetés gondoskodik a jövedelmező befektetések finanszírozási forrással való ellátásáról.

A vállalatok a finanszírozási források több formáját veszik igénybe egy-egy időszakban. Így igénybe vesznek banki folyószámlahiteleket, hosszabb távra szóló banki beruházási hiteleket, tartoznak a szállítóiknak, lízingelnek eszközöket, igénybe vesznek államilag támogatott banki és fejlesztési hiteleket, felhasználják a folyó gazdálkodási év adózott eredményét.

Ha a hitelfelvételi politika teljesen irreleváns lenne a vállalat pénzügyi vezetése szempontjából, akkor az idegenforrások arányának vállalatonként és ágazatonként is véletlenszerűen kellene ingadoznia. (Brealey-Myers, 2005) Mégis csaknem minden vállalkozás igen nagy arányban vesz fel hitelt.

Lehetséges finanszírozási alternatívák

Egy vállalkozás számára a megnövekedett készpénzigény kielégítésére alapvetően két finanszírozási forrás áll rendelkezésre. A belső finanszírozás és a külső finanszírozás. A vállalkozásoknál a valóságban a kettő kombinációja valósul meg. A belső finanszírozás, amikor a készpénz szükségletet úgy próbáljuk kielégíteni, hogy a vállalkozás a már meglévő, illetve folyamatosan képződő forrásait kíséreljük meg hatékonyabban felhasználni. A külső finanszírozásról akkor beszélünk, amikor a megnövekedett pénzsükséglet fedezésére pótlólagos

forrásokat vonunk be. A külső forrásoknak alapvetően két formája van az adósságfinanszírozás és a vagyonszármazékos finanszírozás. Adósságfinanszírozásról akkor beszélünk, amikor hitel típusú forrásokat veszünk igénybe ez tipikusan a pénzpiacon tehetjük meg. Ekkor a pénzt csak kölcsön kapjuk, amelyet azután hosszabb vagy rövidebb idő elteltével vissza kell fizetni. Ez a megoldás csak időlegesen oldja meg a problémáinkat, hiszen a kölcsön lejáratakor a többletforrást ki kell vonnunk vállalkozásunkból és vissza kell fizetnünk a kölcsönt nyújtónak. Természetesen a pénzhasználati díjat is meg kell fizetnünk, mely szintén csökkenti a felhasználható forrást. A vagyonszármazékos finanszírozás azt jelenti, hogy a vállalkozás jelenlegi tulajdonosai vagy más befektetők szükséges pénzmennyiséget, alaptőke-emelés keretében véglegesen a vállalkozás rendelkezésére bocsátják, így cserébe nem kamatot, hanem tulajdonrészt valamint tulajdonrészükkel arányos osztalékot kapnak. (Béza,2013)

3. táblázat Finanszírozási formák fajtái

	Saját tőke	Idegen tőke
Belső finanszírozás	<ul style="list-style-type: none"> • Üzemi cash flow finanszírozás • Eszközök értékesítéséből felszabaduló cash flow 	<ul style="list-style-type: none"> • Vállalati nyugdíjalapok
Külső finanszírozás	<ul style="list-style-type: none"> • Tőkeemelés • Tőzsdei részvénykibocsátás • Tőzsdén kívüli üzletrész értékesítés 	<ul style="list-style-type: none"> • Bankhitelek és kölcsönök • Egyéb hitelek és kölcsönök • Lízing • Szállítói hitelek • Vevői előlegek

Forrás: Csubák (2004): Kis- és középvállalkozások finanszírozása Magyarországon

A külső finanszírozásnak további két nagy csoportját különböztetjük meg. Eszerint megkülönböztetünk külső adósságjellegű nem intézményes finanszírozási formát, illetve a külső adósságjellegű intézményes finanszírozási formát.

A külső adósságjellegű nem intézményes finanszírozási források a következők lehetnek:

- tagi vagy tulajdonosi kölcsön;
- családi, baráti kölcsön;
- szállítói hitel;
- vevői előleg;
- közraktárjegy;
- kötvény;
- váltó;
- csekk.

Külső adósságjellegű intézményes finanszírozás folyamata

A következőkben a kkv szektor banki finanszírozását a takarékszövetkezetek szemszögéből szeretném bemutatni. A vállalati hitelezés tömeges elterjedésének alapvető feltétele, hogy a hitelintézetek üzletpolitikailag felismerjék a kkv-k jelentőségét és a sajátosságaikat szem előtt tartó hitel termék kínálatot. A hitelezési folyamatot és azok működését biztosító fiókhálózatot és szakembergárdát megteremtsek. Láthattuk, hogy a takarékszövetkezetek 1980-s évektől kezdve foglalkoznak vállalati hitelezéssel, a szövetkezetek üzletpolitikai céljai között fontos szerepet tölt be a helyi kkv szektor finanszírozása. Figyelembe véve a kisebb kkv-k hitel igényeit is, akik eddig a nagyobb bankoknak a hitelösszeg mértéke miatt nem számítottak fontos ügyfélnek, míg a takarékszövetkezeteknél kiemelt ügyfélként kezelik akár a mikro vállalkozókat is hitel mértékétől függetlenül. Maga a hitelezés is egy kockázatos tevékenység a takarékszövetkezetek részéről.

A szövetkezeti hitelintézetek mérlegfőösszeg alapján számított együttes piaci súlya 2014 végén hozzávetőleg 7%-ot tett ki. Ezen intézmények a mérlegfőösszegre vetített alacsony piaci részarány ellenére a lakosság és a gazdaság jelentős hányadát látják el pénzügyi szolgáltatásokkal, ráadásul nagyjából olyan körzetekben, ahol más szolgáltató stratégiai vagy méretgazdaságossági okokból gyakorlatilag nincs jelen. Piaci szerepük ennek megfelelően a települések méretével fordítottan arányos, vagyis a legkisebb településeken domináns a jelenlétük és hasonló az összefüggés az ügyfelek méretével is. Szerepük súlyukat meghaladó a fizetési forgalomban és több üzletágban, így a lakossági betétgyűjtésben és a mezőgazdaság finanszírozásában. A kkv-k hitelezésében játszott szerepüket jól mutatja, hogy a Széchenyi-programban kibocsátott kártyák több mint harmadát a szövetkezeti hitelintézetek hozták forgalomba. Hasonlóképpen, méretükhöz képest jóval nagyobb arányban járultak hozzá a Jegybank Növekedési Hitelprogramjának sikeréhez is.

Az integráció Takarékszövetkezetei a 2016-os évben 149,6 Mrd Ft új hitelt helyeztek ki vállalatok és egyéni vállalkozók számára. A 426 Mrd forintos vállalati és egyéni vállalkozói hitelállományával az integráció piaci részesedése 2016-ban 6% volt.

Ugyanebben az időszakban 13 900 darab új vállalati és egyéni vállalkozói számlaszerződés született. Az integráció összesen 153 900 vállalkozói szerződést kezel, amivel 2016-os piaci részesedésük 16% volt.

A bankhitel hitelviszonyt jelent a kölcsönvevő vállalat és a bank között. A vállalat arra vállal kötelezettséget, hogy a szerződésben rögzített ütemezésnek megfelelően kamatot fizet a hiteltőke után, és a hitelösszeget előre rögzített feltételek szerint fizeti vissza.

A vállalatoknak nyújtott hiteleket csoportosíthatjuk lejárt, a hitel szerződés tartalma, a fedezet jellege vagy a hitelfelvétel célja szerint.

A hitelnyújtás célja szerint az alábbi hiteltípusokat különítjük el:

- átmeneti forgóeszközhitel;
- tartós forgóeszközhitel;
- beruházási hitel;
- projektfinanszírozás.

Átmeneti forgóeszközhitelt a bankok akkor nyújtanak, amikor a vállalat saját vagy idegen forrásai átmenetileg nem elégségesek a forgóeszközök finanszírozására. A vállalatoknál időnként fellépő átmeneti likviditáshiány kezelésére és egy-egy konkrét ügylet finanszírozására is nyújtanak átmeneti forgóeszközhitelt, egy évnél nem hosszabb időre.

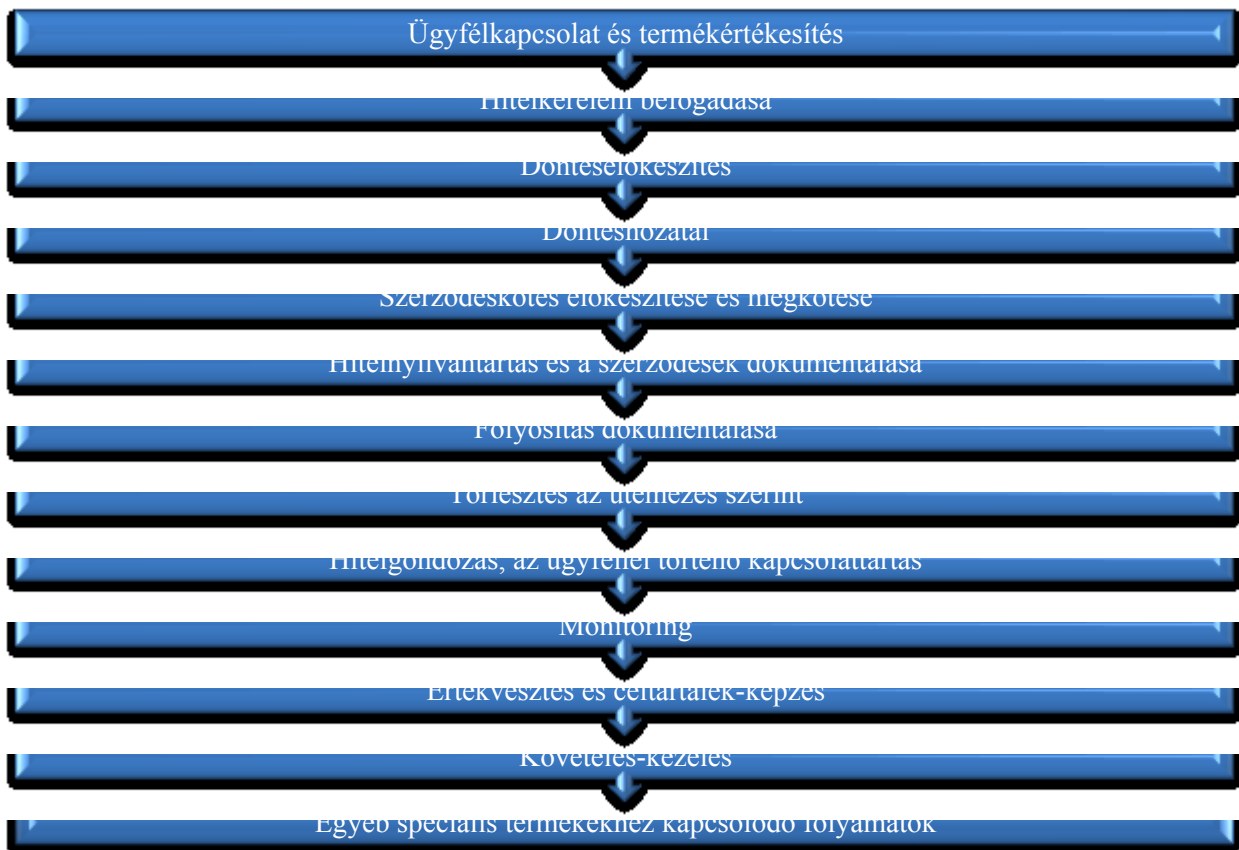
Tartós forgóeszközhitelt a bank a vállalatok forgóeszközei tartós növekedésének vagy a forrásai tartós csökkenésének finanszírozására ad tőkepótlási céllal, egy éven túli lejáratra.

Beruházási hitelt a bank a befektetett eszközök finanszírozására nyújt, egy éven túli lejáratra. A beruházási hiteleket cél jelleggel, beruházások megvalósításához adják.

A projektfinanszírozás speciális beruházási hitelnek tekinthető. Jellemzően nagy volumenű új beruházás, új létesítmény szindikált, több pénzügyi intézet közreműködésével megvalósuló speciális finanszírozási konstrukciója. (Pálinkó - Szabó, 2008)

A szövetkezeti hitelintézeteknek, amikor hitelt nyújtanak, nagyon körültekintően kell eljárniuk, egyrészt biztosítani kell a szövetkezeti hitelintézet nyereséges gazdálkodását, másrészt meg kell felelniük a törvényi előírásoknak.

A hitelnyújtás egy több szakaszból álló folyamat, ami a következő elemeket foglalja magába és a későbbiek folyamán a jogesetek elemzésénél kiemelt jelentőségű lesz maga a folyamat.

7. ábra A hitelezés folyamata

Forrás: 77/2012 számú Adott Takarékszövetkezet Hitelezési Szabályzata alapján saját szerkesztés

A folyamatábrán látható főbb lépések a következő feladatokat tartalmazza, amelyet részletesen kifejtek.

Ügyfélkapcsolat és termékértékesítés

A kapcsolatfelvétel mind az ügyfél, mind a Hitelintézet kezdeményezésére történhet. A kapcsolatfelvétel elsődleges célja a leendő ügyfélkapcsolat kereteit meghatározó információk - egyrészt a Hitelintézet lehetőségeinek, feltételeinek, elvárásainak, másrészt az ügyfél piaci, működési, gazdasági, pénzügyi, stb. helyzetének - kölcsönös megismerése.

A Hitelintézetnek az ügyféltájékoztatás részeként az ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségeiben a vonatkozó jogszabályi előírások szerinti dokumentumokat közzé kell tennie.

A Hitelintézet részéről aktív kapcsolatot az ügyféllel az erre kijelölt munkatársak létesítenek. Feladatuk az ügyfél részletes tájékoztatása a Hitelintézet általános üzleti feltételeiről, konstrukcióiról, ügylettípusairól, elvárásairól és díjtételeiről.

Azokat az ügyfeleket, amelyek az ismertett lehetőségek, elvárások alapján aktív kapcsolatot kívánnak létesíteni a Hitelintézettel, az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárssal tájékoztatnia kell a kockázatvállalás menetéről, a hitelbírálatához szükséges információk és a Hitelintézet rendelkezésére bocsátandó dokumentumok köréről.

Az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárs feladata annak megvizsgálása, hogy a hitelezést kizáró okok (csőd- vagy felszámolási eljárás, cégbejegyzés hiánya, tisztázatlan jogi helyzet) az ügyféllel szemben fennállnak-e. Tájékozódni kell az igényelt hitel céljáról, az ügyfél gazdálkodásának főbb adatairól. Amennyiben az igényelt hitel nagy-, belső vagy kapcsolódó

hitelnek minősül, úgy információt kell kérni a Hitelintézet központjától arra vonatkozóan, hogy a kötelezettség vállalható-e.

A fogyasztó teljes körű tájékoztatása érdekében az ügyfélkapcsolat tartásért felelős munkatársnak az ügyfél által választott termékre vonatkozóan kialakított Ügyfél-tájékoztatási ellenőrző listát kell alkalmaznia, amelyet az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatársnak és az ügyfélnek is alá kell írnia, és 1 példány másolatot az ügyfélnek is át kell adni az aláírt dokumentumból.

Az ügyfél részére kiadható indikatív ajánlat - értendő alatta a feltételes hitelígérvény is -, illetve kötelező érvényű ajánlat.

Az indikatív ajánlat nem minősül szerződéskötési ajánlatnak, a benne foglaltak nem jelentenek a Hitelintézet részéről kötelezettségvállalást, amire az ajánlatban nyomatékosan fel kell hívni a figyelmet, és teljes körűen ki kell zárni a Hitelintézet felelősségét, helytállási kötelezettségét. Az indikatív ajánlat kibocsátásához nem kapcsolódik hitelintézeti rendszerszintű nyilvántartási kötelezettség, nincs a könyvvitel szabályai szerinti nyilvántartásra irányuló kötelezettség és nincs tőkeigény sem.

A kötelező érvényű ajánlat szerződéskötési kötelmet keletkeztet az ajánlatban megadott tartalommal, ezért a kiadása előtt döntéshozatal szükséges. Tekintettel arra, hogy a kötelező érvényű ajánlat kiadásával egyidejűleg a Hitelintézet kockázatba kerül, ezért a kiadás napjával egyidejűleg rögzíteni szükséges a rendszerekben, de a tényleges szerződés hatálybalépéséig nincs a KHR felé jelentéstételi kötelezettség. (Hitelezési szabályzat, 2012)

Hitelkérelem befogadása

A hitelígyelő hitelintézeti kötelezettség-vállalásra irányuló kérelmét írásban, a Hitelintézet által rendszeresített formanyomtatványokon – központilag szabályozott termékek esetén ezen formanyomtatványok helyett az esetlegesen e termékhez rendszeresített formanyomtatványon – nyújthatja be.

A hitelkérelem benyújtásával egyidejűleg, a hitelkérelem mellékleteiként kell a hitelígyelőnek benyújtania a Hitelintézet által a számára kötelezően előírt dokumentumokat.

A hitelkérelem átvételekor a Hitelintézet elsődlegesen formai vizsgálatot végez. Ennek keretében az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárs megvizsgálja, hogy a hitelkérelem tartalmaz-e minden - az adott ügylet tekintetében előírt – formai elemet, információt és mellékletet. A hitelkérelem befogadhatóságának feltétele, hogy a hiteltípusnak megfelelően bekért dokumentumok, anyagok hiánytalanul, az előírt formai követelményeknek megfelelően (cégszerű aláírások mellett) beérkezzenek.

A hitelkérelemhez az alábbi dokumentumok szükségesek:

- Hiánytalanul kitöltött „Hitelkérelem” űrlap, vagy – azt (a felhatalmazott üzletági vezető engedélyével) nem benyújtó ügyfelek esetében – az abban foglalt információk;
- A pénzmossás elleni 2017. évi LIII. törvény követelményeit kielégítő, kitöltött ügyfél-azonosítási adatlap;
- Nyilatkozat a Hitelintézettel esetleg fennálló, a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) illetve a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.) szerinti egyes kapcsolatokról;
- Alapító okirat / alapszabály / társasági szerződés / vállalkozási engedély / mezőgazdasági termelői engedély;
- Közjegyzői aláírás-hitelesítéssel ellátott aláírási címpéldány vagy ügyvéd által ellenjegyzett aláírás minta;

- Hivatalos döntés a hitel felvételéről (amennyiben az alapító okirat / alapszabály / társasági szerződés ilyet előír);
- KHR, cégbírósági információ, köztartozásmentes adózói adatbázis, ingatlan jelzálog fedezet felajánlása esetén TAKARNET lekérdezés, egyéb zálogjog biztosítékként történő felajánlása esetén a hitelbiztosítéki rendszer lekérdezése;
- Mérleg, eredmény-kimutatás, a pénzügyi kimutatásokhoz tartozó kiegészítő melléklet és könyvvizsgálói jelentés legalább a legutolsó kettő teljes évre vonatkozóan;
- Évközi mérleg, eredmény-kimutatás, cash-flow, valamint a megelőző év ugyanazon évközi periódusára vonatkozó pénzügyi kimutatások;
- A hitel igényelt futamidejére vonatkozó üzleti terv, cash-flow terv, mérleg- és eredmény-kimutatás tervek;
- Köztartozások igazolása Amennyiben az ügyfél szerepel „a köztartozásmentes adózói adatbázis”-ban, úgy nem kell nemleges igazolást benyújtania a köztartozásokra vonatkozóan;
- A felajánlott (vagy lehetséges) biztosítékokra vonatkozó információk, igazolás a létezésükről (készletállomány-kimutatás, 1 hétnél nem régebbi tulajdoni lap(ok), adásvételi szerződés másolata, értékbecslés, vevőkkel kötött szerződések másolatai, szándéknyilatkozat biztosítéket nyújtó harmadik féltől, belső feljegyzések, stb.);
- Amennyiben harmadik fél ad biztosítéket, az adott harmadik fél minősítéséhez szükséges információk;
- Beruházási hitelek esetében: a beruházásra vonatkozó tervek és információk (anyag, műszaki és forrásösszetétel, stb.);
- Hatóságoktól kapott engedélyek (üzleti tevékenység folytatásához, beruházáshoz, stb.);
- A különböző jogszabályok által előírt egyéb információk/dokumentumok, valamint speciális/támogatott hitelek;
- Kiegészítő információk, amelyek az ügyfélminősítés elvégzéséhez és az ügylet megítéléséhez szükségesek;
- Azoknál az ügyfeleknél, amelyeknek van számlájuk más hitelintézetnél is, a fő számlavezető hitelintézettől bankinformációt kell kérni, számlavezető takarékszövetkezetek esetében a fennálló kockázatvállalás mértékéről is.

Amennyiben a hitelkérelem nem felel meg a formai követelményeknek vagy hiányos, az ügyfél a hitelkérelmet lehetőség szerint - közvetlenül annak befogadása előtt, aláírásával igazoltan - javíthatja/pótolhatja. Amennyiben a javítás/pótlás nem végezhető el azonnal, akkor a hitelkérelem nem fogadható be, és hiánypótlás céljából a hiteligénylőhöz vissza kell juttatni.

Akkor minősül befogadottnak a hitelkérelem, ha a hiteldöntéshez szükséges összes bekért információs anyag és dokumentum iktatva és lefűzve a hitelaktában rendelkezésre áll.

A hitelkérelem befogadását követően az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárs ellenőrzi a hiteligénylő tevékenységét és a felajánlott fedezeteket. Személyes benyomásokat szerez az ügyfélről, a nem számszerűsíthető üzleti kockázatok felmérése érdekében a tapasztalatairól feljegyzést készít, melyet csatol a hitelkérelemhez.

Döntés előkészítés

A döntés előkészítés legfontosabb célja, hogy a kihelyezés kockázata megállapítható legyen, és ennek mérlegelésével születhessen meg a hitelkockázati döntés, kerülhessen megállapításra az egyes ügyleti limitek és az ügyféllimit.

A hitelkérelmek elbírálása magában foglalja:

- az ügyfélminősítést, amelyet a hatályos Ügyfél- és Partnerminősítési Szabályzat előírásai szerint kell elvégezni, és amelynek célja a hitelezési kockázat és a megtérülés valószínűségének felmérése, előrejelzése, valamint

- a fedezetértékelést és az ügyleti kalkulált veszteségráta meghatározását, amelyet a hatályos Fedezetértékelési Szabályzat előírásai szerinti kell elvégezni.

A Takarékbank a koncentráció kockázatok kezelése érdekében az ágazatokat – rendszeresen aktualizált – kockázati besorolással láthatja el. Az ágazati kockázati besorolásokat és az arról történő tájékoztatás módját a Kockázati Stratégia tartalmazza.

A fent körülírt célokat szem előtt tartva a hitelbírálat során a hitelkockázat elemzésért felelős kijelölt munkatárs:

- megvizsgálja a beérkezett hitelkérelmi adatokat a teljesség és valódiság szempontjából,
- ellenőrzi a kizáró okok esetleges fennállását,
- gondoskodik a KHR-információ lekérdezéséről, ellenőrzi, hogy a hiteligénylő szerepel-e az Integrációs nyilvántartásban nem hitelezhető ügyfélként,
- ellenőrzi, hogy az adott ügylet a vonatkozó limitekbe belefér-e,
- megvizsgálja a hiteligénylő tevékenységét és a felajánlott fedezeteket,
- megvizsgálja a hiteligénylő tulajdonosi hátterét, különös figyelemmel arra a körülményre, ha a tulajdonosi háló szövevényes, közöttük off-shore tulajdonos is szerepel, ha a végső tulajdonos és a hiteligénylő között közvetett tulajdonlás is van, vagy a cég egyéb okokból nehezen átlátható tulajdonosi szerkezetű,
- amennyiben az igényelt hitel összegét is figyelembe véve az ügyféllel/ügyfélcsoporttal szembeni összesített kitétség eléri, illetve meghaladja
  - az 50 millió Ft-ot vagy;
  - a Hitelintézet szavatoló tőkéjének 5%-át,

úgy a döntést megalapozó komplex hitel-elemzést készíti, amely tartalmazza:

- a javasolt ügyleteket és azok kondícióit, valamint az egyes ügyleti limitek összegeként kiszámított ügyféllimitet,
- az ügyfél minősítését (a hiteligénylő pénzügyi, gazdasági, piaci, működési helyzetének elemzésére alapozva),
- a hitelcél teljesülése és a megtérülés valószínűségének elemzését,
- a fedezettség mértékét (a fedezetek értékelésére alapozva) és fedezetkockázat elemzését,
- az egyéb, nem számszerűsíthető kockázatok feltárását (pl. peres ügyek),
- az átláthatósági szempontok elemzésének eredményét, melyet kiemelten kell figyelembe venni az ügyfélminősítés eltérítésére vonatkozó javaslatlétel során,
- az ügyletre vonatkozó - Takarékbank, mint Központi Bank által meghatározott - ágazati kockázati besorolást és amennyiben ezen besorolás „magas kockázatú ágazat”, úgy külön elemezni szükséges az adott ügylet ágazati kockázatait,
- a kapcsolódó egyéb szakvéleményeket (értékbecslések, jogi szakvélemények, stb.).

Induló vállalkozások finanszírozása alapvetően nem cél, de amennyiben az elemzés során az üzleti terv, annak megvalósíthatósága a reális gazdasági, pénzügyi és környezeti viszonyokat figyelembe véve indokoltá teszi a finanszírozást, úgy induló vállalkozás részére is nyújtható finanszírozás.

Ez esetben – kivéve, ha központi termékszabályzat másként nem rendelkezik –, a kockázatvállalás biztosítékként minimálisan – a korrigált fedezeti értékkel számítva – 100%-os mértékű fedezetet kell bevonni.

Az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárs felelőssége, hogy a döntés-előkészítéshez, valamint a kockázatok nyomon követéséhez szükséges, az ügyféltől beszerzendő, valamint egyéb, kapcsolódó dokumentumok és szükséges szakvélemények (pl. értékbecslés, jogi terület

szakvéleménye stb.) a hitelkockázat elemzésért felelős kijelölt munkatárs számára határidőre rendelkezésre álljanak.

A döntés-előkészítés folyamatában részt vevő munkatársaknak azonnal írásban kell jelenteniük, ha személyük vagy közeli hozzátartozójuk révén a Hpt. 143-144. § szerinti összeférhetlenség fennáll. Ez esetben az adott munkatárs sem a döntés előkészítésében, sem a döntés meghozatalában nem vehet részt. Amennyiben az összeférhetlenség alanya

- az illetékes kirendeltség vezetője, vagy
- a központban a hitelezésért felelős vezető, vagy
- az ügyvezetők valamelyike,

úgy az előkészítést egy azonos szinten lévő párhuzamos szervezet végzi, a döntést a hatályos döntési kompetenciarend szerinti (azonos szintű vagy az eggyel magasabb hatáskörű) döntési szint hozza meg.

A Hitelintézet kihelyezéseire illetve kötelezettségvállalásaira alapvetően a vonatkozó hatályos Hirdetményében meghatározott kondíciókat (kamatláb, egyéb díjak, jutalékok, stb.) kell alkalmazni, melyektől esetleg a megfelelő döntési szinten hozott határozatok szerint el lehet térni. A Hirdetményben rögzített kondíciókat úgy kell megállapítani, hogy tükrözzék a szolgáltatás költségeit, és ügylet kockázatának megfelelő hozamot biztosítsanak.

Döntéshozatal

A döntéshozók kockázati döntéseik során minden esetben konkrét kockázatvállalással kitölthető ügyfél-/partnerlimitről döntenek. A kockázatvállalási döntési szint meghatározásának alapja ezen limitösszeg, vagyis az adott ügyletre vonatkozó döntés meghozatalának időpontjában az adott ügyfél/partner/ügyfélcsoport tekintetében a Hitelintézet által vállalt (jóváhagyott) valamennyi kockázat együttes összege, beleértve az adott előterjesztés tárgyát képező ügyleteket is. Amennyiben az adott ügylet esetén a Takarékbank által meghatározott ágazati kockázati besorolás „magas kockázatú ágazat”, úgy az adott hitelügyletet csak különösen indokolt esetben javasolt jóváhagyni.

Az egyes szintekhez tartozó döntés lehet:

- elutasítás;
- új előterjesztés kérése;
- véleményezéssel, magasabb döntési szintre történő továbbítás;
- elfogadás módosításokkal, kiegészítésekkel (pl. kondíciók változtatása, stb.);
- elfogadás feltételekkel, meghatározva a kritérium teljesítéséért felelős személyt;
- (pl. szerződéskötési, folyósítási feltételek);
- elfogadás előterjesztésben megadott határozati javaslat szerint.

Általános szabály, hogy a kockázatvállalásra vonatkozó döntéshozatalban az ún. „négy szem” elv érvényesül, amely azt jelenti, hogy a döntéseket kettő kompetens – személyes döntési kompetenciával rendelkező - döntéshozó együtt hozza meg.

Amennyiben a hitel összegét is figyelembe véve az ügyféllel/ügyfélcsoporttal szembeni összesített kitétség eléri, illetve meghaladja

- az 50 MFt-ot (ötvenmillió forintot) vagy,
- Hitelintézet szavatoló tőkájének 5%-át,

úgy az egyik döntéshozónak a kockázati oldalról kell kikerülnie. Az adott döntéshozók bármelyikének nemleges döntése a javaslat elutasítását jelenti.

A döntéshozók egyet nem értése esetén lehetőség van az előterjesztés felülbírálatát kérni, amely a kockázatvállalás tekintetében kompetens döntési szintnél egy szinttel magasabb döntéshozók

hatásköre, ahol a döntést meg kell hozni (a döntéshozatalt még egy szinttel feljebb helyezni nem lehet). Az Igazgatóság döntései ellen felülbírálatnak nincs helye.

A döntés-előkészítő és a döntéshozó nem lehet ugyanaz a személy. Ettől az elvtől kizárólag indokolt esetben az Igazgatóság erre vonatkozó külön döntése alapján lehet eltérni.

A Kockázati Stratégia, egyéb kockázatkezelési szabályzatok és a központilag szabályozott termékek szabályzatai tartalmazzák, hogy az adott szabályoktól mely esetekben mely döntéshozók milyen mértékben térhetnek el.

Ezen esetek elkülönített nyilvántartásáról és negyedéves szinten történő beszámolásáról a hitelezésért felelős vezetőnek kell gondoskodnia. Ha adott szabály esetében több alkalommal ad felmentést az illetékes bizottság, akkor a vonatkozó szabályzat felülvizsgálatakor az érintett szabályt felül kell vizsgálni és szükség esetén módosítani kell.

A döntésről az ügyfelet az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatársnak írásban értesítenie kell.

Szerződéskötés előkészítése és megkötése

A hitelügyletekhez kapcsolódó szerződések megkötésére kizárólag a finanszírozást engedélyező, írásban rögzített hitelkockázati döntés birtokában kerülhet sor.

A döntési hatásköröktől függően a szerződéskötés előkészítése és lebonyolítása a területileg illetékes szervezeti egység feladata.

A szerződéseket az előterjesztő ügyintéző készíti elő és egy másik ügyintéző a szerződések aláírása előtt ellenőrzi.

A szerződések megkötésére kizárólag írásos formában, a hitelkockázati döntéssel egyező tartalommal, az egyes ügylettípusokhoz rendelt szerződésminták alkalmazásával kerülhet sor. A szerződésmintától történő bármilyen eltérés esetében a szerződés kizárólag a Hitelintézet jogi területet képviselő munkatársának jóváhagyásával köthető meg. Az egyes hiteltípusok szerződésmintáit a Hitelintézet külön ügyviteli szabályzatban rögzíti, illetve adja ki.

Amennyiben

- a biztosítéki szerződés aláírásához az ügyfél képviselőjének, vagy

- a szerződésben foglaltak érvényesítéséhez az ügyfél valamilyen döntéshozó szervének írásbeli engedélye, határozata szükséges, a határozat (engedély) és a szerződés közötti eltérésből adódóan pl. a banktól eltérő szóhasználat stb. miatt a biztosíték érvényesíthetőségével kapcsolatosan bármiféle kétség merül fel, abban az esetben az ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatársnak kötelező jogi kontrollt kell kérnie a szerződések aláírását megelőzően.

A központilag szabályozott termékekhez kapcsolódó szerződések közokiratba foglalásáról az adott termékre vonatkozó útmutató/termékszabályzat rendelkezik.

A kölcsönszerződést és a biztosítéki szerződéseket a szerződések aláírásakor – magánokirat esetén, azaz ha a szerződések nem kerülnek közjegyzői okiratba foglalásra – az aláíróknak minden oldalon szignóval kell ellátniuk. A szerződéseket minimum 3 példányban kell aláírni, de amennyiben indokolt további eredeti példányokat is kell készíteni és aláírni.

Hitelkihelyezés, folyósítás

A Hitelintézet az ügyféllel megkötött szerződésben foglaltak szerint teljesíti a hitelnyújtással vállalt folyósítási kötelezettségét.

A Hitelintézet erre kijelölt munkatársa köteles minden folyósítást megelőzően ellenőrizni, hogy a folyósítás feltételei összhangban vannak-e a hitelkockázati döntésben, foglaltakkal, illetve az alkalmazandó szabályzatokban - különös tekintettel a termékszabályzatokban - leírtakkal és teljes mértékben teljesültek-e a folyósítási feltételek. Több részletben történő folyósítás esetén

kiemelten ellenőrizni szükséges a megelőző részfolyósítás felhasználását és az ott előírt feltételek teljesülését. Amennyiben az adott kockázatvállaláshoz valamely garancia szervezet garanciája kapcsolódik, úgy a garanciát nyújtó garancia szervezet feltételeinek történő megfelelést fokozottan kell ellenőrizni.

A hitelügyletek naprakész nyilvántartásának vezetése és ehhez kapcsolódóan a hitelakták karbantartása a területileg illetékes kirendeltségek feladata.

A hitelügyletek dokumentálása egységes szerkezetben, hitelakták alkalmazásával történik. Valamennyi hitelintézeti kapcsolatot létesítő ügyfélről a finanszírozó kirendeltség, hitelaktát nyit. A hitelakta az ügyfélre vonatkozó információk tárolására, továbbá az egyes ügyletek - a hiteltípustól és az ügyfél jogi formájától függő - okmányainak, bizonylatainak egymástól elkülönített tárolására, kezelésére a hitelezési folyamat szakaszainak megfelelő sorrendben. A hitelkockázat elemzésért felelős kijelölt munkatárs felelőssége, hogy minden, az ügyfelekkel szembeni kockázatvállalással kapcsolatos dokumentum naprakészen, ellenőrizhetően a hitelaktákban megtalálható legyen.

Hitelgondozás, monitoring

A hitelügyletek figyelése, gondozása, valamint rendszeres felülvizsgálata alapvetően az illetékes ügyfélkapcsolat tartásért felelős kijelölt munkatárs feladata. Ennek ellenőrzése egyrészt az illetékes kirendeltség-vezető, másrészt a Hitelintézet központjában a hitelezésért felelős ügyvezető feladata.

Az ügyfél gazdálkodását folyamatosan figyelemmel kell kísérni. Rendszeresen ellenőrizni kell a hitelcél megvalósulását, az adós gazdasági, pénzügyi helyzetét.

A hitelfigyelés feladatainak megkönnyítésére a Hitelintézet az ügyfelekkel megkötött szerződésekben törekszik az ügyfelek gazdasági tevékenységének megítélését biztosító adat- és információ-szolgáltatás biztosítására.

A Hitelintézet köteles minden hitelügylet teljes futamideje alatt folyamatosan figyelemmel kísérni, ellenőrizni és értékelni:

- a hitel rendeltetésszerű felhasználását, felhasználási célhoz kötött hitelek esetén a finanszírozott cél megvalósulását (különösen a nem konkrét beruházásra/fejlesztésre nyújtott, így az ügyfél pénzforgalmán belül nem elkülönülten kezelt hitelek esetében), a szerződés szerinti teljesítést;
- az ügyfél gazdálkodását, pénzügyi, vagyoni, jövedelmezőségi helyzetének alakulását (ideértve a pénzforgalommal kapcsolatosan a Hitelintézet egyéb szolgáltatások nyújtása során megszerzett tapasztalatokat is) a jövőbeni teljesítés esetleges veszélyeztetettsége szempontjából, valamint a Céglőnyben, a Csődértesítőben és egyéb közleményekben az ügyfélről megjelent híreket;
- a biztosítékok értékét, érvényesíthetőségét;
- az ügylet jövedelmezőségét az ügylet kockázatához viszonyítva.

A hitelszerződésekben rögzíteni kell az ügyfél elvárt negyedéves, illetve éves adatszolgáltatást. Törekedni kell az ügyfél gazdasági tevékenységének megítélését biztosító adatok megszerzésére. Ha az ügyfél gazdálkodásában, fizetési készségében és képességében negatív változás érzékelhető, a tények ismertetését, a kockázati pozíció feltárását követően haladéktalanul javaslatot kell tenni az ügylet további kezelésére a döntési jogkörrel rendelkező testület részére.

Naprakészen figyelemmel kell kísérni a Hitelintézet ügyfeleiről megjelent híreket. Köteles új adósminősítést készíteni, ha - az információk szerint - az ügyfél gazdálkodásába, illetve helyzetében jelentős változás következett be.

A hitelgondozással kapcsolatos minden tevékenységet írásban, feljegyzés vagy emlékeztető formájában rögzíteni kell, és a hitelaktában kell elhelyezni.

Amennyiben a finanszírozó kirendeltség értékelése alapján az ügyfél gazdálkodásában, fizetési készségében vagy képességében negatív változás érzékelhető, úgy a Monitoring, Eszközértékelési-, Értékvesztés-elszámolási- és Céltartalékképzési Szabályzat, valamint a problémás ügyletek kezelésével foglalkozó szabályzat vonatkozó előírásai szerint kell eljárni.

Amennyiben szükséges, a hitel meghosszabbítható, átstrukturálható, a törlesztési ütemezés módosítható.

A törlesztési ütemezés módosítása a résztörlesztések időpontjának/összegének módosítását jelenti az eredetileg jóváhagyott futamidőn belül. A futamidőn belüli törlesztési ütemezés módosításának kérésére és elbírálására kizárólag az esedékes törlesztések teljesítése esetén a törlesztés végső határidejét megelőzően kerülhet sor.

Meghosszabbításnak tekintendő minden véglejárati időpont módosítással járó kockázatvállalási döntés. A meghosszabbítás kapcsolódhat átstrukturált vagy nem átstrukturált hitelekhez is.

A hitel meghosszabbítására vonatkozó döntési javaslatot csak az összes körülmény feltárása után és megalapozott kiértékelés alapján lehet előterjeszteni.

A követelések érvényesítése, a kamatok és a törlesztések esedékességének figyelemmel kísérése és beszédése a területileg illetékes kirendeltségek feladata.

Hitelügyletek lezárása

Az adott hitelügyletet lezártnak lehet minősíteni, amennyiben:

- az ügyfél összes fizetési kötelezettségét teljesítette, vagy
- a Hitelintézet a teljes követelését véglegesen, visszavásárlási kötelezettség nélkül eladta, vagy
- a követelést a Hitelintézet részben vagy egészben behajtotta (veszteségként leírta) és a vonatkozó jogi eljárás lezárult.
- Az üzleti terület azon szervezeti egységének, amely az adott hitelügylet nyilvántartását vezette, a nyilvántartást le kell zárnia az ügyrendekben, illetve egyedi eljárásrendekben meghatározottak szerint. A hitelügyletek lezárásakor - irattározás előtt - gondoskodni kell az ügyletkez kapcsolódó jelzálogjogok törléséről, a felhatalmazó levelek, biztosítás engedélyezések visszavonásáról (a szerződéskötéskor hatályos Ptk. előírásainak megfelelően). (Hitelkockázat-kezelési szabályzat, 2015)

2.5. Banki kockázatok

*„Az élet nem a biztonságról szól: kockázat nélkül nem lehet játszmát nyerni.”
Agatha Christine (é.n.)*

A pénzügyi intézmények a gazdaság mozgatórugói mind a forrásszerzés, mind a forráskihelyezés tekintetében. Tevékenységükből adódóan lényegesen szigorúbb szabályok, előírások szerint működnek, mint a nem pénzügyi tevékenységet folytató vállalatok. A bankok szabályozása azonban nem mindig volt ennyire aktuális, mint napjainkban. A pénzügyi intézmények térnyerése a kockázatok fokozódását eredményezte és a társadalmi, gazdasági igény pedig az intézmények megfelelő szabályozását helyezte előtérbe. (Széles et al, 2016)

A pénzügyi szabályozás célja alapvetően az, hogy megelőzze a pénzügyi válságokat azzal, hogy a piaci szereplők számára viselkedési normákat ír elő, és olyan intézményeket hoz létre, amelyek

folyamatosan ellenőrzik a jogszabályok betartását annak érdekében, hogy a piacok rendeltetésszerűen működjenek. A bankrendszer a gazdaság pénzügyi működésének alapvető intézménye, így az esetleges rossz banki üzletmenet súlyos zavarokat okozhat a gazdaság többi szereplőjének. A zavartalan működés szigorú feltétele a bank folyamatos likviditásának fenntartására (Bánfi, 2009). A kockázat olyan bizonytalanság, ami „számít”, mert hatással van az emberek jólétére. A bizonytalanság, tehát szükséges, de nem elégséges feltétele a kockázatnak. Minden kockázatos helyzet bizonytalan, de van olyan bizonytalanság, ami nem kockázatos (Bodie et al., 2011). Az élet minden területén találkozhatunk kockázattal, de a bank egy különösen kockázatos üzem.

A bankoknak a biztonságos működéshez nemcsak elegendő tőkére van szükségük, hanem arra is, hogy az általuk vállalt kockázatot ismerjék, képesek legyenek azokat mérni, valamint ismerjék és alkalmazzák mindazokat az eszközöket, amik révén a kockázatok kezelhetővé és ezáltal csökkenthetővé válnak. Természetesen a banki kockázatok szintje soha nem csökkenthető nullára, hiszen a bank a definíciójából és funkciójából következően kockázatos üzem. Ha egy bank nem vállal kockázatot nem is működik igazából bankként.

A hitelintézetek működését számos különböző szabályozási rezsim veszi körbe. A hitelintézetek is, mint egyéb termelő vagy szolgáltató vállalkozás, gazdasági tevékenység üzletszerű végzésére létrehozott szervezetek, vállalkozások. A hitelintézetekre is – működési formájuktól függően – vonatkozik a gazdasági társaságokról vagy a szövetkezetekről, esetleg fióktelepekről szóló törvény és még sorolhatnánk. A prudens működésre vonatkozó jogszabályi követelmények biztosítják, hogy mindig képes legyen helytállni, megfelelni a hitelintézet betéteseinek és egyéb befektetői felé.

A 2013. évi CCXXXVII. törvény, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.) úgy fogalmazza meg a 79§ (1) bekezdésében, hogy:

„A hitelintézet a prudens működésre vonatkozó előírások betartásával úgy köteles a rábizott idegen és saját forrásokkal gazdálkodni, hogy folyamatosan fenntartsa azonnali fizetőképességét (likviditását) és mindenkorai fizetőképességét (szolvenciáját).”

Az intézményi kockázatok hatékony kezelése átfogó szemléletet, megfelelő szervezeti keretek közt gyakorolt, kifinomult mérési és kezelési technikákat igényel. Ezek nemzetközi szintű fejlesztését célozza meg a Bank for International Settlements (BIS, Nemzetközi Fizetések Bankja), az International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards (A tőkeszabályozási intézkedések és tőkeszabványok nemzetközi konvergenciája), közismertebb nevén Bázeli II - ben foglalt ajánlásaival, amellyel a pénzügyi intézményrendszer átlátható, prudens működését kívánja biztosítani. A Bázeli I-et felváltó új rendszer, tekintettel egyes nagy port kavart kockázati eseményekre, különös figyelmet fordít a működési kockázatokra. Ezen kockázatok felmérésére javasolt módszertan alapvetően új, részleteiben még nem kikristályosodott, és számos vita övezi. Gyakran többletmunkaként érzékeli a banki szervezet a működési kockázat-felméréssel járó feladatokat.

2013. június 27-én megjelent az Európai Unió Hivatalos lapjában a hitelintézetek és befektetési vállalkozások új prudenciális követelményeit tartalmazó CRD IV/CRR szabályozás, mely a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság Bázeli III-ként ismert ajánlásait uniós szinten vezeti be. A Tanács és az Európai Parlament által együttesen elfogadott CRD IV/CRR szabályozás szigorítja a szavatoló tőkére és tőkekövetelményre vonatkozó rendelkezéseket, tőkepuffer követelményeket ír elő, likviditási és tőkeáttételi követelményrendszert irányoz elő, illetve további tőkepuffert határoz meg a rendszerszinten jelentős hitelintézetek számára.

Az új követelmények alkalmazása 2014. január 1-jétől kötelező, mivel teljesült az a feltétel, hogy az új szabályozást alkotó CRD IV irányelv és CRR rendelet 2013. június 30-ig kihirdetésre kerüljön.

A biztonságos működéshez szükséges tőkeszint szabályozása hosszú múltra tekint vissza. A Bázeli I. az első tőkeegyezmény, amely a bankok hosszú távú fizetőképességének (szolvencia) mérését szabályozta. Ennek azért volt létjogosultsága, mert a számvitelileg kimutatott tőke nem nyújtott fedezetet a banki kockázatok okozta veszteségekre, így bevezetésre került a tágan értelmezett tőke, vagyis a szavatolótőke fogalma, valamint a kockázattal korrigált eszközérték (korrigált mérlegfőösszeg) kifejezés. A szavatolótőke és a korrigált mérlegfőösszeg hányadosának el kell érnie minimum a 8 százalékot. A Bázeli I. által mért főbb kockázati komponens a hitelezési kockázat. Ez volt az egyik alapvető problémája, hogy a hitelkockázatra összpontosított és a hitelintézet sajátosságait nem vette figyelembe. A szolvencia mutató 1992-re az egész világon általánosan alkalmazott mutatóvá vált a bankok fizetőképességének megítélésére.

A hitelintézet szavatolótőkéjének fedezetet kell nyújtania az 1. pillérben meghatározott jogszabályban meghatározott hitelezési, piaci és működési kockázatokra, valamint a 2. pillérben feltárt tőkeszükségletre, vagyis a számszerűsíthető és kevésbé számszerűsíthető kockázatokra, limittúllépésekre, stressztesztokra, valamint a kockázati önértékelés eredményére. (Baranyi - Széles, 2010)

A kockázattal való gyakorlati szabályozó belső szabályzat, a vállalt kockázatok folyamatos figyelemmel kísérése (monitoringja) önmagában még nem garantálja kellőképpen, hogy a hitelintézetek ne vállaljanak túlzott kockázatokat. (Lentner, 2013)

Függetlenül attól, hogy eredményérdekelte-e egy cég, követelmény a takarékos gazdálkodás. Amellett, hogy képesnek kell lenni az esetleges károk finanszírozására, törekedni kell azok enyhítésére – olyan mértékben, hogy a kockázatok, arányos ráfordítással, szem előtt tartva a biztonsági követelményeket, elfogadható szintre mérséklődjenek. Teljes kiiktatásuk nem lehetséges.

A kockázatok, azaz a kárveszély mérséklése kockázatkezeléssel érhető el. Ahhoz, hogy tudjuk, mely kockázatokat mennyire célszerű mérsékelni, azonosítanunk kell azokat, és ismernünk kell nagyságukat.

A bekövetkezett kockázati események hatása a kockázatnak kitett értékeink anyagi és/vagy erkölcsi (reputációs) kára:

- Anyagi kár a munkafolyamatok lebonyolítása során, a kockázatnak kitett értékekben elszenvedett, bankot sújtó pénzügyi veszteség, vagy a működéssel szükségszerűen együtt nem járó kiadás (megjelenési formája szerint leírás, jogi költségek, bírságok, érvényesíthetetlen visszkereset, ügyfél- és egyéb kártérítés, tárgyi eszköz vesztesége/pótlása). Kitett érték itt a munkafolyamatok lebonyolítása során használt és kezelt érték. A kár mértéke pénzben kifejezhető.
- Reputációs kár a negatív külső megítélés, a jegybank – pénzügyi intézményrendszer stabilitását is garantáló – megbízhatóságába vetett hit megingásának romboló hatása, melynek forrása alapvetően a működésünkkel az intézményen kívül okozott kár, vagy működésünkről kialakított kedvezőtlen kép. Kitett érték itt maga a reputációnk, azaz erkölcsi tőkénk. A kár mértékének foka minősíthető, de pénzben kevésbé fejezhető ki. (Baki et al., 2004)

A Hpt. 107. § szerint "A hitelintézet az általa végzett pénzügyi, kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységekben és az alkalmazott üzleti modellben rejlő kockázatok jellegével, nagyságrendjével, összetettségével arányos átfogó, hatékony és megbízható vállalatirányítási rendszerrel és a (2) bekezdés szerinti belső kontroll funkcióval rendelkezik, amelynek keretén belül

- a) a szervezeti felépítését belső szabályzatban áttekinthetően rögzíti,
- b) a felelősségi köröket, feladatokat egymástól elhatárolja és egyértelműen meghatározza,
- c) a szervezeten belüli összeférhetetlenséget ellenőrzi, megelőzi és kiküszöböli,

- d) a felmerülő kockázatok azonosítására, mérésére, kezelésére, nyomon követésére és jelentésére szolgáló hatékony eljárásokat alkalmaz,
- e) a jogszabályoknak megfelelő belső ellenőrzési mechanizmusokat, adminisztratív és számviteli eljárásokat alkalmaz,
- f) a hitelintézet a hatékony és eredményes kockázatkezeléssel összhangban álló, annak alkalmazását előmozdító, a 117-121. §-okban meghatározott elveknek megfelelő javadalmazási politikát és gyakorlatot valósít meg,
- g) elősegíti a szervezet zavartalan és eredményes működését, az intézménnyel szembeni bizalom fenntartását, a tulajdonosok és az ügyfelek intézménnyel összefüggő gazdasági érdekeinek és társadalmi céljainak védelmét.”

A Hpt. lényeges előírása, hogy a mérlegfőösszeg tekintetében legalább öt százalékos piaci részesedéssel rendelkező hitelintézet:

- kockázatvállalási-kockázatkezelési bizottságot állít fel;
- minden jelentős kockázatára kiterjedő kockázati ellenőrzési funkcióért felelős szervezeti egységet alakít ki és működtet;
- jelölő bizottságot állít fel.

De mi a helyzet a Szövetkezeti Hitelintézetekkel, akiknek a piaci részesedésük önállóan nem éri el az 5 százalékot.

A bankok a működésük során nagyon sokféle kockázatot vállalnak, ezeket sokféle képen lehet csoportosítani.

Én az egyik legáltalánosabb csoportosítás szerint közelítem meg a kockázatot. Ezek a hitelezési kockázat, kamatkockázat, piaci kockázatok, devizaárfolyam-kockázat, likviditási kockázat, valamint a működési kockázat. Vannak más kockázattípusok is amire most nem térek ki, de nézzük néhány mondattal, hogy mi mit rejt magában.

A **hitelkockázat** a bank által vállalt kockázatok közül az egyik legnagyobb és legfontosabb kockázat. Röviden:”A bank kockázata, mely az általa hitelezett személy vagy cég jövőbeli fizetőképességéből ered.” (<https://www.bankracio.hu/fogalom/80-hitelkockazat>, 2018)

A hitelkockázat részben a gazdasági élet velejárója, hiszen a vállalkozások egy részének tönkremenetele, valamint a hitelt felvevő magánszemélyek egy részének munkanélkülivé válása törvényszerűen bekövetkezik, ami fizetéseképtelenséghez vezethet. Ezen túlmenően a bank és a hitelfelvevő közötti információs aszimmetria megnyilvánulásai, vagyis a hitelezést megelőlegező kontraszelekció és a hitelfelvételt követő erkölcsi kockázat is a hitelezési kockázatként jelenik meg a bank számára. (Erdős - Mérő, 2010)

A hitelezési kockázat a hitelintézetek életében alapvetően felmerülő kockázat, működésük alapköve. A hitelezési kockázat lényege akár úgy is meghatározható, mint annak az esélye, hogy a hitelintézettel üzleti hitelviszonyban álló partner a fizetési kötelezettségét nem teljesíti határidőre. A hitelezési kockázat tehát a pénzügyi intézményeknél fennálló hitelekből és pozíciókból származik. Az elmúlt időszakban a pénzügyi termékek és eszközök száma, típusa jelentősen megváltozott, valamint egyedi és együttes értéke jelentősen növekedett.

A hitelintézetek kénytelenek voltak szigorítani a hitelezési feltételeiken, és a hitel is drágábbá vált a kockázat növekedésével párhuzamosan. A gazdálkodó szervezeteknek át kellett gondolniuk a bevételei és költségstruktúrájukat. Egyre fontosabbá válik a pénzügyi hatékonyság a gazdálkodó szervezetek számára. (Baranyi et al., 2011)

A **kamatkockázat** alatt Erdős és Mérő (2010) az alábbiakat értette: „a banknak a kamatok kedvezőtlen változásának hatására bekövetkező jövedelmezőségi- és tőkeveszteségét értjük.”

A bankok eszközeinek és forrásainak lejáratát az általuk végrehajtott lejárat transzformáció következtében eltér egymástól. Az eltérő lejáratok és eltérő kamatozások következtében a kamatok változása nem egyformán hat a bank eszközeiért kapott és forrásaiért fizetett

kamatbevételeire és kamatkiadásaira, vagyis a kamatok változása hatással van arra, hogy mekkora a bank kamatjövedelme.

„A **piaci kockázatok** a bankot körülvevő pénzügyi piacok bank által közvetlenül befolyásolni nem tudott árainak – részvényárfolyamok, kamatlábak, devizaárfolyamok vagy tőzsdén kereskedett árucikkek – ingadozásából adódik.” (Erdős - Mérő, 2010, p. 75)

A **devizaárfolyam-kockázatról** akkor beszélünk, ha a befektetést nem hazai valutában eszközöltük. A külföldi devizában kapott bevételek hazai pénznemre történő átszámítását ekkor a devizaárfolyamok ingadozása is befolyásolja. A devizaárfolyam-kockázat kezelésének egyre inkább a fedezeti ügyletek kötése révén való kockázatsökkentés a legfontosabb eszköze.

Likviditási kockázat alatt azt a jövedelmezőségi és tőkekockázatot értjük, ami abból származik, hogy a bank az esedékes fizetési kötelezettségeit nem tudja jelentős veszteség nélkül teljesíteni. (Erdős - Mérő, 2010)

A bankok egyik fő funkciója, hogy lejáratú transzformációt hajtanak végre, amelynek keretében likvid betétekből illikvid hiteletet nyújtanak. A betétek visszafizetéséhez és az egyéb fizetési kötelezettség teljesítéséhez a banknak mindig elegendő likvid eszközzel kell rendelkeznie.

2.5.1. *Működési kockázat*

A pénzügyi intézetek komoly szabályozása nem meglepő, ha azok monetáris közvetítő, pénzügyi transzformációs szerepére gondolunk. E szabályozás új eleme a működési kockázat, amely hasonlóan más kockázattípusokhoz nem csupán a hitelintézetek, pénzügyi és befektetési vállalkozások tevékenységét kíséri és érinti, hanem megjelenik mind a termelő és szolgáltató – nem pénzügyi – vállalati szegmensben, mind a közsférában. Jogszabályi szinten a működési kockázat és az e kockázatra visszavezethető veszteségek kezelése, mérséklése – ugyan országoként eltérő mértékben – a pénzügyi szervezetekre vonatkozóan a legszigorúbb, a legrészletesebben kidolgozott. Mielőtt a szabályozás sarokpontjaira rátérünk, összegezzük, hogy mit is takar a működési kockázat, milyen tényezők és kockázati események tartoznak ide.

És elérkeztünk a működési kockázat definiálásához.

A Bazel II ajánlását figyelembe véve a működési kockázatokra a következő definíciót használjuk:

„Működési kockázat az emberek szándékosságából vagy hanyagságából, a munkafolyamatok hibás lebonyolítási eljárásából, lényeges erőforrások, rendszerek hibájából, kieséséből, vagy fizikai károsodást okozó kisebb-nagyobb külső eseményekből fakadó károk veszélye (beleértve a jogszabálysértésből adódó, de ide nem értve a stratégiai, illetve reputációs kárveszélyt).”

A működési kockázat megragadása, elemeinek meghatározása nem egyszerű feladat, mivel nagyszámú tényezőről van szó, amelyek előfordulása eseti, bizonyos jelenségek elő sem fordulnak az egyes intézményekben, ám ha mégis bekövetkezik működési kockázatot hordozó esemény, akkor akár tetemes károk is keletkezhetnek.

A működési kockázatról a CRR az alábbiakat írja (4. cikk / (1) bekezdés Fogalom-meghatározások / 52. működési kockázat): a nem megfelelő vagy rosszul működő belső folyamatokból és rendszerekből, személyek nem megfelelő feladatellátásából, vagy külső eseményekből eredő veszteség kockázata, amely magában foglalja a jogi kockázatot is.

Vagyis a működési kockázat olyan veszteségek kockázata, amelyek a banki folyamatok, emberek és rendszerek nem megfelelő avagy meghibásodott működése, illetve egyedi külső események által előidézett veszteség következtében lép fel. Vagyis ebbe a kategóriába tartoznak mindazok a kockázatok, amelyek a banküzem zavartalan működését akadályozzák, ennek következtében okozzák a veszteséget a banknak. Amikor a működési kockázatot azonosítjuk, azokat az eseményeket tipizáljuk, amelyek a veszteséget okozhatják a bank számára.

4. táblázat A működési kockázati események tipizálása

Kockázat esemény típus	Definíció	Kockázati esemény csoport	Kockázati események
Belső csalás (legalább egy belső dolgozó részvételével)	A törvények és belső előírások megsértése, amikor legalább az egyik fél alkalmazott	Nem szabályos eljárások	Felhatalmazás nélküli döntések, nem jelentett tranzakciók, tudatosan nem jól jelentett tranzakciók
		Lopások, csalások	Hitelesalás, bennfentes kereskedelem, alkalmazotti lopás
Külső csalás (csak külső személyek részvételével)	A jogszabályok harmadik fél által való megsértése	Lopás és csalás	Lopás, csalás, rablás
		Rendszerbiztonság kijátszása	Információlopás, információs rendszerek hekkelése
Munkáltatói gyakorlat és munkahelyi biztonság	Az alkalmazottakkal való kapcsolatokról származó veszteségek	Munkavállalói kapcsolatok	Szakszervezeti események
		Biztonságos környezet	Munkavállalók egészségi és biztonsági szabályainak megsértése
		Diszkriminációk	Mindenféle diszkrimináció
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat	Az ügyfelek felé a vállalt kötelezettségek nem szándékos megsértéséből vagy a termékek sajátosságaiból fakadó veszteségek	Megfelelőség közzététel bizalomhiány	Fogyasztóvédelmi előírások megsértése, bizalmas ügyfeladatok kiadása, erőszakos termékértékesítés
		Hibás piaci vagy üzleti gyakorlat	Bennfentes kereskedelem, engedély nélküli tevékenység, pénzmosás
Tárgyi eszközök károsodása	Fizikai eszközök károsodásából vagy megsemmisüléséből származó veszteségek	Katasztrófák és egyéb események	Természeti katasztrófák, terrorizmus, rongálás
Üzletmeneti hibák és rendszerhibák	Üzleti folyamatok fennakadásából származó veszteségek	Rendszerek	Hardver-, szoftver-, telekommunikációs, valamint közműhibák
Végrehajtási, teljesítési és folyamatkezelési hibák	A tranzakciók végrehajtási hibái vagy a kereskedelmi partnerek okozta hibák miatti veszteségek	Tranzakciók	Hibás adatbevitel, rosszul működő rendszerek, téves könyvelés
		Monitoring	Hibás jelentéskészítés
		Ügyfelek	Ügyfélszámlákhoz való felhatalmazás nélküli hozzáférés
		Szállítók	Partnerek hibái

Forrás: Saját szerkesztés Chernobai et al. (2007) alapján

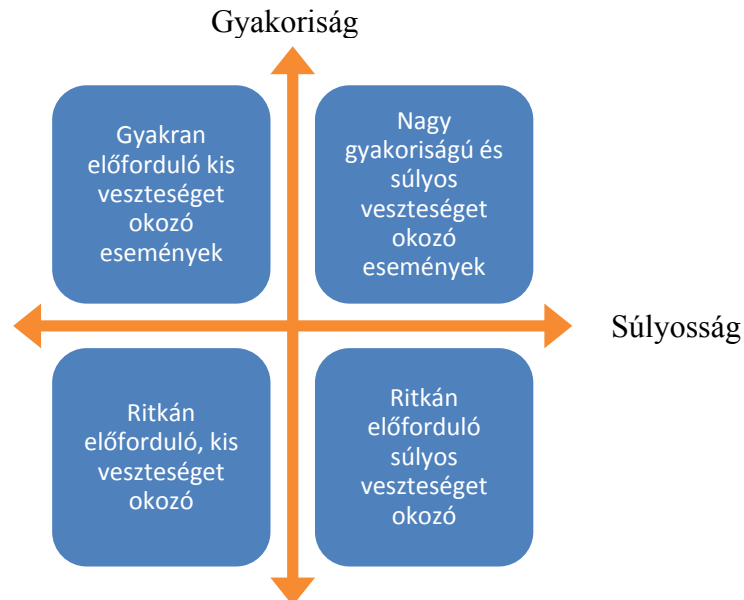
A táblázatban felsorolt kockázati típusokat hatékonyan nem a bank egészére, hanem egyes banki üzletágak vonatkozásában lehet elkülöníteni. Az általánosan használt működési kockázat definíció hét kockázati eseménytípust különböztet meg.

A működési kockázat méréséhez alkalmazott üzletágak:

- befektetési banki tevékenység;
- banki szolgáltatások;
- egyéb üzletágak (pl: vagyionkezelés).

A pénzügyi intézetek körében leginkább elfogadott, jogszabályi szinten is megjelenő definíció a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (Basel Committee on Banking Supervision, BCBS) nevéhez köthető. Eszerint „a működési kockázat nem megfelelő, illetve meghiusult belső folyamatok, emberi és rendszerbeli hibák, valamint külső események következtében lép fel.” A folyamat- és rendszerbeli hibákhoz sorolhatók az információk kezelésével, tárolásával, a szervezet számítógépes infrastruktúrájával és kommunikációs rendszerével kapcsolatos meghibásodások, problémák, amelyek fennakadásokat okoznak a napi folyamatos és megbízható, biztonságos üzletmenetben. Az ilyen típusú kockázati események bekövetkezési valószínűsége minimalizálható az IT-rendszer és a tárolt adatok megfelelő védelme (vírusvédelem, folyamatos mentések, párhuzamos alkalmazások futtatása) és e védelmi vonalak folyamatos ellenőrzése által. Az emberi hibák közül elsősorban az alkalmazottak és a vezetők által véletlenül vagy szándékosan elkövetett hibák emelhetők ki; tehát a tévedés, a szakmai hozzáértés hiánya miatti hibák, a mulasztás, a fegyelmezetlenség és a figyelmetlenség okozta hibák, a tudatos károkozás, amely jellemzően információ és pénz jogosulatlan eltulajdonítására irányul. Ilyen például az üzleti titok megszerzése, hiteles információk megváltoztatása vagy hamis információk bevitele, lopás, csalás, megvesztegetés. A személyek okozta károk és azok előfordulásának valószínűsége a szervezeten belül megfelelő humánpolitika (korrekt díjazás, munkakörrel való azonosulás elősegítése, belső oktatás, munkakörök és felelőségek pontos meghatározása és elkülönítése) kialakításával jelentősen redukálható. Az emberi tényező szerepe, mint külső veszélyforrás szintén kiemelkedő jelentőségű. Gondoljunk csak a merényletekre (például WTC, World Trade Center elleni merénylet), a rablásokra (például a móri rablógyilkosság), a vandalizmusra (például ATM-ek megrongálása), az intézmények számítógépes rendszerének feltörésére. Emellett az utóbbi években „népszerű” outsourcing vagy akár a karbantartásokat végző szervizcégek is potenciális veszélyforrást jelentenek. A környezeti, természeti hatások is külső veszélyforrást jelentenek: árvíz, földrengés, villámcsapás, amelyek elsősorban az állószerkezeteket (épületek, berendezések, informatikai rendszerek) károsítják, de közvetve fennakadásokat okoznak a működési folyamatokban. A szervezetet kívülről érő támadások ellen vészhelyzet tervek kidolgozásával és begyakoroltatásával, szerződésekkel, vagyonbiztosítással, fizikai védelmi intézkedések (behatolásvédelem, jelszavas, kártyás be- és kiléptető rendszerek) révén lehet védekezni. Láthatjuk, hogy számtalan esemény tartozik a működési kockázat kategóriájába, komplikáltabbá téve annak kezelését. A lehetséges kockázati események nagy száma mellett további nehézséget jelent, hogy bizonyos események nagy gyakorisággal fordulnak elő, azonban egyenként kis veszteséget okoznak, míg más jelenségek vagy egyáltalán nem jellemzőek az adott szervezetben, vagy bekövetkezésük komoly veszteségek előidézője lehet. Ennek megfelelően a működési kockázati tényezőket célszerű gyakoriságuk és súlyosságuk mentén – egy kétdimenziós mátrixban – értékelni.

A működési kockázat esetében az események gyakorisága és súlyossága meghatározó szempontok a kockázatkezelést tekintve. A kockázatot ezek mentén egy kétdimenziós mátrixban értékelhetjük, négy csoportba sorolva a lehetséges kockázati eseményeket.

8. ábra Működési kockázati események mátrixa

Forrás: 2/2017. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Működési Kockázatkezelési Szabályzat alapján saját szerkesztés

A működési kockázatok jellemzően vagy nagy gyakoriságú, de kis veszteséget okozó események, mint például a hibás adatbevitel vagy fogyasztóvédelmi előírások megszegése, rablás, valamint a ritkán előforduló, de nagy veszteséget okozó események ilyen például a felhatalmazás nélküli vagy nagy volumenű üzleti döntések, nagy súlyú bűncselekmények, természeti katasztrófák kategóriájába sorolhatók be.

A működési kockázatok kezelése és mérése a többi kockázattól nehezebben azonosítható, kiszámítható. A kis és közepes intézmények számára a működési kockázat igazából nem modellezhető, inkább csak a minőségi elemeket illetve közelítéseket alkalmazva becsülhető.

Működési kockázati események alatt mindazon előfordult, megtörtént eseteket értjük, amelyeknél egy folyamat vagy tevékenység tényleges eredménye, kimenetele eltér annak várható eredményétől, illetve kimenetelétől.

A működési kockázati profilt és a működési kockázatkezelés céljait szem előtt tartva a Takarékszövetkezeti Integráció meghatározásában a működési kockázat annak a kockázata, hogy a Csoporttagot közvetlen vagy közvetett pénzügyi veszteség, illetve a jó hírnevét, vagy az üzletmenet folytonosságát fenyegető jelentős kár éri. (Működési Kockázatkezelési szabályzat, 2017)

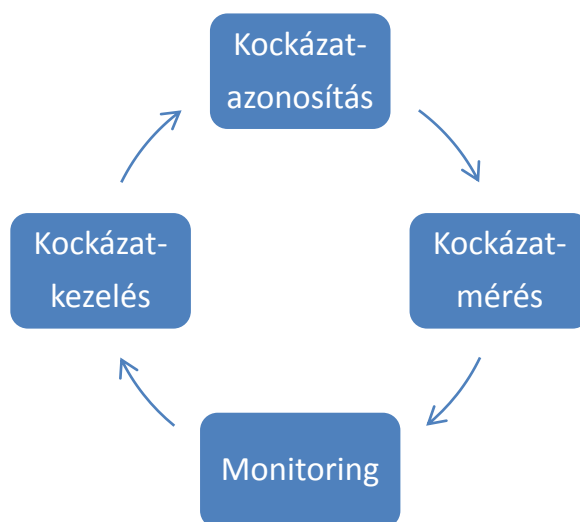
A tevékenységben rejlő veszélyek megjelenési formái a működési kockázati események, melyek jogszabályi szinten (CRR 324. cikk) tipizáltak:

- belső csalás;
- külső csalás;
- munkáltatói gyakorlat és munkahelyi biztonság;
- ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat;
- tárgyi eszközöket ért károk;
- üzletmenet fennakadása és rendszerhiba;
- végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés.

A Takarékszövetkezeti Integráció tagjaira érvényes Csalás megelőzési és kezelési szabályzat egyértelműen megköveteli a zéró tolerancia elvét, vagyis a Csoporttag semmilyen szinten nem tolerálja a csalást, rosszhiszemű cselekményeket, a törvény- vagy szabálysértéseket. (6/2015, Csalás megelőzési és kezelési szabályzat)

2.5.2. Kockázatkezelés új eszközei

A működési kockázattal foglalkozó szakirodalom egyik legfontosabb kérdése: hogyan is tudjuk megragadni azon kockázatot, amely korábban nem fordult elő az adott intézményben, adott helyzetben, adott folyamatban. A működési kockázat esetében, lévén a múltbeli és jövőbeli előfordulások közötti korreláció alacsony, a historikus adatokból való előrejelzés önmagában nem nyújthat elégséges, elegendően alátámasztott eredményt.

9. ábra Működési kockázatkezelési folyamat

Forrás: 2/2017. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Működési Kockázatkezelési Szabályzat alapján saját szerkesztés

Így ebben a folyamatban a kockázatmérés fontos input a kockázatkezeléshez. A kockázatkezelési gyakorlatra reagálva, a bázeli ajánlás (BIS, 2004) alapuló CRD – amelyet a magyarországi szabályozás is implementált.

A tőke megfelelési direktíva és az annak alapján életbe lépő vagy módosuló hazai jogszabályok előírják a pénzügyi intézmények számára, hogy képezzenek tőkét a hitel- és piaci kockázat mellett a működési kockázatra is. A működési kockázatra képzendő tőke meghatározására több, eltérő bonyolultságú módszer közül választhatnak az intézmények. Hogy melyik intézmény milyen módszert választ, az több tényező függvénye. A méret, a nyújtott szolgáltatások köre, anyabank preferenciái stb. Nyilvánvaló, hogy a szofisztikáltabb¹⁰ megoldások kockázatérzékenyebbek is egyben, azaz hitelesebben tükrözik az intézmény által vállalt működési kockázatot, ezáltal a szükségesnek ítélt tőke meghatározásában is pontosabbnak tekinthetők. Az intézmények saját mérési, modellezési módszereire építő úgynevezett fejlett mérési módszer (Advanced Measurement Approach, AMA) feltételezi a veszteség adatok konzisztens gyűjtését, és az adatokra alapozott matematikai, statisztikai apparátus kidolgozását, alkalmazását, amely révén meghatározható a pénzügyi kockázati kitettség és az elkülönítendő

¹⁰ „szofisztikált”: Pozitív jelentéssel: kifinomult, igényes, művelt, elegáns, bölcsességgel, tapasztalattal megalkotott, kidolgozott, profi, nem laikus. Negatív jelentéssel: Túlbonyolított; Valami nem alkalmas hétköznapi, gyakorlatias használatra. (<https://idegen-szavak.hu/szofisztik%C3%A1lt>)

tőke mértéke. A kockázat megragadását, számszerűsítését célzó, veszteségadatokra épülő modellekkel nagy számban találkozhatunk a témával foglalkozó szakirodalomban. Ezek gyakorlati alkalmazhatósága azonban nem minden esetben bizonyított, emellett figyelembe kell venni azt is, hogy milyen időtávra visszamenőleg állnak rendelkezésre adatok, illetve hogy milyen ezek megbízhatósága. Többek között ezért is fontos, hogy az AMA-t alkalmazó vagy az erre készülő intézményeknél a kvantitatív eszközök mellett a kvalitatív módszerekre is hangsúlyt fektessenek. Ilyen például – a jogszabályban is előírt – „... ha, akkor ...” típusú forgatókönyvek kidolgozása. A scenárióelemzés¹¹ keretében jellemzően egy – mind az intézményt, mind a működési környezetet jól ismerő – szakértőkből álló csoport számba veszi azokat a potenciális jövőbeni változásokat (stresszhelyzetek, szabályozási környezet változása, stratégiaváltás), amelyek befolyásolják az intézmény tevékenységét, céljait, beleértve a vállalt kockázatot is. A prioritást – akár valószínűségük, akár súlyosságuk vagy egyéb más szempont szerint – élvező lehetőségeket és azok lehetséges következményeit, hatásait részletesen elemzik és meghatározzák azokat a „tényezőket”, amelyek jelzik, ha valamelyik scenárió keretében felvázolt tendenciák várhatók a jövőben. A scenárióelemzés során nem csupán a lehetséges változásokat és azok hatásait értékelik, hanem a változásokra adható válaszok, preventív¹² és korrektív¹³ jellegű intézkedések is kidolgozásra kerülnek. A forgatókönyvek kiemelkedő jelentősége egyrészt a potenciális veszélyek feltárásában, másrészt a hatékony döntéstámogatásban mutatkozik meg. Lényeges, hogy az egyes scenáriókat aktualizálják, rendszeres időközönként felülvizsgálják. A kritikus helyzetek elkerülésében fontos szerepe van az üzletmenet folytonossági terveknek (Business Continuity Planning, BCP) és a katasztrófa helyreállítási terveknek (Disaster Recovery Planning, DRP). Ezek az akciótervek meghatározzák, összefoglalják azon tevékenységeket, amelyek révén biztosítható a folyamatos rendelkezésre állás. Vagyis hogy bizonyos közvetlenül a banki infrastruktúrát veszélyeztető, események bekövetkezésekor mi a teendő a tartós fennakadás elkerülése érdekében. A folytonossági tervek révén biztosított az eredeti alkalmazások, a szolgáltatások ellenőrzött visszaállítása. Mivel a végrehajtás és folyamattírányítás területét érintő veszteségek mind súlyosságuk, mind számosságuk tekintetében kiemelkednek, a folyamat alapú szemléletmód (a szervezetek folyamatok hálózatai) hozzájárulhat a kockázati kitettség növekedése korai észleléséhez, ezen keresztül a hatékonyabb kockázatkezeléshez és ellenőrzéshez. Folyamatközpontú megközelítés – a folyamatok meghatározása és rendszerezése – révén ugyanis átláthatóbbá válik az intézmény, egy-egy üzletág, szervezeti egység tevékenysége, így könnyebben kiszűrhetők a kritikus pontok. E szemlélet – többek között – a kockázati indikátorok alkalmazása terén lenne hasznos, a velük szemben támasztott kritériumok (hatékonyság, objektivitás, összehasonlíthatóság, egyszerű kezelhetőség stb.) miatt lényeges ugyanis, hogy gyűjtésük, alkalmazásuk egységes szempontrendszer mentén történjen. A mai hazai gyakorlat azt sejteti, hogy e téren inkább a gyors előállíthatóság, semmint a fent megjegyzett jellemzők lennének az elsődlegesek. A rendszerszemlélet nélkülözését kizáró technikák nem célra vezetők, hiszen az össze-vissza gyűjtött (csak azért, mert könnyen előállítható), nem a kritikus kockázati pontokra koncentráló mutatók nem is tükrözik valóságosan az intézmény kockázati profilját.

Mivel a kockázati események jelentős része a belső, működési folyamatokat érinti, így – többek között a működési kockázat hatékony kezelésében – kiemelkedő jelentősége van az intézmények belső védelmi vonalainak, a folyamatba épített és a vezetői ellenőrzéseknek. A bank belső védelmi vonalait a felelős belső irányítás és a belső kontroll funkciók alkotják.

A pénzügyi intézményrendszer igen bonyolult, sok kockázati tényezőt hordozó rendszer. Stabilitásának fenntartásához szükség van a kockázatok felismerésére, azok megelőzésére és

¹¹ „scenárió”: forgatókönyv, szövegekönyv (<https://idegen-szavak.hu/keres/szcen%C3%A1ri%C3%B3>)

¹² „preventív”: megelőző (<https://idegen-szavak.hu/keres/prevent%C3%ADv>)

¹³ „korrektív”: kijavító, helyrehozó (<https://idegen-szavak.hu/keres/korrekt%C3%ADv>)

kezelésükre. A nagy gazdasági válságok rávilágítottak, hogy fontos a megfelelő szabályozó rendszer működtetése. A különböző országokban eltérő rendszerek működnek, de a cél közös: a válságos helyzetek elkerülése és az ügyfelek érdekeinek védelme. A Bázeli szabályozás kialakítása és a banki gyakorlatban történő alkalmazása talán soha nem volt annyira létjogosult, mint napjainkban. (Széles et al., 2016)

2.5.3. *A compliance funkció*

A compliance funkció fogalma és célja a takarékszövetkezeteknél:

A Társaság¹⁴ a prudens, jogszabályoknak és belső szabályzatoknak megfelelő működés biztosítása érdekében, valamint a Társasággal szemben az ügyfelek részéről fennálló bizalom fenntartása és megerősítése érdekében, illetve a **megfelelőségi kockázatok** azonosítása, és kezelése érdekében, megfelelőség biztosítási (compliance) funkciót alakítanak ki.

A compliance funkció célja, hogy a megfelelőségi kockázatok azonosításával, értékelésével és kezelésével hozzájáruljon a Társaság céljainak eléréséhez, a zavartalan és prudens működéshez, valamint elkerülje a jogi szankciókat, pénzügyi veszteséget, vagy hírnévromlást, illetve támogassa a Társaság vezetésének tevékenységét és megfelelőségi kérdésekben állásfoglalást adjon a részükre.

A compliance kockázat fogalma:

A compliance funkció felel a megfelelőségi kockázatok azonosításáért és kezeléséért.

Megfelelőségi (*compliance*) kockázatnak minősül különösen:

- a jogszabályok,
- a jogszabálynak nem minősülő, felügyeleti és egyéb előírások és elvárások - ideértve a Felügyelet által kiadott ajánlásokat, irányelveket, módszertani útmutatókat, az önszabályozó testületek (pl. *KELER, BÉT, MABISZ*) szabályzatait, a piaci szokványokat, magatartási kódexeket, etikai szabályokat is -, illetve
- belső szabályzatok

Ezeket együttesen megfelelőségi szabályoknak nevezzük és a be nem tartása következtében keletkező - jogi kockázat, a felügyeleti vagy egyéb hatósági jogkövetkezmény alkalmazásának, illetve a jelentős pénzügyi veszteségnek, vagy hírnévromlásnak a kockázata. (Megfelelőség Biztosítási Politika, 2015)

A Társaság belső kontroll funkciói (*compliance funkció, belső ellenőrzés, kockázati kontroll funkció*) egymástól függetlenek, de funkcióikat egymással kölcsönösen együttműködve látják el; vizsgálati tapasztalataikról, és a jelentős mértékű kockázatok feltárásáról haladéktalanul tájékoztatják egymást.

A belső ellenőrzési (kontroll) rendszer elemei:

- Vezetői ellenőrzés
- Folyamatba épített ellenőrzés (pl.: Hitelezési folyamat – Monitoring)
- Független belső ellenőrzési szervezet,
- VIR (Vezetői Információs Rendszer).

¹⁴ Társaság: A 2013. évi CXXXV. törvényben meghatározott célok elérése érdekében az Integrációs Szervezet (SZHISZ) a Szövetkezeti Hitelintézetek, a Központ Bank (Takarékbank Zrt.) az MFB (Takarék Jelzálogbank) valamint az Integrációs Szervezet tagjai közé felvett személy vagy szervezet tagságával létrejött és működő szervezet.

Az Integráció belső ellenőrzési rendszerének felépítése:

- A tagok által működtetett ellenőrzési rendszer (pl.: Küldöttgyűlés, Felügyelőbizottság, tagok személyes közreműködése)
- Integrációs szintű ellenőrzési rendszerek (Kockázati Stratégia, 2017)

2.6. Az etika és a jog szerepe a takarékszövetkezetek működésében

„Az embernek nem kell korruptnak lennie ahhoz, hogy problematikusán és időnként kárt okozóan cselekedjen. Abszolút jó szándékú embereket is elgáncsolhatnak az emberi elme tekervényei, és égbekiáltó hibákra készíthetik őket, ám ők sokszor ettől függetlenül jónak és erkölcsösnek látják magukat.”

Dan Ariely (é.n.)

Az alternatív közgazdaságtan hívei elvetik a hagyományos közgazdaságtan híveinek sarkalatos elveit, miszerint az önérdektől vezérelt szervezeti és emberi viselkedés a célravezető, valamint, hogy az elsődleges cél a gazdasági növekedés. A gazdasági rendszerek radikális átalakítását tartják szükségesnek, más tényezők meglétét hangsúlyozzák, olyan szervezetekre van szükség, akik társadalmilag felelősek és nem csak az önérdék vezérli gazdálkodásuk során. A vállalkozások a közösség szolgálatának egyik formája, így morális felelősséggel tartoznak. Fontos kérdés merül fel e gondolatmenetben. Összeegyeztethető-e az üzleti érdek és az etikus magatartás. Véleményem szerint mindenképpen. A pénzügyi piacon nagyon fontos a bizalom, hogy a „kisbetűs” részek még időben kiderüljenek és az Ügyfelek figyelmét felhívják az esetleges kockázatokra, buktatókra. A takarékszövetkezeti szektor erősségei közé tartozik a bizalom kiépítése és megtartása, ami az etikus magatartás betartását feltételezi. Függetlenül attól, van etikai kódex vagy nincs. Hiszen mivel a takarékszövetkezeti hálózat közel 1500 fiókkal rendelkezik a kis falvakban, így a társadalmi felelősség vállalás, az etikus magatartás iránti elkötelezettsége a működésük során fókuszpontban van. Az ott dolgozóknak helyben kell élni mindennapjaikat, nem engedhetik meg maguknak, hogy még ha jogilag megengedett is, de etikailag megkérdőjelezhető akciók kockázataira ne hívják fel a figyelmet vagy esetleg csalással vagy sikkasztással vádolják őket. Napjainkban a Magyar Nemzeti Bank Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központ által kiadott Pénzügyi Navigátorok is ezt a célt szolgálják, ezzel is segítve a fogyasztók pénzügyi döntéseiket. Mit tegyünk a hitelszerződésünk felmondásának elkerülése érdekében? Mit tegyünk ha pénzügyi panaszunk van? 9+1 tudnivaló a fogyasztási hitelekéről. Tervezze meg kiadásait! A bankkártya használata és kockázata. A hitelkártya használata és kockázata és még sorolhatnánk. Valamint az MNB fogyasztóvédelmi honlapján megtalálhatók a termékleírások, összehasonlítást segítő alkalmazások, hitelkalkulátor, háztartási költségvetés-számláló program. Nagyon fontos, hogy az MNB felismerte, hogy ma Magyarországon rendkívül alacsony szintű a pénzügyi kultúra.

Az MNB, mint a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának őre pedig már többször rámutatott, hogy a pénzügyekben való jártasság nemcsak az egyéni döntések szintjén vezet tudatos, megfontolt és az adott élethelyzethez igazodó termék, szolgáltatás választásához, de társadalmi szinten is érezhető pozitív hatásai várhatók. A tudatos fogyasztó ugyanis sokkal kevésbé van kitéve jelentős gazdasági változások következményeinek, amennyiben a kockázatvállalása racionális, döntéseit valódi tájékozódás, a piaci ajánlatok összehasonlító mérlegelése előzi meg. Ezáltal pedig nemcsak aktívabb versenyre kényszeríti a szolgáltatókat, de maga is hozzájárul a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának fenntartásához.

Először is bemutatom az etikai alapfogalmakat, majd az üzleti etikát, amelyet az M8. számú melléklet tartalmaz, valamint kitérek az etikai kódex tartalmára. Végül a 4. fejezetben bepillantást adok a takarékszövetkezetek etikai magatartását meghatározó szabályzatok, törvények részleteibe.

2.6.1. Etikai kódex

Az Etikai Kódex jogi szabályozásra épülő, azzal összhangban álló, de annál részletesebb kifejtésű, konkrét megfogalmazású, a szemléletet és a gyakorlatot befolyásolni szándékozó, írásba foglalt és közzétett erkölcsi szabály és normagyűjtemény.

Az Etikai Kódex kidolgozásának célja, hogy a szervezet (vállalkozás, intézet, közhasznú társaság, alapítvány, tudományos, műszaki- gazdasági célú egyesület, pénzügyi intézmény stb.) fenntartsa és erősítse belső értékrendszerét.

Tartalmát a szervezet egyes tagjaira vonatkozó és magát a szervezetet, annak működését szabályozó erkölcsi normák képezik. Az etikai kódex léte, elfogadása és tartalmi jegyeinek érvényre jutása befolyásolja a szervezet rövid és hosszabb távú működését.

Az etikai kódex magába foglalja az általános emberi, társadalmi és a szervezet sajátosságaihoz kötődő speciális magatartás jellemzőit. Így a kulturált magatartás munkahelyen elvárható szabályait az emberek közötti kapcsolatokban érvényesítendő általános etikai, erkölcsi normákat, gazdasági etikai elvárásokat, amelyek a szervezet érdekei alapján meghatározottak, a szervezetek belső viszonyrendszeréből fakadó elvárásokat, a szervezet külső kapcsolatrendszerébe tartozókkal kapcsolatos magatartási előírásokat. (Ide tartoznak a partnerek, ügyfelek, versenytársak, állami és önkormányzati, valamint a különböző társadalmi és civil szervezetek.)

Tartalma nem jelenthet újat, a gyakorlatban működő, élő értékeket, elveket tartalmazza. Nem tartalmaz minden etikus és etikátlan cselekedetet, csak iránymutató.

Tartalmaznia kell:

- etikus magatartásmódot az alkalmazottakkal szemben;
- a tulajdonos(ok) etikáját tulajdonosi jogosítványaik gyakorlása közben;
- az ügyfelekkel, az üzleti partnerekkel, az állammal szembeni üzleti viselkedést;
- a szponzorálási, támogatási politikát, a helyi közösségi értékek támogatását;
- a környezettel szemben felelős magatartást.

A kódex hatékonyságához 3 alapelvet kell figyelembe venni a kidolgozás során:

- A részvétel elve
- Az érvényesség elve
- Hitelesség elve

Az etikai kódex feladata a szervezet belső értékrendszerének erősítése, a kötelező, de legalább elvárt magatartás megfogalmazása, illetve a küldetéstudat, a vevő szolgáltatának meghatározása. A belső és külső kapcsolatokban az egységes és kiszámítható magatartás kialakításának meghatározása. Vezetői döntésekben az etika hatásának érvényesítése. A megfelelő légkör alakítása, munkafeltételek, munkabiztonság megteremtése. Image növelése.

Miután definiáltam az erkölcs, morál és moralitás fogalmakat és ezeken keresztül eljutottam az etika fogalmának tisztázásához valamint az üzleti etika meghatározásához. Az etikai kódex-ről általánosságban volt szó ebben a fejezetben, de én szeretném a pénzügyi intézményeket ezen belül is a takarékszövetkezeteket górcső alá venni és megvizsgálni, hogy hogyan valósul meg az etikus magatartás az ő esetükben. Így a Magyar Bankszövetség, mint érdekképviselői szerv által kötelező érvényűen alkalmazott Etikai Kódex kerül bemutatásra a következőkben.

Az etikus magatartás és az üzleti valóság

Az üzleti világban sokakban felmerülhet a kérdés, hogy kifizetődő-e az etikus magatartás. A vállalatok életében hatalmas üzletet jelent a társadalmi felelősség. A válasz, mindenképp. Abban is mindenki egyetért az üzleti világban, hogy a vállalatoknak és döntéshozóiknak felelős, etikus módon kell viselkedniük. Hogyan kapcsolódik a felelősségvállalás és az etikus magatartás a vállalati stratégiához. Az etikus magatartásra épülő vállalati stratégia egyrészt alapszabályokat ad meg a felmerülő problémák megoldásához, valamint eljárásokat fogalmaz meg azokra az esetekre, amikor a nem etikus magatartásból eredő konfliktushelyzet már előállt. Ezeket az alapszabályokat foglalják a vállalatok az etikai kódexbe. „Az etikai kódex általában iránymutatást adnak a helyesnek tartott magatartásra nézve”. (Chikán, 2008, p. 142)

Az üzleti élet belső logikája is az etikus magatartásra ösztönöz:

- a szervezetek elkerülhetik a nem etikus magatartásból eredő költségeket (pl: kártérítési perek);
- erősíthetik az üzleti partnerek bizalmát, ami akár gazdasági előnyökhöz juttathatják egymást;
- erősíthetik a vállalati kultúrát, ami magasabb gazdasági teljesítményre ösztönözheti a munkavállalókat;
- a vezetők és a munkatársaik jobb lelkiismerettel vállalják az üzleti megoldásokat, ami ugyancsak magasabb teljesítményt eredményezhet.

A vállalaton belüli erkölcsstelen viselkedést a piacgazdasági okok mellett elsősorban a vezetők személyes értékrendszerére vezetik vissza. A témában jártas szakemberek többsége kiemeli a vezetés szerepét az etikus vállalati magatartás szempontjából. Az emberek, mint társadalmi lények mások által befolyásoltak, így a szerepmodellek fontosak az etikus légkör kialakításában.

2.6.2. A bűnözés és a büntetés közgazdasági elmélete

A közelmúltig a jogtudomány meglehetősen szűk skálán alkalmazta a közgazdaságtant, a versenytörvények, az adózás és az anyagi károk megállapításának területén. Az 1960-as évek elején radikálisan megváltozott a két tudományterület kapcsolata.

A közgazdasági elemzés a jog olyan hagyományosabb területeire is kiterjedt, mint a tulajdonjog, a szerződési és kártérítési jog (kötelmi jog), a büntető- és az eljárásjog valamint az alkotmányjog. Az új felfogás szerint a közgazdaságtan sok jogi kérdésben adhat iránymutatást. A közgazdaságtan térnyerése megváltoztatta a jogtudomány, a jogszabályokkal és jogintézményekkel kapcsolatos közfelfogást, sőt még a joggyakorlatokat is. (Kecskés et al., 2016) Gondoljunk csak az elmúlt évek devizahitelekkel kapcsolatos jogesetekre, ahol nem csak a jog, hanem a közgazdaságtan ismerete és alkalmazása kellett a devizaszerződések tisztázásához.

A közgazdaságtan tudományos elméletet kínál arra a kérdésre, hogy a jogi szankciók miként hatnak az emberek viselkedésére. A közgazdászok számára a szankciók olyanok, mint az árak. Az emberek feltételezhetően hasonlóan reagálnak a szankciókra, mint az árakra. A drágább termékből kevesebbet fogyasztanak, így feltételezhető, hogy a súlyosabb szankciókra is hasonlóan reagálnak. Kevesebben teszik vagy hamarabb abbahagyják a szankcionált tevékenységet. A közgazdaságtan matematikailag pontos, precíz elméletek valamint az empirikus elemzés megbízható eszközei segítségével elemzi, hogy az árak hogyan hatnak az emberek viselkedésére. Általánosan fogalmazva, a közgazdaságtan viselkedési elméletet nyújt annak megállapításához, hogy az emberek miként reagálnak a jogszabályok, törvények változására. A közgazdaságtan a különböző döntések hatását a hatékonyságon túl egy másik fontos szempontból, a jövedelemelosztás szempontjából is értékeli. (Cooter, R. – Ulen, T., 2005)

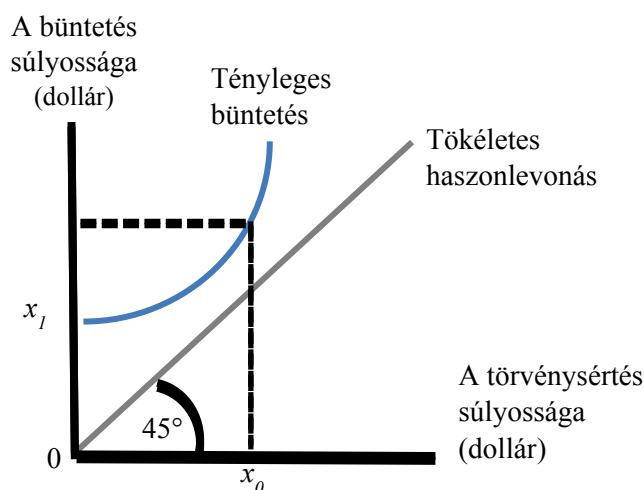
Minden büntetőjogi elméletnek választ kell adnia két kérdésre. Először is, hogy „milyen cselekedetek legyenek büntethetők” és „milyen mértékben”. Az első kérdés arra irányul, hogy a bűncselekmények megkülönböztető jegyeit definiálja, a második a büntetés meghatározására. A következőkben a bűnözés közgazdasági elméletét szembeállítom a bűnözés erkölcsi elméletével. A kérdések megválaszolása során a közgazdasági elemzés a társadalmi jólétre összpontosít. Vagyis egy cselekedetet akkor kell bűnösnek tekintenünk és akkor kell elrettentésre törekednünk, ha ezzel növeljük a társadalmi jólétet. Hasonlóképpen a büntetésnek is olyan mértékűnek kell lennie, hogy az maximalizálja a társadalmi jólétet. Ezek a válaszok alapján a haszonelvű gondolkodás nagy múltú hagyományához kapcsolják a bűnözés közgazdasági elméletét.

A büntetőjog a következő tulajdonságok alapján különül el a polgári jogtól:

1. A bűnöző mindig szándékosan vét, míg a polgári jogi szabálysértések egy része nem szándékosan következnek be.
2. A bűnöző károkozó magatartása éppúgy irányul a köz, mint bizonyos magánszemélyek ellen.

2.6.3. „Racionális” bűnözés

A következőkben felvázolt elmélet egy olyan elmélet, amely képes a bűnöző viselkedés előrejelzésére. Ehhez elsőként azt kell megvizsgálnunk, hogy egy racionális és amorális személy hogyan dönt, vagyis elkövet-e egy bűntényt, vagy pedig eláll tőle. A racionális szó jelentése ésszerű, értelmes, célszerű. Az amorális jelentése egyszerűen erkölcstelen. Vagyis azt a személyt nevezzük racionálisnak és amorálisnak, aki alaposan végiggondolja, milyen eszközökkel érheti el törvénytelen céljait úgy, hogy közben sem büntudat, sem erkölcsi megfontolások nem korlátozzák. A bűncselekményeket és büntetéseket rangsorolhatjuk súlyosságuk szerint. A következő ábrán látható, hogy súlyosabb bűncselekményekhez értelemszerűen súlyosabb büntetés tartozik.

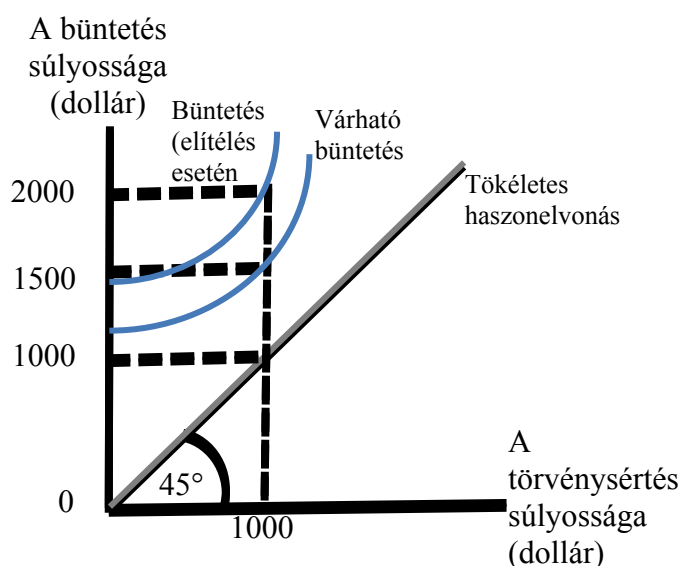

10. ábra A büntetés súlyossága a törvénysértés súlyosságának függvényében

Forrás: Saját szerkesztés Cooter, R. – Ulen, T.,(2005): Jog és Közgazdaságtan, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p. 501 alapján

Most nézzük, hogy mit is olvashatunk le a fenti ábráról. A bűncselekmény súlyosságát az x tengelyen, a büntetés súlyosságát pedig az y tengelyen van ábrázolva. A *tényleges büntetés* címkével ellátott görbe a büntető törvénykönyv által elrendelt büntetés súlyosságát mutatja a

törvénysértés súlyosságának függvényében. A büntetés emelkedő görbéje azt jelenti, hogy az egyre súlyosabb bűncselekmények egyre súlyosabb büntetést von maga után. Nézzünk meg egy konkrét példát, ami legyen a sikkasztás. A sikkasztás súlyosságát általában az ellopott pénz mennyiségével mérjük, az x tengely értékeit tehát dollárban adhatjuk meg. Ha feltételezzük, hogy büntetesként bírságot szabnak ki, akkor a súlyosabb büntetés nagyobb összegű pénzbírságnak felel meg. Így az y tengely értékeit is kifejezhetjük dollárban. Mivel mindkét tengely értékeit dollárban határozhatjuk meg az ábra görbéi a büntetések különböző alakulását ábrázolják. A 45° -os egyenes fontos jelentőségű, ha a bűncselekmények elrettentése a cél. Az egyenes mentén a büntetés pénzben kifejezett értéke pontosan megegyezik az elsikkasztott pénzösszeggel. Vagyis egy 1000 dollárt sikkasztó személy 1000 dolláros pénzbüntetéssel kell számolnia. Így a 45° -os egyenest *tökéletes haszonelvonas* címkével jelölhetjük. Hiába kell a sikkasztónak mindent visszafizetnie, ha elfogják, ez még nem biztos, hogy elrettenti. A büntetésnek ezért meg kell haladnia a tökéletes haszonelvonas mértékét. Az ábrán a *tökéletes haszonelvonas* egyenes fölött található a *tényleges büntetés* címkével ellátott görbe. Tétélezzük fel, hogy ez az egyenes egy létező jogrendszer tényleges büntetési rendjét ábrázolja. Az x_0 értékű sikkasztáshoz, az x_1 értékű tényleges büntetés tartozik. A bűnelkövetők büntetése csupán valószínűséget jelent, hiszen előfordulhat, hogy nem sikerül elfogni és letartóztatni, vagy ha sikerül is akkor sem biztos, hogy elítélik. A racionális döntéshozó számításba veszi a büntetés valószínűségét. Úgyis fogalmazhatnánk, hogy a sikkasztó számol a bűncselekmény várható értékével, amelyet úgy kap meg, hogy a sikkasztásból származó összegből kivonja a büntetés összegének és az elítélés valószínűségének szorzatát. Akkor ez, hogy is néz ki számokban. Ha például 1000 dollár az elsikkasztott összeg és ezért 2000 dollár büntetés fizetendő, az elkövető elfogásának és elítélésének valószínűsége 0,75, akkor a büntetés várható értéke $0,75 \times 2000$ dollár, vagyis 1500 dollár lesz. Hogyan is ábrázolható ez, nézzük.

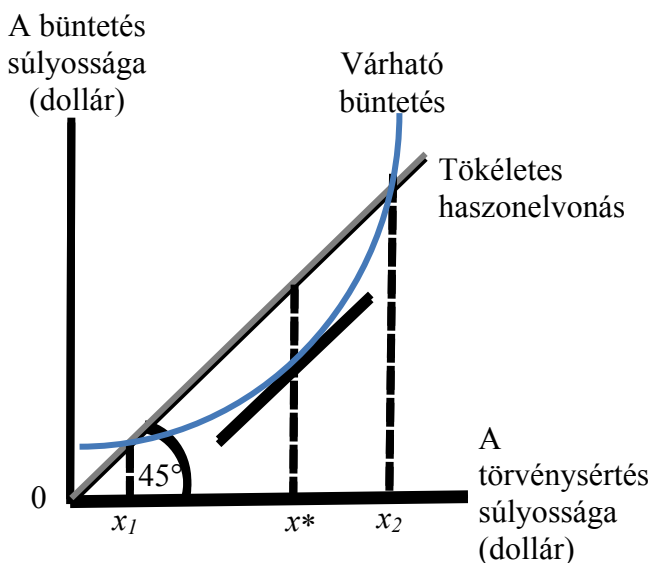

11. ábra A büntetés bizonytalanságának hatása

Forrás: Saját szerkesztés Cooter, R. – Ulen, T.,(2005): Jog és Közgazdaságtan, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p. 504. alapján

Ezt a bizonytalansági tényezőt mutatja az első büntetési görbe alatt meghúzott *várhatóbüntetés* görbe. A görbét úgy kapjuk meg, hogy az eredeti görbét megszorozzuk 0,75-tel, a büntetés valószínűségével. Amikor a várható büntetés mértéke meghaladja a tökéletes haszonelvonas mértékét, a bűnöző várhatóan rosszul jár a bűncselekmény elkövetésével, tehát nem fog

sikkasztani, hiszen nem éri meg neki. De más a helyzet, ha a sikkasztónak megéri a bűncselekményt elkövetni. A következő ábra ezt ábrázolja.

12. ábra Várható büntetés és a bűnelkövetés melletti döntés

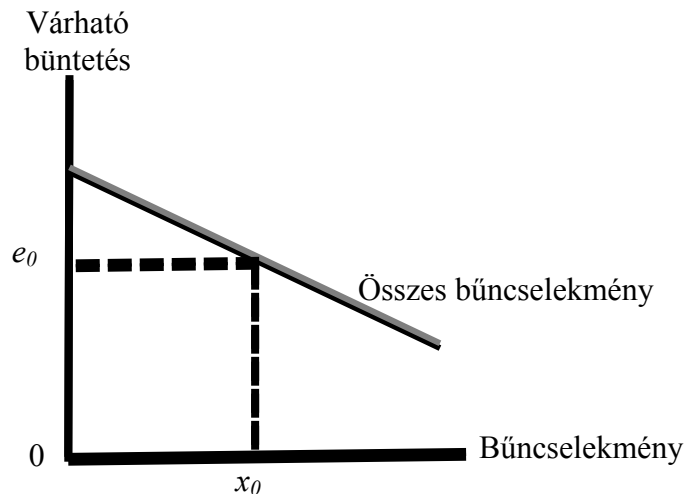
Forrás: Saját szerkesztés Cooter, R. – Ulen, T.,(2005): Jog és Közgazdaságtan, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p. 504. alapján

Az ábrán látható a *várható büntetés* görbéje. Az x_1 és x_2 sikkasztási érték között a tökéletes haszonelvonás egyenese alá süllyed. Ebben a tartományban a bűnöző többet nyer, mint amennyit várhatóan veszít, tehát a bűncselekmény megtérül számára. Ilyen esetben az amorális döntéshozó nyilván sikkasztana. Az ábrán pontosan látszik, hogy mennyire súlyos a legnagyobb haszonnal kecsegtető bűncselekmény. A törvénysértés várható haszna egyenlő a tökéletes haszonelvonás és várható büntetés különbségével, amelyet a tökéletes haszonelvonás egyenes és a várható büntetés görbéje közötti függőleges távolság fejez ki. A függőleges távolság maximumát ott találjuk, ahol a törvénysértés súlyosságához tartozó x^* érték. Ebből arra következtethetünk, hogy a racionális döntéshozó x^* értékben fog sikkasztani.

Ezek alapján az eredményt határértékben is megfogalmazhatjuk. A törvénysértés súlyosságának növelésével elérhető határhaszon a bűnöző számára egyenlő a tökéletes haszonelvonás 45° - os görbéjének meredekségével.

A racionális bűnözés modelljének alkalmazása a jogpolitikában

A racionális bűnözés elemzése során a bűncselekmény minőségére, különösen a súlyosságára összpontosítottam. A bűnözés elemzésének azonban gyakran tárgya a bűnelkövetések száma is. A bűncselekmény modelljének kis módosítással a bűncselekmények számát előrejelző modellt alakíthatjuk át.

13. ábra Összes bűncselekmény

Forrás: Saját szerkesztés Cooter, R. – Ulen, T.,(2005): Jog és Közgazdaságtan, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, p. 507 alapján

A büntetés súlyosságát bemutató ábrán a vízszintes tengely a bűncselekmény súlyát jeleníti meg. Tegyük fel, hogy ez a tengely a racionális bűnöző által elkövetett bűncselekmények számának indikátora. A függőleges tengely továbbra is a büntetés súlyosságát ábrázolja és feltesszük, hogy valaki több bűncselekményt követ el, akkor súlyosabb várható büntetéssel kell számolnia.

Valamennyi bűnöző által elkövetett bűncselekmények száma a társadalomban elkövetett bűncselekmények összessége. Az ábra azt mutatja tehát, hogy a várható büntetés növekedésével az összes bűncselekmény csökken. A bűncselekmények számának a várható büntetés növekedéséből adódó csökkenése összhangban áll a fogyasztó keresleti görbéjének negatív meredekségével. A várható büntetés növekedése csökkenti a bűncselekmények számát egyrészt azért, mert lesznek olyan bűnözők, akik a korábbinál kevesebb bűncselekményt követnek el, másrészt lesznek olyanok, akik elállnak a bűnözési szándékuktól.

A keresleti görbe párhuzamából adódóan, az árak növekedéséből adódó keresletcsökkenés tételét kereslet törvényének nevezzük, a várható büntetés növekedéséből adódó csökkenést a bűncselekmények számában az elrettentés törvényének hívjuk. Azt gondolhatnánk, hogy az elrettentés törvénye nem igaz, mert a bűnözők indulatból, irracionálisan vagy öntudatlanul cselekszenek. A közgazdászok azonban számos statisztikai elemzés alapján bíznak az ereszkedő keresleti görbében.

A Büntető törvénykönyvről

Az erőszakos dolgok elvételével, amely a tulajdonjog sérelme mellett mindig sérti az ember cselekvési szabadságát is, a magyar Btk.-k mindegyike a rablás törvényi tényállásából indult ki, és fejlődött tovább a zsarolás, önbíráskodás, majd később a kifosztás irányában. (Belovics et.al., 2015)

A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (Btk. XXXV. fejezet):

- Rablás
- Kifosztás
- Zsarolás
- Önbíráskodás

A vagyon elleni bűncselekmények (Btk. XXXVI. fejezet):

- Lopás
- Rongálás
- Sikasztás
- Csalás
- Gazdasági csalás
- Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás
- Hűtlen kezelés
- Hanyag kezelés
- Jogtalan elsajátítás
- Orgazdaság
- Jármű önkényes elvétele

Pénzmosás (Btk. XL. fejezet):

- Pénzmosás
- A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A vagyon elleni bűncselekmények és ezen belül is a lopás, a legrégebbi, de napjainkban is a leggyakrabban előforduló bűncselekmények. Szabályozásuk indoka jellemzően az adott társadalom gazdasági rendszerével függ össze, de a technika fejlődése is hatással van a büntető jogalkotás menetére. Miután a vagyoni jogok a tulajdonjogból, illetve a kötelmi jogból származnak, a jogosultságok megsértése a Ptk. és más törvények, bizonyos körben a szabálysértési jog is szankcionálja, a büntetőjogi felelősség végső soron történő igénybevétele e körben szemmel látható. Ezen bűncselekmények többségének közös jellemzője, hogy a társadalomra veszélyességük súlya pontosan mérhető az értéke, a kár, a vagyoni hátrány nagyságával. (Belovics et al., 2015)

2.7. Az irodalmi feldolgozás összegzése

Az alábbi alfejezetben az empirikus kutatás során feltárt szakirodalmak rendszerezését mutatom be.

A szakirodalmi feltérképezést a takarékszövetkezetek fejlődéstörténetének bemutatásával kezdtem, célom az volt, hogy rávilágítsak arra, hogy a többi vállalászási formával szemben több száz éves előnyben vannak a takarékszövetkezetek és nem csupán a profit maximalizálásuk a főbb cél, hanem társadalmi jelentőségük vitathatatlan, működésük demokratikus jegyeket hordoz. A takarékszövetkezetek fejlődéstörténetének főbb állomásain végig haladva látható, hogy milyen viharos korszakokat éltek meg a takarékszövetkezetek és mennyi változáson mentek keresztül.

A szakirodalmi feldolgozást a pénzügyi döntések főbb területeinek bemutatásával folytattam, hogy a későbbiek folyamán elemzett jogesetek kapcsán látható legyen, hogy milyen egy hitelezési folyamat, mi a feladata az ügyintézőnek, hol és milyen döntési jogkörrel rendelkezik. Illetve a hitelezési folyamatnál hol kapcsolódnak be a döntéshozók. Aztán a működési kockázatok definiálásával és a banki szempontból kezelendő kockázatokat ismertettem.

Fontosnak tartottam, hogy körültekintően feldolgozzam, hogy milyen jelentősége van a jog, erkölcs, etika és ezek kapcsán betartandó Etikai Kódexeknek a takarékszövetkezetek működésük kapcsán. Valamint ha valamilyen oknál fogva ezek a kulcsfontosságú alapvető magatartási normák megcsorbulnak, hogyan kapcsolódik a jog és a közgazdaságtan össze. Bemutatom a bűnözés és a büntetés közgazdasági elméletét.

5. táblázat Az elméleti háttér és a kutatási célok kapcsolatának elméleti modellje

Elméleti háttér szakirodalom és szekunder adatok	Kutatási célok
A takarékszövetkezetek fejlődéstörténetének főbb állomásai	<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi és hazai szakirodalom alapján a szövetkezeti szektor gazdaság és társadalom fejlődéstörténetének bemutatása a szövetkezeti szabályozás vizsgálatával; • A takarékszövetkezeti szektor szerepének és pozíciójának bemutatása a hazai pénzügyi intézményrendszerben.
A takarékszövetkezetek működéséről A pénzügyi döntések főbb területei Banki működési kockázatok	<ul style="list-style-type: none"> • A hazai takarékszövetkezetek szabályozása, szervezeti felépítése, irányító – döntéshozó szervei, szabályzatainak empirikus vizsgálata, különös tekintettel a működési kockázatokra; • A banki működési kockázatokat érintő, Csalásmegelőzési és Kezelési-, Hitelkockázat kezelési-, Ügyfél- és partnerminősítési-, Szervezeti és Működési-, Pénzkezelési szabályzat, Kockázati Stratégia, Számviteli Politika, Alapszabály, Magatartási kódex elemzése; • A Magyarországon működő takarékszövetkezetek Eszközarányos nyereség (Return on Assets, ROA) mutatójának, mint összehasonlítható jellemzők közötti összefüggés vizsgálata adott időszakban (2011-2015) Kruskal-Wallis teszttel.
Etika, jog a takarékszövetkezetek életében A jog és a közgazdaságtan	<ul style="list-style-type: none"> • A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett erőszakos vagydon elleni bűncselekmények és vagydon elleni bűncselekmények vizsgálata és ezek alapján a konklúziók levonása, esettanulmány formájában. Olyan Bírósági Határozatokban közzétett jogesetek elemzése, melyekben valamely takarékszövetkezet sértettként jelent meg. A kutatásom a rendszerváltozástól a napjainkig zajlott esetekre terjed ki; • Az ügyfelek, dolgozók, vezetők véleménye a takarékszövetkezetekről, integrációról, bűncselekményekről kvalitatív kutatási módszerek alkalmazásával.

Forrás: Saját szerkesztés

Az irodalomelemzés tehát, megerősítette bennem a kutatási célok által megfogalmazott területek vizsgálatának fontosságát. A célok és azok mentén megfogalmazott hipotéziseimet az értekezésem következő fejezeteiben kívánom bemutatni. A következő fejezetek tartalmazzák a megvalósított kutatást, annak módszereit, eredményeit valamint az eredmények alapján tett következtetéseket és javaslatokat.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

„A tudományos kutatás azt jelenti, hogy látjuk, amit mindenki lát, de mindenki mástól eltérően vélekedünk róla.”

(Szent-Györgyi Albert, é.n)

A fejezetben bemutatásra kerülnek a kutatásom során felhasznált módszerek és az általam elemzett adatbázisok. A kutatásom négy pillérrre épül először is a kutatási téma szempontjából releváns adott takarékszövetkezet belső anyagaiból származó dokumentum-elemzés, másodsorban statisztikai elemzések, leíró statisztika valamint Kruskal - Wallis teszttel végzett elemzés és a harmadik pillér pedig a takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett bűncselekmények elemzése esettanulmány formájában, tipizálva, a negyedik pillér pedig a kvalitatív kutatás módszerének alkalmazása fókuszcsoporthoz interjú és mélyinterjú formájában.

3.1. Anyag

A kutatásom során a szekunder adatgyűjtés területén elsősorban a hazai szakirodalomra támaszkodom valamint szakmai és tudományos folyóiratokra, konferenciák anyagaira, statisztikai adatbázisokra. Természetesen a külföldi szerzők műveit is figyelemmel kísértem és a kutatási témámat érintő nézeteket feldolgoztam. Illetve korlátozottan az internet forrásait is felhasználtam információgyűjtés gyanánt. A kutatásom során a szekunder adatokat belső és külső forrásokból egyaránt gyűjtöttem, felhasználtam. A belső szekunder források alatt egy adott takarékszövetkezet belső anyagainak, kimutatásait tekintem.

Szekunder forrásaim:

- Magyar Nemzeti Bank, Aranykönyv adatbázisa;
- A takarékszövetkezetek honlapján fellelhető mérleg és eredménykimutatás adatai;
- KSH adatbázis;
- NAV (Pénzmosás éves jelentések, Féléves tájékoztatók);
- Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda adatai;
- Bankszövetség;
- Takarékbank jelentései, adatai;
- The World Bank;
- Szaklapok, szakkönyvek;
- Publikációs anyagok, tanulmányok.

Szekunder forrásaim adott takarékszövetkezet belső anyagaiból:

A belső szekunder forrásaim egy adott takarékszövetkezet működésével, szabályzásával kapcsolatos dokumentációk, amelyek csak a takarékszövetkezetekben lelhetők fel. Ezeket dolgoztam fel, elemeztem.

A kutatásom során a takarékszövetkezet következő dokumentációinak áttanulmányozása és az adott témát érintő előírásainak felderítése volt a cél, amelyek a következők:

- közvetlen hatályú szabályzatai, amely az elemzés időszakában 50 dokumentumra terjedtek ki (pl.: Kockázati Stratégia, Számviteli Politika, Kockázatértékelési és vizsgálati eredmények értékelésének belső ellenőrzési módszertana, Javadalmazási Politika, Csalásmegelőzési és Kezelési szabályzat);
- közvetett hatályú szabályzatok, amelynek száma 17 dokumentumra terjedt ki (pl.: Hitelkockázat kezelési szabályzat, Ügyfél- és partnerminősítési szabályzat);

- termékszabályzatok, 24 dokumentumra terjed ki a kutatásom;
- a takarékszövetkezet saját szabályzatai, több mint 100 dokumentum (pl.: SZMSZ, Alapszabály, Magatartási kódex, Pénzkezelési szabályzat);
- Takarékbank ügyviteli utasításai;
- ügyvezetői határozatok.

Primer forrásaim:

- Debreceni Ítéltábla adatbázisából a takarékszövetkezeteket érintő jogesetek

Az irat-betekintési kérelmemre engedélyt kaptam a Debreceni Ítéltáblától, hogy tudományos célból a takarékszövetkezetekkel kapcsolatos vádiratokba betekinthessek. Egészen a rendszerváltozás időszakától nyomon követtem az egyes jogeseteket napjainkig.

A Debreceni Ítéltábla elnökének kutatási engedélye alapján összesen 143 büntetőügyet vizsgálhattam, amelyben valamilyen formában takarékszövetkezet is érintett volt. Ez szolgált fő adatbázisul.

- Fókuszcsoporthoz tartozó interjú alanyok véleményei
- Mélyinterjú alanyok véleményei

Primer kutatásból származó kvalitatív adatok:

Sok vállalkozóval beszéltem burkoltan az adott témáról, közülük is 5 olyan vállalkozóra esett a választásom, akik a legjobban képviselik a vállalkozói szektort. Jelen kutatásban 5 vállalkozás képviselőjének egyéni interjú készítése valósul meg, valamint egy több évtizedes (34 év) tapasztalattal rendelkező elnököt sikerült a témában megszólaltatnom.

Az 5 vállalkozó, a mélyinterjú alanyinak kiválasztása valószínűségi, véletlen mintavételi technika alkalmazásával került a kutatás célpontjába. Egyszerű véletlen mintavételi eljárással kerültek kisorsolásra. A „B” takarékszövetkezetnél szálavezető vállalkozásokhoz egy-egy számot rendeltem, majd megfelelő számú véletlenszám-generálással kiválasztottam a mintába kerülő elemeket.

Így a következő interjúalanyokkal valósítottam meg az egyéni mélyinterjúkat:

- A1- 40 éves vállalkozó
- A2-41 éves építési vállalkozó
- A3-66 éves mezőgazdasági egyéni vállalkozó
- A4-37 éves őstermelő
- A5-45 éves főkönyvelő, mezőgazdasági kft képviselője
- A6- Adott takarékszövetkezet elnök-ügyvezetője

Mintavételi technika alatt azt értjük, hogy a mintavételi keretből hogyan választjuk ki a mintaelemeket. Ennek két fő típusát különböztetjük meg, a valószínűségi (véletlen) és a nem valószínűségi (nem véletlen) mintavételi technikákat. Én a kvalitatív kutatásom során az utóbbit alkalmaztam. A minta ténylegesen reprezentálja azokat, akikből a mintaelemeket kiválasztottam, hiszen a „döntés hozók” csoportjába résztvevő alanyok a többi takarékszövetkezettel megegyező döntési jogkörrel rendelkeznek. Illetve a „hitelügyintézők” is hasonló feladatokat végeznek különböző takarékoknál, ebben a csoportban egy kontrolltényező is került beválasztásra, a

kockázatkezelő. A két fókuszcsoporthoz esetében elbírálós mintavételi technikát alkalmaztam. Ezt a mintavételi technikát gyakran alkalmazzák, amikor valamilyen szakmai érvek kerülnek mérlegelésre.

A két fókuszcsoporthoz interjúalanyok kiválasztásánál fő szempont volt, hogy különböző takarékszövetkezet részéről képviseltesék magukat.

1. fókuszcsoporthoz résztvevői

„A” takarékszövetkezet részéről: elnök és ügyvezető (2fő)

„B” takarékszövetkezet részéről: elnök és ügyvezető (2fő)

„C” takarékszövetkezet részéről: régióigazgatók (2fő)

2. fókuszcsoporthoz résztvevői

„A” takarékszövetkezet részéről: aktív üzletágvezető, hitelügyintéző (2fő)

„B” takarékszövetkezet részéről: hitelügyintéző-kirendeltség vezető és kockázatkezelő (2fő)

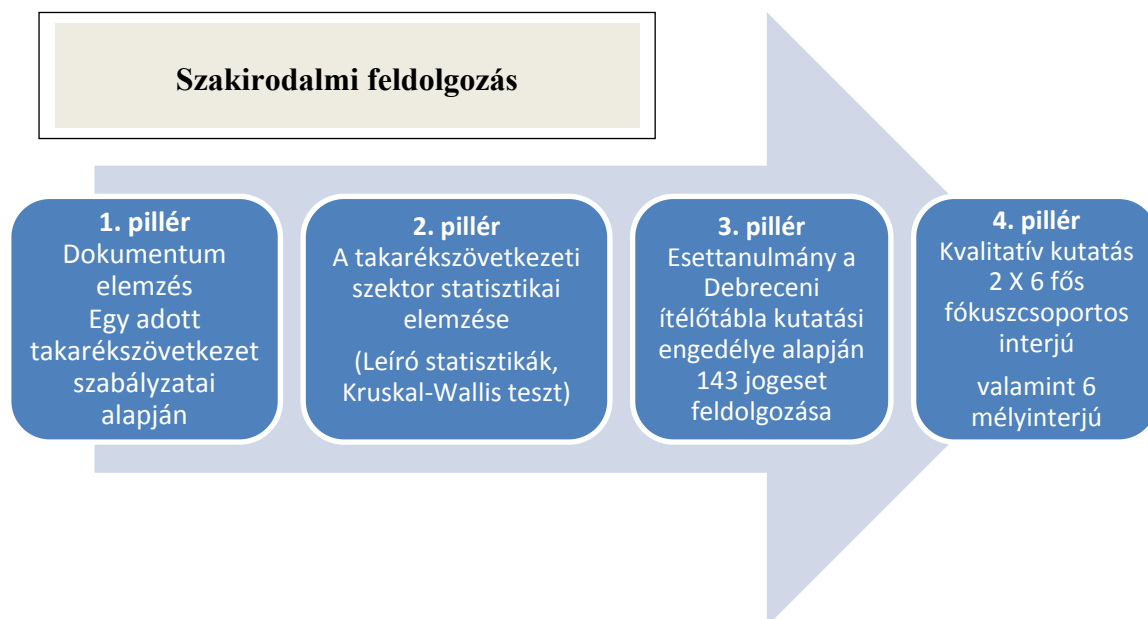
„C” takarékszövetkezet részéről: hitelügyintézők (2fő)

Az „A” Takarékszövetkezet Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részén 6 kistérségben, 29 kirendeltségben nyújt banki szolgáltatásokat. A Takarékszövetkezet 127 munkavállalóval végzi a pénzügyi szolgáltatásait. Tagjai száma 1009 fő. Nagyságát tekintve, 16 milliárd forint mérlegfőösszeggel rendelkezik.

A „B” Takarékszövetkezet B-A-Z megyében 12 kirendeltséggel működik, amelyből 5 kirendeltség megyeszékhelyen található, 7 kirendeltség pedig az edelényi kistérségben. A tevékenységét 50 fő dolgozó és 385 tagi létszámmal végzi. Nagyságát tekintve 8 milliárd forint mérlegfőösszeggel rendelkezik.

A „C” Takarékszövetkezet három megyére kiterjedő hálózattal rendelkezik, jelenleg 34 fiókban várják ügyfeleiket, 63 önkormányzat számláját vezetik. A takarékszövetkezet mérlegfőösszege meghaladja a 15 milliárd forintot.

3.2. Módszertan

14. ábra A kutatás folyamata

Forrás: Saját szerkesztés

A **dokumentum-elemzés** a kvalitatív kutatási technikák alapvető módszere, amely széles körben alkalmazható. A dokumentumelemzés lényege a dokumentumokban található összefüggések, jellegzetességek feltárása. Szaknyelven ezt úgy fogalmazhatjuk meg, hogy a strukturálatlan szövegből „kiemeljük” és strukturált formába rendezzük a kutatás szempontjából fontos információkat. Egy adott takarékszövetkezet működésével, szabályzásával kapcsolatos dokumentációit, az adott témát érintő szabályzatait dolgoztam fel, elemeztem.

Aztán a takarékszövetkezeti szektor statisztikai elemzése következik a disszertációmban. Segítségemre volt a **leíró statisztika** legfontosabb mutatói, átlag, medián, módusz, percentilis, kvartilisek. Valamint viszonyszámok és idősor elemzések is segítségemre voltak a mérlegfőösszeg, mérleg szerint eredmény, betét- és hitelállomány alakulásának vizsgálódásához.

A helyzeti középértékek fajtái:

- Kvantilisek
  - o medián
  - o kvartilisek
- Módusz

A kvantilisek nagyságrendbe rendezett mennyiségi sorokat k egyenlő részre osztva a kapott osztályok felső határán lévő ismérvértékek.

A medián megmutatja, hogy a nagyságrendbe rendezett sorban melyik adattól van ugyanannyi balra, mint jobbra. Páratlan esetben a nagyság szerint rendezett sor középső tagja, páros esetben a két középső számtani közepe. (Töröcsvári, 2009)

A medián sorszám:

$$n_{Me} = \frac{n+1}{2}$$

A medián becslése osztályközös gyakorisági sorból:

$$Me = me_{x_0} + \frac{\frac{n+1}{2} - \sum_{i=1}^{me-1} f_i}{f_{me}} \cdot h, \text{ ahol}$$

A kvartilisek (Q_1 , Q_2 , Q_3) a nagyságrendbe rendezett sor negyedelő értékei. ($Q_2=Me$)

A Q_1 és Q_3 sorszám:

$$n_{Q_1} = \frac{n+1}{4} \qquad n_{Q_3} = 3 \cdot \frac{n+1}{4}$$

A vizsgált sokaság csoportosításával, statisztikai sorokba és táblákba rendezésével vagy ábrázolásával áttekinthetővé tesszük a sokaság tulajdonságait és bizonyos összehasonlításra is lehetőséget biztosítunk. Ezen túl szükségünk van olyan mutatószámokra, amelyek tovább tömörítik a sokaság valamennyi elemének a közös tulajdonságát, vagyis nagyobb fokú általánosítást tesznek lehetővé. Ilyen mutatószámok a középértékek, amelyek a vizsgált statisztikai sokaságot egy számmal jellemzik. A középértékek önmagukban is fontos, összefoglaló jellegű mutatók. A középértékek önálló gazdasági tartalmuk mellett a statisztikai elemzésekben az összehasonlítások viszonyítási alapjait is képezik. (Szűcs, 2004)

Ezek után a Magyarországon 2011 és 2015 között működő takarékszövetkezetek ROA eredményességi mutatóját vizsgálom egy statisztikai módszerrel. Az általam vizsgált időszakot úgy határoztam meg, hogy a 2013. évi CXXXV. törvény (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról) hatálybalépése előtti és

utáni időszakot elemzem. A takarékszövetkezetek mérleg- és eredménykimutatás, vagyis éves beszámoló adataiból jövedelmezőségi mutatókat számolok a 2011 és 2015 év közötti időszakra. Illetve ahol rendelkezésemre álltak további adatok ott 2003 – 2017 –ig végeztem el az elemzéseket.

Majd SPSS statisztikai program segítségével végzem el a szükséges számításokat, valamint az Excel Microsoft is segítségemre volt.

$$\text{Eszközarányos nyereség (Return on Assets, ROA)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}}$$

A mutató a vállalat egészének eredményességét méri. Azt mutatja meg, hogy a vállalat teljes eszközállománya átlagosan milyen hozamot biztosított, mekkora megtérülési ráta mellett működött a vállalat. A mutató egyaránt fontos lehet a tulajdonosok és a hitelezők számára, akárcsak a vállalat vezetése számára. Kiszámításához szükség van a társaság vizsgált időszakban elért eredmény adataira és a nevezőben a társaság összes eszközének állományára.

A mutató értékének értelmezése viszonylag egyértelmű feladat. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb hozamot ért el a társaság az eszközeinek működtetésével. A mutató értékének tükröznie kell az adott tevékenység üzleti kockázatát, tehát egy kockázatosabb tevékenységet folytató vállalkozásnál hosszabb távon a ROA értékének magasabbnak kell lennie. Mivel a bank működési kockázatai is az eredményességre vannak hatással, ezért fontos volt, hogy olyan mutatót válasszak.

Sokszor nehéz a választás a paraméteres és a nem paraméteres módszerek alkalmazása között. Az általam vizsgált ROA mutatókat a varianciaanalízis módszerével szerettem volna vizsgálni. A feltételtől való kisebb eltérés még nem zavarja a varianciaanalízis eredményét, mivel a varianciaanalízis is robusztus módszer, de a vizsgálataim során bebizonyosodott, hogy a varianciaanalízis előfeltételei nem teljesülnek, így a vizsgálat nem végezhető el.

Ha az egyes csoportokra a normalitás nem feltételezhető vagy nyilvánvalóan nem teljesül, akkor nem paraméteres módszereket alkalmazhatunk. Ebben az esetben is igaz, hogy a két csoportra kidolgozott próbák ismételt alkalmazása páronként nem helyes, a teljes kísérletre vonatkozó első fajta hiba ugyanúgy növekedhet. Önkontrollos kísérlet esetén ilyen próba az ún. Friedman próba, független csoportok esetén pedig a Kruskal-Wallis próba. A vizsgálat során azt szeretném bizonyítani, hogy a takarékszövetkezetek ROA mutatói a vizsgált években (2011-2015) eltérnek egymástól. A módszer kiválasztása során egyrészt azért esett a **Kruskal-Wallis tesztre** a választásom, mert az összeolvadásokból adódóan a vizsgált évek csoportjaiban különböző takarékszövetkezetek találhatók - az évek során új névvel kezdték meg egyes takarékok a működésüket, vagy ugyanazzal a névvel működtek tovább, de több takaréknak összeolvadásával; tehát a vizsgált minták függetlenek. Másrészt, hasonló esetekben általánosan alkalmazott varianciaanalízis függő változó normalitására vonatkozó feltétele (Sajtos - Mitev, 2007) nem teljesül a vizsgált csoportokon (éveken) belül.

Az értekezésben lévő elemzéseket Microsoft Excel, illetve IBM SPSS 25-ös verzió számú statisztikai programcsomaggal végeztem, ugyanis a post hoc tesztet, ami megmutatja pontosan mely évek között van különbség csak az újabb verzióba van beépítve. Az elemzések, illetve a módszertan kiválasztásakor figyelmet fordítottam az adatok megfelelő tisztítására, illetve strukturálására. A rendezett, már korábban bemutatott adatbázisok tekintetében releváns ismérvekhez választottam a felhasználni kívánt módszert.

Az Kruskal-Wallis teszt alkalmazás menete:

- legyen a sokaságok száma p , és ezekből vegyünk rendre $n_1, n_2, \dots, n_p$ számú mintát, n legyen a minták elemszámának összege
- legyen:

H_0 : a nincs különbség az adathalmazok eloszlásában a szórás értékét tekintve

H_1 : legalább két adathalmaz szórása eltér egymástól a p számú adathalmaz közül

- végezzük el a rangsorolást valamennyi adat figyelembe vételével (azonos értékek esetén az átlagráng alkalmazandó)
- határozzuk meg a rangösszegeket az egyes adathalmazokból vett minták esetében $T_1, T_2, \dots, T_p$
- Kruskal-Wallis H-próba képlete:

$$H = \frac{12}{n(n+1)} \sum_{i=1}^p \frac{T_i^2}{n_i} - 3(n+1)$$

A kutatásom során a harmadik pillér az **esettanulmány** (case study) a társadalomtudományok egyik kutatási módszerét alkalmazom.

Az esettanulmány célja a valamilyen szempontból különleges egyed komplex, átfogó, az eseményeket és cselekvéseket összefüggéseikben szemléltető módon bemutatja. Ebben a tekintetben éppen ellentéte a kvantitatív módszereknek, hiszen azok sok eset néhány, előre kiválasztott (azaz már előre ismert) tulajdonságát vizsgálják. Más szavakkal azt mondhatjuk, hogy ennél a módszernél a reprezentativitást szinte teljes mértékig feláldozzuk a komplexitás érdekében. Ez az „eset” vagy „esetek” az én kutatásomban a konkrét jogesetek, olyan büntetőügyeket vizsgáltam, melyekben a takarékszövetkezetek sérelmére valósult meg vagyon elleni vagy gazdasági bűncselekmény. A takarékszövetkezetek különösen érzékenyek lehetnek a gazdasági visszaélésekkel szemben, így a jogerősen befejeződött büntetőügyek tanulságait érdemesnek tartom levonni. Egészen az ún. rendszerváltozás időszakától nyomon követtem az egyes tendenciákat napjainkig.

Bizonyos értelemben azt is mondhatjuk, hogy az esettanulmány nem csak egyszerűen egy módszer, hanem egyben egy szemléletmód is. Ennek a lényege, hogy az emberi viselkedés, minden felületen eltérése és egyedisége ellenére rendelkezik olyan sajátosságokkal, amelyek általánosíthatók. Ezért egy egység megfigyelése is jó betekintést ad egy bizonyos fajta viselkedés vagy szervezeti működés sajátosságaiba.

Az esettanulmány két lényegi vonása a komplexitás¹⁵ és a kontextualitás¹⁶.

- A komplexitás azt jelenti, hogy a vizsgált esetet a maga teljességében mutatjuk be. Kitérünk életének, működésének minden aspektusára és a köztük levő kapcsolatokra is. Így az esettanulmány – bár természetesen fókuszálhat különböző speciális kérdésekre – a vizsgált esetet „működés” közben mutatja be. Ennek szerves része, hogy az eset különböző aspektusai közötti oksági kapcsolatokra is ki kell térni.
- A kontextualitásnak megfelelően az esetet nem csak önmagában, sajátos jellemzőire koncentrálna vizsgáljuk és mutatjuk be, hanem azzal a környezettel összefüggésben, amelyben működik, cselekszik. A cél itt is a folyamatokat és sajátosságokat befolyásoló környezeti tényezők feltárása és a hatás bemutatása koncentrálna.

Az esettanulmánynak ezért mindig van időbeli dimenziója is, hiszen nem egy statikus állapotot mutat be, hanem konkrét esetet.

Az esettanulmány-készítés egyik legfontosabb kérdése a kiválasztáshoz kapcsolódik: miként dönthetjük el, hogy a sok lehetséges eset közül melyiket vizsgáljuk meg behatóbban. Mivel itt nyilvánvalóan nem cél sem a reprezentativitás (vagyis a mintának nem kell tükröznie a teljes sokaság összetételét), sem az eredmények számszerűsítése és általánosítása (vagyis nem akarjuk azt mondani, hogy a teljes sokaság olyan, mint a választott eset), nincs szükség valószínűségi mintára. Az összes előforduló büntetőeljárások közül tipizálva választok ki jogeseteket és vonok le következtetéseket, hogy hogyan kerülhető el a jövőben, hogy hasonló esetek ne vagy csak

¹⁵ „komplexitás”: Összetettség (<https://idegen-szavak.hu/komplexitas>)

¹⁶ „kontextuális”: Összefüggő ([https://idegen-szavak.hu/keres/kontextuális](https://idegen-szavak.hu/keres/kontextualis))

minimálisan forduljanak elő. Az általam elkészített esettanulmányok esetében a megbízhatóság és az érvényesség biztosítása egyértelmű, hiszen a Debreceni Ítéltábla szolgált adatbázisként. Azt kell igazolni, hogy a megfigyelt eset tulajdonságai (véleménye) releváns a vizsgált jelenség szempontjából. A cél tehát a legtöbb (vagy legalábbis elegendő számú) adatfelvétel helyett a legmegfelelőbb adatfelvétel a jellemző. Az eset kiválasztása ezért általában becsült módszerrel történik, vagyis a kutató szakmai ismeretei alapján és esetleg egy előzetes felmérés alapján maga dönti el, hogy melyik esetet dolgozza fel.

Ebben általában a következők szerint lehet választani:

- Átlagos eset: ez olyan eset feldolgozását jelenti, amelynek lényegi tulajdonságai a kutató megítélése szerint jól jellemzik a sokaság többi egységét is;
- Extrém eset: itt olyan eset bemutatására kerül sor, amely valamilyen szempontból kivételesnek, sokszor „szélsőértéknek” tekinthető.

Az esettanulmány készítésének folyamata:

1. Témakörök: Az esettanulmány-készítés során elsőként feltérképeztem a vizsgált eset minden aspektusát. Ez általában a vonatkozó elméleti fogalmak és modellek áttekintésén alapul, vagyis a jó esettanulmány mindig erős elméleti megalapozottsággal bír. Az elméleti modellek azonban ennél a módszernél nem oksági összefüggések feltárására irányulnak, hanem a továbbiakban vizsgálandó témák meghatározására. Más szóval, a kutatás – ha sikeres – nem az összefüggések erősségének mérésével fogja a modellt igazolni, hanem azzal, hogy alátámasztja a témakörök fontosságát a vizsgált esetről.

2. Anyaggyűjtés: Most az első lépésben meghatározott témakörökben információkat kell gyűjteni a választott esetről. Bár több esetet vizsgálok, számos adatforrással kell dolgoznunk az objektív eredmény érdekében. Szemben a kérdőíves megkérdezéssel, az interjúval vagy a megfigyeléssel, az esettanulmány készítése során valójában többféle módszer egyidejű alkalmazására kerül sor. Ebben a tekintetben az esettanulmány inkább tekinthető elemzési és prezentációs, mint adatgenerálási módszernek.

Az esettanulmányhoz felhasznált források a következők:

- 1) Statisztikai adatok: a vizsgált esetek és annak típusát vagy környezetét bemutató számszerűsített információk;
- 2) Nyilvános dokumentumok: újságcikkek, nyilatkozatok, jogi dokumentumok, törvények, rendeletek, szabályzatok széles köre tartozik ebbe a kategóriába;
- 3) Személyes dokumentumok: a vállalat konkrét üzleti folyamatait bemutató jelentések. Ezek egyes esetekben az Interneten is elérhetőek;
- 4) Interjúk: a választott esetet ismerő személyek (ügyfelek, ügyintézők, döntéshozók, vezetők stb.) véleménye adhatja a legtöbb olyan információt, amelyek kész dokumentumokban nem érhetőek el.

Nem csak többféle forrást használtam, de az egyes kategóriákban több konkrét adatforrást is feltártam. A választott esetről több külső és belső dokumentum széles körét tekintetem át és több konkrét forrásból már összegyűjtöttem, a vizsgált esetre vonatkozó adatokat is felhasználtam az elemzéshez.

3. Rendszerezés: Ebben a lépésben a feladat a kapott információk rendszerezése és az összegyűjtött információk közötti kapcsolatok feltárása volt. Ki kell szűrni a szövegekből a lényegi információkat és kiemelni a több adatforrás által is megerősített információkat. A cél az, hogy az eset minden, előzetesen vagy adatgyűjtés során azonosított aspektusát egységes keretben, összefüggéseiben mutassam be.
4. Bemutató: Az utolsó lépés az esettanulmány megszövegezése. Ez azonban több, mint egyszerűen a meglévő információk szavakba, mondatokba foglalása: a jó esettanulmány értelmezi, magyarázza is az eset jellemzőit.

Amikor az eset kiválasztása történik, gyakran olyan mintákat részesítünk előnyben, melyek a nyerhető információkra összpontosulnak. Ennek ellentéte a véletlenszerű mintavétel. A tipikus és általános jellegű nem mindig bizonyul a leggazdagabb információnak. Különleges és a szokásostól eltérő esetek több információt is tartalmazhatnak, mivel ezek több alapvető mechanizmust igényelnek és több közreműködőt is egyben.

A 143 esetből nem egyszerű véletlen kiválasztáson alapuló mintavételi eljárások közül a rétegzett mintavételt alkalmaztam, vagyis a sokaságot, ami jelen esetben a 143 jogeset rétegekre bontjuk a vizsgált jellemzők szerint. A vizsgált jellemzők a rablás, csalás, sikkasztás, hűtlen kezelés, pénzmosás. Úgy vettem a mintát, hogy az eredeti sokaságban és a mintában ugyanaz legyen az legyen a homogén rétegek aránya.

A kutatásom negyedik pillére a **kvalitatív módszer** nem számszerű eredményeket szolgáltat, hanem a célcsoportok gondolkodásmódját és várható reakcióit, cselekedeteit segít mélyebben megérteni. Lényege a minőségi jellemzés, az adatok mélyrehatóak, érvényességük magas. A kutató közelebbi kapcsolatot tud kialakítani az alannal, így olyan területekre is betekintést nyerhet, amire a kvantitatív kutatásnak természetéből kifolyólag nincsen rálátása. Ez a módszer nem ragaszkodik mereven egy előre kialakított kérdéssorhoz, stratégiájában strukturálatlan, folyamatos.

A kvalitatív kutatás alkalmazása sokféleképpen indokolható. Nem mindig lehetséges, vagy nem mindig kívánatos, hogy a válaszadóktól az információkat tisztán strukturált, vagy formalizált módszerekkel szerezzük meg. Előfordulhat, hogy az emberek nem hajlandók, vagy nem képesek megválaszolni bizonyos kérdéseket, mert sértik a magánéletüket, zavarba hozzák őket, vagy negatív hatással vannak énképükre, saját helyzetükre. Másodsorban az emberek nem biztos, hogy tudnak olyan kérdésekre válaszolni, amelyek tudatalattijukat célozzák. Az értékek, érzelmi mozgatórugók és motivációk tudatalatti szinten mozognak, és a racionális gondolkodás illetve az én védelme elrejtik ezeket a külvilág elől (pl.: pénzügyi helyzet). (Veres Z., 2014)

Az interjúk során válaszokat kerestem arra, hogy mi a megítélésük a takarékokról, miben mások a bankoktól. Illetve egy olyan takarékszövetkezeti elnökkel sikerült az adott témában nyíltan mélyinterjút készíteni, aki több évtizedes tapasztalattal rendelkezik.

Az általam kutatott téma nagyon kényes terület. Nyilván közvetlenül felvetve a csalás, sikkasztás és egyéb gazdasági bűncselekményekről nem szívesen beszél egyik célcsoport sem. Így arra voltam kíváncsi, hogy a három különböző célcsoport hogyan vélekedik a takarékszövetkezetekről, a hitelezésről, az ügyfelekről. Mi az oka, hogy előfordulhatnak a vagyon elleni és erőszakos vagyon elleni gazdasági bűncselekmények. Ehhez meg kell ismernünk a takarékszövetkezetek gyenge pontjait és az ügyfelek megítélését.

A kvalitatív kutatási eljárások csoportosíthatóak aszerint, hogy közvetlenek vagy közvetettek annak megfelelően, hogy a válaszadó számára a kutatás valódi célja ismert-e. A közvetlen megközelítés nyílt. A kutatás célját felfedik a válaszadók előtt, vagy egyszerűen következik a kérdésekből. A fókuszcsoporthoz interjúk és mélyinterjúk a legfontosabb közvetlen technikák. Ezzel szemben az olyan kutatás, amely a közvetett megközelítést választja, elrejtik a kutatás valódi célját a válaszadók előtt. A projektív- az asszociációs, kiegészítő, konstrukciós és kifejezési technikák a leggyakoribb közvetett technikák.

A fókuszcsoporthoz olyan, gondosan megtervezett beszélgetésként határozhatjuk meg, amelynek célja, hogy egy meghatározott érdeklődési terület percepciójáról ismereteket szerezzünk engedékeny, nem fenyegető légkörben.

4. EREDMÉNYEK

*„Amikor a tudós nem ismeri a választ a kérdésére, akkor tudatlan.
Ha már megsejti, hogy mi lehet az **eredmény**, olyankor bizonytalan.
És amikor már teljesen, sőt fenemód biztos abban, hogy mi lesz az **eredmény**,
akkor is van benne némi kétely.”
(Richard Feynman, é.n.)*

4.1. A magatartási normák betartása és betartatása

A Magyar Bankszövetség Etikai Kódexe

A Fővárosi Bíróság 1989. február 28.-án vette nyilvántartásba a Magyar Bankszövetséget, mint társadalmi szervezetet.

Az Alapszabály rendelkezett arról, hogy a Bankszövetség legfelső döntéshozó szerve a Testületi Ülés, képviseleti szerv pedig az Elnökség. A Magyar Bankszövetség célja: *„az Alapszabály megfogalmazása szerint az Egyesület tagjait érintő szakmai kérdések közös megvitatása, a szervezeti rendnek megfelelően kialakult állásfoglalások, nézetek képvisellete harmadik személlyel szemben. A Bankszövetség állásfoglalásait a konszenzus elvének megfelelően alakítja ki és képviseli a magyar törvényhozás a Kormány különböző fórumain és a Banktanácsban.”* (Hitelintézeti Szemle, 2014)

A bankrendszeren belüli etikai kérdések kezelésére 1996-ban alakult meg az Etikai Bizottság. Ezt követően 1999-ben a Magyar Bankszövetség megalkotta az Etikai Kódexét. Ennek továbbfejlesztésére és az időközben megfogalmazódott igények mindenekelőtt a hitelintézetek és az ügyfelek megfelelő kapcsolatát célzó etikai normákkal történő kiegészítésére ezen új Etikai Kódex elfogadásával került sor.

A Kódex célja, hogy a Magyar Bankszövetség tagjai egymás közötti kapcsolataikban, üzletvitelükben és pénzügyi szolgáltatásaik nyújtása során az ügyfelek érdekeit szem előtt tartva tisztességes, etikus magatartást tanúsítva járjanak el. Ezzel erősítsék az ügyfelek és általában a lakosság, valamint a vállalkozások bankok iránti bizalmát és javítsák a bankrendszer tagjai közötti együttműködést. A Kódex, a bankok s más pénzügyi szolgáltatók jogszerű és indokolt nyereséghez fűződő érdekeit elismerve a tisztességes versenyfeltételek érvényesülését is elő kívánja segíteni.

A Kódex hatálya a Magyar Bankszövetség tagjaira érvényes és számukra kötelező érvényűek a rendelkezései. Fontos szempont, hogy a tagintézmények vezetőállású személyei, tisztségviselői, alkalmazottai, megbízottai betartsák a Kódexben foglaltakat. A Kódex tárgyi hatálya a Magyar Bankszövetség tagjainak a pénzügyi szolgáltatási tevékenységével és kiegészítő szolgáltatás nyújtásával, befektetési szolgáltatási tevékenységével, és kiegészítő szolgáltatás nyújtásával összefüggő valamennyi magatartására kiterjed.

A Magyar Bankszövetség 2008. április 25.-én fogadta el az új Kódexet.

A Magyar Bankszövetség tagjai által követett értékek, hogy tevékenységüket a kölcsönös együttműködés szellemében folytassák, és az összhangban legyen a jogszabályok előírásaival a szakmai etika és tisztesség követelményeivel. A tagok törekedjenek arra, hogy mindig etikus magatartást tanúsítsanak egymással, az ügyfelekkel, a versenytársakkal és a gazdasági élet más résztvevőivel szemben.

A Magyar Bankszövetség tagjai által követett értékek:

- egyenlő bánásmódon alapuló ügyfélkezelés;

- az ügyfél méltányolható üzleti érdekeit figyelembevevő szerződési feltételek alkalmazása;
- hiteles tájékoztatás, etikus reklám;
- ügyfélbarát ügyintézés, az ügyfél panaszok hatékony és rendszerű kezelése;
- a tagok együttműködése, önszabályozással és önkéntes jogkövetéssel;
- biztonságos munkahely és szakmai fejlődés.

A Kódex kifejti az etikai vétségre vonatkozó eljárás menetét, melyet az Etikai Bizottság elnökénél lehet kezdeményezni.

A Kódex megfogalmazza az etikai vétség fogalmát:

„Mindaz a magatartás, amely a bankokra és más pénzügyi közvetítőkre mint speciális intézményekre, a gazdálkodó szervezetekre általában, valamint a tisztességtelen piaci verseny és a verseny korlátozás tilalmáról és a gazdasági reklámtevékenységről szóló jogszabályokban megfogalmazott előírásokba, továbbá a hazai bankgyakorlatban kialakított, illetve a modern bankrendszerekben kialakult és hazánkban is kívánatosnak tartható gyakorlat által elfogadott etikai előírásokba ütközik.”(Magyar Bankszövetség Etikai Kódexe, 2008)

Az előzőekben megismerhettük a Magyar Bankszövetség Etikai Kódex-ét és a Kódex hatályát, vagyis, hogy a Bankszövetség minden tagjának kötelező a betartása. Ami nem más, mint ma Magyarországon működő pénzügyi piac intézményei, akik természetesen tagjai a Bankszövetségnek.

A pénzügyi piac intézményei:

- pénzpiaci intézmények;
- tőkepiaci intézmények;
- biztosításpiaci intézmények.

4.1.1. A takarékszövetkezetek Etikai Kódexe

A takarékszövetkezetek Etikai Kódexe közvetlen hatályú Igazgatósági Szabályzat a Takarékbank Zrt.-vel összevont alapú felügyelet alá tartozó Társaság és a Takarékbank Zrt. részére.

Tehát a Takarékszövetkezeti Integráció tagjaira kötelező érvényűen alkalmazandó és betartandó az Etikai Kódex. A Kódex 2014 év végétől hatályos, attól függően, hogy az adott takarékszövetkezet Igazgatósága mikor hagyta jóvá.

Célja azon alapelvek összefoglalása, ismertetése, amelyek irányadóak a Takarékbank Zrt.-re és a Takarékbank Zrt.-vel összevont alapú felügyelet alá tartozó Társaságok által végzett tevékenységre, továbbá a vezető állású személyek és az alkalmazottak magatartására nézve, annak érdekében, hogy egymás közötti kapcsolataikban, üzletvitelükben és a szolgáltatásaik nyújtása során tisztességes módon, az ügyfelek érdekeit szem előtt tartva, etikus magatartást tanúsítva járjanak el, ezáltal erősítve az ügyfelek Társaság iránti bizalmát.

Fontos tisztázni, hogy a Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt. milyen funkciót tölt be a takarékszövetkezetek életében.

A Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt. a szövetkezeti hitelintézetek integrációjának központi bankja, elsődleges feladata a szövetkezeti hitelintézetek üzleti együttműködésének koordinálása, valamint versenyképes és prudens működésének biztosítása. A Takarékbank egyfelől szabályozza és biztosítja az integrációban részt vevő hitelintézetek egységes banki működését és koordinálja üzleti fejlődésüket, másfelől korszerű termékeket és szolgáltatásokat nyújt a szövetkezeti hitelintézetek számára. A Takarékbank Zrt. központi banki funkciója mellett önálló kereskedelmi bank, teljes körű pénzügyi szolgáltatásokkal áll a belföldi és a nemzetközi közép- és nagyvállalatok rendelkezésére, valamint befektetési szolgáltatásokat nyújt a vállalati és a lakossági ügyfelek részére.

A Kódex célja továbbá a Társaság működésével kapcsolatban felmerülő lehetséges etikai kockázatok feltárása, az etikai kockázatok felderítésének és megelőzésének támogatása, valamint az etikai vétség esetén követendő eljárás meghatározása.

Általános alapelvei közé tartozik, hogy a Társaság minden képviselőjében eljáró személytől elvárja, hogy tevékenysége során a legmagasabb szintű személyes és a szakmai integritást tanúsítsa és tegyen eleget a jogszabályi, vagy belső szabályzatokban meghatározott követelményeknek, illetve társasági irányelveknek, szolgálja a Társasága üzleti érdekeit, járjon el jogkövető és jogtisztelő módon, továbbá tartsa be az erkölcsi, etikai normákat.

Az erkölcsileg kifogásolható, a tisztességbe ütköző magatartás akkor is elítélendő, amennyiben azt jogszabályok egyébként nem tiltják.

A Kódex alanyi hatálya alá tartozók definiálását is részletesen tartalmazza a kapcsolódó törvényekkel összhangba. Így például pontosan meghatározza az alkalmazottak, hozzátartozók, közeli hozzátartozók, vezető állású személyeknek kik minősülnek.

Etikus magatartásnak minősül különösen az olyan üzleti vagy egyéb tevékenység, véleménynyilvánítás, hozzáállás, amely:

- növeli az ügyfelek, üzleti partnerek bizalmát a Társaság, az Integráció és a bankrendszer egésze iránt;
- segíti olyan közvélemény kialakulását és folyamatos erősödését, miszerint a Társaság, illetve alkalmazottai a szolgáltatásokat ügyfélbarát módon, magas színvonalon nyújtja;
- kedvező hatással van a bankok, pénzüzetek közötti korrekt együttműködésre, segítve annak erősödését;
- biztosítja a jó üzleti hírnév megőrzését
- segíti a gazdasági életben a verseny tisztaságának megőrzését;
- biztosítja a bankok, integrációs tagszervezetek egymás iránti tiszteletét;
- nem ütközik jelen Kódex előírásaiba. (Etikai Kódex)

Az erkölcsileg kifogásolható, a tisztességbe ütköző magatartást akkor is elítélendőnek tartja a Kódex, ha azt egyébként jogszabály nem tiltja.

Ezek után a Kódex a Takarékszövetkezeti Integráció tagjai és az Ügyfelek közötti kapcsolatra vonatkozó fontos szempontokat fejt ki az alapelvekkel és célokkal összhangban. Fontos kulcsszavak szerepelnek, mint bizalom, ügyfélbarát ügyintézés, egyenlő bánásmód, teljes körű-, hiteles tájékoztatás.

A takarékszövetkezetek működésük során valóban fontos szerepe van az erkölcs által megfogalmazott szigorú előírások az etikus viselkedés hiszen ők helyben a helyiekért végzik munkájukat. A vidéken működő közel 1500 fiókhálózattal rendelkező takarékszövetkezetek munkavállalói sok esetben nem csak ott dolgoznak, hanem ott is élnek, így nagyobb a felelősségük. A vidéki emberek életében az erkölcs, az erkölcsös magatartás, viselkedés egy Etikai Kódex meglététől függetlenül is fontos szerepet tölt be. Az Ügyfelekkel való mindennapos kapcsolat az Ügyfél kiszolgálása során meglévő bizalom megtartása már már a takarékszövetkezetek védjegyévé vált. Fő erőssége a takarékszövetkezetek alkalmazottai és ügyfelei között lévő bizalom.

Az Etikai Kódex az ajándékozás és reprezentáció különös szabályozására is kitér. A Társaság alkalmazottai kizárólag az üzleti életben szokásos, csekélyebb értékű ajándékot (ide értve a tárgyi ajándékot és a szolgáltatást is) fogadhat el, azt is kizárólag abban az esetben, ha az ajándék adása nem arra irányul, hogy bármilyen módon befolyásolja az alkalmazottat. Egyéb esetben ajándék elfogadása és nyújtása tilos. A Takarékszövetkezet alkalmazottai készpénzt nem adhatnak, és nem fogadhatnak el a potenciális ügyfelek, partnerek, beszállítók részéről.

A titoktartás szabályait is érinti a Kódex és a vonatkozó törvényi előírások betartására hívja fel a figyelmet, illetve az egyéb szabályzatokban szereplő részletes rendelkezésekre.

A Társaság és alkalmazottai, illetve az alkalmazottak egymás közötti kapcsolatra vonatkozó előírásokat is tartalmazza, valamint a Társaság piaci versenyben való részvételére vonatkozó etikai elvárásokat is. A Társaság a pénzügyi szektor többi szereplőjére nem versenytársként, hanem megbecsült partnerként tekint. A Társaság kapcsolatait a gazdasági szféra többi résztvevőjével a kölcsönös érdekeken alapuló együttműködés, az egymás iránti tiszteletet és a

megbecsülés jellemzi. Az üzleti és piaci tevékenységét úgy folytatja, hogy az mindenkor összhangban legyen a szakmai tisztesség követelményeivel, valamint a hazai és a nemzetközi üzleti szokásokkal.

Az etikai elvárások betartásának biztosítására a Társaság Etikai Bizottságot hoz létre, melynek tagjait konkrétan meghatározza, valamint felmerülő etikai vétség esetén meghatározza, hogy mi a teendő, hogy milyen jelentési kötelezettsége van a Társaság tagjainak.

A Takarékszövetkezeti Integráció tagjai tevékenységüket az alábbi értékek és etikai normák folyamatosan szem előtt tartásával végzi, amelyek a következők:

- minden esetben jogtisztelő magatartást tanúsít;
- a szerződésben vállalt kötelezettségeit maradéktalanul betartja;
- diszkriminatív magatartást senkivel szemben nem alkalmaz;
- biztosítja az érdekképviselőhöz és a véleménynyilvánításhoz való jogot;
- partnereivel szemben korrekten, lelkiismeretesen és szakszerűen jár el;
- biztosítja a Társaság tevékenységének átláthatóságát, a nyilvántartások pontos vezetését;
- megőrzi a tudomására jutott üzleti titkokat és bizalmas információkat;
- törekszik a tulajdonosok és partnerek befektetéseinek, eszközeinek megóvására;
- szakszerű, közérthető és tisztességes kommunikációt folytat;
- elítéli a korrupciót és szigorúan korlátozza az ajándékok adását és elfogadását;
- szigorúan betartja az összeférhetlenségre és bennfentes kereskedelemre vonatkozó szabályokat;
- elkötelezte magát a környezet megóvása mellett;
- kiemelten kezeli a pénzmosás megelőzését és megakadályozását;
- politikai tevékenységben nem vesz részt;
- képviselteti magát szakmai szervezetekben, de az ott megszerzett információkat és kapcsolatokat korrekt módon használja fel;
- megelőzi, hogy munkavállalói személyes üzleti érdekre a Társaság nevét és kapcsolatait nem használja fel;
- kötelességének tekinti, hogy a normák ellen vétést felfedje és kivizsgálja;
- az alkalmazottakat az emberi méltóság és a személyiségi jogok tiszteletben tartásával foglalkoztatja.

Az eddigiek folyamán bemutatásra került a Magyar Bankszövetség által alkalmazandó a pénzpiac szereplői számára kötelező érvényű Etikai Kódex, valamint a Takarékszövetkezeti Integráció tagjai által alkalmazott Etikai Kódex. Ez utóbbi sokkal részletesebben szabályozza, leírja, kifejti a tevékenységük során betartandó magatartási normákat. Míg az előbbi egy általánosabb, sematikusabb, ez annak is köszönhető, hogy a Bankszövetség tagjai egy heterogén csoport.

Az eddigiekben általánosságban volt szó az etikus üzleti magatartásról. A hitelezőknek, jelen esetben a takarékszövetkezeteknek maradéktalanul be kell tartani a hitelezés elvét, különösen tekintettel arra, hogy az általuk nyújtott hitelek legfőbb forrása betétesek náluk elhelyezett pénze. Ezért is fontos a hitelezéssel kapcsolatos magatartási normákat szabályozni. Melyre a következőkben részletesebben kitérek.

4.1.2. Magyar Nemzeti Bank szerepe a magatartási kódex tekintetében

Magyarország pénzügyi közvetítő rendszert felügyelő, ellenőrző és szabályozó független, alkotmányos szerve, az MNB kiemelt szerepet vállal a pénzügyi ismeretek bővítésében. Felismerésre került, hogy a fogyasztóvédelmi tevékenység és a pénzügyi kultúra növelése egymást kölcsönösen kiegészítő eszközrendszer, ugyanis a pénzügyileg műveltebb háztartás

jobban képes fogyasztói jogaival élni és a megfelelő tájékoztatási kötelezettség előírása és betartatása hozzájárul a háztartások pénzügyi ismereteinek bővüléséhez.

2010. január 1. napján hatályba lépett a lakosság részére hitelt nyújtó pénzügyi szervezetek ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartásáról szóló Magatartási Kódex azzal a céllal, hogy megerősítse a lakossági hitelfelvevők és a hitelezők közötti kapcsolatban nélkülözhetetlen bizalmat. Az Országgyűlés és a Kormányzat jogalkotási tevékenysége eredményeképpen a Magatartási Kódex számos rendelkezése 2014-ben jogszabályi szinten került szabályozásra, mégpedig az 56/2014. (XII.31.) NGM rendeletben. Így a Kódex felülvizsgálat eredményeképpen immár Aktualizált Magatartási Kódex-ként a jogszabályban nem rögzített magatartási normák kerültek megfogalmazásra. A Kódexet aláíró hitelezők kötelezettséget vállalnak a betartására. A magatartási szabályok alkalmazásának erősítése érdekében az MNB nyilvánosan közzé teszi a nem csatlakozó intézmények listáját. Valamint a Kódexhez csatlakozó intézmények körét folyamatosan ellenőrzi és megállapításait honlapján közzé teszi.

A Kódex szabályozza a lakossági hitelezéssel összefüggésben:

- A felelős hitelezés általános normáit;
- A szerződéskötés előtti hitelezői magatartás általános elveit;
- Az ügyfelek fizetési nehézségének kezelése körében alkalmazandó eljárásokat;
- Végrehajtási eljárások előtt és alatt alkalmazandó felelős hitelezői magatartás elveit (Aktualizált Magatartási Kódex, 2015).

A Kódexet minden évben felülvizsgálják.

Most nézzük meg, hogy mi az, amit az 56/2014. (XII.31.) NGM rendelet, a fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról szóló rendelet tartalmaz. Hiszen az Aktualizált Magatartási Kódex és az NGM rendelet együttesen alkot egy egészet, egymást kiegészítve szabályozzák a hitelezők és a hitelfelvevők közötti magatartási normákat.

A rendelet szabályozza, hogy a hitelezőnek milyen tájékoztatási kötelezettségének kell eleget tenni a hitelszerződés megkötését megelőzően. Egészen konkrétan a fogyasztót tájékoztatni kell az igényelt hitel lehetséges összegéről, a kamatozás módjáról, a reprezentatívnak tekinthető teljes hiteldíj mutatóról, a törlesztő részletek összegéről és a törlesztés gyakoriságáról valamint a hitel választható futamidejéről. Itt fontos kiemelni a 32/2014. (IX.10.) MNB rendelet hatálya alatt álló hitelszerződések ajánlása esetén a fogyasztót tájékoztatni kell a jövedeleमारányos törlesztőrészlet mutatóról, a havi nettó jövedelem igazolásának módjáról, a havi adósságszolgálat számításának módjáról. Ha ingatlanra alapított jelzálog fedezet mellett vagy gépjárművásárlásra nyújtandó hitelnél a kitétségre vonatkozó előírásokról. Az NGM rendelet szabályozása arra is kiterjed, hogy a fogyasztót tájékoztatni kell a referencia-kamatláb alkalmazása esetén a változás gyakoriságáról valamint, hogy az hogy befolyásolja a törlesztőrészlet alakulását.

Devizaalapú hitelszerződés esetén tájékoztatni kell az ügyfelet, hogy az árfolyamkockázatot a hitelt felvevőt terheli, de a törlesztőrészlet meghatározott százaléknál nagyobb mértékben nem változhat, amit külön törvény szabályoz.

A szóbeli tájékoztatásnak arra is ki kell térnie, hogy a fogyasztónak a hitelszerződés megkötésekor felelősen kell eljárnia, vagyis felelős döntést kell hoznia. Arra is fel kell hívnia a figyelmét a fogyasztónak, hogy csak alaposan áttanulmányozott és megértett hitelszerződést írjon alá, melyre külön idő áll rendelkezésre a fogyasztónak. Haza tudja vinni áttanulmányozás céljából, miután ez megtörtént csak ezek után kerülhet a hitelszerződés aláírásra.

Ezek a rendelkezések, szabályozások a bankokat etikus viselkedésre kötelezi, valamint nagyon fontos, hogy ezek a fogyasztó érdekeit védi.

Összegezve, „Hogy mi az etika?” – teszik fel a kérdést a szakemberek és ahányan vannak, szinte annyiféle választ adnak rá. Az etika azokat a standardokat vagy normákat foglalja össze, amelyek alapján az egyén eldönti, hogy mit tart jónak vagy rossznak, helyesnek vagy helytelennek a maga számára.

A vállalatok versenyképessége és etikája közötti összefüggés feltárását kutatta Zsolnai László és Radácsi László, kérdőíves megkérdezéssel a magyar gazdaságban. Egy vállalati etikai indexet

alkottak, négy változó összegzésével. A négy változó alapján klaszterelemzést végeztek. Külön vizsgálták a jelentős hazai bankok etikai intézményeit, az MNB és Magyar Bankszövetséget is megkérdezték a témával kapcsolatban. A magyarországi vállalatoknál az etikai intézményesítettségének alacsony szintjéről beszélhetünk. Etikai kódexszel a vállalatok alig több mint tíz százaléka rendelkezik csak. Az etikai kódexek implementálását¹⁷ segítő intézmények pedig csak elenyésző mértékben vannak jelen. Mindez azt mutatja, hogy a vállalati etika formálódása még kezdeti szakaszban van Magyarországon. Viszont a magyarországi bankoknál az etikalizálódás folyamata megindult. A szakmai szövetségek komoly etikai intézménnyel rendelkeznek és ezek működése is biztatónak mondható. Kérdésként merül fel bennem, hogy mit lehet tenni annak érdekében, hogy etikusabb legyen a vállalatok magatartása? A válasz, hogy először az állampolgárok fejében kell valódi változásnak végbemenni. Nem elég az emberekbe tudatosítani, hogy márpedig higgyenek abban, hogy a törvények jók és az ő érdeküket szolgálja. De mi van akkor, ha a takarékszövetkezet vezetői vagy alkalmazottai nem etikus magatartása akár odáig jut, hogy bűncselekmény résztvevői lesznek ezzel veszteséget okozva a takarékszövetkezetnek, ez már működési kockázatnak minősül a takarékszövetkezet szemszögéből. Hiába sértenek meg szabályokat, törvényeket, de mi készíti őket arra, hogy bűncselekményt kövessenek el.

4.2. Takarékszövetkezetek a számok tükrében

A válság nyomán egész Európában felértékelődtek a helyi, regionális kötődésű pénzügyi struktúrák. Ezeknek tőkehelyzete túlnyomórészt stabil, hitelezési tevékenységüket helyben gyűjtött forrásokból tudják finanszírozni, így kevésbé vannak a pénzügyi centrumokban elérhető drága és volatilis¹⁸ bankközi forrásokra ráutalva. (Gál, 2010)

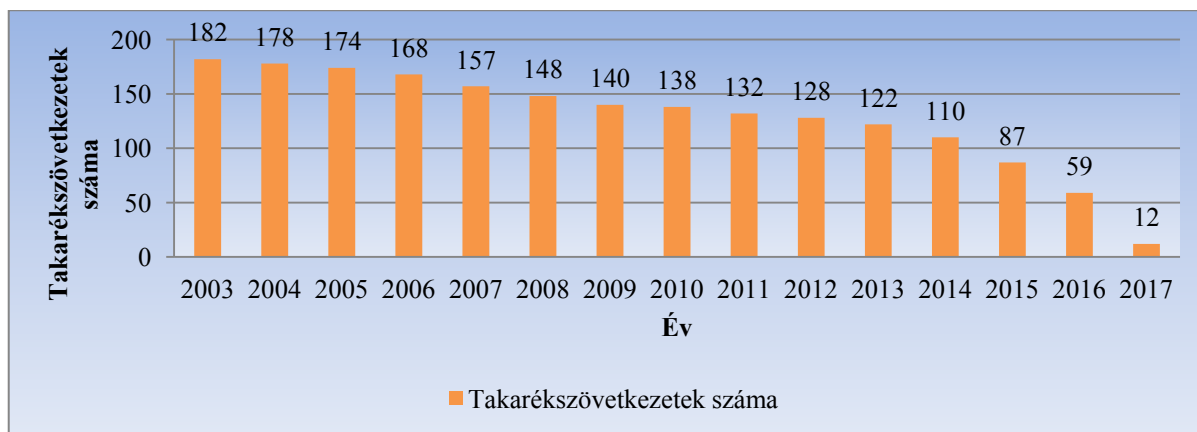
A szövetkezeti bankrendszer decentralizáltsága hatalmas versenyelőnyt jelenthet a lokális bankpiacokon a takarékszövetkezeti szektor szereplőinek a versenytársakkal szemben.

A szövetkezeti identitást egyfelől a szövetkezeti alapértékek, másfelől a szövetkezeti alapelvek formálják. A takarékszövetkezetek ténylegesen vidéki pénzügyi intézményeknek tekinthető, ugyanis mindegyikük vidéki székhellyel rendelkezik, kisebb településeken is jelen van. Az 1970-es évek közepéig nem működhettek a városokban, 1986-ig megyeszékhelyeken, majd 1991-től teljes jogú pénzügyi szolgáltatókká válhattak. Az elmúlt két évtizedben a legdinamikusabb fejlődést éppen a városi, nagyvárosi versenypiacokra belépő szövetkezetek produkálták. A rendszerváltáskor 260 önálló takarékszövetkezet működött. Napjainkban Takarékbank és a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (SZHISZ) közösen tudatta, hogy 2017 végéig ötvenkét takarékszövetkezet szándékozik egyesülni, ezzel létrehozva tizenkét tőkeerős és méret hatékony szövetkezeti hitelintézetet. (<http://profitline.hu/hircentrum/hir/364453/Egyesitikoiket-a-takarekszovetkezetek>, 2017)

Magyarországon a kistélepüléseken az egyik legismertebb hitelintézet a helyi takarékszövetkezet, mint az Integráció tagintézménye. Ez részben az országban legszélesebb fiókhálózat eredménye, valamint a takarékszövetkezetekbe befektető részjegy-tulajdonosok nagy száma mutatja. A takarékszövetkezetek számának alakulását az elmúlt években a 15. ábra mutatja.

¹⁷ „implementálás”: megvalósítás (<https://idegen-szavak.hu/keres/implement%C3%A1ll%C3%A1s>)

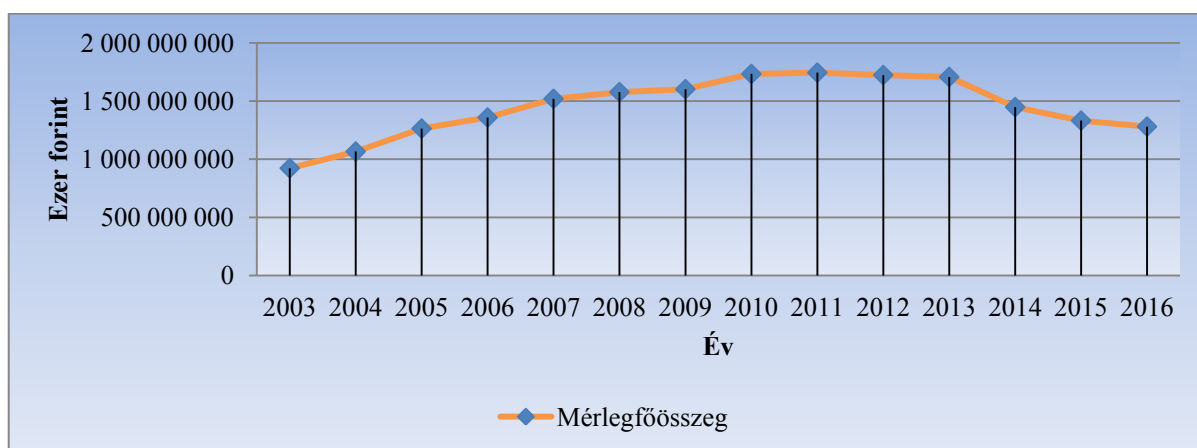
¹⁸ „volatilis”: változékony (<https://idegen-szavak.hu/keres/volatilis>)

15. ábra A takarékszövetkezetek számának alakulása 2003-2017 évig Magyarországon

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2017-ig) alapján saját szerkesztés

A csökkenés hátterében az egyesületek, beolvadások állnak, hiszen több takarékszövetkezet egyesítette erőit. 2017. december 31. –ig lezajlott a szektorban az integrációs hullám. A csökkenés megjelent a hálózati egységek számának változásában is. Az elmúlt 15 évben 182 takarékból 12 takarékká lett. 2013-ban 1640 fiók volt jelen a takarékszövetkezeti szektorban, 2017-ben már csak 1236 fiók működik és további csökkenés várható. A racionális és profitorientált gondolkodás indokolta a fiókok bezárásokat, de még így is a Magyarországon működő pénzügyi intézmények közül a legnagyobb fiókhálózattal a takarékok rendelkeznek. Magyarországon 3 154 település van, ha ezt vesszük alapul szinte minden második, harmadik településen jelen vannak a takarékszövetkezetek. A takarékszövetkezeti fiókok száma mintegy négyszerese a legnagyobb hazai bank, az Országos Takarékpénztár (OTP) fiókszámának.

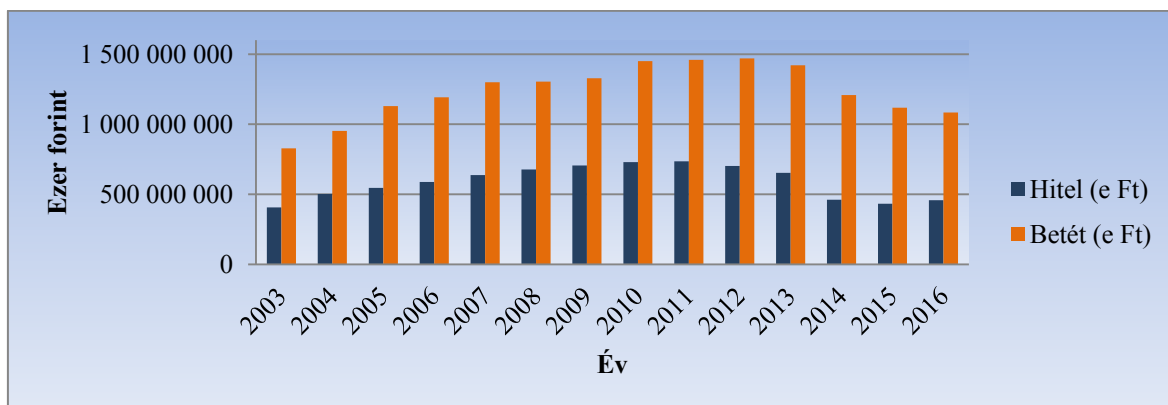
16. ábra A szövetkezeti hitelintézetek mérlegfőösszegének alakulása 2003 – 2016 évig Magyarországon

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

A takarékszövetkezetek számának csökkenésén kívül a mérlegfőösszegben is lényeges változás figyelhető meg 2013 évtől. Bankok esetében ez az összeg tartalmazza a bank teljes hitelállományát, illetve - másik szempontból nézve - a banknál elhelyezett összes betétet és a bank saját tőkéjét is. Talán a legjobb mérőszáma a bank méretének, illetve befolyásának a gazdasági életben a mérlegfőösszeg alakulása.

A takarékszövetkezetek és a kereskedelmi bankok hálózatainak területi eloszlását tekintve közép és nagyvárosi versenypiac működik, ahol a takarékpénztárak nemcsak korábban megszerzett pozíciójukat igyekeztek megtartani a bankokkal szemben, hanem piaci résekbe is benyomultak

(kisvállalkozások hitelezése). Más településeken pedig egyedüli szolgáltatóként, monopolhelyzetben vannak jelen. (Gál, 2012)

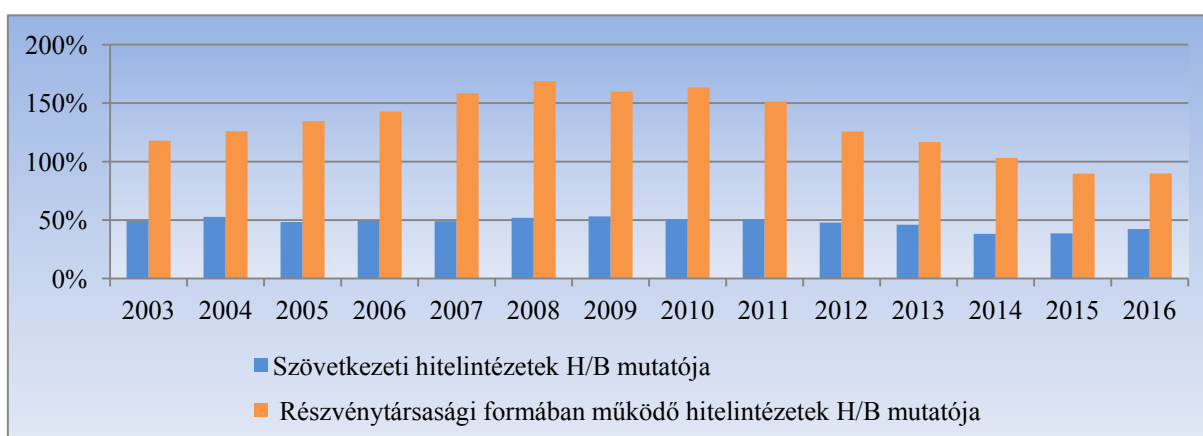

17. ábra A szövetkezeti hitelintézetek betét- és hitelállományának alakulása 2003-2016-ig Magyarországon

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

Ahogy a 17. ábrán látható a 2013. évtől a betét csökkenés úgy ezzel párhuzamosan a mérlegfőösszeg is csökkent, ami a 16. ábrán figyelhető meg. A csökkenés tendenciája egyező.

Az elmúlt időszakot vizsgálva megállapítható, hogy a takarékok nettó forrásgyűjtőként mindig is erőforrás-kivonó tevékenységet töltenek be a vidéki pénzpiacokon. 2003-2012-ig folyamatosan nő a betétállomány, a vidéki lakosság részéről meg van a bizalom a takarékszövetkezetek iránt. 2013-tól csökkenés látható a betétállomány változásában. Ennek hátterében állhat a 2013. évi CXXXV. törvény (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról) megjelenése és a sok negatív sajtómegjelenés, mely az ügyfelekből bizonytalanságot válthatott ki. Valamint a takarékszövetkezeteknél termékpaletta bővülés történt, közvetítőként befektetési termékek forgalmazásának köszönhetően állampapírok, ingatlan befektetési alapok is elérhetők a vidéki fiókokban, amelyek a jelenlegi kamatkörnyezetben nagyobb hozamokat produkálnak, mint a hagyományos betételhelyezések. Ezért az ügyfelek a betéteiket értékpapírokba helyezték át, azt viszont a Takarékbank kezeli, a takarékszövetkezetek közvetítőként vesznek részt. Viszont ez a csökkenés 2015, 2016 évben megállni látszik, stagnál.

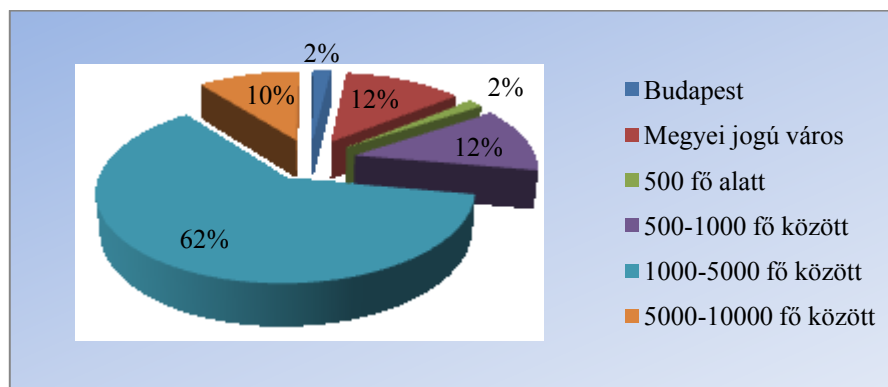

18. ábra A szövetkezeti hitelintézetek és a részvénytársasági formában működő hitelintézetek hitel/betét arány mutatójának változása 2003 és 2016 év között Magyarországon

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

A Szövetkezeti Hitelintézetek hitel-betét arány mutatója az elmúlt 14 évben szinte ugyanazt a tendenciát mutatja, 50% körüli és az ábrán megfigyelhető, hogy 2013-tól még csökken is. Vagyis a takarékszövetkezetek által gyűjtött betétekből (forrásból) az 50%-át helyezi ki hitelekbe. A kisebb betétállományú takarékszövetkezetek a kockázatosabb helyi ügyfélállomány hitelezése helyett forrásaikat a nemzeti bankban, állampapírokban, illetve a Takarékbanknál tartják. Ebből származó bevételeik ugyan kisebbek a hiteljövedelmeknél, de kétségkívül kockázatkerülő voltak miatt stabilnövelő szerepük van. Ahhoz, hogy eredményesebben működjenek, több hitelkihelyezést kellene folytatniuk, aktívabb értékesítéssel több hitelt folyósítaniuk, hiszen van miből. A betétek után kamatot kell fizetniük, tehát ez kiadás a takarékszövetkezet szemszögéből. A hitelek után viszont kamatot kap a takarékos, ami bevétel részére. Megfigyelhető, hogy az eredményesebben működő bankok sokkal aktívabbak a hitelezés területén. A forrásaikon felül is helyeznek ki hiteleket. A legmagasabb 2008-ban volt 168,85%, a válság kezdeti évében. De látható, hogy az óta óvatosabb hitelezést folytatnak a nagy bankok is.

19. ábra A takarékszövetkezeti fiókhálózat megoszlása a magyarországi települések népességnagyság szerinti megoszlásba

Forrás: Takarékbank adatai alapján saját szerkesztés

A takarékszövetkezetek a hazai bankszektorban rendelkeznek a legnagyobb fiókhálózattal és azt, hogy méltón viseli a „vidék bankja” megkülönböztetést mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Budapesten 2%, azaz 23 db takarékszövetkezeti fiók működik, vidéken az 1000 – 5000 fő közötti településeken a fiókok 62%-a.

A Takarékszövetkezetek jelenleg 1236 fiókkal vezetnek, utána az OTP 388 db működő fiókkal a 2. helyen áll, aztán a K&H 210 db fiókkal a 3. helyet tölti be, majd az Erste következik a rangsorba 129 db fiókkal, a CIB Bank 95 db fiókkal és a Budapest Bank szintén 95 db fiókkal. (MNB Aranykönyv, 2017)

A takarékszövetkezeti hálózat által működtetett ATM-ek száma 854 db, amely nagy többlet költséget ró a takarékszövetkezetekre.

A takarékszövetkezeteket nem véletlenül nevezik a „Vidék bankjára”, hiszen a vidék életében a számokban kifejezhető arányuknál jóval nagyobb súllyal szerepelnek, jelentőségük vitathatatlan. A fiókhálózat megoszlásából is látható, hogy a fiókok 62%-a az 1000-5000 fő közötti településeken működik. Ezeken a településeken monopolhelyzetben vannak, viszont nincs fejlődési lehetőségük.

A Takarékszövetkezet üzletpolitikája továbbra is a szövetkezeti jelleget tükröző ügyfélközpontúság jellemzi. A Takarékszövetkezet a vidéki lakosság pénzügyi kiszolgálásában továbbra is meghatározó, fontos szerepet tölt be.

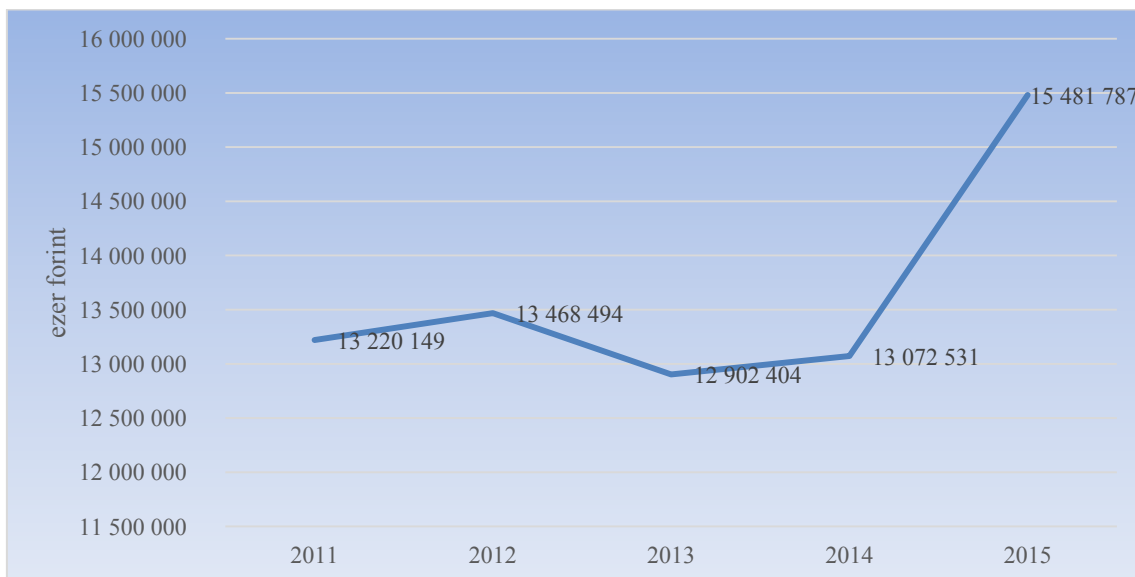
Minden bank a magas jövedelmű, képzett, jómódú ügyfeleket célozza meg. Nem sokat járnak be a fiókba, bankügyeiket elsősorban online intézik. A vidéki ügyfelek mások, megfontoltak, gondolnak a holnapra, arra költenek, amire kell, fontos számukra a személyes kapcsolat,

szeretnek a fiókokba bejárni. A vidéki lakosság sokkal takarékosabb, a falvakban működő takarékszövetkezeti fiókok betétállománya magas, még a városi lakosság inkább a hitelfelvételbe prosperál jobban, a városi kirendeltségeken a hitelállomány növekvő tendenciát mutat (Baranyi - Sidlovicsné Tóth, 2016).

Ezért is van az, hogy a takarékszövetkezetek hitel/betét mutatója évtizedek óta 50% körül stagnál. A bankszektorban a kereskedelmi bankok H/B mutatója 169%-ot is eléri. A takarékszövetkezeti szektor hitelezési aktivitása gyenge, forrásaik alig több mint a felét helyezik ki csak. A bizalom megvan az ügyfelek felől, hiszen a takarékszövetkezetekre bízzák megtakarításaikat, de a hitelezés terén a gyenge aktivitás háttérben az áll, hogy a vidéki lakosság jövedelmi helyzete alacsonyabb a városon élőkével szemben. Sokszor a munkanélküliség is gátat szab a hitelképességnek. A szigorodó szabályok, mint a JTM (a jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról szóló 32/2014 (IX.10) MNB rendelet) is a kisebb jövedelemből kisebb hitelfelvétel lehetséges. Így inkább kisebb összegű kihelyezésekről beszélhetünk a vidéki lakosság tekintetében. A vidéken működő vállalkozásokra szintén jellemző az alacsony jövedelmezőség.

Az általam vizsgált adatbázis elemszám nem egyezik meg a működő takarékszövetkezetek számával, mivel volt olyan takarékszövetkezet, aki nem járult hozzá, hogy az MNB Aranykönyvben nyilvánosságra hozzák az adatait és esetleg más adatbázisban sem volt fellelhető, így a nem egyezés okának a háttérben ez áll.

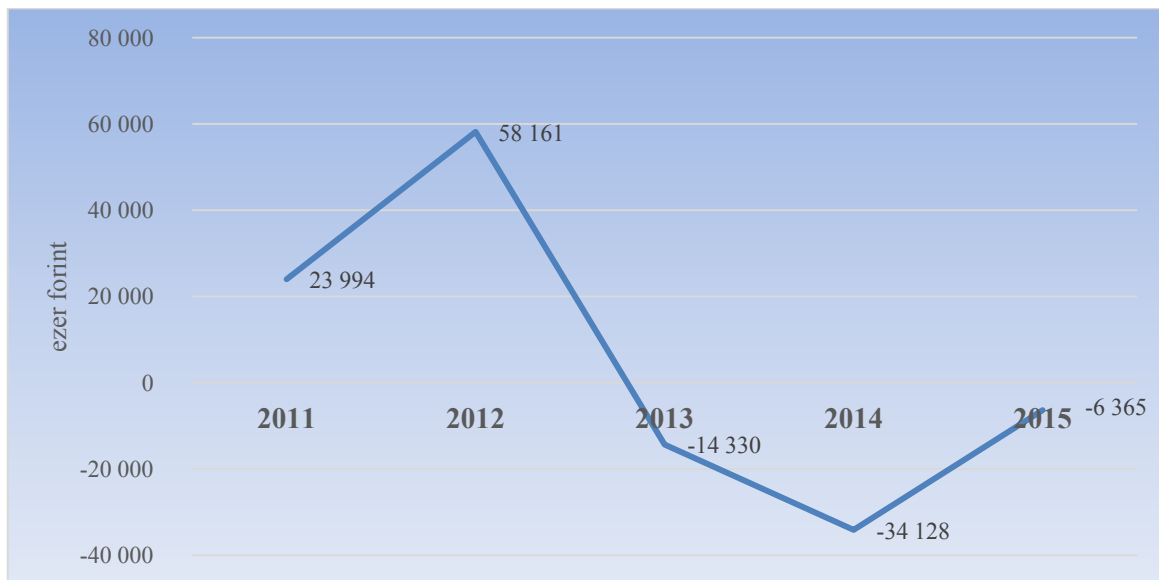
A vizsgált sokaság csoportosításával, statisztikai sorokba és táblákba rendezésével vagy ábrázolásával áttekinthetővé tesszük a sokaság tulajdonságait és bizonyos összehasonlításra is lehetőséget biztosítunk. Ezen túl szükségünk van olyan mutatószámokra, amelyek tovább tömörítik a sokaság valamennyi elemének a közös tulajdonságát, vagyis nagyobb fokú általánosítást tesznek lehetővé. Ilyen mutatószámok a középértékek, amelyek a vizsgált statisztikai sokaságot egy számmal jellemzik. A középértékek önmagukban is fontos, összefoglaló jellegű mutatók. A középértékek önálló gazdasági tartalmuk mellett a statisztikai elemzésekben az összehasonlítások viszonyítási alapjait is képezik. (Szűcs, 2004)

20. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérlegfőösszeg alakulása 2011-2015 év között

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2011-2015-ig) alapján saját szerkesztés

Az eredmény a mérlegben, mint a vállalkezési vagyon gyarapodása vagy csökkenése jelenik meg. A 20. ábrán megfigyelhető, hogy a vizsgált időszakban a Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérlegfőösszege hogyan alakult. 2011-ben 13 220 149 ezer forint volt az átlagos mérlegfőösszeg, amely 132 takarékszövetkezetet foglal magában. Vagyis voltak ettől nagyobb és kisebb takarékszövetkezetek is, de méretüket tekintve átlagosan 13 220 149 ezer Ft nagyságúak voltak. 2015-ben megfigyelhető, hogy ez az érték ugrásszerűen megnőtt, 15 481 787 ezer forint lett, ami már az integrációs folyamat hatását is jól érzékelteti, mivel ekkor már csak 85 takarékszövetkezet működött. Az egyesülések révén nagyobb pénzügyi szervezetek jöttek létre, az elaprózódó takarékszövetkezetek egyre nagyobb méretűek lesznek.

21. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérleg szerinti eredmény alakulása 2011-2015 év között

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2011-2015-ig) alapján saját szerkesztés

Az eredménykimutatás egyes tételeinek értékelési előírásai párhuzamosak a mérlegtételek értékelési előírásaival, így biztosítható az eredménykimutatás és a mérleg tartalmi azonossága. Az eredménykimutatás összetevők szerint mutatja be a hitelintézet eredményének alakulását, elkülönítve az egyes tevékenységek, végzett szolgáltatások hozamait és ráfordításait. Bemutatja a keletkezett eredmény megoszlását a hitelintézet, a tulajdonosok és az állami költségvetés között. A tárgyévi eredmény levezetése a számviteli törvény szerinti tagolásból kiindulva a hitelintézetek tevékenységükből adódóan a pénzügyi bevételek és ráfordítások különbözete. (Baranyi, 2016)

A takarékszövetkezetek működésének eredménye egy meghatározott időszakra - általában egy évre - vonatkozóan az adott időszak hozamainak és ráfordításainak különbsége. Ha a hozamok meghaladják a ráfordításokat, akkor az eredmény nyereség, ellenkező esetben veszteséges a vállalkozás. A takarékszövetkezetek által elért eredmény, valamint a takarékszövetkezetek vagyonának alakulása között szoros összefüggés van. Ha az adózás előtti eredményt csökkentjük az adófizetési kötelezettséggel és a tulajdonosok számára fizetendő osztalékkal, akkor a mérleg szerinti eredményt kapjuk meg.

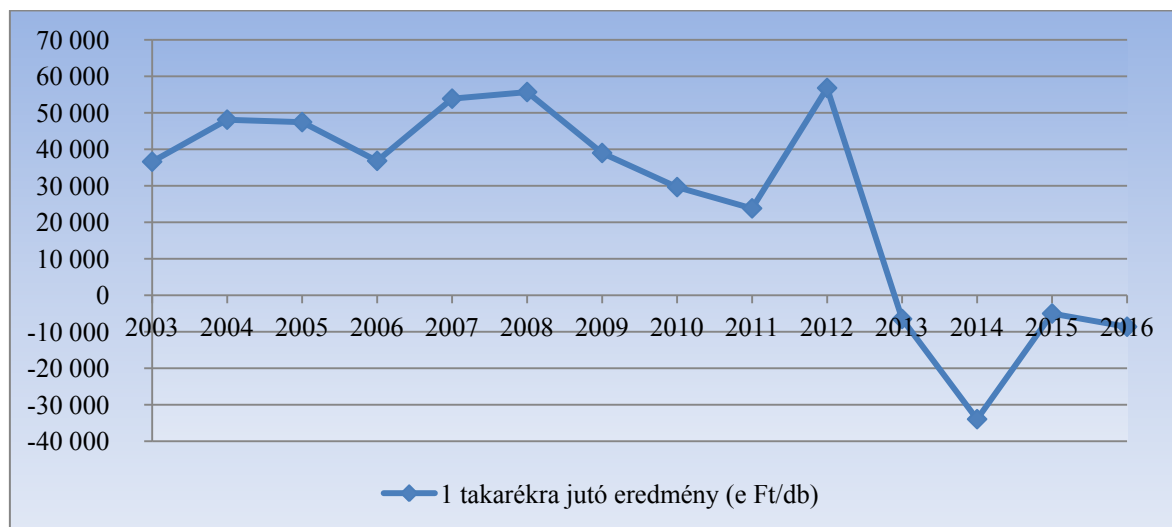
A mérleg szerinti eredmény nagysága közvetlenül befolyásolja a vagyon alakulását. A mérleg szerinti pozitív eredmény gyarapítja a vagyont, a veszteséges gazdálkodás pedig csökkenti.

Az eredmény és a vagyon kapcsolata azonban nem egyirányú, kölcsönösen befolyásolják egymást. A jelentősebb vagyonnal rendelkező gazdálkodó szervezeteknek nagyobb lehetőségeik vannak beruházásaik kedvező megvalósítására, piaci helyzetük kihasználására, kapacitásaik

bővítésére, korszerűsítésre. Ez a kedvező helyzet azonban csak akkor biztosítható hosszú távon, ha a hitelintézet folyamatos informálódással biztosítja döntési megalapozottságát, állandóan megújulva igyekszik a piaci igényeket kielégíteni, megpróbál termékeivel és szolgáltatásaival új lehetőségeket teremteni. Reális kockázatvállalással, de emellett jól szervezett munkával biztosítja a lehető legnagyobb nyereséget, s ezáltal a vagyon folyamatos gyarapodását.

A gazdálkodó szervezetek tevékenységük során sokféle gazdasági műveletet végeznek, s ezek mindegyike változást okoz a vagyonukban. Vannak olyan műveletek, amelyek a vagyonnak csak az összetételét változtatják meg, más események viszont a vagyon nagyságát is befolyásolják. A 21. számú ábrán a vizsgált időszakban Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos eredményét láthatjuk. Az ábrán látható, hogy 2012-től folyamatosan csökken az eredmény és 2013-tól negatív értéket vesz fel, vagyis a takarékszövetkezetek veszteséget realizáltak. 2014-ben volt a legmélyebb ponton az átlagos eredmény, ekkor átlagosan -34 128 ezer forint volt a takarékszövetkezetek vesztesége, ami az általam vizsgált sokaságból 105 takarékszövetkezet eredményéből tevődött össze. 2014-től viszont újra emelkedésnek indul, de még mindig negatív eredmény realizálódik. Ha a veszteség okait szeretnénk meghatározni, nyilván a működésből eredő bevétel kiesés az egyik összetevő. Kisebb hitelkamat esetén kisebb bevétele származik a takarékoknak és a még növekvő jutalékbevételek sem tudják pótolni a kieső kamatmarzs-ot. Illetve az integrációs folyamatnak is vannak költségei, ami csökkenti az eredményt, ezek az úgynevezett migrációs költségek, mint például az informatikai, jogi, nem csak az éves rendes küldöttgyűlés, hanem a rendkívüli küldöttgyűlések és az ezzel járó költségek, tagok kiértékelése mind jelentős mértékben növeli a veszteséget.

A kutatásom szempontjából a gazdasági bűncselekmények is veszteséget okoznak, de ez nincs összefüggésben, nem húzható párhuzam, hogy azért több a veszteségesen működő takaréknak, mert több gazdasági bűncselekmény volt.

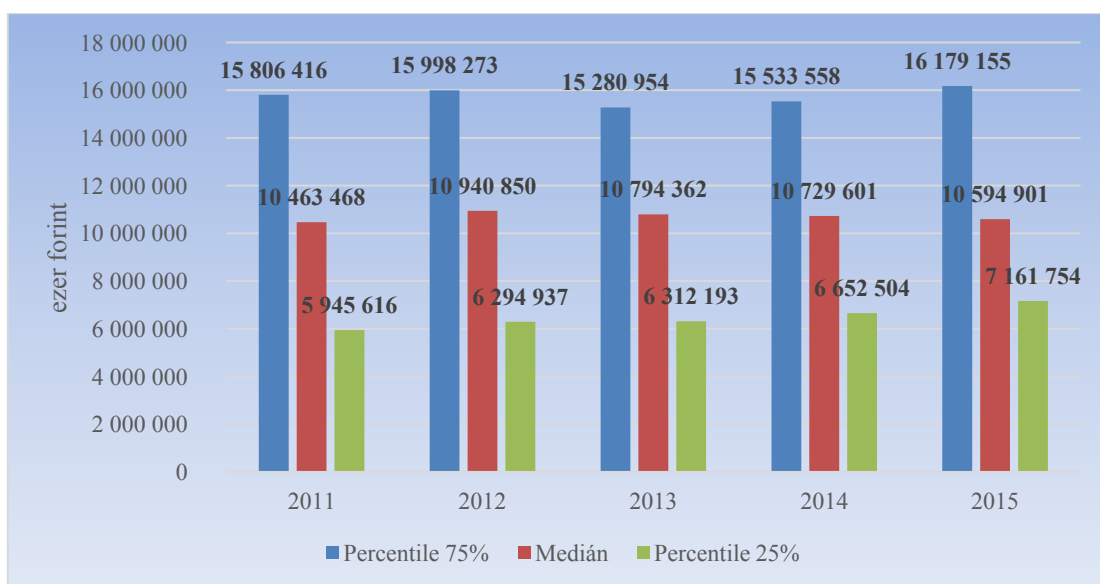
22. ábra Egy takarékszövetkezetre jutó mérleg szerint eredmény alakulása 2003-2016 év között

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

A vizsgálódásaim során szerettem volna kizárni a takarékszövetkezetek számának csökkenéséből adódó esetleges torzító hatást, ezért a Magyarországon 2003 és 2016 év között működő Szövetkezeti Hitelintézetek által realizált mérleg szerinti eredményt egy takarékszövetkezetre határoztam meg. Az ábrán megfigyelhető, hogy a 2012-es év egy kimagaslóan jó év volt. Az akkor működő 128 takarékszövetkezet 7 270 078 ezer forint eredményt produkált, így az egy takarékra jutó érték 56 797 ezer forint volt. A legrosszabb teljesítmény 2014-ben volt, amikor is már javában zajlott az integrációs folyamat, ami többlet költségeket jelentett a

takarékszövetkezetek számára. A 110 takarékszövetkezet -3 736 031 ezer forint veszteséget termelt, ami egy takarékszövetkezetre levetítve -33 964 ezer forint volt.

Az átlagok az elemek érték nagyságának centrumát fejezik ki, de az átlaggal azonos értékű adat gyakran nem is található a statisztikai sokaságban. A gyakorlati életben éppen ezért, a sorok jellemzésére nem mindig az átlag a legalkalmasabb, hanem helyette célszerű a sor valamelyik tényleges elemét választani. A kiválasztásnál az adatokat nagyság szerinti sorrendbe kell rendezni, és az így rendezett sorban jelölhető ki a helyzeti középérték, a medián és/vagy a módusz. (Szűcs, 2004) A helyzeti középértékek nem az értékük nagyságával, hanem helyzetük következtében jellemzők a statisztikai sorra, mert vagy a sorszám vagy a legnagyobb gyakoriság centrumában helyezkedik el. A medián, más néven középszám a jelenség nagyság szerint rendezett adatsorának közepén helyezkedik el. A medián előtt és után az adatsorban ugyanannyi adat helyezkedik el. A medián a rangsorolt adatok $\frac{N+1}{2}$ -ik elemének értéke. A páratlan számú adatoknál a medián pontosan a középső adat értéke. Ha páros számból áll a statisztikai sor, akkor két középső szám van, amelyből számtani átlaggal határozzuk meg a medián értékét.

23. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérlegfőösszeg mediánja illetve percentilisek meghatározása 2011-2015 év között

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

- Q_1 (alsó kvartilis): a 25. percentilis. Az egyedek $\frac{1}{4}$ része ez alatt az érték alatt fekszik, a maradék $\frac{3}{4}$ -e pedig felette.
- Q_2 (középső kvartilis): Medián. Az 50. percentilis.
- Q_3 (felső kvartilis): a 75. percentilis. Az egyedek $\frac{3}{4}$ része ez alatt az érték alatt fekszik, a maradék $\frac{1}{4}$ -e pedig felette.

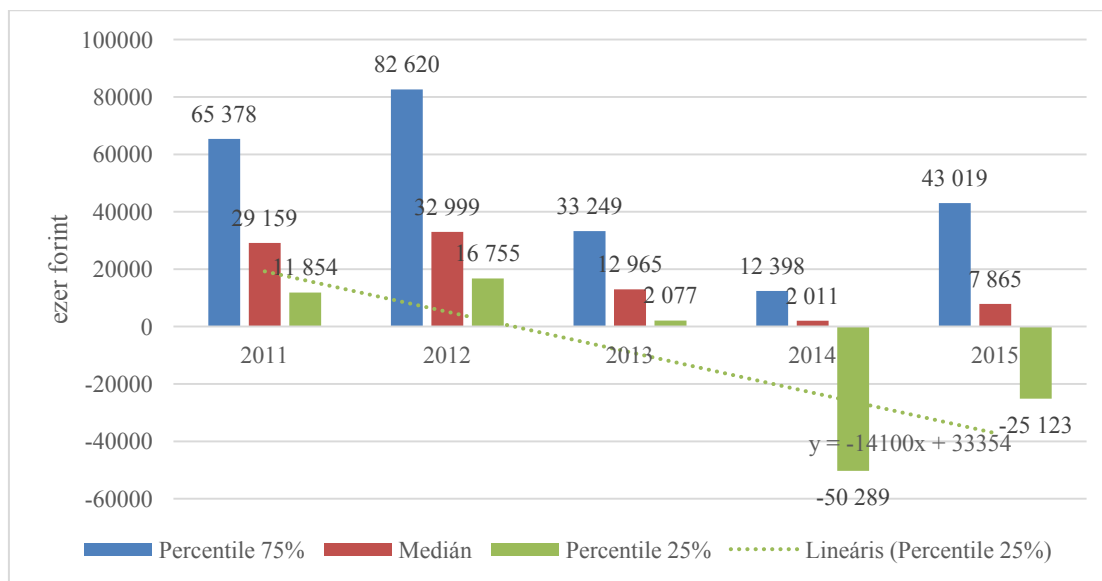
vagyis

- Az alsó kvartilis, $\frac{1}{4}$ -ed, vagyis 25% azt jelenti, hogy a takarékok 25%-nak a vizsgált évek alatt nőtt a mérlegfőösszege, csökkent az eredményessége
- A középső kvartilis $\frac{1}{2}$, vagyis 50%, takarékok 50% esetén minimálisan emelkedik a mérlegfőösszeg, majd csökken, de nem lesz negatív az eredménye

- A felső kvartilis $\frac{3}{4}$, vagyis 75% esetén vagy attól magasabb takarékos szám viszonylatában a legjobb eredményesség mutatható ki, növekvő mérlegfőösszeg mellett. Vagyis az összes takarékos $\frac{1}{4}$ -ed része működik eredményesen a vizsgált években.

A percentilisek összessége valójában a tapasztalati eloszlásnak felel meg.

A statisztikai sokaság elemei az ismérvek érték nagysága tekintetében eltérnek egymástól, tehát változékonyak. A középértékek ezeket az eltéréseket eltakarják. Ezért kell olyan mutatókat is számítani, amelyek ezeket a változékonyságokat fejezik ki. A változékonyság az azonos tulajdonságú, de eltérő érték nagyságú adatok egymástól vagy a középértéktől való különbözősége méreri.

24. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérleg szerinti eredmény mediánja illetve percentilisek meghatározása 2011-2015 év között

Forrás: <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) alapján saját szerkesztés

A mérlegfőösszeg illetve az eredmény alapján növekvő sorrendet képeztem, a legkisebb mérlegfőösszeggel vagy eredménnyel rendelkezőknél mutatható ki a legnagyobb változás, ha sorban elérem a középértéket, akkor a középérték alapján javul az eredményesség és a mérlegfőösszeg is.

4.2.1. Eszközarányos eredménymutató vizsgálata

Az előzőekben már láthattuk, hogy a középérték összehasonlításából milyen eredmények szűrhetők le, most a bizonyos mutatókból alkotott rangszámokat hasonlítom össze, vagyis a Magyarországon 2011 és 2015 között működő takarékszövetkezetek ROA eredményességi mutatóját vizsgálom egy statisztikai módszerrel. Az általam vizsgált időszakot úgy határoztam meg, hogy a 2013. évi CXXXV. törvény (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról) hatálybalépése előtti és utáni időszakot elemzem. A takarékszövetkezetek mérleg- és eredménykimutatás, vagyis éves beszámoló adataiból jövedelmezőségi mutatókat számolok a 2011 és 2015 év közötti időszakra. Majd SPSS statisztikai program segítségével elvégzem a statisztikai próbát.

$$\text{Eszközarányos nyereség (Return on Assets, ROA)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}}$$

A mutató a vállalat egészének eredményességét méri. Azt mutatja meg, hogy a vállalat teljes eszközállománya átlagosan milyen hozamot biztosított, mekkora megtérülési ráta mellett működött a vállalat. A mutató egyaránt fontos lehet a tulajdonosok és a hitelezők számára is, akárcsak a vállalat vezetése számára. Kiszámításához szükség van a társaság vizsgált időszakban elért eredmény adataira és a nevezőben a társaság összes eszközének állományára.

A mutató értékének értelmezése viszonylag egyértelmű feladat. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb hozamot ért el a társaság az eszközeinek működtetésével. A mutató értékének tükröznie kell az adott tevékenység üzleti kockázatát, tehát egy kockázatosabb tevékenységet folytató vállalkozásnál hosszabb távon a ROA értékének magasabbnak kell lennie. Mivel a bank működési kockázata is az eredményességre vannak hatással, ezért fontos volt, hogy olyan mutatót válasszak, amely a takarékszövetkezetek eredményességét mutatja meg.

A ROA vizsgálata Kruskal-Wallis teszttel:

A vizsgálat során azt szeretném bizonyítani, hogy a takarékszövetkezetek ROA mutatói a vizsgált években (2011-2015) eltérnek-e egymástól. A módszer kiválasztása során egyrészt azért esett a Kruskal-Wallis tesztre a választásom, mert az összeolvadásokból adódóan a vizsgált évek csoportjaiban különböző takarékszövetkezetek találhatók - az évek során új névvel kezdték meg egyes takarékok a működésüket, vagy ugyanazzal a névvel működtek tovább, de több takarékos összeolvadásával; tehát a vizsgált minták függetlenek. Másrészt, hasonló esetekben általánosan alkalmazott varianciaanalízis függő változó normalitására vonatkozó feltétele (Sajtos - Mitev, 2007) nem teljesül a vizsgált csoportokon (éveken) belül. A normalitás tesztelését a Kolmogorov-Smirnov teszt segítségével végeztem, melynek eredményei a 6. számú táblázatban láthatóak.

6. táblázat Normalitás vizsgálat

Év	N	Normalitás vizsgálat eredménye (Kolmogorov-Smirnov teszt)
2011	132	,000
2012	128	,000
2013	114	,000
2014	105	,000
2015	85	,000

Forrás: Saját számítás SPSS program segítségével

Az egyes eloszlástípusok közül általában a normális eloszlásra helyeződik a legnagyobb hangsúly, ugyanis a leggyakrabban használt statisztikai hipotézisvizsgálatok alkalmazásának feltétele a vizsgált változók normális eloszlása. Az eloszlást az egymintás Kolmogorov-Smirnov teszttel ellenőriztem. Azt dönthetjük el, hogy a minta normális eloszlású vagy az eloszlása eltér a normálistól, mivel a próba ennek az eldöntését teszi csak lehetővé. Nézzük, hogy lehet-e a minta normális eloszlású? A próba nullhipotézise az, hogy a változó nem normál eloszlású és a szignifikancia szint alapján az adatok eloszlása szignifikánsan különbözik a normáloszlástól, tehát ez azt jelenti, hogy a változó nem normális eloszlású. (Sajtos – Mitev, 2007 p. 118) A 7. számú táblázat eredmények egyike sem haladja meg a 0,05-os szignifikanciaszintet, ezért elfogadjuk a próba nullhipotézisét, mely szerint az adatok eloszlása szignifikánsan különbözik a normálistól. A varianciaanalízis alkalmazási feltételei, hogy a csoportokra a normális eloszlás legyen jellemző illetve a csoportok egymástól függetlenek legyenek, azonban ezek a feltételek nem teljesülnek, így a próba nem végezhető el.

Így a már említett Kruskal-Wallis teszttel végzem az elemzést. A Kruskal-Wallis teszt a varianciaanalízishez képest jóval robosztusabb, tehát könnyebb megfelelni a feltételeinek. A nemparaméteres eljárások e csoportja nem a tényleges értékekkel dolgozik, hanem az értékek sorrendjével, amit az un. rangszámokkal adunk meg. Egy érték rangja azt jelenti, hogy az nagyság szerint hányadik a mintában. A nemparaméteres próbák párhuzamba állíthatók a paraméteres eljárásokkal, így például a t-próbákkal és varianciaanalízissel. Így a paraméteres eljárásnak számító egyszempontos varianciaanalízis megfelelője a nem paraméteres eljárások közül a Kruskal-Wallis teszt, tehát akkor is helyettesítjük vele az ANOVA-t, ha a csoportonkénti szórások nagyon különböznek, az eloszlások alakja eltér, illetve, ha erősen sérül a csoportonkénti, normalitásra vonatkozó feltétel. A Kruskal-Wallis teszt eljárása tulajdonképpen a vizsgált csoportokat egyesíti, kiszámítja a megfigyelésekre vonatkozó rangokat, majd a rangszámokat csoportonként átlagolja. Ez a csoportonkénti rangátlag valójában a csoportban található értékek nagyságáról tájékoztat bennünket, ugyanis csak akkor nagy egy csoport rangátlaga, ha a változó adott csoportbeli eredeti értékei is átlagosan nagyobbak a többinél, vagyis az egyesített rangsorban a többiek fölött helyezkednek el.

A Kruskal-Wallis teszt nullhipotézise az, hogy a vizsgált csoportok átlagos rangszámai nem különböznek egymástól (McDonal, 2009). Amennyiben elvetjük a nullhipotézist, arra következtethetünk, hogy a vizsgált csoportok között van különbség (Nagy - Balogh, 2013).

H_0 : A Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatójából képzett rangszámok átlagai szignifikánsan eltérnek egymástól a 2011-2015 közötti éveket összehasonlítva.

H_1 : A Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatójából képzett rangszámok átlagai szignifikánsan nem térnek el egymástól a 2011-2015 közötti éveket összehasonlítva.

7. táblázat Az adott időszakban működő takarékszövetkezetek ROA mutatójának átlaga és a ROA mutatók alapján képzett rangszámok átlaga

Év	Rangszám	ROA mutatószám átlaga
2011	357,03	0,2651
2012	387,33	0,5134
2013	242,23	-0,1461
2014	161,20	-0,2755
2015	212,74	-0,1745

Forrás: Saját számítás SPSS program segítségével

Az eredményességi mutatók átlaga hasonló mintázatot mutat, mint a 21. ábrán bemutatott átlagos mérleg szerinti eredmény.

2012-ben a legjobb a ROA mutatószám átlaga és a rangszám is azt bizonyítja, hogy ebben az évben működtek a takarékszövetkezetek a legjobban a vizsgált időszakban. Aztán látszik egy törés és 2013-ban volt az eredményességi mutató a legrosszabb a legtöbb takaréktekintetében. 2013 után elkezdődött sok takarékszövetkezetnél az integráció, sok egyesülés történt melyeknek komoly anyagi vonzatai voltak, így az eredményesség is csökkent a sok költség miatt. De 2015-től már látható javulás. Azonban pár évre még szüksége van a szektornak, amíg beáll egy biztonságos, eredményes működés.

A H_0 állítást elfogadom és a H_1 hipotézist elvetem.

8. táblázat Az egyes évek összehasonlítása 2011 és 2015 között a Kruskal-Wallis teszt eredményeül kapott p-értékek segítségével

	2012	2013	2014	2015
2011	1,000	0,000	0,000	0,000
2012		0,000	0,000	0,000
2013			0,002	1,000
2014				0,301

Forrás: Saját számítás SPSS program segítségével

A táblázatban félkövér betűtípussal jelöltem, ahol szignifikáns eltérés figyelhető meg. Vagyis a szignifikáns különbség azt jelenti, hogy a vizsgált években a ROA mutatóból alkotott rangszámok szignifikánsan eltérnek egymástól. A 2011-es év 2012-höz képest nem tér el. Viszont a 2011-es év (357,03) szignifikáns eltérés a 2013-as évtől (242,23). A 2014-es év (161,20) és a 2015-ös évektől (212,74) ($p < 0,001$). A 2011-es és 2012-es év rangszámai nem térnek el szignifikánsan ($p \sim 1,000$). A 2012-es év szintén szignifikánsan eltér az összes többi évtől (2013,2014,2015). A 2013-as év a 2015-ös évhez képest viszont nem tér el. Valamint a 2014-es év a 2015-től szintén nem tér el szignifikánsan. Ez is azt bizonyítja, hogy az integrációval járó többletköltségek hatással voltak az eredményre. A takarékszövetkezetek négy különböző szolgáltató által fejlesztett öt különböző egymástól eltérő számlavezető rendszert használtak az integráció előtt és még jelenleg sem egységes az informatikai rendszerük. A következő számlavezető rendszereket használják: BOSS, Eurobank, Polaris Dream, Globe, MoonSol. A takarékok egyesülésekor rendkívül nagy többlet költséggel járt az adatok migrálása, sérülés nélküli összefésülése. Hiába írta elő a 2013. évi CXXXV. (a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról) törvény az egységes informatikai rendszer kialakítását, még nem történt meg ennek aktiválása, de finanszírozása a takarékokat terhelte.

4.3. A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett bűncselekmények

Kutatásaim kiterjedtek a takarékszövetkezetekkel kapcsolatos büntetőeljárásokra is. Olyan jogeseteket elemzek, melyekben valamely takarékszövetkezet sértettként jelent meg. A Bírósági Határozatokban (BH) - jelenleg már Kúriai Határozatok – közzétett döntések tényállását némileg lerövidítettem, de a pontosság érdekében törekedtem a szó szerinti szövegűsége. Mindez szorosan összefügg korábbi kutatásaimmal. A Debreceni Ítéltábla elnökének kutatási engedélye alapján összesen 143 büntetőügyet vizsgálhattam, amelyben valamilyen formában takarékszövetkezet is érintett volt.

Olyan büntetőügyeket vizsgáltam, melyekben a takarékszövetkezetek sérelmére valósult meg vagyon elleni vagy gazdasági bűncselekmény. (Sidlovicsné Tóth, 2018) A takarékszövetkezetek különösen érzékenyek lehetnek a gazdasági visszaélésekkel szemben, így a jogerősen befejeződött büntetőügyek tanulságait érdemesnek tartom levonni. Egészen az ún. rendszerváltozás időszakától igyekeztem nyomon követni az egyes tendenciákat napjainkig.

A pénzügyintézetek sérelmére vagyon elleni bűncselekmények lehetnek erőszakos vagyon elleni bűncselekmények, melyek közül tipikus egyben a legsúlyosabb a Büntető Törvénykönyv (Btk.) 365. §-ban meghatározott rablás büntette. Vagyon elleni bűncselekményként előfordult a sikkasztás (Btk. 372.§), a csalás (Btk. 373.§) és a hűtlen kezelés büntette (Btk. 376.§) is. A korrupciós bűncselekmények körében ki kell emelni a gazdasági vesztegetést (Btk. 291.§), illetve a Büntető Törvénykönyv pénzmosás fejezetéből a pénzmosás büntettét (Btk. 399.§).

Vesztegetés elfogadása

Btk. 291. § (1) Aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, avagy a jogtalan előnyt vagy ennek ígérését elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ha az elkövető

a) a jogtalan előnyért a köteletségét megszegi, egy évtől öt évig,

b) az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bünszövetségben vagy üzletszerűen követi el, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Ha az elkövető gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző, önálló intézkedésre jogosult személy, a büntetés

a) az (1) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig,

b) a (2) bekezdés a) pontjában meghatározott esetben két évtől nyolc évig,

c) a (2) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben öt évtől tíz évig

terjedő szabadságvesztés.

(4) Az (1)-(3) bekezdés szerint büntetendő az a külföldi gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy, aki az ott meghatározott bűncselekményt követi el.

(5) A büntetés korlátlanul enyhíthető - különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető - az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja, és az elkövetés körülményeit feltárja.

A vesztegetés elfogadása olyan korrupciós bűncselekmény, melynek elkövetője az adott szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy lehet. (Hollán, 2014) A cselekménynek összefüggésben kell állnia a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében végzett tevékenységgel. Az előny jogtalan minősítése egyértelművé teszi, hogy az jogszerűtlen magatartáshoz kapcsolódik. (Kónya, 2017a)

Neuralgikus pontja¹⁹ lehet a takarékszövetkezetek gazdálkodásának az, hogy a szövetkezet egyes alkalmazottainak milyen szabályszegése vezethet bűncselekmény megállapításához.

Jellemző példa erre az a büntetőügy, ahol az elsőfokú ítélet szerint az ügy VII. rendű vádlottja, aki a C. Kft. részéről hitelközvetítőként járt el, 2008. február 22-én és 2008. június 5-én a II. és III. rendű terhelttől egyszer 800 000 forintot, majd 500 000-500 000 forintot kért azért, hogy azokat a takarékszövetkezet dolgozói között szétossza, illetve részükre eljuttassa.

Az ítélet szerint: „A pénzüsszegek a II. rendű és a III. rendű. vádlottak irányából a VII. rendű vádlott részére történt átadására azért került sor, hogy a VII. rendű vádlott azokat a VIII. rendű vádlottnak juttassa vissza utólag, arra a kötelességszegő magatartására tekintettel, amely a P. Kft.-nek a cenzúrabizottsági előterjesztésekben a ténylegesnél kedvezőbb színben történő feltüntetését eredményezte.

A VIII. rendű vádlottnak a Takarékszövetkezet hitelezési üzletág vezetőjeként feladatát képezte az ügyvezetés döntési hatáskörébe tartozó kölcsön- és hitelkérelmek befogadása, ellenőrzése, minősítése, a döntési javaslatok előkészítése. Ennek megfelelően a VIII. rendű vádlott átvizsgálta a P. Kft. hitelkérelmeit, majd azok alapján előterjesztéseit a cenzúrabizottság irányába megtette. A P. Kft., mivel D osztályú minősítést kapott, hitelkérelmének fokozott óvatossággal történő elbírálása lett volna indokolt. Ezzel szemben a VIII. rendű vádlott a két hitelkérelem vonatkozásában olyan előterjesztéseket készített az arról ténylegesen döntési jogosultsággal

¹⁹ „neuralgikus pont”: Az a hely ahol a nehézségek inkább kiütözköznek (<https://idegen-szavak.hu/keres/neuralgikus>)

rendelkező cenzúrabizottság részére, amelynek teljes egészében a Kft. által benyújtott üzleti terven alapultak, azok felülbírált nélküli átvételét jelentették.

A VIII. rendű vádlott a költségvetési számokkal kapcsolatos szakmai számításokat nem kért, a terveket, a költségvetést a döntés, előkészítés szakaszában független szakember nem vizsgálta felül, különös tekintettel arra, hogy más ingatlanfedezetű hitelek esetében ingatlanszakértő a takarékszövetkezetnél közre szokott működni. A VIII. rendű vádlott a P. Kft. mindkét hitele esetében megsértette a fedezettség számítás szabályait, amikor a megfizetendő kamat összegével növelte a fedezettség értékét, amely ilyen módon nem tükrözte a valóságot. A VIII. rendű vádlott egyetlen esetben sem vizsgálta, hogy a beruházási ráfordítások könyvelt összege legalább nagyságrendeket tekintve összhangban van-e a készülségi fokok szerinti teljesítménnyel, illetve a teljesítésigazolás céljából benyújtott számlák értékével. A VIII. rendű vádlott munkaszerződésben meghatározott feladatát képezte a hatáskörrel rendelkező személy, vagy testület döntése alapján engedélyezett kölcsön, vagy hitel folyósítása, vagy a folyósítás előkészítése, a kockázatvállalási szabályzatban foglalt előírások egységes megvalósulásának ellenőrzése, kapcsolattartás a hitelügyintézőkkel, szakmai tanácsadás. Munkaköréből adódóan rálátása volt a hitelezés teljes folyamatára, s a rendelkezésre álló információkból észlelnie, tudnia kellett, hogy a fenti projekthitelekkel érintett vállalkozások - köztük a P. Kft. - a szürkegazdaságban mozognak. A VIII. rendű vádlott a munkaszerződéséből eredő azon elvárásokat, miszerint munkakörét képességei szerint, a munkáltató érdekeinek messzemenő figyelembevételével köteles ellátni, a P. Kft. hitelkérelmeinek ellenőrzése és értékelése során nem teljesítette, ennek oka az volt, hogy anyagi előnye származott, maximum 1 800 000 forint, mely összeget köteletségének megszegésére tekintettel II. és III. rendű vádlottaktól kapott.

A vagyonkezelő minden esetben valamilyen döntési jogosultsággal rendelkezik a rábízott idegen dolog, anyagi javak felett.

A jelenleg hatályos Ptk. 6:318 §-a a vagyonkezelő rendelkezési jogával kapcsolatosan a következőket rögzíti:

(1) A vagyon kezelése magában foglalja a vagyonkezelőre átruházott tulajdonjogból, más jogokból és követelésekből fakadó jogosultságok gyakorlását és az azokból fakadó kötelezettségek teljesítését.

(2) A vagyonkezelő a szerződésben foglalt feltételek szerint és korlátok között rendelkezhet a kezelt vagyona tartozó vagyontárgyakkal.

Az elsőfokon eljáró bíróság ítéletében a VIII. rendű vádlottat bűnösnek mondta ki 2 rendbeli, vesztegetés büntetésben, és ezért őt 1 év 8 hónapi börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 2 évi próbaidőre felfüggesztette.²⁰

A másodfokú bíróságként eljáró ítélőtábla a VIII. rendű vádlottat az ellene 2 rendbeli vesztegetés büntette miatt emelt vád alól azonban felmentette. Az ítélőtábla mellőzte a tényállásból azt a ténymegállapítást, hogy „A pénzüsszegek a II. rendű és a III. rendű vádlottak irányából a VII. rendű vádlott részére történt átadására azért került sor, hogy a VII. rendű vádlott azokat a VIII. rendű vádlottnak juttassa vissza utólag, arra a kötelelességszegő magatartására tekintettel, amely a P. Kft.-nek a cenzúrabizottsági előterjesztésekben a ténylegesnél kedvezőbb színben történő feltüntetését eredményezte”.

A harmadfokon eljáró Kúria egyetértett az ítélőtábla megállapításaival.

Rámutatott a Kúria arra, hogy a vagyonkezelő minden esetben valamilyen döntési jogosultsággal rendelkezik a rá bízott idegen dolog, anyagi javak felett. A Ptk. 6:318. §-a a vagyonkezelő rendelkezési jogával kapcsolatosan a következőket rögzíti: (1) A vagyon kezelése magában foglalja a vagyonkezelőre átruházott tulajdonjogból, más jogokból és követelésekből fakadó jogosultságok gyakorlását és az azokból fakadó kötelezettségek teljesítését. A (2) bekezdés szerint a vagyonkezelő a szerződésben foglalt feltételek szerint és korlátok között rendelkezhet a kezelt vagyona tartozó vagyontárgyakkal.

²⁰ Veszprémi Törvényszék a 2014. február 26. napján kelt 2.B.325/2012/108.számú ítélet

A VIII. rendű vádlott a munkaszerződése szerint sem felelt meg a fenti törvényi feltételeknek, ugyanis döntési jogosultsága nem volt, mindössze - mint a **hitelezési üzletág vezetője** - a hitelbírálatok előkészítését, majd a cenzúrabizottság által odaítélt hitelek folyósítását végezte, magában a döntésben - egy kivétellel - nem vett részt.

Kétségtelen, hogy az első- és a másodfokú ítélet is igen részletesen elemzi, hogy a VIII. rendű vádlott milyen kötelezettségszegéseket követett el, azonban ezek nem a vagyongazdálkodási, hanem a munkaköri kötelezettségek megszegését jelentették. Kétségtelen, hogy a munkaköri kötelezettségek egyben vagyongazdálkodási kötelezettséget is jelenthetnek, azonban az adott ügyben ez nem volt megállapítható.

Ennek megfelelően az ítéletben rögzített kötelezettségszegések a hűtlen kezelés büntetvényének ténybeli alapját nem képezhetik, annál is inkább, mert a kár, vagy a vagyoni hátrány nem ennek következtében merült fel, hanem annak okán, hogy - az irányadó tényállás szerint is - a vállalkozó adósok a folyósított hiteleket nem a beruházásra fordították, hanem elsikkasztották, amelyről viszont a VIII. rendű vádlottnak nem volt tudomása, ugyanis az ítéleti tényállás szerint a vállalkozók minden vád tárgyává tett esetben folyamatosan hamis adatokat szolgáltatottak.²¹ Ekként a Kúria harmadfokú eljárásban a másodfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.²²

A Rablás

365. § (1) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből

a) valaki ellen erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, vagy

b) öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezi, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.

(3) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) fegyveresen,

b) felfegyverkezve,

c) csoportosan,

d) bűnszövetségben,

e) jelentős értékre,

f) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során,

g) a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követik el.

(4) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) különösen nagy vagy ezt meghaladó értékre,

b) jelentős értékre a (3) bekezdés *a)*-*d)* pontjában meghatározott módon,

c) hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során a (3) bekezdés *a)*-*d)* pontjában meghatározott módon

²¹ EBH2016.B.4. (Kúria Bhar. III. 1.061/2015.)

²² BH 2016/2/B4, Kúria Bhar.III.1.061/2015/5.szám

követik el.

(5) Aki rablásra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A rablás a legsúlyosabb vagyon elleni bűncselekmény, amelynek védett jogi tárgya a tulajdoni viszonyok rendje és a személy cselekvési szabadsága. (A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablás bűncselekmények közül a kutatás kiterjedt a következő bírósági határozatokra: EBH2008.1758 jelentős értékre csoportosan és fegyveresen elkövetett rablás büntett kísérlete, BH2011.97 3 rb. társtettesként, fegyveresen, bünszövetségben elkövetett rablás büntette) Az elkövető magatartása az elvétel. A rablási erőszak személy ellen irányuló lenyűgöző, akaratot megtörő fizikai ráhatás (vis absoluta), amelynek folytán a megtámadott arra kényszerül, hogy a dolog megvédésével hagyjon fel. Az erőszaknak nem feltétlenül az ellen kell irányulnia, akitől az elkövető a dolgot meg kívánja szerezni, e harmadik személynek azonban az elkövetés időpontjában a helyszínen szükséges tartózkodnia, minthogy az készíti a birtokost arra, hogy dolgát átadja, vagy tűrje az elvételt. Az erőszaknak, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetésnek célzatosnak kell lennie. Abból a célból cselekszik az elkövető, hogy az idegen dolgot elvegye. (Kónya, 2017b)

Jellemző ítéleti tényállása egy jogerősen lezárt büntetőügynek, ahol az I. rendű és a II. rendű terhelt a takarékszövetkezet fiókjába mentek, ahol az alkalmazottakat egy fegyvernek látszó tárggyal arra kényszerítették, hogy a fiókban levő készpénzt a részükre átadják. Ennek megtörténte után a megszerzett pénzzel a helyszínről eltávoztak. Az eltulajdonítással okozott 573 800 forint kár nem térült meg. Ezt követően még két alkalommal követtek el hasonló módon hasonló nagyságrendű összegre bűncselekményt.

A bíróság a II. rendű terhelt cselekményeit 3 rendbeli fegyveresen, bünszövetségben, társtettesként elkövetett rablás büntettének minősítette.²³

Egy másik büntetőügyben a vádlottak több alkalommal szereztek pénzt takarékszövetkezetektől és kisebb postahivataloktól oly módon, hogy a takarékszövetkezet női alkalmazottaira lőfegyvernek látszó gázfegyvert fogtak, akik a kasszából és a trezorból átadták a pénzt. A bűncselekmények elkövetése során az egyes pénzintézetektől pár százezer forintos (de egymillió forintot meg nem haladó) pénzösszegeket szereztek.

A vádlottak cselekménye rablás büntettének minősül, minthogy az I., III. és IV. rendű vádlottak, amikor a pénz megszerzése érdekében megjelentek a tényállási részben leírt postahivataloknál, illetve pénzintézeteknél, álarcos megjelenésükkel, lőfegyvernek látszó tárggyal a kezükben, olyan lenyűgöző erejű fenyegetést gyakoroltak a női alkalmazottakra, hogy azok ennek hatására a kezelésükben levő pénzt átadták a vádlottaknak.

A személyiségi és vagyoni jogokat sértő bűncselekmények esetében kiemelkedő jelentősége van a sértettek számának, miután az ítélkezési gyakorlat általában azt az elvet követi, hogy a több sértett sérelmére ugyanazon vagy több elkövetési magatartással véghezvitt cselekmény annyi rendbeli bűncselekmény megállapításához vezet, ahány sértettet a cselekmény érintett. A következetes bírói gyakorlatot szerint a vagyoni jogokat sértő bűncselekmények - az egyéb alanyi és tárgyi feltételek fennállása esetén - általában akkor tartoznak a folytatólágosság törvényi egységébe, ha az elkövető a több cselekményt ugyanannak a természetes személynek a sérelmére vagy az önálló jogképességgel rendelkező azonos jogi személynek az ugyanazon vagy különböző gazdasági egységei sérelmére valósítja meg.

A Btk. 321. §-ának (1) bekezdésében meghatározott rablás törvényi tényállási eleme az idegen dolognak mástól jogtalan eltulajdonítás céljából történő elvétele végett erőszaknak avagy az élet

²³ BH2011. 97 (Legf. Bír. Bfv. II. 802/2009.)

vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetésnek az alkalmazása. A rablás törvényi tényállását szemügyre véve leszögezhető - és ezt az elsőfokú bíróság figyelmen kívül hagyta -, hogy a rablás mint erőszakos vagyoni elleni cselekmény összetett bűncselekmény; jogi tárgya kettős: egyaránt sérti a vagyoni viszonyokat és a személyiségi jogokat. A rablás sértettje az a személy, akivel szemben az elkövető a birtokában levő dolog megszerzése érdekében erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni fenyegetést alkalmaz. Másfelől sértettnek tekintendő az is, akinek a vagyoni jogait a rablási cselekmény sértette vagy veszélyeztette. A vagyoni és személyiségi jogaiban sértett gyakran azonos személy, de a kétfajta érdek személyi megtestesítője el is válhat egymástól. Az utóbbi eset alá vonhatók a pénzintézetek (postahivatalok) sérelmére megvalósított rablási cselekmények, amikor az elkövetők a rablási erőszakot, illetve fenyegetést a pénzintézeti (postahivatali) alkalmazottak ellen fejtik ki a rájuk bízott, a pénzintézet (postahivatal) tulajdonában levő pénz megszerzése érdekében. Minthogy a rablási cselekménynek kettős sértettje van, mindazokban az esetekben, amikor az elkövetők több elkövetési magatartással végbevitt cselekményei ugyanazon természetes vagy jogi személy vagyoni jogait sértik, ám az egyes cselekmények kapcsán a rablási erőszakot, illetve a fenyegetést a birtokukban levő dolog megszerzése érdekében különböző természetes személyek ellen alkalmazzák: az elkövetési magatartások számához igazodóan többrendbeli rablási cselekmény valósul meg. Az a körülmény ugyanis, hogy az elkövetők az egyes elkövetési magatartások alkalmával különböző természetes személyek személyiségi jogait sértik, a különböző érdeksérelemre, a cselekmények többirányú társadalomra veszélyességére tekintettel csak halmazati minősítéssel értékelhető megfelelően. Következésképpen a szóban forgó cselekmények - a személyiségi jogaikban sértett személyek különbözőségére, vagyis az „azonos sértett” hiányára figyelemmel - nem foglalhatók a folytatólagos egység kereteibe.

A kifejtetteket az adott esetre alkalmazva a másodfokú bíróság a rablási cselekmények jogi minősítését megváltoztatta, és a cselekmények rendbeliségét az elkövetési magatartások számához igazodóan állapította meg. Noha az egyes cselekmények kapcsán a vádlottak a pénz megszerzése érdekében több postahivatali (pénzintézeti) alkalmazottal szemben fejtettek ki rablási fenyegetést, a megyei bíróság álláspontja szerint ez még nem teszi indokolttá a cselekmény rendbeliségének az alkalmazottak számához igazodó megállapítását; a cselekmény a természetes egység keretein belül marad.²⁴

A sikkasztás

Btk. 372. § (1) Aki a rábízott idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik, sikkasztást követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a sikkasztást kisebb értékre vagy
- b) a szabálysértési értékre elkövetett sikkasztást
- ba) bünszövetségben,
- bb) közveszély színhelyén,
- bc) üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a sikkasztást nagyobb értékre,
- b) a kisebb értékre elkövetett sikkasztást a (2) bekezdés ba)-bc) pontjában meghatározott valamely módon, vagy
- c) a sikkasztást védett kulturális javak körébe tartozó tárgyra vagy régészeti leletre

²⁴ BH1999.148 (Nógrád Megyei Bíróság Bf. 204/1998. sz.)

követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sikkasztást jelentős értékre,

b) a nagyobb értékre elkövetett sikkasztást a (2) bekezdés *ba)-bc)* pontjában meg határozott valamely módon, vagy

c) a sikkasztást a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sikkasztást különösen nagy értékre vagy

b) a jelentős értékre elkövetett sikkasztást a (2) bekezdés *ba)-bc)* pontjában meghatározott valamely módon

követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a sikkasztást különösen jelentős értékre vagy

b) a különösen nagy értékre elkövetett sikkasztást a (2) bekezdés *ba)-bc)* pontjában meghatározott valamely módon követik el.

A sikkasztás bűncselekmény is a tulajdonviszonyok rendjét védi. (A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett sikkasztás bűncselekmények körében a következő bírósági határozatokra terjedt ki a kutatásom: Debreceni Ítéltábla Bf.II.516/2007 különösen nagy értékre, folytatólagosan, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntette, Győri Ítéltábla Bf. 82/2013/24 sikkasztás büntette, Kúria Bhar.III.1.061/2015/5 sikkasztás büntette és más bűncselekmények (BH2016.B4), Legf. Bír. Bfv. V. 1.844/1999/2.szám különösen nagy értékre elkövetett sikkasztás büntette és más bűncselekmények, Győri Ítéltábla Bf.82/2013/24. szám sikkasztás büntette és más bűncselekmények, Kúria Bhar.III.1.061/2015/5.szám sikkasztás büntette és más bűncselekmények, BH2006.181 sikkasztás büntette, EBH2006.1394 sikkasztás büntette, BH2013.32 folytatólagosan elkövetett sikkasztás büntette) A sikkasztás a bizalommal való visszaélés, a dolog feletti tényleges hatalom kihasználása. Elkövetési tárgya az elkövetőre rábízott, számára értékkel bíró idegen ingó dolog. Ellentétben a lopástól, sikkasztás esetében az elkövető jogszerűen birtokolja a dolgot, mert rábízta. A birtokba adás jogcíme közömbös, az lehet kezelés, használat, gazdálkodás is.

A sikkasztás bűncselekményre is azért kell külön felhívni a figyelmet, mert olyan bűncselekményi körhöz tartozik, ahol jellemzően valamely takarékszövetkezeti alkalmazott jogsértése vezet gazdálkodási kockázathoz.

Jellemző példája ezen körbe tartozó bűncselekményeknek a takarékszövetkezeti pénztárosként dolgozó egyes alkalmazottak jogsértései. Jellemző példája ezen típusú bűncselekményeknek az a büntetőügy, ahol a pénztáros, és a kirendeltség vezető közösen követett el bűncselekményeket. A Takarékszövetkezet sértett hitelezési szabályzata értelmében a kirendeltség vezetője saját hatáskörében önállóan dönthetett a kettőmillió Ft-ot meg nem haladó összegű kölcsönök folyósításáról.

E szabályzat részletesen tartalmazta a költségnyújtás feltételeit, a követendő eljárást, melynek lényeges eleme, hogy az ügyfél írásban nyújtja be a kölcsönkérelmet, melyhez csatolja a

munkáltatói igazolást, nyugdíjszelvényt, kezesi igazolásokat, majd a hitelbírálatot követően a kirendeltség vezetője a szövetkezet nevében írásban köt kölcsönszerződést az ügyféllel.

Ezt követően a kölcsönösszeg kifizetése a kirendeltség pénztárában történik pénztári bizonylaton, melyet utalványozóként a kirendeltség vezető ír alá, illetve a tényleges kifizetéskor azt a pénztárosnak is alá kell írnia. A pénztárbizonylaton szerepelnie kell a pénzt átvevő ügyfél aláírásának is.

A vádlott és (a büntetőeljárás során elhunyt) kollégája saját maguk részére vettek fel a sértettől kölcsönt, melyet visszafizetni a családjaik akkor megromlott anyagi helyzete miatt nem tudtak, ezért újabb kölcsönöket vettek fel annak érdekében, hogy a korábbi kölcsönöket törlesszék, illetve az újabb kölcsönök összegének egy részét maguknak megtartották.

Az újabb kölcsönök visszafizetése is azonban nehézséget okozott a vádlottnak és a kirendeltség vezetőnek, ezért közösen elhatározták, hogy létező, illetve fiktív személyek nevére fognak kölcsönöket folyósítani, melyeket saját maguk vesznek fel, majd a pénzt részben a korábbi kölcsönök visszafizetésére fordítják, részben pedig saját céljaikra használják fel.

Ezekben az esetekben a vádlott és kollégája a sértett takarékszövetkezet hitelezési szabályzatában foglaltakat megszegve jártak el, mert kölcsönkérelmet nem készítettek, így annak mellékletei sem álltak rendelkezésre, továbbá kölcsönszerződés sem készült az ügyletről, a kiadási pénztárbizonylaton pedig az ügyfél nevét a vádlott és kollégája aláhamisították. A vádlott és kollégája összesen 232 darab fiktív kölcsönt vettek fel 95.420.000 Ft összegben, melyből 43 darabnak a tőkeösszegét 13.580.000 Ft összegben teljes egészében visszafizették. A fennmaradó 189 darab kölcsön esetében a vádlott és a kirendeltség vezető 32.277.600 Ft-ot visszafizettek, míg 49.562.400 Ft-ot nem. A vádlott és kollégája a bűncselekménnyel összesen 95.420.000 Ft kárt okoztak, amiből megtérült 45.857.600 Ft, míg 49.562.400 Ft nem térült meg. A fiktív kiadási pénztárbizonylatok a takarékszövetkezet sértett könyvelésébe bekerültek, illetve a takarékszövetkezet belső ellenőre, a kirendeltségnél tartott negyedéves ellenőrzései alkalmával ezeket a bizonylatokat is áttekintette, melyeket a részére a kirendeltség vezetője adott át. A takarékszövetkezetnél 2003 őszétől működött az ún. eurobankos számítógéprendszer. Ebből és a leltárból a főkönyvelő erre irányuló figyelemfelhívására is tekintettel a belső ellenőr 2004 augusztus első napjaiban megállapította, hogy az érintett egységüknel sok a függő kamat. Feltűnt neki, hogy van olyan ügyfél, akinek több hitele is van, és a gépi nyilvántartásból az is kiderült, hogy az általa kiválasztott nevekhez kezesek nincsenek felvezetve a számítógépre.

Mindezekre a vádlott nem tudott elfogadható magyarázatot adni, ezért 2004. augusztus 4-én a belső ellenőr, a takarékszövetkezet ügyvezetőjével megjelent a kirendeltségen. Itt találkoztak a vádlottal, aki a lakásán bevallotta nekik, hogy a kollégájával évek óta fiktív nevekre kiállított kölcsönszerződéseket készítettek és így több millió forintot vettek fel. A vádlott és a kollégája által a sértett hitelezési szabályzatának megszegésével, jogellenesen folyósított kölcsönök voltak több mint száz személy nevében egyenként néhány százezer forintos értékben.

A vádlottat a megyei bíróság bűnösnek mondta ki különösen nagy értékre, folytatólagosan, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntetében és folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétségében, mint társtettést. Ezért a bíróság halmazati büntetésül 3 (három) év fegyházbüntetésre és 3 (három) év közügyektől eltiltás mellékbüntetésre ítélte, amely ítéletet a másodfokon eljárt ítélőtábla helybenhagyott.²⁵

Ezen büntetőügy is rávilágít arra, hogy a folyamatosan, kellő időben végzett belső ellenőrzés is megakadályozhatja a vagyon elleni bűncselekmények elburjánzását. Az egyik legfontosabb tényező azonban a munkavállalók kiválasztása és olyan ösztönző rendszer kiépítése, ami elkerülhetővé teszi a hasonló bűncselekmények elkövetését.

²⁵ Debreceni Ítélőtábla Bf.II.516/007/5. sz, Szabolcs Szatmár Bereg Megyei Bíróság B.753/2005/31. sz.

A csalás

Btk. 373. § (1) Aki jogtalan haszonszerzés végett mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz, csalást követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a csalás kisebb kárt okoz, vagy
- b) a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó csalást
- ba) bünszövetségben,
- bb) közveszély színhelyén,
- bc) üzletszerűen,
- bd) jótékony célú adománygyűjtést színlelve

követik el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a csalás nagyobb kárt okoz, vagy
- b) a kisebb kárt okozó csalást a (2) bekezdés *ba)*-*bc)* pontjában meghatározott valamely módon követik el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a csalás jelentős kárt okoz,
- b) a nagyobb kárt okozó csalást a (2) bekezdés *ba)*-*bc)* pontjában meghatározott valamely módon követik el, vagy
- c) a csalást a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követik el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a csalás különösen nagy kárt okoz, vagy
- b) a jelentős kárt okozó csalást a (2) bekezdés *ba)*-*bc)* pontjában meghatározott valamely módon követik el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a csalás különösen jelentős kárt okoz, vagy
- b) a különösen nagy kárt okozó csalást a (2) bekezdés *ba)*-*bc)* pontjában meghatározott valamely módon követik el.

(7) E § alkalmazása szempontjából kárnak kell tekinteni az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is.

A csalás elkövetési magatartása a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás.²⁶ A tévedésbe ejtés a valóznak és a valótlannak a felcserélése, valótlanságnak valóságként feltüntetése vagy a valóságnak más színben beállítása, illetve annak elhomályosítása. Ennek eredményeként téves képzet alakul ki a sértettben. (Kó, 2000) (Madai, 2011) A tévedésbe ejtésnek nem kell fondorlatosnak, átláthatatlannak lenni. A tévedésbe ejtés lehet akár egyszerű, könnyen felismerhető primitív magatartás is. A tévedésben tartás pedig az elkövető magatartásától függetlenül keletkezett tévedés el nem oszlatása. Az elkövető felismeri ezt és jogtalan haszonszerzés céljából kihasználja. (Mészár, 2001) (Nyikos, é.n) A csalás eredménye a kár, amely bekövetkezhet a tévedésbe ejtett vagy tartott személynél, de a passzív alany rendelkezése folytán más személynél is. (Sándor, 2014) A kár fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdésének 16. pontja határozza meg. A törvény alapján a kár a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés. Az elmaradt haszon tehát nem kár, mert nem vagyoni hátrány van a törvényi tényállásban. (Kónya, 2017c)

²⁶ A csalásról lásd bővebben: Elek Balázs: Egy dogmatikai vita feltámadása. A csalás eredményének értelmezése. Büntetőjogi Szemle 2013/1-2. szám 3-8. o.

A II. rendű terheltet a bíróság jogerős ítéletében társ tettesként folytatólagosan és üzletszerűen elkövetett jelentős kárt okozó csalás büntette, és folytatólagosan elkövetett magánokirat-hamisítás vétsége miatt halmazati büntetésül 2 évi börtönbüntetésre és 2 évi közügyektől eltiltásra ítélte.

A megállapított tényállás lényege szerint a II. rendű terhelt 2001. évben terhelt-társaival megállapodott abban, hogy olyan személyeket keresnek fel, akik jogosultak lakásépítési kedvezményre, és azt ezen személyekkel igénybe vetetik abban az esetben is, ha nem kívánnak építkezni, és az építkezéshez sem önerővel, sem anyagi forrással nem rendelkeznek. Ilyen körülmények között az eljáró pénzügyintézet tévedésbe ejtették valótlan tartalmú nyilatkozatokkal, majd szerződést kötöttek a lakásépítési támogatás folyósításáról. A támogatások ily módon történő igénylésével és felvételével a Kincstári Vagyonigazgatóság sértettnek összesen 5 800 000 forint kárt okozott, amely nem térült meg.

A csalás törvényi tényállási elemei maradéktalanul megvalósultak. A II. rendű terhelt, társaival történt megállapodás alapján a valós tények ismeretében az építési szándékot, a rendelkezésre álló önerőt és az építkezések készülségi fokát illetően valótlan tények állításával és valótlan tartalmú okiratok felhasználásával megtévesztették a lakásépítési támogatást folyósító pénzügyintézetet.

Az okozott kár összegszerűségének meghatározásánál az elkövetéskor hatályos kormányrendelet szerint a lakásépítési támogatást a tényállásban szereplő személyek törvényesen nem vehették igénybe, így az maradéktalanul visszajár, függetlenül attól, hogy abból építkezésre felhasználták-e bizonyos összeget vagy sem.

Kár a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés. Jelen esetben a kár a megtévesztett pénzügyintézet vagyoni rendelkezésekor - a lakástámogatás kifizetésével - bekövetkezett, így a cselekmény minősítését is megalapozó kár összegszerűségét az esetleges és rendeltetésszerű felhasználás utóbb már nem befolyásolja.²⁷

További példaként érdemes kiemelni azt a büntető ügyet, ahol összesen huszonhat vádlott ellen indult büntetőügyben sértettként érintett takarékszövetkezetet 1958-ban alapították. Az I. rendű vádlott édesapja is alapító tag volt. Az I. rendű vádlott 1988-ban létesített munkaviszonyt a takarékszövetkezet egyik kirendeltségénél. 1994-től 2009-ig kirendeltség vezető volt. Munkaköri leírása szerint közvetlenül a takarékszövetkezet ügyvezető igazgatójának irányítása mellett vezette a központi kirendeltséget, személyileg felelt a kirendeltség ügyeinek viteléért, a jogszabályokban és más belső szabályzatokban foglaltak betartásáért, a kirendeltség belső rendjéért. A takarékszövetkezet igazgatósága és a felsőbb vezetők határozatait, utasításait figyelembe véve irányította az egyéb gazdasági és pénzügyi tevékenységet, szervezte, irányította és ellenőrizte a beosztott dolgozók munkáját. Kiemelt feladatai körébe tartozott a hatáskörébe tartozó kölcsönök elbírálása, illetve részt vett az első és másodfokú cenzúrabizottság munkájában. Az igazgatóság által engedélyezett hatáskört betartva bírálta el és engedélyezte a hiteleket. A testületi döntést igénylő kölcsönöket a cenzúrabizottság elé kellett terjesztenie, amely bizottság munkájában ugyancsak részt vett. Vezetői feladatai körébe tartozott a bizonylatok meglétének, alaki és tartalmi követelményeinek betartása, mellékletének, a kétszemélyes ügyintézés betartása ellenőrzése.

A takarékszövetkezet Hitelezési Szabályzata tartalmazta a hitelezési eljárás rendjét, melynek része volt a Hiteligénylő lap tartalmi és formai követelményeinek történő megfelelés. A hitelügyintézők a hitel és kölcsönkérelmeket csak a takarékszövetkezet hivatalos helyiségében vehették át, szigorú szabályok voltak a személyazonosság ellenőrzésére. A takarékszövetkezettel korábban kapcsolatban nem álló ügyfelek hitelkérelmét csak meghatározott türelmi idő után javasolták a szabályzatok befogadni. Munkáltatói igazolást is csak cégszerű aláírással lehetett befogadni. A takarékszövetkezet szabályzata szerint is arra törekedett, hogy hitelt elsősorban a

²⁷ BH2011.33 (Legf. Bír. Bfv. III. 370/2009.)

székhelye (telephelyei) szerinti körzetben lakó és dolgozó ügyfeleknek nyújtson. A Takarékszövetkezetről külön igazgatósági határozat is volt az ún. fogyasztási hitelekre, amely szerint például nem kaphat kölcsönt a korábban rossz minőségű hitellel rendelkező adós, illetve az az adós, akinek bármilyen korábbi hitele kapcsán a takarékszövetkezetnek hitelezési vesztesége keletkezett, vagy akivel szemben nem fizetés miatt végrehajtási eljárás van folyamatban, akinek bármilyen korábbi hitelét a takarékszövetkezet felmondta. Egyes esetekben pedig testületi döntés kellett a kölcsön nyújtásához, így a korábban kétes hitellel rendelkező adós hitelezéséhez.

Az I. rendű vádlott a takarékszövetkezet Szervezeti és Működési Szabályzatában, a munkaköri leírásában, a Hitelezési Szabályzatában előírt kötelezéseit megszegve, a kölcsönkérelmek befogadása, a kölcsönkérők által szolgáltatott adatok ellenőrzése, a kölcsönkérők által bejelentett adatok ellenőrzése, a kölcsönkérők és a kezesek által szolgáltatott munkahelyi igazolások valóságtartalma ellenőrzésekor nem kellő körültekintéssel járt el vagy a szolgáltatott adatokat egyáltalán nem ellenőrizte. A cenzúrabizottságot csak formálisan működtette, annak döntéseit csak utólag íratta alá a tagokkal. Vezetői tekintélyét felhasználva és vezetői pozíciójával visszaélve a hitelügyintézőknek, a pénztárosnak a munkaköri leírásukkal ellentétes, a hitelezési szabályzattal ellentétes utasításokat adott, amit a beosztottjai kritika nélkül elfogadtak és végrehajtottak. A kölcsönadás feltételeit nem kellő alaposítással ellenőrizte. A munkanélküliek, a BAR (Bankközi Adós-és Hitelinformációs Rendszer) listán lévők is kaphattak hitelt.

A II. és III. rendű vádlottak 2007-ben felkeresték az I. rendű vádlottat, és abban egyeztek meg, hogy nagyobb összegű hitelt vesznek fel, de nem a saját nevükben, mert nem megfelelőek a hitelkörülményeik. Ezért barátaik nevében vesznek fel hitelt, és ebből fogják vállalkozásukat finanszírozni. Közölték I. rendű vádlottal, hogy a barátaik dolgoznak, ezért munkaidőben a takarékszövetkezetben nem tudnak megjelenni. 2007-2008 években az I. rendű vádlott így több mint 66 millió forint hitelt engedélyezett úgy, hogy a II. és III. rendű vádlottak részére üres kölcsönigénylő lapokat adott át, amelyeket a II. és III. rendű vádlottak kitöltve és aláírva juttattak vissza hozzá. Az I. rendű vádlott iktatta a kérelmeket, utasította a pénztárost a kiadási pénztárbizonylatok elkészítésére, majd a szerződésekben szereplő összeget magához véve, azt kivitte a takarékszövetkezetből, és átadta II. és III. rendű vádlottaknak. Összesen 51 szerződésben 51 hitelfelvevő adata fiktív, míg a 110 kezes adata közül 109 fiktív.

Annak ellenére, hogy a II. és a III. rendű vádlottak a kamatokat nem fizették, az I. rendű vádlott továbbra is folytatta hitelezésüket. A takarékszövetkezet belső ellenőrzésének megindulásakor az I. rendű vádlott egy hajnali időpontban megjelent, és az összes szerződési dokumentációt kijuttatta az épületből, és a II. és III. rendű vádlottaknak adta át.

A jogerős bírósági ítélet az I. rendű vádlottat folytatólagosan elkövetett hűtlen kezelés büntetében (Btk. 376. § (1), (5) bekezdés a) pont) és 5. rendbeli. vesztegetés elfogadása büntetében (Btk. 291. § (19) bekezdés, (2) bekezdés a) és b) pont, (3) bekezdés c) pont) mondta ki bűnösnek. Ezért őt halmazati büntetésül 7 év szabadságvesztésre és 7 év közügyektől eltiltásra ítélte.

A II. és III. rendű vádlottakat 2 rendbeli csalás büntette (Btk. 373. § (6) bekezdés b) pont) és nagyszámú hamis magánokirat felhasználásának vétsége miatt hat és hat hónap illetve hat év szabadságvesztésre ítélte jogerős ítéletében a bíróság, és mellékbüntetésül hét illetve hat év közügyektől eltiltásra.²⁸

Nem mindig könnyű, és nyilvánvaló az elkövetői magatartás esetében annak elhatárolása, hogy az elkövetői magatartás **csalás büntetéként** vagy **hűtlen kezelés büntetéként** minősül-e. A hűtlen kezelés vagyoni hátrányt okozó visszaélés a vagyongazdálkodási megbízatással. Az e bűncselekményt elkövető személyek idegen vagyontárgy kezelésével megbízottak, és a vagyongazdálkodási megbízatásból reájuk háruló köteleiséget szándékosan szegik meg, és ezzel

²⁸ Eгри Төрвөншзэк В. 607/2012/421. szám, Дебрецени Ítéлтáбла Вf.III.74562014/34. szám.

összefüggésben a kezelt vagyonban vagyoni hátrányt okoznak. Az az elkövető, aki eladósodott volt, fizetéseképtelenségét elhallgatta a pénzek felvételénél, tisztában volt azzal, hogy a megjelölt határidőre nem képes visszafizetni, ily módon a kölcsönadó sértetteket megtévesztette. Megtévesztő magatartása eredményeként két magánszemélyeknek és a takarékszövetkezet sértetteknek kárt okozott. Ez a magatartás tehát mindhárom sértett vonatkozásában a család tényállási elemeit valósította meg. A kölcsönök, illetve a hitel megszerzésénél a valótlan tények feltüntetésével, illetve valós tények elferdítésével járt el.

Ez a tévedésbe ejtő magatartás tette lehetővé valamennyi esetben a pénzszerzést.²⁹

Hasonló elkövetési móddal napjainkban is találkozhatunk, melynek kiszűrése az ügyfelek minél alaposabb megismerése mellett a takarékszövetkezetek hitelszabályzatainak maradéktalan megtartásával valósulhat meg. (A család bűncselekmények körében a következő bírósági határozatokra terjedt ki a kutatásom: Szegedi Ítéltábla Bf. II. 42/2014/8 család büntette, Fővárosi Ítéltábla 2. Bf. 361/2013/11 család büntette, Legf. Bír. Bf.V.1051/1992/11. szám a különösen nagy kárt okozó család büntette és más bűncselekmény, Legf. Bír. Bf. V. 1149/1993/6.szám a család és más bűncselekmények, Kúria Bfv. V. 649/1998/5.szám család, Legf. Bír. Bf.IV. 1.185/1999/7.szám család büntette és más bűncselekmények, Szegedi Ítéltábla Bf.III.411/2012/11. család büntette, Legf Bír.Bf. V. 151/2000/12. szám különösen nagy kárt okozó család büntette és más bűncselekmények, Debreceni Ítéltábla Bf.II.673/2013/10.szám társtettesként, folytatólagosan elkövetett család büntette és más bűncselekmény, Kúria Bfv.II.1164/2013/8.szám család büntette, Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.342/2012/7. szám család büntette és más bűncselekmények)

Hűtlen kezelés

376. § (1) Akit idegen vagyon kezelésével bíztak meg, és ebből folyó kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okoz, hűtlen kezelést követ el.

(2) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a hűtlen kezelés kisebb vagyoni hátrányt okoz, vagy
- b) a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelést gyám vagy gondnok e minőségében követi el.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a hűtlen kezelés nagyobb vagyoni hátrányt okoz, vagy
- b) a kisebb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelést gyám vagy gondnok e minőségében követi el.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a hűtlen kezelés jelentős vagyoni hátrányt okoz, vagy
- b) a nagyobb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelést gyám vagy gondnok e minőségében követi el.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a hűtlen kezelés különösen nagy vagyoni hátrányt okoz, vagy
- b) a jelentős vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelést gyám vagy gondnok e minőségében e minőségében követi el.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a hűtlen kezelés különösen jelentős vagyoni hátrányt okoz, vagy

²⁹ Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 1149/1993/6. szám

b) a különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelést gyám vagy gondnok e minőségében követi el.

A hűtlen kezelés a vagyoni viszonyok rendjét védi, egészen pontosan a vagyon megóvásához fűződő tulajdonosi érdekeket. A hűtlen kezelés vagyoni hátrányt okozó visszaélés az idegen vagyon kezelésére vonatkozó megbízatással. Idegen vagyon mindaz, ami nincs az elkövető tulajdonában, az lehet ingó és ingatlan vagyon is, és annak részét képezik a vagyoni természetű jogosultságok is. A vagyonkezelés a vagyonnal történő gazdálkodást jelenti. A megbízás feltételezi a vagyonnal való gazdálkodást is, annak alapja lehet jogszabály, hatósági határozat és szerződés is. A kezelési megbízás alapján köteles a megbízott eljárni. Köteles így a jogszabályban, hatósági határozatban, ügyrendben, alapító okiratban, szerződésben rögzített köteleit teljesíteni, és az ésszerű gazdálkodás követelményeinek megfelelően eljárni. Az elkövetési magatartás a vagyonkezelési köteleesség megszegése. Természetesen a gazdasági tevékenység folytatásának szükséges velejárója a kockázatvállalás, és annak mértékét a vagyonkezelői megbízás behatárolja. Büntetőjogi felelősséget az ennek kereteit túllépő, vagyonvesztéssel járó kockázatvállalás vonhat maga után. (Kónya,2017)

A Kúria arra is rámutatott, hogy amennyiben a megbízás a vagyonnal való teljes gazdálkodásra kiterjed, a szokásost meghaladó kockázatvállalás esetében sem állapítható meg a köteleességszegés, ha a vagyonkezelő a kockázatvállalással a megbízó számára kedvezőbb vagyoni helyzetet szándékozik teremteni, s az ehhez szükséges körülményeket kellő körültekintéssel vette figyelembe.³⁰

Az ezredforduló időszakát jellemző bűncselekmény tényállása szerint az I. rendű terhelt 2000. évtől kezdődően volt a Takarékszövetkezet sértettnél ügyvezető. 2005. évtől kezdődően emellett a takarékszövetkezet elnöki tisztségét is betöltötte. Az I. rendű terheltet az ügyvezető elnöki tisztsége alól a Takarékszövetkezet küldöttgyűlése 2006. október 27. napján mentette fel. Az I. rendű terhelt 2004 tavaszán elhatározta, hogy a takarékszövetkezethez tartozó központi épületet, valamint egyes kirendeltségek épületeit felújíttatja.

A beruházások koordinálását és felügyeletét csak az I. rendű terhelt végezte. Az I. rendű terhelt tevékenysége magába foglalta többek között a felújítandó épületek kiválasztását, az azokon elvégzendő munkák meghatározását, a vállalkozóktól történő ajánlatok bekérését, majd a kivitelezővel történő megállapodás megkötését, valamint a munkálatok elvégzésének ellenőrzését, valamint a teljesítésről kiállított számlák befogadásának és utalványozásának az elrendelését is.

A felújítással egy Kft.-t bízott meg, amelynek az ügyvezetője a II. rendű terhelt volt. A felújítással kapcsolatban az I. rendű és a II. rendű terhelt írásbeli szerződést nem kötöttek. Az I. rendű terhelt által szóban megjelölt munkákra a II. rendű terhelt adott árajánlatot, amit szerződésnek tekintettek. A II. rendű terhelt által kiállított számlákon egyrészt fiktív munkák árai, másrészt az irányadó áraknál magasabb árak is feltüntetésre kerültek. Műszaki ellenőrt az I. rendű terhelt nem alkalmazott. A munkálatokat a megfelelő szakmai jártasság hiánya ellenére ő ellenőrizte. Nem vizsgálta a II. rendű terhelt által megjelölt munka-, illetve anyagdíjak mértékét és nem hiányolta az elvégzett munkákról kiállítandó teljesítésigazolást. Nem ellenőrizte a II. rendű terhelt által benyújtott számlákat, hanem anélkül aláírta és utasítást adott azok kifizetésére. A kirendeltség esetében pontosan tudta, hogy a II. rendű terhelt által kiállított számlák mögött tényleges teljesítés nincs. Az ezeken szereplő összegeket azért utaltatta el a II. rendű terheltnek előre, hogy az éppen aktuálisan fennálló likviditási gondjait megoldja.

Az I. rendű terhelt a felújítási-, beruházási munkák vonatkozásában nem képviselte a lehető leghatékonyabban a Takarékszövetkezet vagyoni érdekeit. Működése során a rendes gazdálkodás követelményeit nem tartotta szem előtt. A rábízott idegen vagyont nem a tőle elvárható

³⁰ EBH 2015.B.3

gondossággal kezelte, és nem tett meg minden tőle elvárhatót a károk elkerülése érdekében. A tényállás szerint a vagyoni hátrány összege mindösszesen: 10.302.489.- Ft volt.

A Kúria felülvizsgálati eljárásban azt állapította meg, hogy I. rendű terhelt első ügyvezetőként a takarékszövetkezet idegen vagyon kezelésével megbízott vezető tisztségviselője volt. A vezetői tisztség elnyerésével az I. rendű terhelt tisztában volt azzal is, hogy ezáltal vagyonkezelői tevékenységre jogosult, illetve vagyonkezelői kötelezettség terheli. Az I. rendű terhelt az ésszerű vagyonkezelési szabályokat a tényállásban rögzített felújítási munkálatok során sorozatszerűen megszegte, azokkal ellentétesen járt el, ezért felismerhette és felismerte, hogy ezáltal a sértettnél vagyoni hátrány keletkezhet, illetve keletkezik. Mindezek folytán a vezető tisztségviselőként a takarékszövetkezet rendelkezése alatt álló épületek (kirendeltségek) felújítását a saját hatáskörében önállóan végző I. rendű terhelt olyan idegen vagyon kezelésével megbízott személyként járt el, aki **a hűtlen kezelés büntettének** tettese lehet.

A Kúria egyetértett a másodfokú bírósággal abban, hogy az I. rendű terhelt eshetőlegesen szándékkal követte el a bűncselekményt. Az ún. tudatos gondatlanság esetében az elkövető tisztában van magatartása lehetséges következményeivel, de könnyelműen bízik azok elmaradásában. E könnyelmű bizakodás nem azonos a megalapozatlan vágyakozással. A bizakodásnak valamilyen realitáson, ténybeli alapon kell nyugodnia. A vagyonkezelő bízhat a saját képességeiben, bizonyos tapasztalati tényekben vagy valamilyen megfontolás tárgyává tett esetleges intézkedésben.

Az I. rendű terhelt minden alapot nélkülözően bizakodott abban, hogy a legalapvetőbb intézkedések, ellenőrzések elmulasztása nem okoz vagyoni hátrányt az általa képviselt takarékszövetkezetnek. Az ilyen alaptalan vágyakozás a belenyugvással egyenértékű, vagyis eshetőlegesen szándékosságnak felel meg.

Miután az I. rendű terhelt vagyonkezelői kötelezettség megszegéseként értékelt cselekménye és a bekövetkezett vagyoni hátrány között okozati összefüggés áll fenn, I. rendű terhelt cselekménye maradéktalanul kimerítette az 1978. évi IV. törvény 319. §-ának (1) bekezdésében meghatározott, a (3) bekezdésének b) pontja szerint minősülő és büntetendő, jelentős vagyoni hátrányt okozó, folytatólagosan **elkövetett hűtlen kezelés büntettének** törvényi tényállását.³¹

(A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett hűtlen kezelés bűncselekmények körében a következő bírósági határozatokra terjedt ki a kutatásom: Fővárosi Ítéltábla Bf. 3.255/2013/7 hűtlen kezelés büntette, Kúria Bfv.II.620/2015/7 hűtlen kezelés büntette, Legf. Bír. Bfv.IV.2.286/1998/8.szám hűtlen kezelés büntette, Debreceni Ítéltábla Bf.I.721/2013/12. szám folytatólagosan elkövetett, különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntette és más bűncselekmények, Kúria Bfv.II.620/2015/7.szám hűtlen kezelés büntette és más bűncselekmény)

A pénzmosás

Btk. 399. § (1) Aki más által elkövetett büntetendő cselekményből származó

a) dolgot átalakítja, átruházza, vagy a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe abból a célból, hogy

aa) az ilyen dolog eredetét eltitkolja, elleplezze, vagy

ab) a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást megghiúsítsa,

³¹ Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.620/2015/7.szám

b) dolog eredetét, az ilyen dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, az ilyen dolog helyének változását vagy azt a helyet, ahol az ilyen dolog található, eltitkolja, vagy elleplezi,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolgot

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) * Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése, titkolása céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

c) * pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként vagy

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Btk. 400. § (1) * Aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

b) * pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként, illetve

c) hivatalos személyként

követik el.

(2) Nem büntethető az (1)-(2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

9. táblázat A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos bejelentések megoszlása a szolgáltatók között

Szolgáltatók	2013	2014	2015	2016	2017
Bank	11443	8055	6967	6969	6119
Takarékszövetkezet	350	241	170	261	215
Egyéb hitelintézet	57	72	23	31	18
Pénzváltók	119	148	173	352	775
Egyéb pénzügyi szolgáltatók	253	384	498	680	918
Befektetési szolgáltatók	53	136	109	103	124
Biztosítási szolgáltatók	539	543	357	275	375
Árutőzsdei szolgáltatók	0	0	0	0	0
Önkéntes Kölcsönös Biztosítópénztár	5	3	19	37	0
Egyéb (postai szolgáltató, könyvvizsgáló, könyvelő, közjegyző, ügyvéd stb.)	36	36	53	78	45
Bejelentések száma összesen:	12855	9618	8369	8786	8589

Forrás: a Pénzmosás Elleni Információs Iroda által vezetett adatbázis alapján

A 2013. évben 12855 bejelentés és adatszolgáltatás érkezett a Pénzmosás Elleni Információs Irodához. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás tárgyában érkezett bejelentések túlnyomó részét – az előző és az az követő évek – statisztikai adataihoz hasonlóan a banki bejelentések a 90%-ot képeznek. A banki bejelentéseket az 5 legnagyobb bank teszi. A táblázatban megfigyelhető, hogy a takarékszövetkezetek által bejelentet gyanús esetek száma országos szinten évente 200 – 300 db, ami nem jelentős az összes bejelentések számához képest. Ebből arra is következtethetünk, hogy ők személyesen ismerik az ügyfeleiket, vidéken, kis falvakban működnek sok esetben, ahol kevésbé jellemző a gyanús esetek.

A terrorizmus finanszírozása elleni fellépés és a terrorizmus elleni pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések (célzott pénzügyi szankciók) végrehajtása továbbra is kiemelt jelentőséggel bírnak a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni intézményrendszer szereplői számára. Amennyiben a szolgáltató olyan személlyel, szervezettel kapcsolatban rendelkezik információval, amely személy, szervezet szerepel az ENSZ BT határozata által bevezetett pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedések rendszerében, de az uniós végrehajtás az észleléskor még nem történt meg, akkor a szolgáltató a Pmt. (a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény) 23. §-a alapján terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény, körülmény felmerülése miatt köteles bejelentést tenni.

Amennyiben a szolgáltató olyan adatot, tényt, körülményt észlel, amely arra utal, hogy az ENSZ BT (Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanács) határozat által bevezetett pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés alanya Magyarország területén a pénzügyi és vagyoni korlátozó intézkedés hatálya alá eső pénzeszközzel vagy gazdasági erőforrással rendelkezik, és befagyasztásnak vagy rendelkezésre bocsátás tilalmának lenne helye, ha azt uniós jogi aktus rendelte volna el, akkor köteles a Pmt. 24. § (1) bekezdése alapján – a befagyasztás és a rendelkezésre bocsátás tilalmának az elősegítése érdekében – a felmerülő tranzakciókat felfüggeszteni és bejelentést tenni.

(https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok, 2018)

A pénzmossással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

Btk. 401. § Aki a pénzmosság és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő

A pénzmosság 1994-ben került be a büntető törvénykönyvbe. A deliktum³² tényállása ettől kezdve számos ponton módosításra, pontosításra került, jóformán anélkül, hogy a felderítésének tényleges gyakorlata lett volna.

Tóth Mihály³³ megfogalmazása szerint „*A pénzmosság fantomja még mindig nem öltött emberi arcot, újra és újra kicsúszni látszik kezeink közül. Már jól ismerjük, de nem tudjuk rács mögé dugni: pénzmosság miatt úgy úgyszólván nem kerül bíró szakba.*”

A pénzmosság bűncselekménye összefüggésben állhat a szervezett bűnözéssel (György, 2000), és az kapcsolatban állhat a terrorizmus finanszírozásával is. (Gál, 2010)

A cselekmény célzatosan követhető el. Ennek hiányában nem állapítható meg a bűncselekmény.³⁴

A pénzmosság cselekményét a jogalkotó szándékosan kiemelte a lehetséges utócselekmények köréből, éppen azért, mert pénzügyi (banki) művelet tárgyává válva különösképpen alkalmas a valós eredet leplezésére, ami önmagában veszélyes a társadalomra. A pénznek banki művelet körében történő fiktív jogcímű továbbutalása a külvilág szereplői számára az illegális eredetet felismerhetetlenné teszi, azaz legálisnak mutatkozó eredetet keletkeztet. (Czine, 2005)

A pénzmosság elleni küzdelem kapcsán is rögzítendő az, hogy a büntetőjogi és büntetőeljárás jogi eszközök igénybevétele helyett - azok ultima ratio jellegükből adódóan csak végső esetben kerülhetnének alkalmazásra – a megelőzésre koncentrálnak, büntetőjogon kívüli eszközök alkalmazására kellene hangsúlyt fektetni olyan környezet kialakításával mely nagyrészt képes lenne ellenállni a pénzmosság elkövetésével kapcsolatos törekvéseknek, mely esetben csak nagy nehézség árán lehetne piszkos pénzt tisztára mosni Magyarországon. A hazánkban is meghonosodott kontinentális modell alapján ugyanis csak meghatározott szakmák képviselőit és csak konkrétan meghatározott esetekben terheli az azonosítási kötelezettség, még ritkább esetben, csak tényleges gyanú esetén a bejelentési kötelezettség. Ennek felismerése, e mérlegelési folyamat azonban rendkívül nehéz. (Gál, i.m)

Az üzleti életben tevékenykedők, a pénzügyi szolgáltatók, így a takarékszövetkezetek is jóval több információval rendelkezhetnek az esetleges anyagi javak nagy összegű mobilitásáról. Ezen - a mögöttes bűncselekmény elkövetésének gyanúját kiszűrni mind inkább képes – réteg azonban munkája gyakorlása során az információszolgáltatás kapcsán nehéz dilemma elé kerül. A

³² „deliktum”: bűncselekmény (<https://idegen-szavak.hu/keres/deliktum>)

³³ A pénzmosság elleni küzdelem aktuális kérdései (konferencia-kiadvány) szerk.: Gál István László, Pécs 2005, Előszó (Tóth Mihály)

³⁴ Fővárosi Ítéletábrla 5. Bf.38/2010/38. szám

bűncselekmény felderítésének lehetőségét nehezítik azon döntések, melyek vállalva akár a jogszabály által kilátásba helyezett szankciót is, egzisztenciájuk, a velük szemben kialakult bizalom, a kialakult ügyfélkapcsolat megőrzése érdekében a mögöttes bűncselekmény elkövetésére utaló gyanús adatok bejelentésének kötelezettségét elmulasztják. (Gál, 2013)

A piszkos pénz számos bonyolult üzletsorozaton megy keresztül, mire valódi eredete elhomályosulni látszik a szabályosnak tűnő üzletsorozat árnyékában. Figyelemreméltónak tartom Elek Balázs javaslatát, mely szerint ezen bonyolult gazdasági folyamatok felderítése, majd lényegének megismerése és bizonyítása érdekében ajánlatos lenne speciális gazdasági ismeretekkel rendelkező közgazdász szakértők mind többszöri alkalmazása. (Elek, 2004) Nem vitatom, hogy a nyomozók, ügyészek, bírák számos esetben kiemelkedő szakmai felkészültség birtokában látnak egy konkrét tényállás kapcsán a pénzmosás bűncselekményének feltárására, álláspontom szerint azonban minél több közgazdász szakértő segítségének igénybe vételével, azok rendkívül széleskörű gazdasági ismereteik felhasználásával a pénzmosás elleni küzdelem mezején jelentős hatással bíró fegyvert vennénk a kezünkbe.

Ráadásul azért is tekinthető ezen bűncselekmények feltárása, bizonyítása kiemelten bonyolult munkának, ugyanis a pénzmosás bűncselekményének tényállása kerettényállásnak tekinthető, annak alkalmazása számos speciális háttérjogszabály megfelelő ismeretét, azok változásához történő rugalmas ismeretbővítést és interdiszciplináris³⁵ ismereteket feltételez.

Amennyiben egy pénzmosási ügy bírói szakba kerül, az elmúlt években elsősorban a büntetőeljárás törvény vonatkozásában bekövetkezett változások teszik mindinkább lehetővé annak minél hatékonyabb elbírálási lehetőségét. Elek Balázs ezen „büntetőeljárás rugalmasság” érdekében tett értékelhető lépéseket megfelelően nevesítette tanulmányában. (Elek, i.m)

4.4. Vélemények mélyén (fókuszcsoportos- és mélyinterjúk)

A piackutatásban alapvetően két féle módszert különítünk el: a kvantitatív és a kvalitatív kutatási módszert. A **kvantitatív módszer** mindig számszerű eredményeket produkálnak (mennyi?, hányan?, hány százalék?). Lényege a mennyiségi mérés, az adatok szárazak, számszerűek. Megbízhatósága magas, viszont érvényessége alacsony. A kutató legtöbb esetben nem is találkozik az alannal, csak a kérdezőbiztosok által lekérdezett szigorúan strukturált kérdőívet, vagy esetleg a már rögzített adatokat ismeri. Hátránya, hogy figyelmen kívül kénytelen hagyni azokat a tényezőket, amit a kérdőív rögzíteni nem tud, így az eredmény olykor torzulhat. Ide tartozik: a szisztematikus adatgyűjtés, a kérdőíves interjú, a strukturált interjú.

A **kvalitatív módszer** nem számszerű eredményeket szolgáltat, hanem a célcsoportok gondolkodásmódját és várható reakcióit, cselekedeteit segít mélyebben megérteni. Lényege a minőségi jellemzés, az adatok mélyrehatóak, érvényességük magas. A kutató közelebbi kapcsolatot tud kialakítani az alannal, így olyan területekre is betekintést nyerhet, amire a kvantitatív kutatásnak természetéből kifolyólag nincsen rálátása. Ez a módszer nem ragaszkodik mereven egy előre kialakított kérdéssorhoz, stratégiájában strukturálatlan, folyamatos.

A kvalitatív kutatási módszer hátránya, hogy nem ad számszerűsíthető választ, sosem lesz reprezentatív, bár nem is célja hogy az legyen. Az egy megkérdezésre jutó költség viszonylag magas, körültekintő feldolgozást követel.

A kvalitatív kutatási eljárások csoportosíthatóak aszerint, hogy közvetlenek vagy közvetettek annak megfelelően, hogy a válaszadó számára a kutatás valódi célja ismert e. A közvetlen megközelítés nyílt. A kutatás célját felfedik a válaszadók előtt, vagy egyszerűen következik a kérdésekből. A fókuszcsoportos interjúk és mélyinterjúk a legfontosabb közvetlen technikák.

³⁵ „interdiszciplináris”: Több tudományt, szakterületet érintő (a tudományterületek közötti kapcsolatra értendő). <https://idegen-szavak.hu/keres/interdiszciplin%C3%A1ris>

Ezzel szemben az olyan kutatás, amely a közvetett megközelítést választja, elrejtje a kutatás valódi célját a válaszadók előtt.

Az általam kutatott téma nagyon kényes terület. Nyilván közvetlenül felvetve a csalás, sikkasztás és egyéb gazdasági bűncselekményekről nem szívesen beszél egyik célcsoport sem. Így arra voltam kíváncsi, hogy a három különböző célcsoport hogyan vélekedik a takarékszövetkezetekről, a hitelezésről, az ügyfelekről. Mi az oka, hogy előfordulhatnak a vagyon elleni és erőszakos vagyon elleni gazdasági bűncselekmények. Ehhez meg kell ismernünk a takarékszövetkezetek gyenge pontjait és az ügyfelek megítélését.

A **fókuszcsoporthoz** olyan, gondosan megtervezett beszélgetésként határozhatjuk meg, amelynek célja, hogy egy meghatározott érdeklődési terület percepciójáról ismereteket szerezzünk engedékeny, nem fenyegető légkörben. A beszélgetés elengedett, kellemes és gyakran élvezetes a résztvevők számára, megosztják egymással gondolataikat és nézőpontjaikat. A csoporttagok hatással vannak egymásra azáltal, hogy a beszélgetés során reagálnak a fölvetődő gondolatokra és észrevételekre. (Síklaki, 2006)

Forgatókönyv is készült a fókuszcsoporthoz interjúhoz, amelyet az M5. számú melléklet tartalmaz.

A fókuszcsoporthoz interjú lebonyolítására 2017. június 14.-én került sor a Boldva és Vidéke Takarékszövetkezet központi épületének tárgyaló termében, amelynek pontos címe 3794 Boldva, Mátyás király út 76. szám. A fókuszcsoporthoz interjúalanyok a meghívást elfogadták az interjú a tervezett időpont szerint pontosan elkezdődött, amelyen minden meghívott interjú alany részt vett. A beszélgetés kellemesen telt, mindenki nagyon lelkes volt, hogy elmondhatták a véleményüket.

Az interjúalanyok kiválasztásánál fő szempont volt, hogy különböző takarékszövetkezet részéről képviseltesék magukat az interjúban.

És most nézzük ki hogyan nyilatkozott.

A dolgozói beszélgetés elején rögtön felmerült egy fontos tényező a pénzügyi választással kapcsolatban: a "bank" minősítés. Ez azonban kettősséget is előhozott.

"Én is ebben bízom. Meg még azt kéne elérnünk, hogy a köztudatba bekerüljünk, mint bank. Mert idáig ez nem nagyon volt jellemző. Mert a takarékszövetkezetekkel úgy vannak az emberek a mai napig, hogy nem nagyon bankként tekintenek ránk. Tehát ezt kéne elérni, hogy számítsunk, hogy fontosak legyünk, hogy ott legyünk. Ez lenne az elsődleges cél szerintem. Ehhez jó kis marketing kampány kell, meg satöbbi, satöbbi. Bekerülni a köztudatba, mint bank. Szerintem ez lenne a legfontosabb dolog. És segítene is szerintem, mert azért egységesítve az erőt, azt sokkal jobban meg tudnánk oldani. Így külön-külön nem vagyunk elég hatékonyak szerintem."

A vélemény egyértelműen mutatja, hogy a takarékszövetkezeti dolgozó szerint a banki jelleg, banki megnevezés az emberekben ismertebb, megbízhatóbb, modernebb forma, mint a takarékszövetkezeti, ami szerinte egy régebbi, elavultabb rendszer az ügyfelek szemében. Ennél fogva az ügyfélkör bővítése (illetve szélesítése) azzal lehetne megvalósítható, ha az emberekben tudatosítani lehetne, hogy a takarékszövetkezet és a bank között nincsenek olyan különbségek, melyek hátrányt okoznak nekik.

Az ügyfelek által látott különbségekre is fény derült egy dolgozói megjegyzés során.

"Tudták mindig is, hogy van, de nem úgy kezelték, mint egy nagyobb bankot, hanem 'hát, beviszem a takarékbba a kis pénzecskémet, elintézem', de nem az, hogy ott egy nagyobb hitelt, akármit el tudnak intézni, csak a legalapvetőbb dolgokat."

A vélemények legfontosabb tanulsága, hogy a takarékszövetkezeti dolgozók szerint az emberekben él egy sztereotípiák a bankokra, illetve egy másik a takarékszövetkezetekre is. Az ezekből a sztereotípiákból eredő elképzeléseik pedig nagyban befolyásolják a választásukat annak tekintetében, hogy ügyintézésrel kapcsolatban hova fordulnak.

Érkezett azonban ellenvélemény is, ami legfőképp arra világít rá, hogy a sztereotípiák kettősséget is jelentenek - ha valamiről van is jó véleményünk, könnyen meglehet, hogy a hibákat is figyelembe vesszük, illetve attól, hogy valamit nem kedvelünk, még elfogadhatjuk.

"Egyébként értem, amit mondotok, de szerintem nem biztos, hogy az a jó út, vagy az a jó elgondolás, hogy az emberek azt mondják rólunk, hogy bank vagyunk. Mert szerintem mindenkiben van egy sztereotípiák, akár a takarékszövetkezetre, akár a bankra. Van egy véleménye, hogy ha azt mondom, hogy bank, akkor mindenki mond valamit. Hogy 'nem jó, mert sorszámozni kell húzni', vagy 'jó, mert egymilliárd hitelt is ki tud adni, ha kell'."

"Én inkább azt mondanám, hogy a kettő között az egyensúlyt kellene megtalálni. Már nem a régi szövetkezeti rendszerből jött, takarékbetétkönyvvel rendelkező, hanem egy fejlett, egy olyan informatikával, mobilkommunikációs hálózattal rendelkező, olyan pénzügyet, amit ma elvár a piac, de mégsem bank, ahol mondjuk sorszámozni kell, meg egy igazolásért nyolcezer hatszáz forintot kell fizetni, meg hadd ne soroljam a bankok hátrányait."

Újabb fontos tényezőkre került fény a megjegyzésből, az informatikai és kommunikációs rendszer technológiai fejletlensége, valamint a piac egyéb elvárásai. Egyértelműen többször elhangzott, hogy a takarékszövetkezetek informatikai rendszere nem elég korszerű, a gazdálkodási formára is mondhatjuk, hogy elavult, már nem ugyanazokat az értékeket képviselik a takarékok, mint több tíz vagy száz évvel ezelőtt. A belsőszabályozási mechanizmusok sem kellő biztosságot nyújt.

A vezetők szintén említették, bár itt egy vélemény direktbb módon utalt a modernizációra.

"Pont most olvastam, talán két napja, hogy hét perc alatt hitelbírálat, elektronikus megoldásokkal, applikációkkal. Hol vagyunk mi ehhez? Mikor lesz nekünk ehhez informatikánk? Pedig a világ ebbe az irányba halad, a jövőben a fiataloknak ezek a megoldások lesznek a jövőbeli banki szokásaik, és ha mi ezeket nem tudjuk teljesíteni ... kipergünk. Nem tudjuk ezeket a célokat elérni, amik miatt ezeket az egyesüléseket létrehozzák."

Az alkalmazott véleményének folytatása is érdekes vetületet mutatott a kérdésben.

"Tehát ne bank legyünk, de ne is a szocializmusból jött szövetkezet. Egyébként meg az, hogy bank, van olyan takarékszövetkezeti betéttulajdonosi ügyfelünk, aki azt mondja mindig, hogy 'Megyek már az OTP-be', és közben meg hozzánk jön. Ez is egy rossz beidegződés, hogy 'Országos Takarékszövetkezeti Szövetkezet', ugye itt a kezdőbetűkből majdnem azt is össze lehetne rakni, hogy OTP, és szerintem ezt kéne kioltani az emberekből, és az arany középutat megtalálni."

"Ez ugye a múlt, hogy az OTP-hez tartozunk, az OTP irányított minket, ő volt az ernyőbankunk, míg most a Takarékbank. És ugye még az ügyfelekben, aki régebbi vágású, ez él benne. Vállalati hitelezést csak a nyolcvanas évektől volt szabad a takarékoknak, előtte csak lakossági ügyfelekkel foglalkozhattak a takarékszövetkezetek, tehát lemaradásban vagyunk a bankokkal szemben."

Ismét a sztereotípiákhoz kerültünk vissza - mind a megjegyzésekből, mind a testbeszédéből és arckifejezésekből az látható, hogy a legnagyobb egyetértés abban volt, hogy valamilyen módon

ezeket a sztereotípiákat kell mindenképpen minél előnyösebbre fordítani a takarékszövetkezetek számára.

Összességében a kérdésre a vélemények alapján a válasz a modernizáció, illetve az attitűdök, sztereotípiák kiöleése, vagy legalább megváltoztatása volt. Fontosnak találták továbbá a meglátás mellett a megítélés kérdését is - arra végül nem derült fény, hogy a bankok a jobbak, vagy a takarékszövetkezetek, azonban a vélemények ütközése során arra fény derült, hogy a takarékszövetkezetek negatív profiljának egyes elemeit sikeresen el lehetne távolítani azzal, ha a bankok profilelemeit magára venné a szervezeti forma. Igaz, abban is egyetértés született, hogy ez a változás magával hozná azt is, hogy a bankok negatív profilelemeiből is átkerülne a takarékszövetkezetekre néhány.

Ezekre a célokra szolgálhatott az egyik résztvevő megjegyzése, aki azt fűzte hozzá:

"Jó hír, hogy most már egységes arculattal jelenünk meg."

"Van egy ügyfelünk, akinek nem tudok értékesíteni internetbankot, mert tíz éve ugyanabba a fiókba, ugyanahhoz az ablakhoz, ugyanahhoz az ügyintézőhöz jár. Pedig harminc kilométert kell utaznia. És elmondta már az ügyintéző, hogy nagyon szereti, de a saját életét könnyítené meg az internetbankkal, mert nem kéne utaznia, de mégis megteszi. Nem érdekli, mennyi a pénz, energia, idő, neki nem akkor vannak rendben a dolgok, ha otthon bepötyög két kódot, hanem neki akkor vannak rendben a dolgok, ha eljön."

Ebből egyértelműen következtethetünk arra, hogy az ügyfél és az ügyintéző között szoros kapcsolat van. Ami egy részről pozitív, hiszen a takarékszövetkezeteknek pont ez a versenyelőnyük, hogy személyesen ismerik az ügyfeleket, de ha más szempontból közelítjük meg, akár kockázatos is lehet, hiszen a kialakult jó kapcsolat akár összejátszásra is lehetőséget biztosíthat. Hiszen láthattuk, hogy a vagyoni elleni gazdasági bűncselekményeknél, amik nagy veszteséget okoztak egy-egy takarékszövetkezetnek mindig egy belső dolgozó is részt vett benne.

Több alkalommal is megemlítették az új 2013. évi CXXXV. törvényt, és úgy általában a szabályozást. Többségében a hitelezéssel kapcsolatban érkezett ez a megjegyzés, viszont általánosságban is szóba hozták. Ismételten előjött egy bank és egy takarékszövetkezet közti különbségek sora ennek kapcsán is.

"Egy nagyon lebutított minősítési rendszerben dolgoztunk. Most meg egy táblázatban komoly matematikát kell elvégezni, hogy megtudjam, egy ügyfél kaphat-e hitelt, vagy nem. Ez nyilván időt vesz igénybe, ez picit más limiteket, kereteket szab az egésznek, nyilván ezért érezhetünk az elmúlt két-három évben egy belassulást."

Maga az interjú alany bevallása szerint pár éve még egy nagyon egyszerű hitelezési szabállyal rendelkeztek a takarékszövetkezetek, „lebutított”, tehát már látszik a fejlődés, változás.

Összességében a rugalmasságban, a hatékonyságban és a szakosodásban látják a versenyelőnyt a résztvevők, mind az alkalmazotti, mind a vezetői csoportban. A versenyben viszont érezhetően már elhelyezték mind magukat, mind a nagyobb kereskedelmi bankokat az alkalmazottak. Az egész okfejtésben tanulságos volt, hogy sokat érveltek arról, hogy a bankok és takarékszövetkezetek között, valamint ügyfelek között milyen különbségek vannak,.

Többször is említették az információáramlási sebességét és szabadságát, a munkakörök felosztását és specializációját, valamint a teljes ügyvitel rugalmasságát és sebességét. Ami érdekes, hogy sem egyes termékek esetén, sem az egész intézet / intézetek szempontjából nem jöttek szóba a magyar fogyasztói társadalom ismeretében előre feltételezhető részletek, mint a

hitelek jellemzői (mint kamatláb, törlesztő részlet, árfolyam, satöbbi), helyettük inkább a személyes kapcsolat, a bizalom, és hasonló hangzottak el.

Elhangzott az is, hogy mennyire fontos az, hogy ismeritek az embereket. A mélyinterjúban ezt családi légkörnek hívtuk. Van szerepe ennek abban, ahogy a takszöv működik? Szerintetek ez mennyire fontos?

"Nagyon fontos. Ezzel vagyunk szerintem jobbak, mint bármelyik kereskedelmi bank. Ezzel is. Tehát hogy úgy jönnek be hozzánk, hogy tudunk egymással beszélgetni, nem úgy, ahogy az előbb valaki mondta, hogy húzunk egy sorszámot, és akkor sorszámmra megyünk be. Tudjuk a körülményeit, ismerjük a családját, bármi gondja van, itt megállhat, és segíünk. Általában eddig így működött, és most is úgy gondolom, hogy így működik, és ezt szerintem meg kéne tartani."

És most térjünk át, hogy mit tudtam meg a mélyinterjúk során. Az egyéni mélyinterjúk ugyanezen a helyszínen zajlottak ahol a fókuszcsoportos interjúk, de már nem a nagy tárgyalóteremben, hanem egy kisebb iroda helyiségben, hiszen maga a helyszín megválasztása is nagyon fontos.

A **mélyinterjú** egyénenként bonyolítom, a beszélgetésen a megkérdezett és az interjúkészítő vesz részt. A válaszadó kiválasztását alapos előkészítés és a kutatás szempontjainak megfelelő szűrés előzi meg. A mélyinterjú átlagos időtartama 30-90 perc, bár vannak kifejezetten hosszú, akár többórás interjúk is (életinterjúk). A beszélgetés interjúvázlat alapján folyik, de a megkérdezés menete alkalmazkodik a válaszadóhoz. Az interjúvázlat megtekinthető az M4. számú mellékletben.

Az interjú alanyok a következők voltak, ahol figyelembe vettem a kiválasztásnál a generációs különbségeket is.

- A1- 40 éves vállalkozó
- A2-41 éves építési vállalkozó
- A3-66 éves mezőgazdasági egyéni vállalkozó
- A4-37 éves őstermelő
- A5-45 éves főkönyvelő, mezőgazdasági kft képviselője

Egy fontosabb adalék, hogy A1 és A2 is fontosabbnak találta a takarékszövetkezetek profiljában a személyességet, a közvetlenséget, és a jobb kapcsolatot az ügyfelekkel, míg a bankokat mindketten személytelenebbnek, bürokratikusabb közegnek találták. Hasonlóan vélekedett A3 is.

A3 "Nekem a takarékszövetkezeteknél a rugalmasság az erős. Vidéken az emberbaráti jelleg, a rugalmasság. Én például nem is szeretem a bankokat, mindent a takarékszövetkezetnél intézünk. Én nem tudok úgy bemenni egy bankba, hogy ne húzzam fel magam már a csapóajtónál."

Összességében nem volt olyan interjúalany, aki a takarékszövetkezetekben ne a családiasságot, klasszikus értékeket, jól megszokott ügyvitelt látta volna. Mindenki a személyességet, a közös kapcsolatokat látta bennük, ellenben a bankokkal, amit mindenki személytelenebb formának látta.

A5 "Hát, nekem első sorban a személyes kapcsolat, ha kialakítható, és olyan jellegű, hogy közvetlen, akkor én arra hajlok. Azt fogom elsőnek igénybe venni."

A bizalom miatt?

"Igen, hát, a személyes kontaktus, és a benyomás alapján. Aztán ugye jönnek a technikai dolgok, de először mindenképp a személyes benyomás."

További jellemző a takarékok esetén, hogy gyorsabbak, gördülékenyebben intézik az ügyeket.

A4 "Amennyiben a nagybanki ügyintézés felé tendálódik a fúziós folyamat, mindenképpen hátrány lesz. El fogja riasztani azokat a hitelígénylőket, akiknél a gördülékenység volt az elsődleges szempont, és másodlagos a költség. Akkor el fog menni máshova."

Tehát attól tartasz, hogy az emberi oldal, meg a gyorsaság csorbulni fog?

"Igen. Biztos vagyok benne. Személy szerint is tudom, hogy inkább oda megyek, ahol jobban haladok, akár többre is kerül egy kicsivel. Ha nem olyanok hozzák meg a változást, akik maguk is átértékelték ezt a dolgot, nem jól fog működni. Fog működni, mert pénzre mindig szüksége van valakinek, de nem jól."

Több egyezés is volt a vállalkozók véleményében, a személyes kapcsolat fontossága, az állandóság, hogy adott kirendeltségen mindig ugyanazzal az ügyintézővel találkozik. Ezért szükségesnek tartanám, hogy valamilyen forgásba legyenek az ügyintézők, változzon a munkavégzés helye bizonyos időközönként, ami csökkenthetné a működési kockázat körébe tartozó események előfordulását.

A fókuszcsoporthoz tartozók során is sokszor elhangzott a sorszámhúzás és maguk a vállalkozók is ezt sérelmezték, illetve a nagy banki környezetben arra panaszkodtak, a biztonsági őr jelenléte negatív érzést vált ki az ügyfelekből. Viszont pont a biztonsági őrök hiánya miatt, illetve kis ügyfélforgalom, valamint kis dolgozói létszám miatt kerülnek a takarékszövetkezetek (csak úgy mint a trafikok, posták és zálogházak) a bankráblók fő célpontjává. Fogalmazhatunk úgy is, hogy „könnyű prédák”. De láthattuk, hogy az erőszakos vagyoni elleni gazdasági bűncselekmények nem okoznak olyan nagy veszteséget összességében, viszont a dolgozóknak nagyobb riadalmat, félelmet jelent.

Az egy elnök, akivel konkrét kérdések és válaszok hangzottak el az adott témában, a következők voltak. (M6. számú melléklet)

Megkérdeztem, hogy mondja el, hogy történt-e a vezetése alatt konkrét eset, hogyan derült ki, milyen összegről volt szó, sikerült-e a takarékszövetkezet veszteségét minimalizálni, vagyis, hogy visszafizették-e az okozott kárt.

A hitelezési szabályzat szerint a kirendeltség vezetője csak 200.000.-Ft. összegű személyi jellegű, fogyasztási hiteleket engedélyezhetett, az akkor érvényes, hatályos hitelezési szabályzat szerint. A belső ellenőrzés rendszeresen működött, helyszínen és helyszínen kívül is valamint szűrőpróba szerűen is.

Egyik negyedévben, 3 hónapon keresztül, illetve havonta nagyobb összegű folyósítás következett be a sok apró, illetve a darabonkénti 200.000.-Ft. összegű hitelekből. Ez a negyedévi leltárból derült ki, melyet a belső ellenőrök rendszeresen ellenőriztek. (Helyszínen kívüli ellenőrzés keretében)

Átfogó kirendeltségi ellenőrzést rendeltünk el, így a helyszíni ellenőrzés valamint a negyedévi leltár alapján a következő megállapításra jutottak:

Megállapították, hogy egy-egy hónapban kb. 25-30 db. 200.000.-Ft.-os hitelt folyósítottak saját hatáskörben kb. 6 millió Ft összegben. Így a 3 hónap alatt közel 15 millió Ft volt, melyet fikatív, nem létező személyek részére folyósítottak. Néhány esetben volt valós kezes is, de kb. 20-25 helyen. Így a behajtás nem működött. A szabályzat szerint csak 2 esetben lehetett volna elfogadni egy embert kezesnek.

A szövetkezet vesztesége 10 millió Ft körül volt, mely a gazdálkodás eredményességét csökkentette. A három dolgozónak azonnal felmondott a szövetkezet. Bírósági eljárás indult, de egyik volt dolgozó sem tudott a szövetkezet felé visszafizetést teljesíteni. A büntetésüket megkapták, de a szövetkezet kára nem térült meg.

Több esetről nem számolt be. Láthattuk, az eset kapcsán, hogy a nem megfelelő szabályozásból adódott a visszaélés és az is kiderült, hogy milyen fontos a szakmailag hozzáértő belső ellenőrök tevékenykedése. A belső védelmi vonalak a minimálisra csökkenthetik a takarékszövetkezetek kockázatait.

A következőkben az erőszakos vagyoni elleni bűncselekményekről kérdeztem interjú alanyomat. Az utóbbi 8 év alatt 10 alkalommal fordult elő munkaidőben elkövetett rablás. Ezek a rablások a városi kirendeltségeken történtek.

A nagy gyakorisággal előforduló, de kisebb veszteséget okozó bűncselekmények hatására a Takarékszövetkezet Pénztárkezelési szabályzatában rögzítette, hogy 2 millió forinttól több nem lehet a kézi pénztárban. A nagyobb összeg a páncélszekrényekben került elhelyezésre, de erre a rablónak már nem volt ideje egy esetben sem. Itt is megfigyelhető, hogy a takarékszövetkezetek a saját kárukból okulva módosították szabályzataikat, tettek kellő óvintézkedést. Bár a rablások kisebb veszteséget okoznak, de annál nagyobb félelmet és riadalmat keltenek az ott dolgozóknál. Illetve fontos megemlíteni, hogy a vagyonszolgáltatás ilyen esetekben megtéríti a takarékszövetkezet agyagi kárát. A későbbiekben biztonságtechnikai fejlesztéseket is hajtottak végre a takarékszövetkezetnél ilyen volt például a beléptető rendszer és a belső kamerák. De a rablók ötletessége és találmányossága miatt többször ezt is áthidalta. Például postásnak öltözve, iratmappával álcázva magát vagy éppen esős időben, kapucniban.

10 alkalomból 8 esetben elfogták az elkövetőt. Ebben a dolgozók nagyon sokat segítettek. Jó megfigyelő készséggel rendelkeztek.

Az interjúból is kiderül, ami a 8. ábrán a Működési kockázati események mátrixán látható az elméleti részben, miszerint a működési kockázatok esetében az események gyakorisága és súlyossága milyen viszonyban van. A rablás úgymond gyakran előforduló kis veszteséget okozó káresemény.

4.5. A kutatási hipotézisek vizsgálata

10. táblázat A kutatási hipotézisek ellenőrzése

Hipotézisek	A hipotéziseket a kutatási eredmények
<p>•H₁: A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablásokból származó veszteség kisebb, tehát a működési kockázat e típusának való kitétség is alacsonyabb, mint az egyéb vagyon elleni bűncselekményekből származó veszteség.</p>	Igazolták ✓
<p>•H₂: A takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatot rejt. Az ügyfelek és takarékszövetkezeti dolgozók kapcsolata túl bizalmas, szoros. Amely versenyelőny a többi pénzüintézetrel szemben, de egyben nagy kockázat is.</p>	Igazolták ✓
<p>H₃: A Magyarországon működő takarékszövetkezetek eszközarányos nyereség mutatóinak 2011-2015 év közötti vizsgálata alapján a 2013-as Integráció pozitív gazdasági hatásai kimutathatók.</p>	Cáfolták X
<p>•H₄: A jelenlegi takarékszövetkezeti szektor működése egységesebb, mint a 2013. év előtt, amikor nem voltak egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális szabályzatok, ill. nem kívánt meg az irányító szervezet egységes működést a közreműködő tagszervezetektől.</p>	Igazolták ✓

Forrás: Saját szerkesztés

4.6. Új és újszerű tudományos eredmények

Új és újszerű kutatási eredményeimet a hipotéziseknek megfelelően az alábbiak szerint foglalom össze.

A kutatásom során a jogesetek elemzéséhez az **esettanulmányt**, mint a társadalomtudományok egyik leggyakoribb kutatási módszerét alkalmaztam.

Olyan jogeseteket elemzek, melyekben valamely takarékszövetkezet sértettként jelent meg. A Bírósági Határozatokban (BH) - jelenleg már Kúriai Határozatok – közzétett döntések tényállását némileg lerövidítettem, de a pontosság érdekében törekedtem a szó szerinti szöveghűsége. A Debreceni Ítéltábla elnökének kutatási engedélye alapján összesen 143 büntetőügyet vizsgálhattam, amelyben valamilyen formában takarékszövetkezet is érintett volt.

A takarékszövetkezetek különösen érzékenyek lehetnek a gazdasági visszaélésekkel szemben.

Kutatásom során bizonyítottam, hogy a takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablások, nagyobb riadalmat, de kisebb károkat okoznak, mint az egyéb bűncselekmények. Az intellektuális vagyon elleni bűncselekmények veszélyessége pénzben kifejezve sokkal nagyobb, így a védelmet is ezek ellen kell elsősorban belső ellenőrzéssel és a munkatársak, közöttük

kiemelten a vezetők kiválasztásával felépíteni.

A legnagyobb károkat azok a cselekmények okozhatják, ahol az elkövetők a pénzügyet valamely alkalmazottjával összejátszva követik el a bűncselekményt.

A kutatásom következő megállapításához a **kvalitatív kutatási módszer** segítségével tudtam bizonyítani a hipotézis teljesülését. Kvalitatív kutatás 2-szer 6 fős fókuszcsoporthoz tartozó interjú sorozatból állt, valamint 6 mélyinterjú készült. Az interjúk során válaszokat kerestem arra, hogy mi a megítélésük a takarékokról az interjú alanyoknak, miben mások a takarékok a bankoktól. A gazdasági bűncselekmények nagyon érzékeny téma, így burkoltan készítettem az interjút az alanyokkal. Az okokra voltam kíváncsi, hogy mik a takarékok gyengeségei. A hitelezési folyamatokból eredő hibák, a rendszer nem megfelelő működésének okaira kerestem a választ. A hatodik interjú alanyommal viszont nyíltan tudtam beszélni a gazdasági bűncselekményekről. Egy olyan takarékszövetkezeti elnökkel sikerült az adott témában nyíltan mélyinterjút készíteni, aki több évtizedes tapasztalattal rendelkezik.

A takarékszövetkezetek társadalmi jelentősége egyre kisebb, a gazdasági profitorientált szemlélet elnyomja a több évszázados előnyt a szövetkezeti formának. Az ügyfelek és az ügyintézők közötti bizalmas kapcsolat kockázatot rejt magában. A családi légkör nem a bankszerű működést sugallja. A takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatot rejt. Az ügyfelek és takarékszövetkezeti dolgozók kapcsolata túl bizalmas, szoros. Amely versenyelőny a többi pénzügyi intézettel szemben, de egyben nagy kockázat is a takarékszövetkezeti szektor számára.

A Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatójának, mint összehasonlítható jellemzők közötti összefüggéseit vizsgáltam 2011-2015 közötti időszakban. A módszer kiválasztása során a **Kruskal-Wallis tesztre** esett a választásom. Illetve ahol rendelkezésemre álltak további adatok ott 2003 – 2017 –ig végeztem el az elemzéseket a leíró statisztika eszközeivel, mutatóval, amik cáfolták a hipotézisem teljesülését. A vizsgált csoportok között, azaz 2011-2015 években a Magyarországon működő takarékszövetkezetek által produkált ROA mutatószám átlagainak rangszámai között van különbség.

Az általam vizsgált időszak alatt a 2012-es év volt a legjövedelmezőbb és 2014-es évben realizálódott a legnagyobb veszteség. Az integráció hatásai kimutathatók. Az integráció többletköltségei hatással voltak az eredményekre. A leíró statisztikák is alátámasztották az eredményeket, miszerint a 2013-as év a takarékszövetkezetek életében egy nagy törés volt.

A hazai takarékszövetkezetek szabályozása, szervezeti felépítése, irányító – döntéshozó szervei, szabályzatainak empirikus vizsgálatára terjedt ki a kutatásom, különös tekintettel a működési kockázatokra. Az adott takarékszövetkezet belső anyagaiból származó forrásokból **dokumentum-elemzés** segítségével vizsgáltam a hipotézis teljesülését, amiből egyértelműen megállapítható volt, hogy a jelenlegi takarékszövetkezeti szektor működése egységesebb, mint a 2013. év előtt, amikor nem voltak egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális szabályzatok, ill. nem kívánt meg az irányító szervezet egységes működést a közreműködő tagszervezetektől.

11. táblázat A kutatás új és újszerű eredményei

Célok	Hipotézisek	Kutatási eszköz	Új és újszerű eredmények
<ul style="list-style-type: none"> •A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett bűncselekmények vizsgálata és ezek alapján a konklúziók levonása 	<p>H₁: A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablásokból származó veszteség kisebb, tehát a működési kockázat e típusának való kitettség is alacsonyabb, mint az egyéb vagyon elleni bűncselekményekből származó veszteség.</p>	<p>Esettanulmány a Debreceni Ítéltábla kutatási engedélye alapján 143 jogeset feldolgozásával. Kvalitatív kutatás. Fókuszcsoporthoz és mélyinterjúk. Dokumentum elemzés.</p>	<p>Kutatásom során bizonyítottam, hogy a takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett rablások nagyobb riadalmat, de kisebb károkat okoznak, mint az egyéb bűncselekmények. Az intellektuális vagyon elleni bűncselekmények veszélyessége pénzben kifejezve sokkal nagyobb, így a védelmet is ezek ellen kell elsősorban belső ellenőrzéssel és a munkatársak, közöttük kiemelten a vezetők kiválasztásával felépíteni. A legnagyobb károkat azok a cselekmények okozhatják, ahol az elkövetők a pénzügyi valamely alkalmazottjával összejátszva követik el a bűncselekményt.</p>
<ul style="list-style-type: none"> •Nemzetközi és hazai szakirodalom alapján a szövetkezeti szektor gazdaság és társadalom fejlődéstörténetének bemutatása a szövetkezeti szabályozás vizsgálatával •A takarékszövetkezeti szektor szerepének és pozíciójának bemutatása a hazai pénzügyi intézményrendszerben 	<p>H₂: A takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatot rejt. Az ügyfelek és takarékszövetkezeti dolgozók kapcsolata túl bizalmas, szoros. Amely versenyelőny a többi pénzügyi intézménnyel szemben, de egyben nagy kockázat is</p>	<p>Kvalitatív kutatás. Fókuszcsoporthoz és mélyinterjúk. Dokumentum elemzés.</p>	<p>Vizsgálataim során arra a megállapításra jutottam, hogy a takarékszövetkezetek társadalmi jelentősége egyre kisebb, a gazdasági profitorientált szemlélet elnyomja a több évszázados előnyét a szövetkezeti formának. Az ügyfelek és az ügyintézők közötti bizalmas kapcsolat kockázatot rejt magában. A bankszerű működést nem segíti elő családi légkör.</p>

<p>•A Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatójának, mint összehasonlítandó jellemzők közötti összefüggés vizsgálta adott időszakban (2011-2015)</p>	<p>H₃: A Magyarországon működő takarékszövetkezetek eszközarányos nyereség mutatóinak 2011-2015 év közötti vizsgálata alapján a 2013-as Integráció pozitív gazdasági hatásai kimutathatók.</p>	<p>A takarékszövetkezeti szektor statisztikai elemzése. Leíró statisztikák, Kruskal Wallis teszt.</p>	<p>Megállapítottam, hogy a vizsgált csoportok között, a Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatószám átlagainak rangszámai között van különbség a vizsgált időszakban. Vizsgálataim során arra a következtetésre jutottam, hogy a 2012-es év volt a legjövedelmezőbb és 2014-es évben realizálódott a legnagyobb veszteség az általam elemzett 2011-2015 években. Az integráció hatásai kimutathatók. A többletköltségek hatással voltak az eredményekre.</p>
<p>•A hazai takarékszövetkezetek szabályozása, szervezeti felépítése, irányító – döntéshozó szervei, szabályzatainak empirikus vizsgálata, különös tekintettel a működési kockázatokra</p>	<p>H₄: A jelenlegi takarékszövetkezeti szektor működése egységesebb, mint a 2013. év előtt, amikor nem voltak egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális szabályzatok, ill. nem kívánt meg az irányító szervezet egységes működést a közreműködő tagszervezetektől.</p>	<p>Kvalitatív kutatás. Fókuszcsoportos és mélyinterjúk. Dokumentum elemzés.</p>	<p>Kutatásaim során kimutattam, hogy a korábbi integrációval kapcsolatos kezdeményezések részleges kudarca miatt 2013-ban a jogalkotó a szektor egységesítése és így versenyképességének növelése érdekében szigorúbb, kötelező intézményvédelmi tagságot, közös kockázatvállalást írt elő, előtte minden takarékszövetkezetnek saját nem egységes szabályzatai voltak</p>

Forrás: Saját szerkesztés

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett büntetőügyeket kutatva, alátámasztottnak vélem azon előzetes feltevést, hogy a takarékszövetkezeteknek egyaránt fel kell készülni a sérelmükre elkövetett vagyon elleni és erőszakos vagyon elleni bűncselekményekre. Az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények nagyobb riadalmat, de kisebb károkat okoznak, mint az egyéb bűncselekmények. Az ügyfelekre is riasztóan ható fegyveres őrség, biztonsági berendezések túlhangsúlyozása már az ügyfélkört is távol tarthatja. Felesleges azonban irreálisan sokat áldozni az erőszakos bűncselekmények elleni védelemre, hiszen a vizsgált büntetőügyek arra a következtetésre engednek, hogy az azok által okozott kár jellemzően ahhoz az összeghez igazodik, amit a takarékszövetkezet érintett fiókja éppen a kasszában tart.

Az intellektuális vagyon elleni bűncselekmények veszélyessége pénzben kifejezve sokkal nagyobb, így a védelmet is ezek ellen kell elsősorban belső ellenőrzéssel és a munkatársak, közöttük kiemelten a vezetők kiválasztásával felépíteni.

A legnagyobb károkat azok a cselekmények okozhatják, ahol az elkövetők a pénzügyintézet valamely alkalmazottjával összejátszva követik el a bűncselekményt. Mindennek a lehetőségét megfelelő belső szabályzatok és megfelelő belső ellenőrzés kialakításával lehet csökkenteni.

Áttekintve a Takarékszövetkezetekkel kapcsolatos egyes büntetőügyeket, megállapítható, hogy ezen pénzügyintézetek sem kerülhetik el azt, hogy vagyon elleni, gazdasági és korrupciós bűncselekmények sértettjeivé váljanak. A bűncselekmény esélyét azonban hatásosan csökkenti az, ha a takarékszövetkezet munkavállalói maradéktalanul betartják a munkaköri leírásaikban, hitelezési szabályzatokban, igazgatósági utasításokban foglaltakat. Megfigyelhető, hogy a takarékszövetkezet sérelmére a bűncselekmények elkövetését esetenként az teszi lehetővé, hogy belső munkavállaló is közreműködik abban.

Következtetések és javaslatok:

- A munkaerő nem megfelelő kiválasztása, ösztönző rendszer hiánya → Megfelelő, szakmai alapokra helyezett, munkaerő kiválasztás;
- A kirendeltség-vezető saját hatáskörben dönthet bizonyos összeghatárig a hitel kihelyezésekről, ez általánosságban 200 ezer forinttól 2 millió forintig terjedhet, ami szövetkezeti hitelintézetenként más és más a szabályzatok függvényében. Ez visszaélésre adhat lehetőséget → A hitelbírálati döntésrendszerek felülvizsgálata, átszervezése, több döntési bizottság létrehozása;
- A 3 főtől kisebb munkavállalói létszámmal rendelkező kirendeltségek illetve fiókok megszüntetése. Különösképpen az egy személyes betétgyűjtőkre → Nagyobb létszámú kirendeltségek létrehozása, helyettesítések megoldása;
- Munkaszervezési problémák megszüntetése → Több kontroll pont beiktatása;
- Hitelakták szigorúbb védelme, ellenőrzése fizikai meglétének → Hitelakták digitalizálása;
- A szabadságok tervezése és szabályozása → Minden munkavállaló összefüggően, vagyis egyben vegyen ki legalább két hét szabadságot (gyanús lehet ha valaki csak 1-2 napra megy el szabadságra, hiszen a helyettesítés alkalmával akár fény derülhet egy esetleges szabálytalanságra);
- A belső ellenőr függetlensége megkérdőjelezhető, hiszen látható a szervezeti felépítésben, hogy az Felügyelő Bizottság hatásköre alá tartozik, ezáltal a küldöttgyűlés, tágabb értelemben a tagok, részközgyűlés érdekeit hivatott védeni. Viszont a gyakorlatban a munkaadói jogokat a szövetkezeti hitelintézet vezetője gyakorolja, ez ellentmondásos → Független belső ellenőr megválasztása, kinevezése javasolt a könyvvizsgálóhoz hasonlóan;

- a Takarékszövetkezetek nem rendelkeznek hatékony működési kockázatkezelési rendszerrel → Működési kockázatkezelési rendszer kidolgozása;
- A 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról szóló törvény megalkotásának szükségességének indoklása külön kitér arra, hogy a jelenleg működő takarékszövetkezeti működésben nincsenek egységes működési kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális stb. szabályzatok illetve nem kíván meg egységes működést a közreműködő tagszervezetektől → Egységes működési szabályok kidolgozása az integrációban résztvevő tagszervezetek számára, valamint ennek betartatása;
- A Felügyelő Bizottság feladata gondoskodni arról, hogy az SZH rendelkezzen átfogó és eredményes működésre alkalmas ellenőrzési rendszerrel. Joga van szükség esetén külső szakértő felkérésével segíteni a belső ellenőrzés munkáját → ennek a lehetőségnek a kihasználása, sokszor a szakértelem hiánya vezet a tevékenységben rejlő veszélyek megjelenési formái, a működési kockázati események felismeréséhez;
- A kontrollok teljes körűsége → a kapcsolódó belső kontrollokat ki kell alakítani, szükség esetén javaslatot kell tenni a további intézkedésekre, illetve további kontrollok kialakítására vagy a meglévők javítására van szükség;
- Teljes körű vizsgálat szükségessége → minden csalással kapcsolatos eseményt haladéktalanul, teljes körűen ki kell vizsgálni, a tények, elkövetők, felelősök körét meg kell állapítani;
- Kockázattudatosság → megteremthető azzal, ha az alkalmazottak megfelelő csalás-megelőzési oktatást kapnak, az oktatási anyagok naprakészen tartásával;
- Ami nem mérhető azt is befolyásolható → a csalás-megelőzési potenciál folyamatos fejlesztése, objektív mérőszámok bevezetésével és az üzleti folyamatokba való visszacsatolással;
- A kvalitatív kutatásból egyértelműen kiderül, hogy nagyon szoros a kapcsolat a vezető, ügyintéző és az ügyfelek között, ami egy előny a versenytársakkal szembe, de véleményem szerint nagyon kockázatos is → ezért mindenképp javasolnám, hogy az ügyintézők „rotáció” formájában cserélődjenek. Például: 5 egymáshoz közeli kirendeltség dolgozói forgásban dolgozzanak;
- Megállapítottam, hogy a vizsgált csoportok között, a Magyarországon működő takarékszövetkezetek ROA mutatószám átlagainak rangszámai között van különbség a vizsgált időszakban;
- Vizsgálataim során arra a következtetésre jutottam, hogy a 2012-es év volt a legjövedelmezőbb és 2014-es évben realizálódott a legnagyobb veszteség az általam elemzett 2011-2015 években. Az integráció hatásai kimutathatók. A többletköltségek hatással voltak az eredményekre;
- Nem vitatom, hogy a nyomozók, ügyészek, bírák számos esetben kiemelkedő szakmai felkészültség birtokában látnak egy konkrét tényállás kapcsán a pénzmosás bűncselekményének feltárására → álláspontom szerint azonban minél több közgazdász szakértő segítségének igénybe vételével, azok rendkívül széleskörű gazdasági ismereteik felhasználásával a pénzmosás elleni küzdelem mezején jelentős hatással bíró fegyvert vennénk a kezünkbe.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Doktori disszertációm témája a takarékszövetkezetek működési kockázatai és azon belül is a takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett vagyon elleni bűncselekmények előfordulása a gyakorlatban. A témámmal kapcsolatos és általam releváns szakirodalom hazai és nemzetközi vonatkozású forrásait összegyűjtöttem és szintetizáltam, majd azok alapján következetes kutatási célokat fogalmaztam meg. A disszertációm első részében bemutattam a takarékszövetkezetek fejlődéstörténetét. A takarékszövetkezetek fejlődéstörténetének főbb állomásain végig haladva látható, hogy milyen viharos korszakokat éltek meg a takarékszövetkezetek és mennyi változáson mentek keresztül.

A szakirodalmi feldolgozást a pénzügyi döntések főbb területeinek bemutatásával folytatom, hogy az általam elemzett jogesetek kapcsán látható legyen, hogy milyen egy hitelezési folyamat, mi a feladata az ügyintézőnek, hol és milyen döntési jogkörrel rendelkezik. Illetve a hitelezési folyamatnál hol kapcsolódnak be a döntéshozók. Aztán a működési kockázatok definiálásával és a banki szempontból kezelendő kockázatokat ismertetem.

Fontosnak tartottam, hogy körültekintően feldolgozzam, hogy milyen jelentősége van az jog, erkölcs, etika és ezek kapcsán betartandó Etikai Kódexeknek a takarékszövetkezetek működésük során. Valamint ha valamilyen oknál fogva ezek a kulcsfontosságú alapvető magatartási normák megcsorbulnak, hogyan kapcsolódik a jog és a közgazdaságtan össze. Bemutatom a bűnözés és a büntetés közgazdasági elméletét.

Kevés olyan része van a társadalomnak, amely létrejötté óta annyi vitát váltott volna ki, mint a szövetkezet. Maga a szövetkezés eszméje is gyakran kerül a viták sűrűjébe. A szövetkezés, mint gazdálkodási forma, több mint száz éves előnyre tett szert a többi gazdasági formációkhoz képest. Gondoljunk csak bele, hogy néhány évtizeddel ezelőtt Magyarországon is milyen népszerűségnek örvendtek a szövetkezetek. Ezek megszűnése, felszámolása, átalakítása mára lezajlott és sok esetben valamilyen modernebb gazdálkodási formában folytatták tovább működésüket. Minden változik, a gazdálkodási formáknak is alkalmazkodniuk kell a környezeti változásokhoz, így a társadalmi, gazdasági, jogi és politikai környezethez.

A gazdasági környezetbe működő szervezetekhez, vállalkozásokhoz hasonlóan a bankok, takarékszövetkezetek működésére is hatnak különböző külső-, belső környezeti tényezők. Megjegyzendő, hogy a szövetkezeti tulajdoni formát a kisbetétesek biztonságosabbnak tartják, mert a közgyűlésen minden tagnak csak egy szavazati joga van, függetlenül az általa birtokolt részjegyek mennyiségétől. Ily módon nehezebb önös célokra fordítani a forrásokat, mint ahogy az a részvénytársaságok esetében időnként előfordul.

A takarékszövetkezetek sérelmére elkövetett büntetőügyeket kutatva, alátámasztottnak vélem azon előzetes feltevést, hogy a takarékszövetkezeteknek egyaránt fel kell készülni a sérelmükre elkövetett vagyon elleni erőszakos vagyon elleni bűncselekményekre. Az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények nagyobb riadalmat, de kisebb károkat okoznak, mint az egyéb bűncselekmények. Felesleges azonban irreálisan sokat áldozni az erőszakos bűncselekmények elleni védelemre, hiszen a vizsgált büntetőügyek arra a következtetésre engednek, hogy az azok által okozott kár jellemzően ahhoz az összeghez igazodik, amit a takarékszövetkezet érintett fiókja éppen a kasszában tart.

Az intellektuális vagyon elleni bűncselekmények veszélyessége pénzben kifejezve sokkal nagyobb, így a védelmet is ezek ellen kell elsősorban belső ellenőrzéssel és a munkatársak, közöttük kiemelten a vezetők kiválasztásával felépíteni.

A legnagyobb károkat azok a cselekmények okozhatják, ahol az elkövetők a pénzügyintézet valamely alkalmazottjával összejátszva követik el a bűncselekményt. Mindennek a lehetőségét megfelelő belső szabályzatok és megfelelő belső ellenőrzés kialakításával lehet csökkenteni.

A takarékszövetkezetek társadalmi jelentősége egyre kisebb, a gazdasági profitorientált szemlélet elnyomja a több évszázados előnyét a szövetkezeti formának. Az ügyfelek és az ügyintézők közötti bizalmas kapcsolat kockázatot rejt magában. A családirias légkör nem a

bankszerű működést sugallja. Továbbra is jelen van az ügyfelek tudatában az a sztereotípa, hogy a takarékszövetkezet nem bank. Jó lenne, ha a társadalom elfogadná a takarékszövetkezeteket, mint bankszerűen működő pénzügyintézetet és a takarékszövetkezetek is felismernék, hogy lemaradásuk van mind technikában, mind folyamatszervezésben a többi bankrendszeri szereplőkkel szemben. Szükség van változásra, változtatásra. A Magyarországon jelenleg működő takarékszövetkezeti rendszer, illetve hálózat nem nyújt kellő védelmet betéteseinek, ill. tulajdonosainak, a takarékszövetkezeti rendszer irányítása és működése túlságosan szétaprózódott, nem hatékony, ugyanakkor számos kockázatnak teszi ki a befektetőket, partnereket. A jelenlegi takarékszövetkezeti működésben nincsenek egységes működési, kockázatkezelési, fedezetértékelési, prudenciális stb. szabályzatok, ill. nem kíván meg egységes működést a közreműködő tagszervezetektől. Ez különösen 2013. év előtti időszakban volt jellemző.

A 2013.évi CXXXV törvény úgy rendelkezik, hogy azért „szükséges a takarékszövetkezeti szektor átalakítása, mivel a szektor tőkeellátottsága alacsony, szervezettsége és szolgáltatási szintje nem megfelelő és félő, hogy jelenlegi formájában nem lesz hosszú távon működőképes. Tehát a szektor felismerte, hogy szükséges a takarékszövetkezetek megreformálása.

A kvalitatív kutatásból egyértelműen kiderül, hogy nagyon szoros a kapcsolat a vezető, ügyintéző és az ügyfelek között, ami egy előny a versenytársakkal szembe, de véleményem szerint nagyon nagy kockázatos is, ezért mindenképp javasolnám, hogy az ügyintézők valamilyen formában cserélődjenek. Hiszen a legnagyobb veszteséget azok a bűncselekmények okozták ahol a takarékszövetkezet valamelyik alkalmazottja összejátszott az ügyféllel.

A kirendeltség-vezető saját hatáskörben dönthet bizonyos összeghatárig a hitel kihelyezésekről, ez általánosságban 200 ezer forinttól 2 millió forintig terjedhet, ami szövetkezeti hitelintézetenként más és más a szabályzatok függvényében. Ez visszaélésre adhat lehetőséget, ezért szükségesnek tartom a hitelbírálati döntésrendszerek felülvizsgálatát, átszervezését, több döntési bizottság létrehozását.

A 3 főtől kisebb munkavállalói létszámmal rendelkező kirendeltségek illetve fiókok megszüntetése. Különösképpen az egy személyes betétgyűjtőkre, nagyobb létszámú kirendeltségek létrehozása, helyettesítések megoldása szükséges ahhoz, hogy ne forduljon elő visszaélés a szektorban, hiszen nagy veszteséget okoz és még járulékos költségei, kiadásai is vannak. Ügyvédi költség, adminisztrációs költségek és egyéb költségek, amiknek érvényesítése polgári peres eljárás keretében szinte lehetetlen behajtani.

Munkaszervezési problémákat meg kell szüntetni és új folyamatokat kell kidolgozni. Több kontroll pont beiktatása szükséges.

A belső ellenőr függetlensége megkérdőjelezhető, hiszen látható a szervezeti felépítésben, hogy az Felügyelő Bizottság hatásköre alá tartozik, ezáltal a küldöttgyűlés, tágabb értelemben a tagok, részközgyűlés érdekeit hivatott védeni. Viszont a gyakorlatban a munkaadói jogokat a szövetkezeti hitelintézet vezetője gyakorolja, ez ellentmondásos. Ennek megoldására javasolom a független belső ellenőr megválasztását, a könyvvizsgálóhoz hasonlóan.

A kutatásom során tett megállapításaim alapján összességében elmondható, hogy a megfelelő szabályozás alapvető – bár nem kizárólagos – feltétele a kockázat hatékony kezelésének. A szabályozás ugyanis befolyásolja az érintett szereplő mozgásterét. A takarékszövetkezet profitorientált intézmény, amely érdekelttség és a megbízható, prudens működés között a szabályozás kell, hogy megteremtse a fenntartható egyensúlyt. Ha a szabályozás nem tartalmazza azokat az ösztönzőket, amelyek a megbízható működést magas szinten támogatnák, számolnunk kell annak tovagyrűző negatív hatásaival, a keletkező veszteségek agyagi és reputációs költségével.

7. SUMMARY

The topic my Ph.D thesis deals with is the operational risks of savings cooperatives, more precisely, the actual frequency of crime against property that affects savings cooperatives. I collected and synthesised the domestic and foreign sources of literature related to my topic, that I myself deemed relevant. I used said literature sources to determine my research goals. In the first part of my Ph.D thesis, I introduced the history of savings cooperatives. If we take a look at the main cornerstones of savings cooperatives, we can see that they had to go through a harsh time before arriving at their current form, and that they went through a lot of change to weather the storms.

After concluding the history of savings cooperatives, I introduced the main topics of financial decisions, in order to make the general outline of a loan process apparent, the tasks of the administrator understandable, and his/her rights for decision at certain points in time, all in light of the legal cases I analysed. Furthermore, I wished to show how and where decision-makers join the process. After this, I defined the operational risks, and introduced risks to be handled from the perspective of banking.

I found it important to clearly process the importance of the Ethics Codex from the perspective of law, morals, and ethics, and its influence on the operations of savings cooperatives. Furthermore, if for one reason or another, these key behaviour norms are disregarded, I wanted to explore how law and economics connect to each other. I introduced the economic theory on criminal activity, and legal punishment.

Society has few parts sparking a huge argument since its inception that could be compared to savings cooperatives. The theory of cooperatives itself also often submerges into the context of arguments. Cooperatives, as a form of economic activity, gained an advantage of more than a hundred years compared to other economic formations. Let us think about it in detail - how popular cooperatives were in Hungary a few decades ago? Their cessation, assets dispersion and transformation is over already, and they often changed to a more modern form to continue activities. All this changes - even forms of economic activity have to keep up with the times, similarly to how they must follow the changes of society, the economy, law, and political contexts.

Similarly to organisations and entrepreneurships operating in the economic environment, banks and savings cooperatives also suffer the effects of minor - major environmental factors. We must take note that those that have smaller savings consider the cooperative form safer, as all members only have a single vote during the general assembly, regardless of the number of shares they personally own. As such, it's much harder to use resources to their own advantage, as we more often observe in the case of corporations.

While researching the legal cases dealing with losses of savings cooperatives, I concluded that the prior assumption that savings cooperatives have to prepare for both criminal activity against their funds, and violent crimes against their organisation at the same time is a valid one. Violent crimes against their funds cause larger panic, but smaller damages than other criminal activity. However, it's unnecessary to invest an unrealistic amount of funds into protection against violent crimes, as seeing the cases in question, one can assume that the damages they cause usually aligns with the cost savings cooperatives have in their management at the office in question at the time.

The hazard of crimes of intellect against wealth managed by savings cooperatives, when translated to monetary terms, is much more substantial, therefore, protection against them has to be structured with much more vigilance, starting with internal checks, and proper choice of employees, most notably those in leading positions.

The largest damages may be caused by criminal activities, in which an employee of the institution in question is an accomplice. Opportunities for such criminal activity can only be reduced via the proper internal regulations, and frequent internal checks.

The social importance of savings cooperatives is becoming smaller and smaller, as the economic perspective of being profit-oriented destroys the centuries-old foothold of the cooperative form. The intimate connection between employee and client has risks in and of itself. A homely atmosphere doesn't suggest a bank-like philosophy. Clients still delude themselves into the stereotype that savings cooperatives are not banks. It would be more advantageous if society clearly understood savings cooperatives as financial institutions operating in a fashion similar to banks, and realised they're behind both in technique and process organising compared to other actors of the bank sector. A change is needed. The savings cooperative system currently in operation in Hungary, and its network do not offer sufficient protection to their clients and owners. The operation of the savings cooperative system is too fragmented, inefficient, and also causes risks to investors and partners. Within the framework of the current savings cooperative operation, there are no unified operational, risk management, guarantee evaluation, and prudence-related regulations. Furthermore, cooperating member organisations are not required to join a unified management philosophy. This was most notably the case for the timeframe before 2013.

Act CXXXV of 2013 rules that "redesigning the sectors of the savings cooperative field is necessary as the capital supply of the sector is thin, its organisational and service quality is insufficient, and there are concerns that in its current form, it won't be able to sustain continued operation." Therefore, the sector realised that savings cooperatives have to be reformed.

My qualitative research clearly indicates that there's a strong connection between the leader, the administrators, and the clients, which may be an edge in competition against others, but I personally believe it's also a high risk factor, thus, I'd recommend some form of rotation or change in administrators. This is due to how the highest losses were caused by criminal acts where an employee of the savings cooperatives chose to take part in the act, and cooperated with the suspect.

The head of the office may choose about giving out loans to a certain monetary limit as part of his / her own right of management, which usually goes between 200.000 and 2.000.000 HUF. This changes from office to office, usually based on house regulations. This also offers opportunity to exploit, which is why I think loan evaluation systems should be reworked, or re-ordered, and multiple boards of decision-makers should be formed.

I believe that offices and local franchises with less than 3 employees should be discontinued. This is especially the case for a single person collecting savings. There's a need to create offices with more personnel, and organise a system for replacement employees, in order to make the sector free of unauthorised action, as it causes high degrees of damage, and even comes with related costs. There are lawyer costs, administrative costs, miscellaneous costs which are almost impossible to recover through legal action.

The labour organisation problems have to be solved, and new processes need to be worked out. More control points have to be introduced.

The involvement of the official responsible for internal investigation is questionable, as in the organisational structure, we can see that he / she belongs under the control of the Supervision Committee, meaning that he / she has to protect the interests of the representative council, in other words, the members, and the general assembly. However, in practice, the employer rights are held by the office's general manager, which is a conflict of interest. In order to solve this, my suggestion is to elect the official, similarly to the financial auditor.

Based on the conclusions I drew from my research, I can state that correct regulation is necessary - however, not the only thing needed - for efficient handling of risks. As regulation has an effect on the breathing room of the stakeholder in question. Savings cooperatives are profit-oriented organisations, which has to be balanced in a sustainable manner by controlling interests and proper, trustworthy and prudent operations via regulation. If regulation doesn't contain motivational factors which assist operation on a high quality, we have to take further effects into consideration, and the financial and reputational consequences of the resulting losses as well.

M1. – IRODALOMJEGYZÉK

1. 1971. évi III. törvény a szövetkezetekről
2. 1978. évi 22. törvényerejű rendelet a takarékszövetkezetekről
3. 1992. évi I. törvény a szövetkezetekről
4. 2/2017. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Működési Kockázatkezelési Szabályzat
5. 20/2014. (VII.3.) AB határozat
6. 2012. évi C. törvény, a Büntető Törvénykönyvről
7. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
8. 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
9. 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról
10. 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról
11. 23/1959 (X.15.) PM számú rendelet 2.§. (3) bekezdés
12. 23/2015. számú Adott Takarékszövetkezet Etikai Kódex
13. 25/2014 számú Adott Takarékszövetkezet Szervezeti és Működési Szabályzata
14. 29/1971. (VII.23) PM. rendelet a takarékszövetkezetekről
15. 32/2014. (IX.10.) MNB rendelet, a jövedelemarányos törlesztőrészlet és a hitelfedezeti arányok szabályozásáról
16. 56/2014. (XII.31.) NGM rendelet, a fogyasztónak nyújtott hitellel kapcsolatos egyes tájékoztatási szabályokról
17. 575/2013/EU rendelet (CRR)
18. 6/2015. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Csalás megelőzési és kezelési Szabályzat
19. 77/2012 számú Adott Takarékszövetkezet Hitelezési Szabályzata
20. 8/2015 számú Adott Takarékszövetkezet Hitelkockázat - kezelési Szabályzat
21. 20/2015. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Megfelelőség Biztosítási Politikája
22. 1/2017. számú közvetlen hatályú szabályzat, Adott Takarékszövetkezet Kockázati Stratégiája
23. A Magyar Bankszövetség Etikai Kódexe (2008)
24. A'Hearn, B. (2000) : 'Could Southern Italian Cooperate? Bance Popolari in the Mezzogiorno'. The Journal of Economic History, Vol. 60, No. 1., Mar. 2000.
25. Aktualizált Magatartási Kódex a lakosság részére hitelt nyújtó pénzügyi szervezetek ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartásról (2015)
26. B/17351 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2016. évi tevékenységéről
27. Bak J. (1979): A takarékszövetkezetekről, Szövetkezeti Kutatóintézet, Budapest, 61.p.
28. Baki L., Rajczy P., Temesvári M. (2004): A működési kockázatok mérése és kezelése a Magyar Nemzeti Bankban, Budapest, MNB Műhelytanulmányok 32., ISSN:1585-5651
29. Bakos F., (1989): Idegen szavak és kifejezések szótára, Budapest, Akadémiai kiadó
30. Bánfi T. (szerk.) (2009): Pénzügytan. Egyetemi tankönyv. Budapesti Corvinus Egyetem, Tanszék Kft. Budapest, 191 p., ISBN: 978-963-50-3360-7.
31. Baranyi A. (Szerk.) (2016): Banki ismeretek, Károly Róbert Oktató Kutató Non-Profit Kft., Gyöngyös, 314-333 p.
32. Baranyi A., Sidlovcsné Tóth I., (2016): Hitel és betétállomány vizsgálata varianciaanalízis módszerével. Gyöngyös, XV. Nemzetközi Tudományos Napok, 1704 p. ISBN:978-963-9941-92-2
33. Baranyi A., Széles Zs. (2010): Egy hitelintézet kockázatvállalása és a bázeli szabályozás korlátai, Pénzügyi Szemle, 55 (1) 168-180 p.

34. Baranyi A., Széles Zs., Pataki L., Kovács T. (2011): *Corporate Liquidity and Cash Management*. In: "Hitel, Világ, Stádium" Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötete, Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Sopron, pp. 1-7. ISBN 978-963-9883-73-4
35. Battilani, P., G. Schröter, (2012): *The Cooperative Business Movement, 1950 to the Present*, Cambridge University Press, p. 25
36. Belovics E., Molnár G., Sinku P., (2015): *Büntetőjog II.*, Budapest: HVG-ORAC Kft. 634 – 708 p.
37. Bernát I. (1902): *A szövetkezés gazdasági, erkölcsi és politikai tekintetben*, Budapest
38. Béza D. (Szerk.) (2013): *Kisvállalkozások finanszírozása*, Perfekt Zrt, Budapest 103-203 p.
39. BH 2016/2/B4, Kúria Bhar.III.1.061/2015/5.szám
40. BH1999.148 (Nógrád Megyei Bíróság Bf. 204/1998. sz.)
41. BH2006.181 sikkasztás büntette,
42. BH2011. 97 (Legf. Bír. Bfv. II. 802/2009.)
43. BH2011.33 (Legf. Bír. Bfv. III. 370/2009.)
44. BH2011.97 3 rb. társtettesként, fegyveresen, bünszövetségben elkövetett rablás büntette
45. BH2013.32 folytatólagosan elkövetett sikkasztás büntette
46. Birchall, J. (1997): *The international co-operativemovement*, Manchester and New York, Manchester University Press, p. 50
47. Bíró F.,Gyenis J.,Juhász J. (1995): *Szövetkezeti ismeretek*, Gyöngyös, Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Főiskolai Kar, pp. 87-25 p.
48. Bodie, Z. – Merton, R. C. – Cleeton, D. L. (2011): *A pénzügyek közgazdaságtana*. Osiris, Budapest, p. 340., ISBN: 978-963-27-6182-4.
49. Bodnár L., (et.al.) (2015): *Takarékszövetkezetek + integráció= hatékonyabb pénzforgalom?*, *Hitelintézeti Szemle*, 14. évfolyam (3. szám), 123. p.,127. p.
50. Bokor Cs., Lányi B., Tapaszi A. (2015): *A német bankrendszer három pillére*, *Hitelintézeti Szemle* 14. évfolyam 172-190.p.
51. Brazda és Schediwy (2001): 'Preconditions for Successful Co-operative Ventures in the Light of Historical Evidence'. *Review of International Co-operation*, Vol. 94, No. 1/2001, pp. 35-42
52. Brealey – Myers (2005): *Modern vállalati pénzügyek*, Panem Könyvkiadó, Budapest 457-553 p.
53. CEPS (2010) *Investigating Diversity in the Banking Sector in Europe*. Centre for European Policy Studies, Brüsszel.
54. Chernobai, A. S. – Rachev, S. T. – Fabiozzi, F. J. (2007): *Operational Risk: A Guide to Basel II Capital Requirements, Models and Analysis*. John Wiley & Sons Inc. Oxford.
55. Chikán, A. (2008): *Vállalatgazdaságtan*, AULA Kiadó, Budapest, pp. 138-144.
56. Cooter, R. – Ulen, T. (2005): *Jog és közgazdaságtan*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 491 – 562 p.
57. Czettler J., Ihrig K., (1926): *Szövetkezeti Ismeretek*, Budapest, Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Rt. 15-30. p.
58. Czine Á., (2005): *A pénzmosság és a bírói gyakorlat*, *Belügyi Szemle* 53.évf. 10.sz, 73-84.p.
59. Csák Cs., (2000): *Az integrált szövetkezeti hitelintézetek szervezeti és funkcionális megközelítése*, Miskolc, 31. p.
60. Csák Cs., (2000): *Szövetkezeti alapelvek az SZNSZ kongresszusának megfogalmazásában és tükröződésük a magyar szövetkezeti mozgalomban*, *Gazdaság és Jog* 2000/11
61. Csubák T., (2004): *Kis- és középvállalkozások finanszírozása Magyarországon*, Budapest, Doktori (PhD) értekezés

62. De George, R.T. (1998): The Societal Context for Ethics Officers. In: Managing Ethics in Organizations. An Executive Development Course. Bentley College, June 14-19, 1998
63. Debreceni Ítéltábla Bf.I.721/2013/12. szám folytatólagosan elkövetett, különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntette és más bűncselekmények,
64. Debreceni Ítéltábla Bf.II.516/007/5. sz, Szabolcs Szatmár Bereg Megyei Bíróság B.753/2005/31. sz.
65. Debreceni Ítéltábla Bf.II.516/2007 különösen nagy értékre, folytatólagosan, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntette,
66. Debreceni Ítéltábla Bf.II.673/2013/10.szám társtettesként, folytatólagosan elkövetett csalás büntette és más bűncselekmény,
67. Domé Gy., (1991): A szövetkezetek jogi szabályozásának múltja, jelene és egy új szövetkezeti jogszabály megalkotásának szükségessége. Országos Szövetkezeti Tanács, Budapest, 232. p.
68. EBH 2008.1758 jelentős értékre csoportosan és fegyveresen elkövetett rablás büntett kísérlete
69. EBH 2015.B.3
70. EBH2006.1394 sikkasztás büntette,
71. EBH2016.B.4. (Kúria Bhar. III. 1.061/2015.)
72. Egri Törvényszék B. 607/2012/421. szám, Debreceni Ítéltábla Bf.III.74562014/34. szám.
73. ELEK B., (2004): Bizonyítási kérdések a pénzmosás büntette kapcsán. In: Stipta István (szerk.) Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai: Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola kiadványsorozata. Miskolc, Bíbor Kiadó,113-135. p.
74. Elek Balázs (2013): Egy dogmatikai vita feltámadása. A csalás eredményének értelmezése. Büntetőjogi Szemle 2013/1-2. szám 3-8. p.
75. Erdős M, Mérő K., (2010): Pénzügyi közvetítő intézmények, Bankok és intézményi befektetők, Akadémiai Kiadó, Budapest, (74-107 p.)
76. Fekete J. (Szerk.) (2009): A szövetkezetek szabályozása Magyarországon (1875-2008). Szövetkezeti Kutató Intézet, 138-174 p., 396-430.p.,431-485.p
77. Fekete J., (2008): A szövetkezetek jogi szabályozása a rendszerváltástól napjainkig. Budapest, Szövetkezeti Kutató Intézet, Szövetkezés XXIX. évfolyam 1-2.szám
78. Fekete J., (2009): A szövetkezeti jog három korszaka. Budapest, Szövetkezeti Kutató Intézet, Szövetkezés XXX. évfolyam 1-2. szám
79. Fekete J., (Szerk.) (2013): 2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról, *Szövetkezés*, Szövetkezeti Kutató Intézet, XXXIV. évfolyam 1-2. szám
80. Filipisz L., (2008): A szövetkezeti közösségi alap szabályozásának kérdései. Budapest, Szövetkezeti Kutató Intézet Szövetkezés 2008/1-2. sz.,
81. Fogarasi I. (Szerk.) (1997): Bankmenedzsment., Budapest, SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Rt. (23-63p., 327-357p.)
82. Fonteyne W. (2007): Cooperative Banks in Europe - Policy Issues. *IMF Working Paper* 07/159.
83. Fővárosi Ítéltábla 2. Bf. 361/2013/11 csalás büntette,
84. Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.342/2012/7. szám csalás büntette és más bűncselekmények,
85. Fővárosi Ítéltábla 5. Bf.38/2010/38. szám
86. Fővárosi Ítéltábla Bf. 3.255/2013/7 hűtlen kezelés büntette,
87. Gál E., (2016): A szövetkezetek tevékenységét támogató nemzetközi szervezetekről, Budapest, Szövetkezeti Kutató Intézet, Szövetkezés 2016.évi 1.szám, 93-118 p.
88. Gál I. (Szerk.) (2005):A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései. Pécs, (konferencia-kiadvány) Előszó (Tóth Mihály)

89. Gál I., (2010): A terrorizmus finanszírozása. Die Terrorismusfinanzierung. Pécs
90. Gál I., (2013) : Bejelentés vagy feljelentés? A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemmel kapcsolatos feladatok és kötelezettségek az Új Büntető Törvénykönyv alapján. Penta Unió, 32-34. p.
91. Gál Z. (2012): A hazai takarékszövetkezeti szektor szerepe a vidék finanszírozásába. Tanulmányok, Területi statisztika 2012/5
92. Gál Z.(2010): *Pénzügyi piacok a globális térben: A válság szabdalta pénzügyi tér.*(Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010. 780 p. (Pénzügy és számvitel)
93. Gyenis J., (1994): A Magyarországi szövetkezeti mozgalmak története a kezdetektől 1945-ig, Budapest, Erdei Ferenc Szövetkezeti Alapítvány
94. Györgyi K., (2000): A szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni fellépés jogi lehetőségei a Magyar Köztársaságban. Közjegyzők Közlönye, 1. szám
95. Györi Ítéletábla Bf. 82/2013/24 sikkasztás büntette,
96. Györi Ítéletábla Bf.82/2013/24. szám sikkasztás büntette és más bűncselekmények,
97. Heller, Á. (1994): Általános etika. Fordította: Berényi Gábor, Cserépfalvi Könyvkiadó
98. Herich Gy.: (2016): Adótan. Budapest, Penta Unió Oktatási Centrum
99. Müller J.,Kovács T.,Kovács L.,: A Magyar Bankszövetség története, *Hitelintézeti szemle*,13. évfolyam 3.szám, pp. 199-269,
100. Hollán M., (2014): Korrupciós bűncselekmények az új Büntetőkódexben, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1-194. p.
101. Draskóczy I., Búza J., Kaposi Z., Kövér Gy., Honvári J.,Honvári J., (szerk.) (2002): Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Honvári János (szerk.), Budapest, Aula Kiadó, 269 p.
102. Huszti E.: (2001-2002): Banktan. Budapest, TAS-11 Kft. 47-101 p., ISBN 9630474212
103. Ihrig K. (1937): A szövetkezetek a közgazdaságtanban,(H.n) magánkiadás, 119. p.
104. J. H. McDonald (2008): Handbook of biological statistics, Sparky House Publishing, Baltimore, Maryland, 153-160 p.
105. J. Hirshleifer – A. Glazer – D. Hirshleifer (2009): Mikroökonómia. Árelmélet és alkalmazásai. – Döntések, piacok és információ. Osiris Kiadó Budapest, 704. p.
106. Kalmi, P (2010) 'The Development of the Legislation on Co-operative Banks in Finland'. Jegyzet a szövetkezetekhez kapcsolódó törvényhozásról szóló workshopra. http://www.cress-rhone-alpes.org/cress/IMG/pdf/Kalmi_pap.pdf, Lekérdezés időpontja: 2017.05.17.
107. Kaposi Z.: (2002): Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 45-48 p.
108. Kecskés A., Rozman A., Szalai E. (2016): Jogi ismeretek a gyakorlatban 2016, Budapest: PENTA UNIÓ. 5-15 p.
109. Kiss Gy.K., (2009): A „vidék bankja” megteremtésének dilemmái Magyarországon, *Hitelintézeti Szemle*, 8.évf. 6. szám 502.p
110. Kó J., (2000): A bűnözés húzóágazata a csalás In, Budapest, Kriminológiai Tanulmányok 37. OKRI, 206-222 p.
111. Kónya I., (2017): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, Harmadik Kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1119-21. p. (a)
112. Kónya I., (2017): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, Harmadik Kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1354-61. p. (b)
113. Kónya I., (2017): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, Harmadik Kiadás HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1404-1410 p. (c)
114. Kónya I.,(2017): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, Harmadik Kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1416-1419 p.
115. Koronváry P.,Szegedi P., Tóth J.,(2015): Kutatás és képzés - Módszertani felvetések az elvárások és a képzési portfólió összehangolására a repülőműszaki képzésben, *Handmérnök*, X. évfolyam (4.szám)

116. Kúria Bfv. V. 649/1998/5.szám csalás,
117. Kúria Bfv.II.1164/2013/8.szám csalás büntette,
118. Kúria Bfv.II.620/2015/7 hűtlen kezelés büntette,
119. Kúria Bfv.II.620/2015/7.szám hűtlen kezelés büntette és más bűncselekmény,
120. Kúria Bhar.III.1.061/2015/5 sikkasztás büntette és más bűncselekmények (BH2016.B4),
121. Kúria Bhar.III.1.061/2015/5.szám sikkasztás büntette és más bűncselekmények,
122. Laczó F. (1993): A szövetkezeti bankok jogi és gazdasági működésének feltételei piacgazdaságokban, Budapest: Szövetkezeti Kutatóintézet 5-6. p.
123. Legf. Bír. Bfv. V. 1.844/1999/2.szám különösen nagy értékre elkövetett sikkasztás büntette és más bűncselekmények,
124. Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 1149/1993/6. szám
125. Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 1149/1993/6.szám a csalás és más bűncselekmények,
126. Legfelsőbb Bíróság Bf. V. 151/2000/12. szám különösen nagy kárt okozó csalás büntette és más bűncselekmények,
127. Legfelsőbb Bíróság Bf.IV. 1.185/1999/7.szám csalás büntette és más bűncselekmények,
128. Legfelsőbb Bíróság Bf.V.1051/1992/11. szám a különösen nagy kárt okozó csalás büntette és más bűncselekmény,
129. Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.620/2015/7.szám
130. Legfelsőbb Bíróság Bfv.IV.2.286/1998/8.szám hűtlen kezelés büntette,
131. Lentner Cs. (2016): Rendszerváltás és pénzügypolitika, Akadémiai Kiadó, Budapest, 243. p.
132. Lentner Cs., (Szerk.)(2013): Bankmenedzsment, Bankszabályozás - Pénzügyi Fogyasztóvédelem, FÁMA Zrt, 252-262 p.
133. Longa A. Z. (2009): A szociális szövetkezetek, mint a gazdaság harmadik (szociális) szektorának szereplői. *Glossa Iuridica* 1. évf. 1. szám pp. 63-67.
134. Lukács G.S. (1994): A magyar takarékszövetkezetek története és modernizációja. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 92 p.
135. Madai S., (2011): A csalás büntetőjogi értékelése, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 271 p.)
136. Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt. (2017): A Szövetkezeti Hitelintézetek integráció 5 éves stratégiája 2017-2021, Budapest, 5-73. p.
137. Mészár R., (2001): A csalás elhatárolási kérdései. *Belügyi Szemle*, 49.évf. 4-5.sz., 33-39.p.
138. Moizs A., (2015): A szövetkezeti hitelintézetek jogi szabályozásának alkotmányosságáról. Pécs, 24. p
139. Moizs A., Szabó G., (2012): A szövetkezeti hitelintézetek története, jelenlegi rendszere és sajátosságai Magyarországon, *Hitelintézeti Szemle* 11.évfolyam (1.) 67-85.p.
140. Nagy L., Balogh P., (2013): Ökometria /Elméleti jegyzet/, Debrecen, Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, ISBN 978-615-5183-55-3
141. Nemes, F. (2007): Vezetési ismeretek és módszerek, Szent István Egyetemi Kiadó, 397-410 p.
142. Nyikos E.,(é.n.): A gazdasági bűncselekmények és a csalás összefüggései. *Collega Jogi Szakmai folyóirat joghallgatók számára* 3/99, 9-13.p.
143. Petrovai Gy. (2013):Takarék Akadémia, A szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó sajátos jogszabályi előírások előadás
144. Pálinkó É.-Szabó M. (2008): Vállalati pénzügyek, Typotex, Budapest 15 p.
145. Réti M., (2010): Szövetkezeti jog, Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 87.p
146. Sajtos L., Mitev A., (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv, Budapest, Alinea Kiadó
147. Sándor L., (2014): A Debreceni Ítéltábla ítélete csalás és adócsalás büntetéről., A törvényes vád egyes kérdései Jogesetek Magyarázata, 2014. 1, 28-38. p.

148. Sárközy T. (Szerk.)(2007): Szövetkezeti jog,-gazdasági törvények kommentárjai, HVG-ORLAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 398. p.
149. Semjén A.,Majoros O., (1973): A takarékszövetkezetek szerepe és jövője a szocialista társadalomban, Budapest: Szövetkezeti Kutatóintézet 7. p.
150. Sidlovicsné Tóth I. (2018): Takarékszövetkezetek a büntetőeljárásban. Büntetőjogi Szemle, 2018/1. szám, 73-80. o.
151. Síklaki I. (2006): Vélemények mélyén, Kossuth Kiadó, Budapest, 38 p.
152. Szegedi Ítéltábla Bf. II. 42/2014/8 csalás büntette,
153. Szegedi Ítéltábla Bf.III.411/2012/11. csalás büntette,
154. Széles Zs., Pataki L., Fóriánné Horváth M. (2016): A bázeli tőkeszabályozás múltja, jelene és jövője, Gazdaság & Társadalom / Journal of Economy & Society, 2016. 3. szám 51-68 p.
155. Szente K., (2007): A pénzügyi verseny elemzése a takarékszövetkezetek szemszögéből, Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskolai Kar Külkereskedelmi Főiskolai Kar 21-27 p.
156. Szép Gy. (Szerk.) (1992): Szövetkezeti törvény magyarázatokkal, „Jogtanácsadó” Jogi kiadványok szerkesztősége, Budapest 93-99 p.
157. Szűcs I. (Szerk.) (2004): Alkalmazott statisztika, AGROINFORM Kiadó és Nyomda Kft., Budapest
158. Törösvári Zs., (2009): Vázlat a társadalmi- gazdasági előrejelzések tananyagához, Károly Róbert – Oktató Közhasznú Nonprofit Kft. Gyöngyös, 93-106 p.
159. Várnai Gy. (Szerk.) (1993-2004): Magyar Nagylexikon 8. kötet 514 p.
160. Várnai Gy. (Szerk.) (1993-2004): Magyar Nagylexikon 9. kötet 890 p.
161. Vékás L., Gárdos P. (2014): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. Budapest, Complex/WoltersKluwer, p. 566.
162. Verdier, D. (2002): *Moving Money: Banking and Finance in the Industrialized World*, Cambridge University Press.
163. Veres Z. (Szerk.) (2014): A marketingkutató alapjai, Akadémia Kiadó, Budapest, p. 17,
164. Veszprémi Törvényszék a 2014. február 26. napján kelt 2.B.325/2012/108. számú ítélet
165. Wójcik, D. (2003): ‘Change in the German model of corporate governance: evidence from blockholdings 1997 – 2001’,. *Environment and Planning A* 2003, volume 35, pp. 1431 –1458.
166. Zsohár A., (2012): A rendszerváltozást követő szövetkezeti szabályozás vázlatos áttekintése és az új Ptk., , *Szövetkezés*, Budapest, Szövetkezeti Kutató Intézet, XXXIII. évfolyam, 1-2. szám
167. Zsolnai L. (2000): A döntéshozatal etikája, Kossuth Kiadó, Budapest, pp. 29-101.
168. Zsolnai L. (1994): Vállalati etika, Budapest, *Vezetéstudomány*, 3.szám, pp. 54-56.

Egyéb forrás:

169. Magyar Takarékblog: http://magyartakarek.blog.hu/2013/11/12/jon_a_fordulat_a_kkv-szektor_hitelezeseben Lekérdezés időpontja: 2017. 07.07.
170. ProfitLine: <http://profitline.hu/hircentrum/hir/364453/Egyesitik-eroiket-at-takarekszovetkezetek>, Lekérdezés időpontja: 2017.05.04
171. Bankráció: <http://www.bankracio.hu>, Lekérdezés időpontja: 2017.05.04.
172. Országos Takarékszövetkezeti Szövetség: <http://www.magyartakarek.hu/tortenetunk>, Lekérdezés időpontja: 2016.01.18.
173. Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete: <http://www.szhisz.hu/szhisz/az-integracios-szervezet-feladatai> Lekérdezés időpontja: 2017. 07.07.
174. Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete <http://www.szhisz.hu/tagok/a-tagsagra-vonatkozó-szabályok> Lekérdezés időpontja: 2016.01.31.

175. Index hírportál:
Lekérdezés
https://index.hu/gazdasag/bankesbiztositas/2018/04/10/fhb_nevvaltoztatas/
 időpontja: 2018.05.23.
176. Bankráció: <https://www.bankracio.hu/fogalom/80-hitelkockazat>, Lekérdezés időpontja: 2018.05.01.
177. Magyar Nemzeti Bank, Felügyelet, Aranykönyv adatai:
<https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (2003-2016-ig) Lekérdezés
 időpontja: 2017.05.04
178. Szövetkezeti Kutató Intézet: https://www.szovetkezetikutato.hu/letoltes/2014/egy_torveny_margojara.doc Lekérdezés időpontja: 2017.07.12.
179. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_MSTE5/ch01s06.html,
 Lekérdezés időpontja: 2018.07.16.
180. Szövetkezeti Bankok Európai Szövetsége: www.eacb.coop Lekérdezés időpontja: 2018.08.25.
181. Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára:
<https://meszotar.hu/keres-homo> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://meszotar.hu/keres-socialis> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://meszotar.hu/keres-addicion%C3%A1llis> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
182. Idegen szavak gyűjteménye:
<https://idegen-szavak.hu/szofisztik%C3%A1llt> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/szcen%C3%A1ri%C3%B3>
 Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/korrekt%C3%ADv> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/prevent%C3%ADv> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/implement%C3%A1ll%C3%A1s>
 Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/volatilis> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/neuralgikus> Lekérdezés időpontja: 2018.09.17.
<https://idegen-szavak.hu/keres/deliktum> Lekérdezés időpontja: 2018.09.17.
<https://idegen-szavak.hu/keres/interdiszciplin%C3%A1llis>
 Lekérdezés időpontja: 2018.09.17.
<https://idegen-szavak.hu/keres/komplexitás> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
<https://idegen-szavak.hu/keres/kontextuális> Lekérdezés időpontja: 2018.09.14.
183. Nemzeti Adó és Vámhivatal, Pénzmosás:
https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok,
 Lekérdezés időpontja: 2018.04.15.

M2. – ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra A Takarékszövetkezeti Integráció felépítése és főbb feladatai 1993-ban.....	37
2. ábra A magyar bankrendszer felépítése	40
3. ábra A szövetkezeti hitelintézetek szervezeti felépítése és működési szabályai	42
4. ábra A Szövetkezeti Integráció tagjai	56
5. ábra A Szövetkezeti Integráció összevont alapú felügyeleti köre	57
6. ábra A fuzionáló szövetkezeti hitelintézetek területi eloszlása.....	58
7. ábra A hitelezés folyamat.....	62
8. ábra Működési kockázati események mátrixa	76
9. ábra Működési kockázatkezelési folyamat	77
10. ábra A büntetés súlyossága a törvénysértés súlyosságának függvényében	83
11. ábra A büntetés bizonytalanságának hatása	84
12. ábra Várható büntetés és a bűnelkövetés melletti döntés.....	85
13. ábra Összes bűncselekmény.....	86
14. ábra A kutatás folyamata	91
15. ábra A takarékszövetkezetek számának alakulása 2003-2017 évig Magyarországon.....	103
16. ábra A szövetkezeti hitelintézetek mérlegfőösszegének alakulása 2003 – 2016 évig Magyarországon.....	103
17. ábra A szövetkezeti hitelintézetek betét- és hitelállományának alakulása 2003-2016-ig Magyarországon.....	104
18. ábra A szövetkezeti hitelintézetek és a részvénytársasági formában működő hitelintézetek hitel/betét arány mutatójának változása 2003 és 2016 év között Magyarországon.....	104
19. ábra A takarékszövetkezeti fiókhálózat megoszlása a magyarországi települések népességnagyság szerinti megoszlásba.....	105
20. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérlegfőösszeg alakulása 2011-2015 év között.....	106
21. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérleg szerint eredmény alakulása 2011-2015 év között.....	107
22. ábra Egy takarékszövetkezetre jutó mérleg szerint eredmény alakulása 2003-2016 év között	108
23. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérlegfőösszeg mediánja illetve percentilisek meghatározása 2011-2015 év között	109
24. ábra Magyarországon működő takarékszövetkezetek átlagos mérleg szerinti eredmény mediánja illetve percentilisek meghatározása 2011-2015 év között.....	110

M3. – TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1.	táblázat A szövetkezetek számának változása Magyarországon 1991-ről 1993-ra	33
2.	táblázat A vállalati pénzügyi döntéseknek alapvető területei és időbeli síkjai	59
3.	táblázat Finanszírozási formák fajtái	60
4.	táblázat A működési kockázati események tipizálása.....	74
5.	táblázat Az elméleti háttér és a kutatási célok kapcsolatának elméleti modellje	88
6.	táblázat Normalitás vizsgálat	111
7.	táblázat Az adott időszakban működő takarékszövetkezetek ROA mutatójának átlaga és a ROA mutatók alapján képezett rangszámok átlaga	112
8.	táblázat Az egyes évek összehasonlítása 2011 és 2015 között a Kruskal-Wallis teszt eredményeül kapott p-értékek segítségével	113
9.	táblázat A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos bejelentések megoszlása a szolgáltatók között	128
10.	táblázat A kutatási hipotézisek ellenőrzése.....	137
11.	táblázat A kutatás új és újszerű eredményei	139

M4. – INTERJÚVÁZLAT AZ EGYÉNI MÉLYINERJÚKHOZ

1. Ráhangolódás

A beszélgetés megkezdése előtt tájékoztatom az interjúalanyokat.

- Bemutatkozás
- Információk a kutatásról.
A kutatás témája: A takarékszövetkezetek szerepe és jelentősége, az ügyintézők és az ügyfelek között lévő kapcsolat.
Indoklás arra vonatkozóan, hogy miért választottam az interjú alanyt a mintába.
- Interjú időtartama kb. 30 perc. Tájékoztató arra vonatkozóan, hogy mennyi időt fog igénybe venni a beszélgetés előreláthatólag.

2. Kérések

Az interjú alanya járuljon hozzá, hogy a beszélgetést hangfelvétel formájában rögzítem, illetve, hogy név nélkül a kutatásomhoz felhasználhassam a véleményét, eredményeket.

3. Személyes reflexiók

- Mit mondana el, ha 5 mondatban jellemeznie kellene a vállalkozását?
- Ön sikeresnek tartja vállalkozását?
- Milyen kategóriába sorolná a vállalkozását? (mikro- , kis- , közepes vállalkozás)
- Vállalkozási formát tekintve hová tartozik vállalkozása? (EV, Kft., Bt. stb.)

4. Finanszírozást érintő jellemzők

- Önnek személyesen milyen szerepe van a pénzügyi folyamatok szervezésében, lebonyolításában saját vállalkozásában?
- Milyen tényezők befolyásolják egy finanszírozási döntés meghozatalában? (Kamatláb, Futamidő, Költség, Gyorsaság)
- Mi alapján választ finanszírozó pénzintézetet? (Helyi kötődés, ismertség, személyes kapcsolat, költség)
- Jellemzően milyen nagyságrendű hitelek fordulnak elő a vállalkozása finanszírozása terén?
- Jellemzően mi a finanszírozás célja? Mire veszi igénybe? (Átmeneti likviditási probléma, forgóeszköz finanszírozás, beruházás)

5. Takarékszövetkezeteket érintő jellemzők

A sajtómegjelenésekből biztos értesült a takarékszövetkezeteket érintő változásokról, a szektorban végbemenő fúziós lépésekről.

- Ön szerint a takarékszövetkezeti integráció elősegíti e a vállalkozói igények kielégítését? (pl.: egységes termékpaletta, egységes arculat)
- Milyen finanszírozási formákat ismer a takarékszövetkezeteknél?
- Mennyire elégedett az ügyintézők szakmai hozzáértésével?
- Fontosnak tartja a takarékszövetkezetekre jellemző családias légkört?
- Mi a véleménye a konkurens pénzintézetekről a vállalati hitelezés terén? (OTP, Budapest Bank, MKB, Raiffeisen Bank)
- Miben tudnak Önnek többet nyújtani a „nagy bankok” mint a takarékszövetkezet a vállalati hitelezés terén?

6. Zárás

Köszönetnyilvánítás, hogy részt vett a kutatás lefolytatásának sikerességében, és mint elfoglalt vállalkozó időt szakított.

M5. – INTERJÚVÁZLAT A FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚHOZ

1. Ráhangelődés

A beszélgetés megkezdése előtt tájékoztatom az interjúalanyokat.

- Bemutatkozás
- Információk a kutatásról.
A kutatás témája: A takarékszövetkezetek szerepe és jelentősége, az ügyintézők és az ügyfelek között lévő kapcsolat.
Indoklás arra vonatkozóan, hogy miért választottam az interjú alanyt a mintába.
- Interjú időtartama kb. 60 perc. Tájékoztató arra vonatkozóan, hogy mennyi időt fog igénybe venni a beszélgetés előreláthatólag.

2. Kérések

Az interjú alanya járuljon hozzá, hogy a beszélgetést hangfelvétel formájában rögzítem, illetve, hogy név nélkül a kutatásomhoz felhasználhassam a véleményét, eredményeket.

3. Személyes reflexiók

- Milyen pozíciókat töltenek be a takarékszövetkezetnél? Milyen feladatokat látnak el?
- Önöknek személyesen milyen feladata, szerepe van a vállalkozások hitelezése kapcsán?
- Mit mondanának el a takarékszövetkezeti szektor jelenlegi helyzetéről?
- Hogyan látják az elkövetkező 5 évet?
- Milyen kockázatokat látnak a KKV szektor hitelezése területén?

4. Finanszírozást érintő jellemzők

- Milyen most az Ügyfélkör összetétele? (lakossági és vállalati ügyfelek aránya)
- A vállalati ügyfeleken belül a KKV szektor aránya milyen?
- Jellemzően milyen nagyságrendű hiteletet helyez ki a takarékszövetkezet?
- Jellemzően mire veszik igénybe?
- Milyen tényezők befolyásolják egy finanszírozási döntés meghozatalában a vállalkozókat? (Kamat, Futamidő, Költség, Gyorsaság)
- Önök szerint mi alapján választ finanszírozó pénzintézetet egy vállalkozás döntéshozója?

5. Takarékszövetkezeteket érintő jellemzők

A sajtómegjelenésekből biztos értesült a takarékszövetkezeteket érintő változásokról, a szektorban végbemenő fúziós lépésekről.

- Önök szerint a takarékszövetkezeti integráció elősegíti a vállalkozói igények kielégítését?
- Önök szerint melyek a legnépszerűbb finanszírozási termékek a vállalkozók körében a takarékszövetkezetnél és miért? (Folyószámla hitel, Széchenyi kártya, stb.)
- Milyen nehézségek adódnak egy-egy hitelezési folyamat megkezdése előtt és alatt?
- Fontosnak tartja a takarékszövetkezetekre jellemző családi légkört?
- Mi a véleménye a konkurens pénzintézetekről a vállalati hitelezés terén? (OTP, Budapest Bank, MKB, Raiffeisen Bank)
- Önök szerint miben tudnak többet nyújtani a „nagy bankok” mint a takarékszövetkezetek a vállalati hitelezés terén?

6. Zárás

Köszönetnyilvánítás, hogy részt vett a kutatás lefolytatásának sikerességében, és mint elfoglalt vállalkozó időt szakított.

M6. - INTERJÚVÁZLAT AZ EGYÉNI MÉLYINTERJÚHOZ ADOTT TAKARÉKSZÖVETKEZET ELNÖK ÜGYVETETŐJÉVEL

1. Ráhangelődés

A beszélgetés megkezdése előtt tájékoztatom az interjúalanyt.

- Bemutatkozás
- Információk a kutatásról.
A kutatás témája: A takarékszövetkezetek szerepe és jelentősége, az ügyintézők és az ügyfelek között lévő kapcsolat.
Indoklás arra vonatkozóan, hogy miért választottam az interjú alanyt a mintába.
- Interjú időtartama kb. 30 perc. Tájékoztatás arra vonatkozóan, hogy mennyi időt fog igénybe venni a beszélgetés előreláthatólag.

2. Kérések

Az interjú alanya járuljon hozzá, hogy a beszélgetést hangfelvétel formájában rögzítem, illetve, hogy név nélkül a kutatásomhoz felhasználhassam a véleményét, eredményeket.

3. Személyes reflexiók

- Mit mondana el, ha 5 mondatban jellemeznie kellene az Ön által vezetett takarékszövetkezetet?
- Mióta dolgozik a takarékszövetkezeti szektorban?
- Mióta vezető az adott takarékszövetkezetnél?

4. Gazdasági bűncselekményeket érintő jellemzők

- Ön pályafutása alatt milyen konkrét esetek fordultak elő?
- Milyen összegű veszteség keletkezett a konkrét ügy kapcsán?
- Hogyan derült fény a vagyon elleni bűncselekményre?
- Fordult elő vagyon elleni erőszakos bűncselekmény is? (rablás)

5. Takarékszövetkezeteket érintő jellemzők

A sajtómegjelenésekből biztos értesült a takarékszövetkezeteket érintő változásokról, a szektorban végbemenő fúziós lépésekről.

- Ön szerint a takarékszövetkezeti integráció elősegíti e biztonságosabb működést?
- Fontosnak tartja a takarékszövetkezetekre jellemző családias légkört?
- Ön szerint előny vagy hátrány a közvetlen személyes kapcsolat Ügyintéző és Ügyfél között?

Zárás

Köszönetnyilvánítás, hogy részt vett a kutatás lefolytatásának sikerességében, és mint elfoglalt vállalkozó időt szakított.

M7. – AZ 1993. ÉVI INTEGRÁCIÓS SZERZŐDÉS

Az integrációs szerződés aláírásával arra vállaltak felelősséget, hogy a tevékenységüket összehangolják. Az integráció létrehozása a szerződési szabadság polgári jog alapelvéből kiindulva az önkéntesség, és demokratikus igazgatás, közvetett és közvetlen képviselői szövetségi alapelve alapján valósult meg, amely közösségben a felek önállóságukat és egyéni felelősségüket fenntartották.

Magyarországon az Integrációs szerződés létrejöttkor a szövetségi hitelintézeti rendszer intézményei az alábbiak voltak:

- ♦ takarékszövetkezetek;
- ♦ hitelszövetkezetek;
- ♦ regionális takarékszövetkezeti szövetségek;
- ♦ országos érdekképviseleti szövetségek (OTSZ, TЭСZ);
- ♦ intézményvédelmi alapok (OTIVA, TAKIVA, REPIVA, HBA);
- ♦ központi bank (Takarékbank Zrt.).

A szövetségi hitelintézeti szektor felépítése Magyarországon az Integrációs szerződés létrejöttkor négy szintre tagolódott:

- *lokális szintre*, alkotóelemei a takarékszövetkezetek, hitelszövetkezetek, országos takarékszövetkezeti szövetség tagjaiként regisztrált átalakult takarékszövetkezetek;
- *regionális szintre*, amelynek alkotóelemei a regionális takarékszövetkezeti szövetségek;
- *nemzeti szintre*, alkotóelemei az
  - ♦ országos szövetségek (OTSZ, TЭСZ, szakmai befektetők szövetségei és függetlenek),
  - ♦ intézményvédelmi alapok (OTIVA, TAKIVA, REPIVA, HBA),
  - ♦ Takarékbank Zrt. (központi, kereskedelmi banki és befektetési banki funkciók – főként az OTSZ tagjainak),
  - ♦ OTSZ, TЭСZ és a Takarékbank Zrt., önálló szervezetek, mint a Magyar Bankszövetség tagjai,
  - ♦ OTSZ és (2015-ig) a TЭСZ, mint az Országos Szövetségi Tanács (OSZT) tagjai,
- *szupranacionális szintre* az OTSZ, mint az ICBA (Szövetségi Bankok Nemzetközi Szövetsége) tagságával.

Az Integrációs Szerződés szükségességét az alábbiak tették indokolttá:

- a szövetségi alapokon működő bankok korszerű piacgazdaságokban elfoglalt jellegzetes és jelentős szerepére;
- a takarékszövetkezeti mozgalom kedvező tapasztalataira és nagy múltjára a magyar gazdaságban;
- a takarékszövetkezeti csoport kiterjedéséből és lakossághoz való közelségéből adódó fejlődési lehetőségeire;
- az integrált együttműködés és a közös szervek működtetésének jelentős előnyeire;
- a bankbiztonság és jövedelmezőség növelésének szükségességére;
- a magyar, főleg vidéki gazdaság és társadalom kielégítendő igényeire, valamint,
- az országos és megyei szintű együttműködés eddigi eredményeire.

A takarékszövetkezetek 94%–a 1993. október 13–án létrehozta az integrációt, amellyel modernizációjuk legfontosabb szervezeti feltétele jött létre. Együttműködési szerződést írtak alá abból a célból, hogy helyt tudjanak állni a piaci versenyben. Vállalták, hogy a jövőben szorosabban fognak együttműködni. Megnövelik az egész rendszer biztonságát és hatékonyságát, ezzel megszilárdítják, illetve kivívják a vezető szerepet a vidéki pénzügyi szolgáltatások terén.

Az integráció a versenyhátrányok kiküszöbölésére és a versenyelőnyök növelésére irányul. Az integráció elemei közül a legfontosabbak az integráció célszervezetei és egyúttal maguk a takarékszövetkezetek.

A takarékszövetkezetek az 1998-as Integrációs Szerződés módosításával megállapodtak további együttműködésüknek és közös szerveik működtetésének alapvető szabályaiban, oly módon, hogy megerősítsék az integrációt, elősegítve, ezáltal a fenti célok minél teljesebb megvalósulását.

A Szerződést aláíró takarékszövetkezetek általános célja, hogy észszerű, kölcsönös előnyöket biztosító együttműködésük segítségével továbbfejlődjenek úgy, hogy:

- Növelve piaci részesedésüket, működésük hatékonyságát és jövedelmezőségét, a magyar hitelintézeti rendszer versenyképes szereplői legyenek, és ennek érdekében pénzügyi–gazdasági együttműködést valósítanak meg, kiemelt figyelmet fordítva a takarékszövetkezeti jelleg, mozgalomhoz kötődés jövőbeni lehetőségeire.
- Meghatározó szerepük legyen – főleg vidéken – a lakosság és a kisvállalkozások részére nyújtott hitelintézeti szolgáltatások terén, és ezáltal hozzájáruljanak a közérdek szolgálatához.
- Az egyeztetett fellépés előnyeit kihasználva növekvő mértékben vegyenek részt a nagyobb vállalkozások finanszírozásában is.
- Megfelelő színvonalú nemzetközi bankkapcsolatokkal rendelkezzenek a csúcsbankon keresztül, felhasználva a már meglévő nemzetközi kapcsolataikat és a takarékszövetkezeti mozgalom nemzetközi téren kínálkozó lehetőségeit.
- Működési költségeiket versenyképes szinten tudják tartani, különösen a banki termékek párhuzamos kifejlesztésével járó költségek elkerülésével, a fejlesztések összehangolásával, az igénybevett szolgáltatások koncentrálásával, továbbá az együttműködéssel járó improduktív – a közös intézmények fenntartását finanszírozó – közös költségeiknek a lehető legalacsonyabb szinten tartásával.
- Az együttműködés megkönnyítése érdekében standardizált pénzügyi szolgáltatásokat kínáljanak ügyfeleik részére.
- Az integráción belül megfelelően érvényesüljön a szövetkezeti, azon belül is a bizalmi és felelősségi elemekre épülő képviseleti demokrácia.
- Egységes működésüket – külön együttműködési megállapodásban rögzített – bizottságok, testületi ajánlások alapján támogatják.

Az integráció a következő alapelvekre épül:

- Az integrációban való részvétel az önkéntesség elvén alapul.
- Az integráció elemeinél az érdekérvényesítés és érdekképviselet illetve az ügyvezetés – a takarékszövetkezetekre vonatkozó hatályos szabályozáshoz hasonlóan – elkülönül az ellenőrzési funkciótól.
- A takarékszövetkezetek a demokratikus szövetkezeti alapelveknek megfelelően közvetlen módon, illetve képviseleti úton:
  - részt vesznek a közös stratégiai, fejlesztési és üzleti tervek megalkotásában, a döntéshozó szervek határozatainak meghozatalában, valamint
  - irányítják és kontrollálják az integráció szerveinek tevékenységét.

M8. – Etikai alapfogalmak, üzleti etika

A vállalati etikának alapját képezi az alapvető etikai fogalmak meghatározása, definiálása. Az etika túlmutat a vállalatokkal szemben támasztott jogi követelményeken, így saját belátás szerinti döntésekről és értékvezérelt magatartásról szól.

Mi az etika? – teszik fel a kérdést különböző szakterület képviselői és ahányan vannak, szinte annyiféle válasz születik.

Az erkölcs, morál, moralitás, etika fogalmakat gyakran keverve, egymás szinonimájaként használják. Sokszor nem is egyszerű az elkülönítésük, ezért célszerű definiálni ezeket a fogalmakat.

Erkölcs

Az erkölcs, mint az emberi közösség életnyilvánítását, együttélését szabályozó szokásokra, értékekre, automatizmusokra használt fogalom ismert egyfelől. Más oldalról: viszonyok, helyzetek, szituációk rendező elve. Mindezek együttes realizálódása az erkölcsi gyakorlat.

Az erkölcs az emberi cselekedetek jellemzője. A gyakorlatban megjelenő szokásokat, cselekvési módokat, az ezeket irányító szabályokat, normákat valamint az ezek alapján képező értékeket foglalja magába. (De George, 1998)

Arra a kérdésre, hogy mi az erkölcs, az etika tudománya keresi a választ évezredek óta, nagyon sok különböző kultúrában létező szokás, együttélési forma-technika, megélt, gyakorlott mindennapi életvitel megvalósulási formái, azaz erkölcsi gyakorlat felett. Ennek következtében is az etika, mint erkölcsfilozófia különböző irányzata létezik egymás mellett vallásos vagy nem vallásos formájában.

Ezek jelen vannak a mindennapi életben, függetlenül attól, hogy jók vagy rosszak, tudatosak vagy nem tudatosak. Heller Ágnes következőképpen fogalmazta meg gondolatait. *„Mivel nincs normák és szabályozás nélküli világ, a normák és szabályok pusztja létezése pedig egyet jelent a jó (betartás) és a rossz (áthágás) közötti különbségtétellel – a jó és a rossz közötti különbségtétel (etika): a világ feltétele.”*(Heller, 1994)

A morál és a moralitás kifejezések között szükséges különbséget tenni.

A morált úgy fogalmazhatnánk meg, hogy erkölcsösség, amikor az erkölcsöt egy nagyobb csoport vagy közösség egyöntetű cselekvésmódjára vonatkoztatjuk, akkor beszélünk morálról.

A moralitás pedig erkölcsiség, amikor az erkölcsöt egyénre vonatkoztatjuk.

Az erkölcs kialakulása az emberiség fejlődésének eredménye.

Erkölcs és a jog kapcsolata

Gondoljunk a viselkedési szabályok, vagy a vállalati szabályzatokra. Az ember cselekedeteit nem csak az erkölcs szabályozza, hanem a jog és más szabályrendszerek.

A jog és az erkölcsi szabályok között szoros kapcsolat van. Az osztálytársadalmak kialakulásával az állam kiemelte a normák egy részét a szokásjogi szabályok közül, ezzel elkülönült a jog és az erkölcs. Az erkölcsi szabályok jelentős része azonban jogszabály is. A különbség abban rejlik, hogy a jogszabályok lényegesen formalizáltabbak. Egy adott társadalomban csak egy jóváhagyott jog létezik, míg erkölcs többfajta is.

Fontos különbség még, hogy a törvény megszegése büntetést von maga után, míg az erkölcsi norma be nem tartása a közösség megvetését váltja ki.

A jog és az erkölcs kölcsönösen hatnak egymásra. Minden jogrendszer hitelességét segíti, ha harmonizál az erkölcsi normarendszerrel. Ugyanakkor a jog is hat az erkölcsre, mivel a társadalmi normák idő után jogszabállyá válnak.

A jog nem szakadhat ki a környezetéből és azzal állandó kölcsönhatásban áll. Úgyis fogalmazhatnánk, hogy a jogban a gazdasági és társadalmi viszonyok visszatükröződnek, de azok egyszerű leképzésén túl korrigálásuk, megváltoztatásuk eszköze is éppen maga a jog. A jog értékes vizsgálatának eredménye lehet, ha a jogot megvizsgáljuk külső és belső nézőpontból is. (Herich, 2016)

A hagyományos felfogás szerint a jogi norma szerkezetileg:

- hipotézisből;
- diszpozícióból³⁶,
- szankcióból³⁷ áll.

A hipotézis (feltétel) azt fejezi ki, hogy ki, mikor milyen körülmények között kell jogilag szabályozott magatartás alanyának meghatározott és a diszpozícióban meghatározott magatartást tanúsítania vagy attól tartózkodnia.

A diszpozíció (rendelkezés) azt fejezi ki, hogy a hipotézisben megfogalmazott feltételek bekövetkezése esetén a jogi norma címzettjének milyen magatartást kell, lehet vagy szabad tanúsítania.

A jogkövetkezmény kétféle lehet:

- Diszpozíciószerű magatartás esetén pozitív jogkövetkezmény, azaz joghatás kilátásba helyezése
- Jogellenes magatartás esetén pedig joghátrány, azaz szankció kilátásba helyezése.

Etika

Az etikát többnyire úgy határozzák meg, hogy az az emberi tetteket, cselekedeteket vizsgálja – az erkölcsi jó és rossz szempontjából. Ám az etika szó nagyon eltérő dolgokra, jelenségekre utal, afféle gyűjtőfogalomként értelmezhetjük. Ezért az etikán belül megkülönböztetik az ún. filozófiai etikát (Arisztotelész), a normatív etikát (Jézus hegyi beszéde), illetve az alkalmazott etikát (orvosi etika), ezek aleteit és további különös etikákat. A filozófiai etika (morálfilozófiának is nevezik) azt kísérli meg tisztázni, hogy mi a „helyes”, a „jó”, a „helytelen”, a „rossz” stb. fogalmak jelentése, vagyis erkölcsi kategóriáink tartalmára kérdez rá. A normatív etika viszont azt taglalja, mit kell tennünk, hogyan viselkedjünk, miként éljünk. Az alkalmazott etika tulajdonképp a normatív etika körébe tartozik, egyes hivatások, vonatkozások, területek, problémák beható vizsgálatát tekinti feladatának.

Az etika azokat a standardokat vagy normákat foglalja össze, amelyek alapján az egyén eldönti, hogy mit tart jónak vagy rossznak, helyesnek vagy helytelennek a maga számára. (Nemes, 2007)

Ha az ember erkölcsiségét a kultúra hordozza, mondható, hogy az ember által alkotott szervezet (a vállalat) erkölcsiségét a vállalati kultúra hordozza.

Napjaink üzleti életében egyre jelentősebb szerepet játszik az etikai értékek szerinti működés. A vállalatok nem légtüres térben működnek, hanem a társadalom részeként, amely meghatározott magatartási normák betartását várja el a vállalatoktól. Egyre gyakrabban halljuk, hogy a vállalatoknak úgynevezett „működési engedéllyel” kell rendelkezniük.

Üzleti etika rendszer elemei:

- társadalmi felelősség;

³⁶ „diszpozíció”: 1. rendelkezés, intézkedés, 2. utasítás (Bakos, 1989, p. 191)

³⁷ „szankció”: büntető rendelkezés vagy jogszabály megszorító intézkedés (Bakos, 1989, 793)

- egyéni felelősség;
- etikus vállalati magatartás;
- vállalati- és cégekultúra;
- érdekérvényesítési kultúra.

Az üzleti etika az etikai értékek minden üzleti magatartásra és funkcióra történő alkalmazását jelenti. Ez egyaránt szól az egyéni magatartásról, és a szervezetek magatartásáról is, azt a módot fejezi ki, ahogyan „mi az üzleti tevékenységünk során viselkedünk”. A vállalati felelősségvállalás a szervezet érintettjei felé irányuló elkötelezettségét fejezi ki tevékenysége pozitív hatásainak növelésére és a negatív hatások csökkentésére.

Az üzleti etika főbb területei:

- gazdasági etika
- vállalati etika
- menedzsment etika.

Az üzleti etika az etikai értékek üzleti magatartásra történő alkalmazását jelenti. Az üzleti etika releváns mind az egyének magatartásával, mind a szervezetek magatartásával kapcsolatban. Az üzleti tevékenység minden egyes részére alkalmazható: a vállalati stratégiától kezdve azon keresztül, hogyan bánnak a vállalatok a munkavállalóikkal és a beszállítóikkal, ügyfeleikkel egészen az eladási technikákig vagy a számviteli gyakorlatig. Az etika túlmutat a vállalatokkal szemben támasztott jogi követelményeken, így saját belátás szerinti döntésekről és értékvezérelt magatartásról szól.

Amennyiben egy szervezet komolyan szeretné venni az etikát, meg kell határoznia az alapvető értékeit vagy alapelveit, amelyek mentén elkötelezi magát, és amelyek számon kérhetők rajta. Ezután ezeket az értékeket iránymutatássá kell lefordítani, amik segítik a munkavállalókat, ha etikai dilemmával szembesülnek. Ezek képezik a vállalati etikai elköteleződés és a szervezet vállalati felelősség felfogásának alapját.

M9. - KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnék köszönetet mondani a disszertációmhoz szükséges munkában közreműködő és segítséget nyújtó személyeknek, akik kritikai és szakmai vagy éppen baráti tanácsaikkal segítették jelen dolgozat megszületését.

Elsőként köszönettel tartozom témavezetőimnek, Dr. habil. Széles Zsuzsannának és Prof. Dr. Gál István László professzor úrnak, hogy segítették munkámat és szakmai fejlődésemet. Támogatásuk és iránymutatásaik nélkül disszertációm jelen formájában nem készülhetett volna el.

Külön köszönettel tartozom a Szent István Egyetem – Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola alapító elnökének, Prof. Dr. Szűcs István professzor úrnak, továbbá az iskola vezetőjének Prof. Dr. Lehota József professzor úrnak, valamint oktatóimnak, tanárainknak.

Köszönöm továbbá opponenseimnek Dr. habil. Elek Balázsnak, Dr. habil. Kóhalmi Lászlónak, Dr. Pataki Lászlónak a disszertációhoz kapcsolódóan megfogalmazott számos építő kritikai észrevételét és javaslatait, melyek nagyban hozzájárultak jelen dolgozat végső formájának létrejöttéhez.

Köszönettel tartozom Dr. Baranyi Arankának, Dr. Csernák Józsefnek a támogatásáért és iránymutatásáért.

Valamint szeretném megköszönni az EDHT titkárságának és vezetőjének Törökné Hajdú Mónikának, hogy a doktori képzés során rendkívül rugalmas módon segítséget nyújtottak nekem különböző adminisztratív feladatok teljesítésében.

Hálásan köszönöm barátnőimnek, barátaimnak, doktorandusz társaimnak, külön kiemelve Szőke Brigittát, Borbély Andrást, Battay Mátét és csoportvezetőnket, Földi Pétert, akik segítsége és támogatása nélkül nem ment volna ilyen gördülékenyen az elmúlt néhány év. Köszönöm, hogy az elmúlt években támogattak.

Köszönettel tartozom a takarékszövetkezeti szektorban dolgozó kollégáimnak, akik segítették előrehaladásom és szívesen részt vettek a kutatásomban interjúalanyként, illetve köszönöm a vállalkozói szektor interjúalanyainak is a segítséget.

A legnagyobb hála, tisztelet és köszönet a családomat illeti. Szívből köszönöm Anyukám és Apukám támogatását, ami nagyon sokat jelentett nekem. Négy gyermekem, Fanni, Dóri, Lili és Vivien szeretetét, türelmét és hogy olyan sokszor nélkülözték hiányomat a tanulmányaim miatt. Végezetül a legnagyobb köszönet és hála férjemet illeti, amiért ideális társként végig támogatott az álmaim elérésében.